МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

STUDIA PHILOLOGICA

ЗБІРНИК
СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 2

РІВНЕ 2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

STUDIA PHILOLOGICA

ЗБІРНИК
СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 2

РІВНЕ 2018

УДК 81+82:811.11+811.13
ББК 81+83
S 90

S 90 **Studia Philologica** : зб. студент. наук. праць / редколегія: О.В. Деменчук, О.В. Константінова, О.І. Павлова [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2018. – Вип. 2. – 360 с.

Studia Philologica : The Collection of Students' Scientific Works / EB: O.V. Demenchuk, O.V. Konstantinova, O.I. Pavlova et al. – Rivne : RSUH, 2018. – Issue 2. – 360 p.

У збірнику студентських наукових праць «Studia Philologica» розглянуто низку питань, що стосуються актуальних проблем сучасної філології: германського та романського мовознавства, зіставного мовознавства, лінгвістики тексту, термінознавства, перекладознавства, літературознавства.

The Collection of Students' Scientific Works «Studia Philologica» focuses on the topical issues of contemporary philology: Germanic and Romance Linguistics, Contrastive Linguistics, Text Linguistics, Terminology, Translation, and Literature Studies.

Редакційна колегія:
Головний редактор – **Деменчук О.В.**, д-р філол. наук, професор.
Відповідальний редактор – **Константінова О.В.**, канд. філол. наук, доцент.

Члени редакційної колегії:
Павлова О.І., канд. філол. наук, професор; **Аладько Д.О.**, канд. філол. наук, доцент; **Калініченко М.М.**, канд. філол. наук, доцент; **Кучма Т.В.**, канд. філол. наук, доцент; **Михайлова Є.В.**, канд. філол. наук, доцент; **Орел І.І.**, канд. філол. наук, доцент; **Павловська Л.О.**, канд. філол. наук, доцент; **Тарасюк Н.Ю.**, канд. філол. наук, доцент; **Чеберяк А.М.**, канд. філол. наук, доцент.

Рекомендовано до друку вченою радою
Рівненського державного гуманітарного університету
(*протокол № 5 від 31.05.2018 р.*)

© Автори публікацій, 2018
© Рівненський державний гуманітарний університет, 2018

ЗМІСТ

ГЕРМАНСЬКЕ ТА РОМАНСЬКЕ МОВОЗНАВСТВО

Аліфанова О.В.	Мовні засоби вираження заперечення	7
Винарчик М.П. **Сабадош О.М.**	Le Portfolio européen des langues	12
Гапонюк О.А.	Семантична структура зоонімічних фразеологічних одиниць у сучасній німецькій мові	17
Ковбасюк Н.С.	Семантичні характеристики фразеологічних одиниць із семантичним компонентом (денотативний аспект)	22
Максимюк Г.М.	Роль порівняння у мовній репрезентації картини світу	26
Маліжко П.Р.	Вербалізація концептуальної ознаки “привабливість” як складової концепту ФЕМІНІННІСТЬ	31
Миронова А.М.	Концептуальна ознака “розумовий потенціал” в англійській мові	37
Москалик Ю.В.	Особливості вживання інфінітиву в сучасній німецькій мові	42
Панасенко С.В.	Фразеологізми на позначення задоволення в англійській мові	48
Стецюк О.М.	Роль і місце російських запозичень у сучасній англійській мові	53
Толмачова К.М.	Посилена англіцизація сучасної французької мови як одна з її основних проблем	57
Щеулін В.В.	Лексичні засоби вербалізації концепту ВІЙНА в англійській мові	61

ЗІСТАВНЕ МОВОЗНАВСТВО

Бичков Л.О.	Фразеологічні аналоги з компонентом-орнітонімом в англійській та українській мовах	67
Лютікова Є.А.	Типологія компліменту: англо-українські паралелі	72

ЛІНГВІСТИКА ТЕКСТУ

Віннікова Д.С.	Стильові риси художньо-публіцистичного тексту соціально-критичного напрямку (фейлетон)	78
Газдун С.В.	Фонографічна стилізація мовленнєвих аномалій у романі Деніела Кіза “Flowers for Algernon”	82
Гошилик Н.С. **Когуч Ю.А.**	Лінгвостилістичні характеристики заголовків англомовних статей на екологічну тематику (на матеріалі газети “The Guardian”)	87

Гошилик Н.С. **Себій М.С.**	Засоби вербалізації авторського концепту COMMON GROUND у політичному дискурсі прем'єр-міністра Канади Джастіна Трюдо	92
Гришина Є.А.	Функціонування модальних дієслів на позначення припущення: гендерний аспект	97
Гуляйгродська Р.Г.	Лінгвостилістична природа і стилістичні функції метафор та епітетів у повісті Рея Бредбері "Кульбабкове вино"	101
Кузнєцова М.В.	Особливості використання виражальних засобів мови в портретному описі героїв роману Е.М. Ремарка "Drei Kameraden"	108
Лавренюк І.М.	Реалізація мовленнєвої агресії в сучасному молодіжному дискурсі	112
Марченко Д.І.	Лексико-граматичні засоби реалізації мовленнєвого акту 'згоди / незгоди' в англомовному художньому дискурсі	117
Неліпович Г.О.	Функції фразеологічних одиниць на позначення інтелектуальних характеристик людини у публіцистичних текстах	124
Олексієнко Л.О.	Специфіка дослідження структурно-семантичних трансформацій у дискурсі сучасної англомовної реклами (на матеріалах американських друкованих видань)	128
Преступенко Д.Ю.	Англійські іменникові словосполучення на позначення 'person': лінгвальний аналіз	133
Приміч О.В.	Функціонально-стилістичні ознаки інтернет-комунікації	138
Саливончик К.В.	Структурно-семантичні особливості фразеологізмів із компонентом 'багатий' – 'бідний' (на основі економічних текстів сучасної англійської та німецької мов)	144
Смолько А.Р.	Мовні девіації у сучасній французькій пісні (на матеріалі творчості Stromae та Maître Gims)	149
Томах Ю.В.	Евфемізми як інструмент маніпуляції у ЗМІ	155
Фефелова К.Є.	Статус мовленнєвого акту подяки	160
Хомич К.П.	Прагматичні та функціональні особливості енігматичного тексту (на матеріалі французької мови)	165

ТЕРМІНОЗНАВСТВО

Кічула М.М.	Терміни екології: основні ознаки та вимоги	170
Кравчук А.О.	Англійська літературознавча термінологія: структурний аспект	175

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Алексєєва В.О.	Специфіка перекладу метафоричних термінів у науково-технічній літературі (на матеріалі наукової фантастики)	181
Антіпіна П.А.	Переклад речень із присудком у формі сталого виразу	184
Ахмедова Е.Д.	Особливості україномовного відтворення фонографічних стилізацій (на матеріалі роману Д. Кіза “Квіти для Елджернона”)	189
Білоус К.О.	Сленг як проблема перекладу кінотексту	194
Герасимова Н.І.	Відтворення образу самотності у тексті українськомовного перекладу алегоричної казки-притчі Антуана де Сент-Екзюпері “Маленький принц”	200
Дейнеко А.І.	Відображення національної картини світу в цілісному фразеологічному значенні	204
Кірея Г.І.	Особливості перекладу онімів (за твором Дж.Р.Р. Толкіна “Гобіт або Туди і Звідти”)	210
Колесник Ю.А.	Особливості україномовного відтворення лексичного нонсенсу (на матеріалі роману Дж. Джойса “Улісс”)	216
Кравчук А.Г.	Особливості перекладу реалій англійською в драмі-феєрії Лесі Українки “Лісова пісня”	221
Купрієнко Ю.В. **Міруценко Ю.В.**	Лексичні труднощі перекладу англомовних газетних заголовків українською мовою	226
Ларкіна К.В.	Функціонування безособових речень в англійській та українській науково-технічній літературі та особливості їх перекладу	231
Мак В.В.	Функціонально-стилістичні особливості перекладу англомовного політичного дискурсу	235
Макогон С.А.	Власні назви Дж. Р. Р. Толкіна в українських перекладах (на матеріалі роману-казки “The Hobbit, Or There And Back Again”)	241
Михлик І.О.	Відтворення діалектної лексики при перекладі англомовної художньої літератури українською мовою	246
Ольховська А.С. **Скнипа С.Є.**	Технологія “пам’ять перекладу” у структурі фахової підготовки майбутніх перекладачів	250
Панкова Є.В.	Аспекти дослідження перекладу термінолексики англомовної та україномовної терміносистеми сфери торгівлі	256
Петрова О.Є.	Стратегії англо-українського перекладу рекламних текстів	261
Петрусенко І.Є.	Жанрово-стилістичні проблеми перекладу науково-популярних текстів	267

Ряпалова А.О.	Особливості прагматичної та соціокультурної адаптації при перекладі художнього тексту	272
Свенцицька О.В.	Специфіка лінгвокультурологічного аспекту перекладу художнього тексту (на матеріалі роману О. Забужко “Музей покинутих секретів”)	278
Сухова А.В. **Токар О.В.**	Особливості перекладу англомовних бізнес-ідіом українською мовою	282
Татарчук А.Д.	Переклад комічного	288
Тригубчук М.В.	Відтворення гендерно-маркованих одиниць в українських перекладах творів художньої літератури	292
Цуп О.В.	Відображення емоційного стану протагоніста в українському перекладі роману Джона Фаулза “Колекціонер”	298
Черемісін М.В.	Стилістичні особливості метафори та її перекладу у романі Д. Брауна “Код да Вінчі”	303
Яковець О.В.	Особливості перекладу іноземних запозичень українською мовою в англомовних технічних текстах	307

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Бурлака І.С.	Вплив англійського готичного роману на творчість Айріс Мердок та Джона Фаулза	312
Васильєва О.Є.	Стилістичні особливості сучасної авторської казки (на матеріалі растаманської казки)	316
Голинець Ю.І.	Художня специфіка жанру історичного роману	321
Житинська Н.Ю.	Символ тварин у французьких легендах	327
Заєць А.О.	Творчість В. Вітмена у контексті розвитку популярної культури США XIX століття	332
Матіїв О.В.	Образ Музи у поетичній рецепції “П’ятірного грона нездоланних співців”	337
Федорів О.В.	Основні тенденції розвитку фантастичної прози у XX столітті	342
Чобанюк М.В.	Жанрова своєрідність роману Джона Фаулза “Колекціонер”	347

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 354

ГЕРМАНСЬКЕ ТА РОМАНСЬКЕ МОВОЗНАВСТВО

Аліфанова О.В.
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЗАПЕРЕЧЕННЯ

Анотація. У статті подано аналіз поглядів сучасних вчених на категорію заперечення та мовні засоби її вираження; розглянуто лексичні, та граматичні засоби реалізації даної категорії Зроблено спробу класифікувати види заперечення за виявленими способами їх реалізації у англомовному художньому дискурсі.

Ключові слова: заперечення, мовні засоби, вербалізація, дискурс.

Annotation. The article represents the analysis of the views of modern scholars on the category of negation and language means of its expression; lexical and grammatical methods of its realization. An attempt was made to classify the types of negation according to the ways of its realization in the English literary discourse.

Keywords: negation, language means, verbalization, discourse.

Актуальність дослідження зумовлена антропоцентричною спрямованістю сучасного мовознавства та підвищеною зацікавленістю сучасних вчених таких як: В.А. Семушина, Л.С. Бархударов, Д.А. Штелінг, О.В. Мурашова, І.А. Бехта, К.А. Долінін, Г.К. Хамзіна та інші у проблематиці вивчення мовних засобів вираження заперечення в сучасному дискурсі.

Мета статті: визначити мовні засоби вираження заперечення та виявити специфіку їх вживання в англійській мові. Мета передбачає вирішення таких **завдань**:

1. уточнити поняття категорії заперечення та її місце в сучасному мовознавстві;
2. класифікувати мовні засоби вираження заперечення.

Матеріалом дослідження слугували англомовні словники [12, с. 14] та фрагменти англомовного художнього дискурсу.

Заперечення – це одна з властивих для всієї мовної картини світу спочатку існуючих нерозчленованих семантично смислових категорій, які неможливо визначити за допомогою найпростіших семантичних елементів. Заперечення може бути виражено негативними словами, негативним префіксом, негативною формою дієслова, а також може не виражатися окремо,

тобто як компонент значення слова або всього речення. Заперечення може виражатися експліцитно і імпліцитно.

Експліцитне заперечення виражається окремими словами або мовними елементами – негативними афіксами, частками, займенниками, прислівниками, сполученнями, приводами, предикативами та ін. Імпліцитне заперечення виражається неявно, тобто в реченні або слові немає ніякого негативного елементу, але по значенню воно негативне [8].

Що стосується заперечення в структурі англійського речення, то за характером вираженого в реченні ставлення до дійсності їх поділяють на позитивні і негативні. Заперечення нерідко супроводжується твердженням як потенційним, так і вираженим.

Речення, що включають граматично оформлені заперечення і твердження, називаються негативно-ствердними. Такі речення можуть бути як простими, так і складними. При безсполучниковому зв'язку частин складного речення поєднання ствердження / заперечення може бути одним із засобів зв'язку, що служать також і для вираження значення порівняння.

О.В. Мурашова і В.А. Семушина виділяють наступні семантичні групи заперечення: 1. Заперечення, що виражає неіснування або відсутність. наприклад: Aliens do not exist. 2. Заперечення, що виражає відмову-спростування. Даний тип заперечення відображає нереальність існування за допомогою конструкції “невірно, що...”. Наприклад: It is not true that aliens exist [9].

На основі цієї класифікації та класифікацій інших дослідників, крім описаних вище семантичних груп заперечення, можемо виділити такі різновиди: 1) невміння: *I do not know how to sew*; 2) небажаність: *No, I can buy milk myself*; 3) заборона: *You can not make noise! Sister is learning the lessons*; 4) докір: *You never wash your dishes*; 5) протест: *I will not go anywhere with you if you continue to dress like that*.

Проаналізувавши класифікації різних вчених, можна дійти висновку, що всі семантичні категорії заперечення так чи інакше пов’язані. Хоч вони і мають різні відтінки заперечення, все ж вони схожі семантично. Тому ми вважаємо, що всі семантичні категорії заперечення можна висловити у трьох формах:

1. Відмова (невміння, небажаність, протест…).
2. Спростування (заперечення існування чогось або когось).
3. Заперечення задля впливу на людину (заборона, докір…).

Категорія заперечення відображає ставлення мовця до повідомлюваного: за допомогою заперечної форми він спростовує істинність висловленого раніше або ймовірного судження. З огляду на суб’єктивно-репрезентативну природу заперечення деякі мовознавці кваліфікують цю категорію як складову широкого поля модальності [1].

Категорія оцінки в сучасній лінгвістиці досить багатогранна семантично й складна структурно, що уможливлює вираження різних видів оцінки. Проте,

за визначенням дослідників, сфера будь-яких оцінних значень ґрунтується на опозиції „добре”/„погано” [3]. І саме ця загальнооцінна дихотомія в мовленні часто збігається з бінарним протиставленням ствердження / заперечення. Зокрема, заперечні одиниці виражають негативне ставлення мовця до повідомлюваного або до співрозмовника, який помиляється. Дехто з дослідників навіть встановлює чітку відповідність на рівні комунікативних актів між запереченням і несхваленням, позаяк заперечний комунікативний акт вказує на незгоду із партнером і негативну оцінку його переконань [8].

Заперечення є операцією, яка має комунікативну природу, тому до її прагматичних властивостей відносяться відхилення або коригування думки адресата. Воно має вираз в різних комунікативних реакціях: незгоди, неприйнятті, заборони, заперечення, відмови, спростування, невдоволенні, осудженні, несхваленні, тощо.

Дві негативні частки іноді оформляють стверджувальне речення (речення з подвійним запереченням), оскільки в ньому відбувається заперечення заперечення. Щодо структурних типів, в англійській мові заперечення в реченні може бути виражено:

а) у підметі: *A woman become like their mothers. That is their tragedy. No man does.That's his tragedy. That is not very pleasant. Indeed, it is not even decent*.

в) у додатку: *I know nothing, Lady Blacknell*.

г) в обставинах часу: *I never saw a woman so altered; she looks quite twenty years younger*.

д) при всьому реченні в цілому (за допомогою негативного сполучника): *There were no cucumbers in the market this morning, sir* [13].

Говорячи про способи вираження заперечення в англійській мові, слід відзначити, що існують різні підходи до класифікації даних. Наприклад, такі лінгвісти, як Бархударов Л.С. і Штелінг Д.А. виділяють три способи вираження:

- негативні займенники: *Nobody wanted to talk about it after that*.

- прислівники: *Never thought that he was a spy*.

- негативні сполучники: neither ... nor, not ... nor… *But neither of you knew him as I did* [5].

Розглядаючи заперечення як логіко-граматичну категорію, В.Н. Бондаренко дає таку класифікацію засобів вираження заперечення в мові:

1) негативні афікси: в англійській мові префікси з негативним модусом dis-, mis-, un-, de-, in- (il-, ir-, im-) і суфікс -less привносять значення відсутності властивості або якості; 2) негативні частинки: not, no;

3) заперечні займенники і прислівники: в англійській мові речення набуває негативний сенс, якщо в ньому вживається одне з негативних займенників: no (ніякої, ніодин), none (ніхто, ніщо, жоден), neither (ні той, ні інший (з двох)), nobody, nothing (нічого, ніщо), no one (ніхто) або негативних прислівників: never (ніколи), nowhere (ніде, нікуди); часткове заперечення події,

яке практично не має місця, виражається за допомогою таких англійських діалектів, як seldom, rarely (рідко); hardly, scarcely, barely (чи);

4) службові негативні дієслова, сполучники, прийменники (післялоги): негативний союз neither ... nor, not ... nor (ні ... ні); заперечення може виражатися і іншими засобами, наприклад, задпомогою прийменника without (без). Ряд дієслів в англійській мові може змінювати своє значення на негативне завдяки вживанню післялогів, що йдуть після дієслів, наприклад: be out – відсутні; get off – позбавлятися; to be away – відсутні;

5) імпліцитне заперечення;

6) позитивна семантика негативних за формою речень;

7) посилення заперечення;

8) заперечення заперечення [7].

Отже, лексичні засоби вираження заперечення являють собою ті засоби, в самій семантиці яких полягає заперечення. При цьому негативна характеристика слова однієї частини мови вільно переходить в іншу частину мови в процесі словотворення.

Для англійської мови властива особлива негативна форма смислових дієслів, яка утворюється за допомогою допоміжного дієслова do / does / did / will not: *He does not care a hang about anything* ... (J. Aldridge,'The Hunter'; ch. 16).

Більш того, згідно з граматичним нормам мови, в англійському реченні можлива тільки одна мовна одиниця, структура якої містить заперечення:

But Tony and the rest do not matter a damn ... (K.S. Prichard, 'Winged Seeds ', ch. XXXII).

The dog was nothing to write home about, a cross between a ne'erdo-well heeler and a dingo ... (K.S. Prichard, 'N'Goola and Other Stories', 'His Dog').

Заперечення може бути або відповіддю на питання, або спростуванням ствердної висловлювання. У інтерлокутивному плані воно вагомо, оскільки воно вимагає чіткого розуміння партнера по комунікації. Ця функція накладає свій відбиток на зовнішню форму заперечення: у багатьох мовах воно виразно марковано в граматичному відношенні, так як зазвичай потрібно більше мовних ознак, щоб повідомити, що дана річ не є, в порівнянні з повідомленням про те, чим вона є. У той же час заперечення навантажено пресуппозиціями і більш складно влаштовано в психологічному плані [4].

Варіативність негативною синтаксичної конструкції в змістовному плані пов'язана з посиленням і ослабленням значення заперечення. Посилення і ослаблення заперечення проявляється у вигляді інтенсифікації - деінтенсіфікаціі негативних значень. Інтенсивність прояву дії стану або якості зазвичай виражається підсилювальними частками або поєднаннями з ними: too much, too, too far, altogether too.

He was altogether too excited to sleep.

He had drawn too far to draw back [11].

Таким чином, можна дійти наступних висновків: на семантичному рівні лексичні засоби вираження заперечення найбільш самостійні, з огляду на те, що негативна семантика цих універсалій укладена в них самих, і заперечення вільно переміщується з однієї частини мови в іншу, похідну від неї. Поряд з іншими засобами, лексичні засоби надають мовцеві багатий вибір відтінків заперечення, дозволяють максимально точно оперувати мовними засобами, формувати ту чи іншу мовну ситуацію, досягати поставлених цілей в своїй промові. Лексика є найточнішим, експресивним засобом будь-якого стану, саме через лексику озвучуються думки людини.

Основним морфологічним засобом заперечення є префіксація і афіксація, причому негативні афікси більш споживані. На рівні негативних частинок, not є основним засобом оформлення негативного речення, але може надавати негативний відтінок і окремих частин речення (наприклад, предикату).

На рівні синтаксису варіативність негативною синтаксичної конструкції в змістовному плані пов'язана з посиленням і ослабленням значення заперечення. Для цієї мети використовуються частки, які посилюють заперечення: too, too much, too far.

До перспектив подальших досліджень можна віднести вивчення особливостей функціонування мовних засобів заперечення у англомовному художньому дискурсі.

Список використаних джерел

1. Адмони В. Г. Грамматический строй как система построения и общая теория граматики / В. Г. Адмони. – Ленинград : Наука, 1988. – 239с.

2. Ажеж К. Человек говорящий: вклад лингвистики в гуманитарные науки: Пер. с фр. / К. Ажеж. – Москва : Едиториал УРСС, 2003. – 304 с.

3. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт / Н. Д. Арутюнова. – Москва : Наука, 1988. – 341с.

4. Балаян А. Р. Основные коммуникативные характеристики диалога Текст / А. Р. Балаян. – Автореф. дис. канд. филол. наук, 1971. – 19 с.

5. Бархударов Л. С., Шлелинг Д. А. Грамматика английского языка / Л. С. Бархударов, Д. А. Шлелинг. – Москва, 1973.

6. Бехта І. А. Дискурс наратора в англомовній художній прозі / І. А. Бехта – Київ : Грамота, 2004. – 304 с.

7. Бондаренко В. Н. Отрицание как логико-грамматическая категорія / В. Н. Бондаренуо. – Москва, 1983. – 212 с.

8. Долинин К. А. Имплицитное содержание высказываня. Интерпритация текста / К. А.Долинин. – Москва : Академия, 2007 . – 124 с.

9. Мурашова О. В. Отрицание в детской речи // Семантические категории в детской речи / О.В. Мурашова, В. А. Семушина. – Спб : НЕСТОР–ИСТОРИЯ, 2007. – С. 138–160.

10. Николаева М. Н. О соотношении семантического и прагматического аспектов отрицания (на материале англоязычных текстов публицистического стиля) / М. Н. Николаева. – Автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.04 / Моск. ордена Дружбы народов гос. лингв. ун-т. – Москва, 1995. – 26 с.

11. Хамзина Г. К. Утверждение-отрицание в их отношении к речевым актам аргументации и возражения // III Международные Бодуэновские чтения: И.А.Бодуэн де Куртенэ и современные проблемы теоретического и прикладного языкознания: труды и материалы: В 2 т. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 2006. – Т.1. – С.130-133.

12. Cambridge International Dictionary of English. London, 1995.

13. Leech, G. A Communicative Grammar of English / Leech G; Svartvik J. – M.: 1983. – 224 p.

14. Hornby A. S. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. Oxford, 1982. V.2.

Винарчик М.П., Сабадош О.М.
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

LE PORTFOLIO EUROPÉEN DES LANGUES

Анотація: У статті висвітлено проблему європейського мовного портфоліо у концептуальному вимірі, проаналізовано семантику цього терміну. Досліджено використання основних засад європейського мовного портфоліо у освітній системі відповідно до вимог мовної політики Ради Європи.

Ключові слова: європейський мовний портфоліо, концептуальний вимір, освітня система, мовна політика, Рада Європи.

Résumé: dans l’article est envisagé le concept du Portfolio européen des langues et est analysé l’étymologie du terme “portfolio”. On envisage l’utilisation du Portfolio européen des langues dans le système d’éducation dans le cadre des politiques linguistiques du Conseil de l’Europe.

Mots-clés: Portfolio européen des langues. concept, système d’éducation, politiques linguistiques, Conseil de l’Europe.

L’analyse des recherches et des publications scientifiques. Au problème du Portfolio européen des langues sont consacrées les recherches scientifiques de Banon-Schirman P. [2]; Schneider Günther, Lenz Peter [17]; Springer C. [18]; Tagliante Christine, Castellotti Véronique, Coste Daniel, Moore Danièle [19] et d’autres. Ce problème se reflète dans de nombreuses résolutions du Conseil de l’Europe [2]. Des études scientifiques envisagent le portefolio comme un dossier personnel dans lequel les acquis de formation et les acquis de l’expérience d’une personne sont définis et démontrés en vue d’une reconnaissance par un établissement

d'enseignement ou un employeur. Le concept du Portfolio européen des langues en tant qu'un concept scientifique reste à notre avis peu étudié.

L'objet d'étude est le concept du Portfolio européen des langues.

La partie principale. Le mot "portfolio" est inconnu dans le dictionnaire de langue française, paru à la fin du XIXe siècle alors nous pouvons constater que ce terme n'appartient qu'au XXe siècle. Selon Wikipedia un portfolio ou portefolio est un dossier personnel dans lequel les acquis de formation et les acquis de l'expérience d'une personne sont définis et démontrés en vue d'une reconnaissance par un établissement d'enseignement ou un employeur. En France, on voit parfois le terme de portefeuille de compétences. Avec le développement de l'usage des technologies, on parle maintenant de portfolio numérique ou de cyberfolio. Le terme vient de l'anglais Electronic Portfolio (Eportfolio) qui vient lui-même de l'italien portfolio signifiant portefeuille. Le ministère de l'Éducation du Québec a défini ce terme en 2002 dans un document intitulé : Le portfolio sur support numérique1. De plus, le ministère de l'Éducation en France introduit également la notion de portfolio numérique dans son Plan en faveur des technologies de l'information appliquées à l'éducation [14].

Le terme vient de l'anglais Electronic Portfolio (Eportfolio) qui vient lui-même de l'italien *portafoglio* signifiant portefeuille. Le ministère de l'Éducation du Québec a défini ce terme en 2002 dans un document intitulé : Le portfolio sur support numérique. De plus, le ministère de l'Éducation en France introduit également la notion de portfolio numérique dans son Plan en faveur des technologies de l'information appliquées à l'éducation.

Le terme "portfolio" est plus fréquemment employé dans le domaine des arts, en particulier dans les domaines du graphisme, de la photographie et de laprogrammation sur internet. On rencontre également le faux anglicisme "book". Le portfolio est aussi utilisé dans la présentation de projets artistiques voués à la diffusion. Par exemple, l'artiste désirant répondre à un appel de dossier lancé par une galerie d'art et/ou une salle de spectacle devra réaliser un portfolio en fonction de cet objectif.

Le Portfolio européen des langues connu sous les noms PEL ou ELP rédigé par le Conseil de l'Europe en 1997 est un document qui sert à démontrer à travers un passeport, un dossier et une "biographie langagière", les capacités linguistiques, communicatives et culturelles d'une personne concernant les différentes langues qu'elle pratique [14]. Les Portfolios européens des langues ayant pour but la promotion des richesses culturelles et démocratie sont expérimentés dans plusieurs pays du monde et concernent les écoliers de première à l'école supérieure. Ils ont été mis au point par l'Unité des Politiques linguistiques du Conseil de l'Europe et favorisent:

- contribution au développement de l'autonomie de l'apprenant, du plurilinguisme ainsi que de la sensibilité et de la compétence interculturelles;

- permission aux utilisateurs de consigner les résultats de leur apprentissage linguistique ainsi que leur expérience d'apprentissage et d'utilisation de langues [5].

Dans le cadre du projet du Centre européen (Conseil de l'Europe, 2007), pour les langues vivantes Portfolio est considéré comme "dossier ou collection de travaux, dans le sens le plus large, normalement produits au cours du temps par une personne et conçus pour représenter ses réalisations. Il peut contenir des listes de contrôle évaluatives (remplies par l'apprenant individuel et/ou par d'autres personnes à son sujet), des exemples de travaux écrits, des résultats d'examens, des certificats, etc. et d'autres éléments probants relatifs à son apprentissage (cassettes, logiciels, etc.). Tous ces éléments sont rassemblés dans un portfolio afin de constituer une preuve tangible des performances d'un individu" [4].

Suivant le Conseil de l'Europe Portfolio européen des Langues (PEL) c'est un "document personnel (et) en même temps un outil d'information et un compagnon pour l'apprentissage des langues. Il permet de documenter toute la compétence linguistique – qu'elle soit ou non acquise à l'intérieur d'un cadre éducatif formel – et l'expérience interculturelle, ainsi que de les présenter d'une façon complète et comparable sur un plan international. Il contient également des lignes directrices visant à réfléchir sur son propre apprentissage des langues ainsi qu'à planifier et à superviser l'apprentissage ultérieur" [3].

Le Portfolio européen (niveau collège) comprend cahier + passeport et permet à l'élève d'évaluer ses compétences en langues aussi bien que de mentionner ses expériences d'utilisation des langues, découverte des usages, réalités culturelles et de la civilisation des pays étrangers.

Le Passeport des langues donne une vue d'ensemble des capacités de l'apprenant en différentes langues à un moment donné. Cette vue d'ensemble est définie en termes de capacités ("Je peux…") en relation avec les niveaux de compétence du Cadre. Le Passeport mentionne les certifications officielles et fait état des compétences langagières et d'expériences d'apprentissage linguistiques et interculturelles significatives. Il réserve une place à l'auto-évaluation, à l'évaluation par des enseignants et des institutions scolaires, ainsi que par des organismes de certification. Il exige que soit mentionné explicitement sur quelle base, quand et par qui l'évaluation a été réalisée. Une grille lui permet de définir ses compétences linguistiques selon des critères reconnus dans tous les pays européens et de compléter ainsi les traditionnels certificats scolaires.

La Biographie langagière englobe toutes les expériences faites dans les diverses langues parlées par l'apprenant. Cette partie est organisée de façon à favoriser l'implication de l'apprenant dans la planification de son apprentissage, dans la réflexion sur cet apprentissage et dans l'évaluation de ses progrès. Elle donne à l'apprenant l'occasion d'établir ce qu'il sait faire dans chaque langue et de mentionner les expériences culturelles vécues dans le contexte éducatif officiel ou en

dehors de celui-ci. Elle est organisée en vue de la promotion du plurilinguisme (c'est-à-dire, le développement de compétences dans plusieurs langues).

Le dossier rassemble des travaux personnels attestant des performances atteintes et donne à l'apprenant la possibilité de sélectionner les matériaux qui lui serviront à documenter et à illustrer ses acquis ou les expériences mentionnées dans la Biographie langagière ou le Passeport [12].

Le Cadre Européen Commun de Référence pour les langues: apprendre, enseigner, évaluer (le Cadre, CEFR), publié en 2001, est une tentative européenne importante ayant pour but d'identifier et définir les facettes théoriques de l'apprentissage d'une langue, afin d'aider à l'étude réelle des langues en Europe. Étant un projet conceptuel important creusant au cœur de ce qu'est l'apprentissage des langues, le Cadre est devenu une recommandation dans le domaine de la didactique des langues. C'est un point de départ généraliste, un *guide* de principes théoriques et de références qui propose "une base commune pour l'élaboration de programmes de langues vivantes, de référentiels, d'examens, de manuels, [de cours], etc.". Pour cela, le cadre identifie des actes de communication notés comme utiles, définis par des "descripteurs", et les organise en échelles thématiques (exemple : échelle compréhension de l'écrit) à 6 niveaux. Les compétences des apprenants, les cours, les examens, peuvent être alignés afin de progresser méthodiquement. Ces principes ne sont volontairement pas spécifiques à une langue. Ils sont suffisamment détaillés et généraux pour être adaptable à la diversité des langues [10].

Les linguistes considèrent le portefolio comme un dossier personnel dans lequel les acquis de formation et les acquis de l'expérience d'une personne sont définis et démontrés en vue d'une reconnaissance par un établissement d'enseignement ou un employeur. En France, on voit parfois le terme de portefeuille de compétences. Avec le développement de l'usage des technologies, on parle maintenant de portfolio numérique ou de cyberfolio.

Dans le système d'éducation "portfolio" désigne la collection des travaux de l'élève qui envisage ses compétences [1]. De même avis est Eyssautier-Bavay Carole: "Collection de travaux produits par un enseignant, qu'il choisit de conserver et de structurer pour mettre en avant ses connaissances et ses compétences enseignement" [10].

Les enseignants considèrent le "portfolio" comme un des moyens de communication avec les parents qui rend compte du cheminement personnel de l'élève aussi bien qu'un outil de gestion qui privilégie le principe que l'élève est au centre de ses apprentissages [16, 11].

Les chercheurs envisagent le terme "portfolio" comme celui venant de l'anglais et désignant à l'origine un carton double, pliant, servant à renfermer des papiers. Il avait lui-même été emprunté à l'italien portafogli. Cet emprunt, admis en photographie, en arts et, plus récemment, en éducation, ne doit pas être étendu à tous les domaines. Selon le contexte, on peut utiliser les termes dossier de

candidature, dossier professionnel, portefeuille, porte-documents ou carton à dessin, par exemple. Dans la littérature française le terme "portfolio" est reservé par certains auteurs à l'art et le t se prononce comme dans la graphie francisée "portefolio" [20]. Il est aussi souvent utilisé dans le domaine de l'éducation et de la vie professionnelle. Le portfolio diffère du curriculum vitæ dans le sens où les renseignements qu'il contient sont articulés en fonction d'un objectif, par exemple une demande d'emploi, et qu'il doit aussi présenter des preuves des acquis de la personne.

Conclusion. Le Portfolio aide l'apprenant à participer de façon consciente et active à son apprentissage et à valoriser tout ce qui contribut à l'enrichir et à le diversifier. Nous pouvons considérer le Portfolio comme document personnalisé très important de l'élève qui l'accompagne pendant sa scolarité.

Références bibliographiques

1. Amblard, Philippe. Guide juridique de l'Internet scolaire : fiche 20. éduscol, 2004. [Internet]. Disponible à l'adresse: http://eduscol.education.fr/juri/juriscol/fiche 20.htm

2. Banon-Schirman P. Quelle place pour le Portfolio européen des langues? / Pascale Banon-Schirman, Chaké Makardidjian // Le français dans le monde. – Paris, 2006. – № 344. – P. 32–34.

3. Cadre européen commun de référence pour les langues : apprendre, enseigner, évaluer [Internet]. Disponible à l'adresse : http://www.coe.int/t/dg4/ linguistic/Source/Framework_FR.pdf

4. Conseil de l'Europe (2001) Cadre européen commun de référence pour les langues : apprendre, enseigner, évaluer. Les Editions Didier, 2001, ISBN 227805075-3.

5. Conseil de l'Europe. Portfolio européen des langues [Internet]. Disponible à l'adresse: https://www.coe.int/fr/web/portfolio/home

6. Conseil de l'Europe (2002) Portfolio européen des langues : enseignement supérieur. Éditeur BLMV Editions Scolaires du Canton de Berne Berner Lehrmittel und Medienverlag, Berne. Französisch – englische Ausgabe, ISBN 3-292-00276-1.

7. Conseil de l'Europe (2007) Portfolio européen pour les enseignants en langues en formation initiale. Un outil de réflexion pour la formation des enseignants en langues. David Newby, Rebecca Allan, Anne-Brit Fenner, Barry Jones, Hanna Komorowska et Kristine Soghikyan. [Internet]. Disponible à l'adresse : http://archive .ecml.at/mtp2/publications/C3_Epostl_F_internet.pdf

8. Debyser Francis, Tagliante Christine Mon premier portfolio : livret d'utilisation Paris : Conseil de l'Europe. Porfolio européen des langues, Didier, 2001, 23 p.

9. Derycke Marc Évaluation, suivi pédagogique et "portfolio". Revue française de pédagogie, septembre 2000, n° 132, p. 5–32.

10. Eyssautier-Bavay Carole. Le portfolio en éducation : concept et usages. Grenoble : 2004, PDF, 13 p. Voir p. 9-11 [Internet]. Disponible à l'adresse: http://isdm.univ-tln.fr/PDF/isdm18/27-eyssautier.pdf

11. Gauthier, P. (2015). *Étymologie – stimulante et poétique – du mot «Portfolio»!* Récupéré le [06.05.2018] du site : http://blog.accompagner-demarche-portfolio.fr

12. Les portfolios européens des langues Source : Article Le CECR et l'auto-évaluation en français [Internet]. Disponible à l'adresse: http://www.francparler-oif.org/images/stories/dossiers/cecr_evaluer.htm

13. Little David, Perclova Radka Le portfolio européen des langues. Guide à l'usage des enseignants et formateurs d'enseignants Strasbourg : Conseil de l'Europe. Division des langues vivantes, janvier 2001, 106 p.

14. Portfolio européen des langues Contenu soumis à la licence CC-BY-SA 3.0 (http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.fr) Source : Article *Portfolio européen des langues* de Wikipédia en français (http://fr.wikipedia.org/wiki/ Portfolio_europ%C3%A9en_des_langues).

15. Portfolio européen des langues : pour jeunes et adultes CRDP de Basse-Normandie : Didier, janvier 2001, 36 p.

16. Portefolio sur support numérique, mai 2002, PDF, 55 p.

17. Schneider Günther, Lenz Peter. Portfolio européen des langues : guide à l'usage des concepteurs Centre d'enseignement et de recherche en langues étrangères, 2001, 68 p.

18. Springer C. Nouvelles pratiques évaluatives. Nouveaux modes de sertification / C. Springer // Le français dans le monde, 2007. – № 350. – Paris. – P. 16–17.

19. Tagliante Christine, Castellotti Véronique, Coste Daniel, Moore Danièle. Portfolio européen des langues : collège p. Conseil de l'Europe. Porfolio européen des langues, Didier, ENS/CIEP, 2004, 32 p. + 16.

20. Terminologie officielle. Comission générale de terminologie et de néologie (France). J.O., № 14 du 18 janvier 2015, p. 845.

Гапонюк О.А.
Рівненський державний гуманітарний університет

СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ЗООНІМІЧНИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Анотація. У пропонованій розвідці проведено структурно-семантичний аналіз ФОЗК сучасної німецької мови; описано сигніфікативний, денотативний та конотативний компоненти цілісного фразеологічного значення, встановлено

характер оцінного складника конотативного компонента фразеологічного значення.

Ключові слова: структурно-семантичний аналіз, фразеологічна одиниця, зоонімічний компонент, сигніфікат, денотат, конотат.

Annotation. In the proposed research, the structural-semantic analysis of phraseological units with zoonimic components in modern German is performed; the significative, denotative and connotative components of the integral phraseological meaning are described; the nature of the evaluative component of phraseological connotative meaning is established.

Key words: structural-semantic analysis, phraseological unit, signifying, denotat, connotate.

Фразеологія – порівняно молода лінгвістична дисципліна, що має досі остаточно не вирішений обсяг проблематики. Та праці дослідників-славістів, германістів, романістів зробили вагомий внесок у розвиток фразеологічної теорії.

Завдяки дослідженням таких науковців як Амосова Н.Н., Виноградов В.В., Гаврин С.Г., Кунін А.В., Ларін Б.О., Мелерович А.М., Пророченко О.П., Селіванова О.О., Чернишова І.І. та ін., поступово стають чіткішими межі визначення фразеології як науки, методів її дослідження.

У роботі ми брали за основу результати досліджень зазначених мовознавців, оскільки саме їхні результати досліджень найбільш повно розкривають питання семантики сучасного фразеологічного складу мови.

Важливого значення набуває сьогодні семантичний аспект дослідження фразеології, коли вивчаються природа й характер семантичних відношень мовних одиниць, тих відношень, які забезпечують існування найважливішої функції мови – комунікативної.

Метою нашої розвідки є аналіз компонентів цілісного фразеологічного значення ФОЗК. **Актуальність** пропонованого дослідження обумовлене потребою подальшого вивчення семантичного складу ФО, що дозволить більш повно і точно вирішити питання про особливості та функціонування ФОЗК у фразеології сучасної німецької мови.

У сучасній лінгвістиці існує тенденція розглядати значення слова як складну структуру, багатошаровий комплекс. Проблему семантичної структури слова досліджували Агрікола Е., Апресян Ю., Зейлер Ф., Клаппенбах Р., Нікітін М., Стернін І., Уфімцева Ф., Шіппан Т. Основне вчення про трикомпонентну побудову лексичного значення полягає у концепції сигніфіката, денотата і конотата.

Арнольд І. дотримується думки про поділ конотата на чотири компоненти: емоційний, експресивний, оцінний і стилістичний [1].

Виноградов В. наголошував, що кожне слово містить вказівку на суміжні ряди слів та значень і не вичерпується належними йому значеннями [4].

Широке коло асоціацій, пов'язане з певним словом, у психології має назву асоціативного поля. Ш. Баллі вважав, що кожному слову відповідає асоціативне поле. Асоціації, що супроводжують слово, можуть бути близькими і далекими [2]. Є.Г. Біляївський говорить про наявність денотативного і сигніфікативного аспекту в матеріальному змісті ФО. Денотативний аспект лексичного значення формується ознаками, складовими денотат – це мовне відображення поняття про позначуваний предмет чи явище [3].

Мелерович А.М. вважає, що сигніфікативний аспект фразеологічного значення – це зміст поняття реалізоване в цьому значенні [6].

Кунін О.В розглядав денотативний аспект фразеологічного значення як клас предметів / понять, номінованих на основі виокремлення мінімуму узагальнюючих ознак денотата, тобто цілого класу однорідних предметів (загальне), унікальних об'єктів (одиничне) або абстрактних значень. В цьому проявляється не тотожність, а нерозривну єдність мови і мислення. Таким чином, денотат, на відміну від денотативного аспекту значення, є екстралінгвістичною категорією, об'єктом пізнавальної діяльності людей (людиною, предметом, процесом, дією, станом, ситуацією і т.д.) [5].

Мелерович А.М розглядає конотацію як емоційний, оціночний, експресивний і функціонально-стилістичний компоненти узуального і оказіонального характеру, які є частиною значення мовного знака, нерозривно пов'язаної з його предметно-логічним змістом [6].

Ми вважаємо, що на матеріалі німецької фразеології, питання семантичної структури ФО не достатньо висвітлені і тому потребують доповнень. Через це ми поставили перед собою мету, дослідити структуру та семантику зоонімічних ФО сучасної німецької мови.

Завданням нашого дослідження є виявлення та опис компонентів фразеологічного значення (сигніфікативно-денотативного і конотативного).

Як ми вже зазначили, структура значення ФО складається з таких трьох компонентів як сигніфікат, денотат та конотат. Ці елементи семантичної структури фразеологізмів ми дослідили у нижче поданих прикладах.

Наприклад, ФО *Mühsam ernährt / nährt sich das Eichhörnchen* – 'досягати мети повільно але наполегливо'; (досл.) білка харчується наполегливо. Сигніфікативним компонентом указаної ФО вважаємо (поняття про предмет думки значення ФО) наполегливу працю, активний рух з метою досягнення бажаної мети. Під денотатом семантичної структури аналізованої ФО ми розуміємо (предмет думки) важку щоденну працю. Конотативний компонент є результатом переосмислення образу білки (це внутрішня форма ФО), яка щодня виконує багато швидких рухів у пошуках їжі. Оскільки образ білки викликає позитивні асоціації у світосприйнятті носіїв мови, то й оцінний компонент у

складі конотації є позитивним. Тому зазначена ФО вживається як форма похвали/ комплімент за наполегливу працю.

Фразеологізм wie *Hund und Katze leben* – ‘жити як собака з котом’ – означає ворогувати, постійно сваритися, не знаходити порозуміння. При аналізі цієї ФО ми виявили, що сигніфікативним компонентом семантичної структури є ‘ворожнеча’. Денотативним компонентом фразеологічного значення ми вважаємо суперечки. Як конотат у семантичній структурі ФО виступає переосмислення образів собаки та кота, які не можуть жити мирно. Оцінний компонент – негативний, тому вказана ФО вживається для характеристики відношень між людьми, що не можуть дійти згоди між собою, та постійно сваряться.

Проаналізуємо ще такий приклад ФО як *da steppt / tanzt der Bär* – ‘панує веселий настрій’, (досл.) ‘там танцює ведмідь’. Ми вважаємо, що сигніфікативним компонентом у цій ФО є дії, вчинки, які мають розважальний характер. Денотатом семантичної структури є веселощі. Як конотативний компонент ми розглядаємо образ ведмедя. Його дії сприймаються як веселе дійство, спрямоване на підняття настрою натовпу. Цей приклад ФО вживається для опису якогось заходу, щоб виразити те, що там дійсно буде цікаво.

Наступна ФО – *die Katze im Sack kaufen* – ‘купувати кота у мішку’ – має значення купити невідомо що. Сигніфікатом у вказаній ФО ми вважаємо покупку навмання, здобуття чогось невідомого. Як денотат семантичної структури ми розглядаємо людину, яка щось купує чи отримує, не маючи жодного уявлення про предмет. Під конотативним компонентом ми розуміємо переосмислений образ кота, про характер якого можна дізнатися лише після того, як відкриється мішок.

Зазначена ФО використовується для оцінки дії або вчинку людини, що дістає у власність невідомо що, не бачачи й не знаючи його суті, властивостей.

Фразеологізм *ein Gedächtnis wie ein Elefant haben* – означає ‘мати хорошу пам'ять’, (досл.) ‘мати пам'ять, як у слона’. Ми розглядаємо процес запам’ятовування як сигніфікат семантичної структури. Денотатом вказаної ФО ми вважаємо особу, що має здатність чудово утримувати в пам’яті інформацію. Під конотативним елементом ми розуміємо надзвичайно хороше вміння слона зафіксовувати пережите.

Запропонована ФО може мати як позитивне так і негативне оцінне значення компоненту, оскільки людина здатна володіти надзвичайною пам’яттю як в хорошому значенні, і водночас може бути злопам’ятною.

Така ФО як *Krokodils tränen weinen / vergießen* означає ‘лити крокодилячі сльози’. Сигніфікатом поданої ФО виступають сльози, плач крокодила. Під денотатом ми розуміємо удаваний біль, смуток. Під час аналізу цієї ФО ми виявили, що конотативним елементом є образ крокодила, який одночасно плаче і знищує власну жертву. Тобто, він проливає сльози в знак трауру за своєю

здобиччю. Тільки це усвідомлення приходить занадто пізно – надто пізно для жертви.

ФО *Krokodils tränen weinen / vergießen* використовується, коли хтось робить вигляд, що шкодує, або хтось робить вигляд, що це співчуття. Також фразеологізм вживається як характеристика лицеміра, бо крокодилячі сльози вважаються чимось помилковим та обманливим. Отже, оцінний компонент цієї ФО у складі конотації – негативний.

Наступна ФО *Lieber den Spatz in der Hand als die Taube auf dem Dach* – ‘краще синиця в руках, ніж журавель в небі’. Сигнікативним компонентом ми вважаємо бажання отримати більше, ніж є у наявності. Як денотативний компонент виступає стабільність в чомусь. Під конотативним компонентом семантичної структури ми розуміємо компроміс у чомусь.

Ще одна ФО *wissen / zeigen, wo der Frosch die Locken hat* – ‘знати / показати, де раки зимують’. Під сигніфікатом цього фразеологізму ми розглядаємо сказані слова, що несуть відтінок погрози, застереження. Денотатом цієї ФО ми вважаємо покарання, помсту. Як конотат семантичної структури виступає усвідомлення небезпеки, яка може настигнути зі сторони того, хто сказав цю фразу. Коли наші недоброзичливці обіцяють показати, де раки зимують, то ми розуміємо, що нічого хорошого чекати не доводиться. Таким чином, ми виявили, що оцінний компонент ФО – негативний.

Отже, у результаті нашого дослідження встановлено, що кожна ФО із зоонімічним компонентом має чітку семантичну трикомпонентну структуру, що складається із таких елементів як сигніфікат, денотат і конотат. Конотативний компонент володіє як позитивною, так і негативною оцінкою У ході нашого аналізу з’ясовано, що 75% ФОЗК володіють негативною оцінкою, приблизно 25% ФОЗК транслюють позитивну оцінку через конотативний компонент цілісного фразеологічного значення. Аналіз семантичної структури досліджуваних одиниць виявив, що ФО із ЗК – свійська тварина транслює переважно позитивну оцінку у 18%, а негативну – у 82%, а ФО із ЗК – дика тварина транслює здебільшого позитивну оцінку у 22% , а негативну – у 77%.

Ми хочемо зауважити, що детальний аналіз даного питання не вичерпує порушеної проблематики. Тому перспективою нашої роботи ми вважаємо подальші дослідження, котрі вбачаються в залученні ширшої бази джерельних матеріалів для більш системного аналізу значень фразеологізмів.

Список використаних джерел

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / И. В. Арнольд. – Москва : Изд-во лит-ры на иностр. языках, 1959.

2. Баран Я. А. Теоретичні основи фразеології / Я. А. Баран, М. І. Зимомря. – Ужгород, 1999. – 176 с.

3. Беляевская Е. Г. Семантика слова / Е. Г. Беляевская. – Москва : Высшая школа, 1987. – 126 с.

4. Виноградов В. В. Основные понятия русской фразеологии как лингвистической дисциплины // Избр. тр.: Лексикология и лексикография / В. В. Виноградов. – М., 1977.

5. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка: Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз.– 2-е изд., перераб. / А. В. Кунин. – Москва : Высшая школа, Дубна: Изд. Центр "Феникс", 1996 – 381 с.

6. Мелерович А. М. Проблема семантического анализа фразеологических единиц современного русского язика / А. М. Мелерович. – Ярославль, 1979.

7. Sprichwörter & Redewendungen. Bedeutung und Herkunft von Sprichwörtern und Redewendungen. [Електронний ресурс]. Sprichwörter & Redewendungen. – Режим доступу: http://www.sprichwoerter-redewendungen.de

8. Redensarten Logo. Wörterbuch für Redensarten, Redewendungen, idiomatische Ausdrücke, Sprichwörter, Umgangssprache. [Електронний ресурс]. Redensarten Logo. – Режим доступу: https://www.redensarten-index.de/suche.php

9. Lexikon der Germanistischen Linguistik / hrsg. von Hans Peter Althaus – 2., vollst. neu bearb. u. erw. Aufl. – Tübingen: Niemeyer, 1980.

Ковбасюк Н.С.
Рівненський державний гуманітарний університет

СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ (денотативний аспект)

Анотація: розглядаються питання семантики фразеологічних одиниць із соматичним компонентом, досліджуються їх семантичне значення. Встановлено частотність вживаності різних соматичних компонентів.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, соматичний компонент, денотат, конотат.

Annotation: The article deals with the issues of semantics of phraseological units with somatic components; the denotative component of phraseological meaning is investigated. Frequency of use of various somatic components is established.

Keywords: phraseological unit, somatic component, denotatum, connotation.

Проблемі семантики ФО різних національних мов присвятили праці М.Ф. Алефіренко (досліджує національно-культурну семантику російських ФО), М.В. Мокієнко (розглядає вплив національного менталітету на формування фразеологічного значення у славянських мовах), О.П. Пророченко та В.І. Гаврись (вивчали взаємодію мовних та позамовних чинників у процесі

формування семантики німецьких ФО), Ю.А. Лапухіна вивчає семантичні та структурні особливості фразеологічних одиниць із соматичним компонентом (далі – ФОСК) на матеріалі англійської та французької мов, Ю.В. Білоус прагматичний потенціал ФОСК у німецькій мові, І.І. Орел (описувала вплив вірувань, забобонів, народного фольклору на формування цілісного фразеологічного значення німецьких фразем). Попри значну увагу дослідників до структури і семантики ФО в цілому і фразеологічних одиниць із соматичним компонентом зокрема, низка питань, пов'язаних із особливостями значення досліджуваних мовних знаків, лишається вивченою недостатньо.

Мета пропонованого дослідження – встановлення основних семантичних особливості німецьких ФОСК. **Актуальність** нашої розвідки полягає у необхідності встановити семантичну специфіку соматичного компонента у структурі ФО та його вплив на формування фразеологічної семантики.

Денотат за О.В. Куніним – це експлінгвістична категорія, об'єкт пізнавальної діяльності людей [3, с. 91], співвіднесеність значення ФО з певним референтом, у даному випадку з певною частиною тіла людини.

Для ФОСК характерна ідіоматичність, висока здатність до утворення нових відтінків значення. Цьому процесу найчастіше сприяють соматизми, що представляють собою назви зовнішніх частин людського тіла. У свою чергу вони поділяються на два класи: голова, обличчя (і його складові частини – очі, ніс, рот, вуха) – з одного боку, і кінцівки – руки, ноги – з іншого боку [1, с. 95].

У результаті нашого дослідження встановлено, що на першому місці по частоті вживання знаходяться лексеми, які позначають такі частини тіла:

die Auge, der Kopf. Кількість таких ФОСК становить приблизно 60%. Ці компоненти відповідають чуттєвій формі пізнання навколишнього середовища. Їхня особливість полягає у тому, що вони використовуються у денотаттвні (прямих), так і у конотативних (переносних) значеннях. Однак вирішальну роль відіграють, безсумнівно, їх головні, прямі значення (денотат). Під денотатом ми розуміємо результат пізнавальної діяльності суб'єкта: абстрагування від об'єкта пізнання й трансформації його ознак в ідеальний образ, позначуваний предметним іменем [2, с. 63].

Під час дослідження було виявлено, що найбільш вживаним є ФО із компонентом *Kopf,* що становлять 45%, за ними слідують *Auge* (15%), *Nase* (13%), *Gesicht* (10%), *Ohr (*10%), *Hals* (7%).

У ході аналізу встановлено, що частини тіла та їх назви в німецькій мові мають символічний характер. Розглянемо деякі приклади: *Kopf* (голова) в багатьох мовах (російська, німецька та ін.) Традиційно асоціюється з інтелектуальною діяльністю, є головним знаряддям мислення. Саме символічне значення голови як «місцезнаходження» інтелекту, розумових здібностей людини є в багатьох мовах центральним. Фразеологізми із компонентом *Kopf* позначають:

- ‘Здатність мислити’: *in den Kopf (hinein / ein Gedacht) kommen, gehen*
- ‘Бути розумним, кмітливим’: *etwas im Kopf haben*
- ‘Бути дурним’, ‘вітер в голові у кого-небудь’: *(gar) nichts im Kopf (darin) haben, Wind im Kopf haben, nicht alles im Kopf haben*
- ‘Вирішувати важке запитання’: s*ich den Kopf zerbrechen, kaputt machen*
- ‘Одержимість якоюсь думкою, ідеєю’, ‘вбити собі щось в голову’: *sich etwas in den Kopf schlagen, nicht vom Kopf rauskommen*
- ‘Загроза покарання’, ‘відкрутити голову’: *Kopf waschen, vor den Kopf schlagen*
- ‘Закохати в себе’: *den Kopf verdrehen*
- ‘Барометр фізичного стану людини, відчувати головний біль’: *Der Kopf brummt (wie eine Dampflokomotive), platzt, trennt sich*
- ‘Мужність’: *den Kopf hoch tragen/ Kopf hoch!m* – ‘бути мужнім’ [5]

Інтелектуальні характеристики людини:

- ‘Паніка’: *den Kopf verlieren / sch einen Kopf machen* – ‘бути знервованим, не могти ясно мислити’*;* (укр.еквівалент) *втратити голову (через паніку, страх)*
- ‘Дивакуватість’: *Flusen im Kopf haben/ Motten im Kopf haben‘/ Grillen im Kopf haben* – ‘мати дивакуваті ідеї’*; Rosinen im Kopf haben* – ‘мати дуже оптимістичні плани’
- ‘Життя’: *es geht um jemandes Kopf* – *‘*йдеться про чиєсь життя’*; Kopf und Kragen riskieren* – ‘ризикувати життям’
- ‘Лайка’: *Jemandem den Kopf waschen* – ‘вилаяти когось’, (укр. екв.) ‘намилити комусь шию’ [4, с. 215].

ФОСК із компонентом *Auge* характеризується невід’ємною частиною пізнання людиною навколишнього світу. Часто *Auge* у ФО відображають дзеркало душі, очі є магічним органом і просто органу зору. Даний ФО має значення оцінки та думки позитивними, а також характеризують людину і його поведінку:

- ‘Мати поганий зір‘: *schlechte Augen haben*
- ‘Робити різкі зауваження, насміхалися’, ‘правда очі коле’: *in die Augen stecken*
- ‘Бентежитися, не знати, куди очі подіти від сорому’: *nicht wissen, wo die Augen hinstellen*
- ‘Приносити нещастя’; ‘недобрим, поганим оком, наврочити’: *ein böses Auge / böse Augen haben*
- ‘Обманювати когось’, ‘пускати пил в очі комусь’: *Staub in die Augen lassen.*
- ‚Перебувати під наглядом‘: *unter, auf, in (den) Augen sein* [5].

Nase. Ніс як частина людського тіла є одним з найважливіших органів людини, що дозволяють йому пізнавати навколишній світ, чуттєво сприймаючи

його. Найпоширенішим є символ носа як органу нюху; крім того, в свідомості носіїв говірок закріплено уявлення про цей орган як уразливого місця, так само за допомогою цього ФО можна висловити своє презирство і негативне ставлення до чого-небудь, розлад, цікавість. При вживанні соматизму у структурі низки ФО може йтися про реальну частини людського тіла.

- ‘Опинитися в потрібному місці в потрібний час’, ‘тримати ніс за вітром’: *die Nase nach dem/ gegen den Wind haben, halten, die Nase nach der Luft haben*
- ‘Бути цікавим, втручатися, не спитавшись, в чужі справи’, ‘пхати носа не в свої справи’: *die, seine Nase (überall) hineinstecken, hineinstopfen, darin haben*
- ‘Втратити самовладання, засмутитися’, ‘повісити ніс’: *die, seine Nase hängen, runter lassen*
- ‘Запам'ятати, взяти до уваги’, ‘зарубати собі на носі’: *auf die Nase schreiben* [6].

Соматизм *Gesicht* несе інформацію про емоційний і фізичний стан людини. Перш за все, це частина тіла, на якій відображаються різні емоції, яка є, таким чином, «дзеркалом» емоційного стану людини. Даний соматичний фразеологізм висловлює значення невдоволення, радості, розлади.

- ‘Бути незадоволеним’: *das Gesicht verziehen, ein saueres, schiefes Gesicht machen*
- ‘Відкрито сміятися, веселитися’, ‘сміятися на повний рот’: *auf ganz Gesicht lachen*
- ‘Бути засмученим’: *Kein Gesicht haben* [4, с. 187-193].

Ohr – вухо як орган слуху відіграють важливу роль в процесі пізнання людиною світу і існування в ньому, відповідаючи за слухове сприйняття. Тому центральне символічне значення соматизма *Ohr* пов'язане з органом слуху, так само цей соматизм характеризує неуважну або навпаки уважну людини.

- ‘Неуважно, незацікавлено слухати’: *mit halbem Ohr hinhören*
- ‘Прислухатися, насторожуватися’: *die Ohren spitzen, die Ohren steifhalten*
- ‘Уважно слухати’: *ganz Auge und Ohr sein*
- ‘Дуже набридати’: *bis über die Ohren* [5].

Символьне значення соматизму *Hals* – ‘шия’ вживається, наприклад, у фразеології як символ носія вантажу, життя, верхньої межі людського тіла. Так само, фразеологічна одиниця з соматизмом *Hals* вживається для позначення реальної частини людського тіла з метою створення різних образів, що передають негативні емоції.

- ‚Бути тягарем‘: *j-m auf dem Hals liegen, sich j-m an den Hals hengen*
- ‚Вбити (ся), покалічити (ся)‘, ‚скрутити шию кому-небуть’: *j-m den Hals umdrehen*
- ‘У великому поспіху’, ‘стрімголов’: *Hals über Kopf.*

- ‚Дуже набриднути‘: *bis über den / zum Hals haben* [5].

Отже, у результаті нашої розвідки встановлено, що ФОСК номінують: інтелектуальні характеристики (розумний, дурний, кмітливий) приблизно 14%, особливості мислення (оптимізм, песимізм, дивакуватість, уважність) майже 15%, також вони зображають якості характеру (наполегливість, недоброзичливість, заздрість) понад 34%, моральні якості (виражають презирство, позитивне чи негативне ставлення до чогось або когось) більше 20%, настрої (веселий чи сумний, задоволений) 17%.

Перспективи подальших досліджень стосуються вивчення конотативного компонента цілісного фразеологічного значення ФОСК.

Список використаних джерел

1. Алефіренко М. Теоретичні питання фразеології / М. Алефіренко – Харків : Вища школа, 1987. – 125 с.

2. Баран Я. Фразеологія у системі мови / Я. Баран – Івано-Франківськ : Лілея, 1997. – 176 с.

3. Кунін А. Фразеологія сучасної англійської мови / А. Кунін. – М : Вища школа, 1970. – 344 с.

4. Німецько-український фразеологічний словник / В.І. Гаврись, О.П. Пророченко. – К : Рад.школа, 1981. – Т.1. – 416 с.

5. Wörterbuch für Redensarten, Redewendungen, idiomatische Ausdrücke, Sprichwörter , Umgangssprache – Режим доступу: https://www.redensarten-index.de

Максимюк Г.М.
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

РОЛЬ ПОРІВНЯННЯ У МОВНІЙ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КАРТИНИ СВІТУ

Анотація. Дослідження присвячене розкриттю змісту поняття "порівняння" у контексті лінгвостилістики та лінгвокогнітивістики, виявленню функціонального навантаження порівнянь у дискурсі, простежено роль порівнянь у мовній репрезентації картини світу.

Ключові слова: порівняння, картина світу, дискурс, концепт.

Annotation. The research is devoted to the revealing of the notion of simile and comparison in the context of linguostylistics and linguopragmatics, studying the functional role of simile in the discourse, as well as the role of simile as a means of the picture of the world representation.

Key words: simile, comparison, picture of the world, discourse, concept.

Прийом порівняння грає важливу роль у процесах пізнання та спілкування. У будь-якому порівнянні – в логічній операції або в художній фігурі – яскраво відображена узагальнююча природа мови [3, с. 102]. Сутність порівняння полягає у співставленні об’єктів з метою виявлення рис схожості чи відмінності.

Актуальність даного дослідження обумовлена його відповідністю пріоритетним тенденціям сучасного мовознавства, зокрема, увагою когнітивістів до вивчення функціонування образного компонента значення мовних одиниць, яка пояснюється бажанням отримати за допомогою лінгвістичних даних уявлень про понятійну систему людського мислення.

Дослідженню ролі порівняння у мовній репрезентації світу приділили увагу багато закордонних та вітчизняних фахівців, а саме: Конюшкевич М.І., Мокієнко В.М., Глюкберг С., Рілофф Е. тощо [2; 6; 7; 9]. Аналіз досліджень науковців унаочнює різницю у підходах та глибині вивчення питання. Тому, невирішеною раніше частиною загальної проблеми, що буде розглядатися в даній роботі, є синтез існуючих наукових поглядів зарубіжних та вітчизняних вчених і фахівців ролі порівняння у мовній репрезентації світу, що відповідає її **меті.**

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань:** розкрити зміст поняття "порівняння" у контексті лінгвостилістики та лінгвокогнітивістики; виявити функціональне навантаження порівнянь у дискурсі; простежити роль порівнянь у мовній актуалізації картини світу.

Порівняння є важливою передумовою спілкування та відіграє значну роль в умовиводах за аналогією. Висновки, що базуються на порівнянні, мають на меті розкриття змісту понять про об’єкти, які порівнюються. В цьому відношенні порівняння часто використовується, як засіб, що доповнює, а інколи й уживається замість означення.

Розрізняють два види порівнянь: образне (*simile*) та логічне *(comparison).* Логічне порівняння позбавлене будь-якого стилістичного значення і базується на співставленні об’єктів одного класу. При образному порівнянні зіставляються поняття, що належать до різних семантичних класів. Вони мають лише одну спільну рису, яка й стає підставою для порівняння. Образне порівняння є одним із найважливіших образотворчих засобів мови.

Сутність цього стилістичного прийому розкривається самою його назвою. Два поняття, що звичайно ставляться до різних класів явищ, порівнюються між собою за якою-небудь однією з рис, причому це порівняння набуває формального вираження у вигляді таких слів, як: *as, such as, as if, like, seem* тощо.

Обов'язковою умовою для стилістичного прийому порівняння є подібність якої-небудь однієї риси при повній розбіжності інших рис. Більше того, подібність звичайно вбачається в тих рисах, ознаках, які не є істотними,

характерними для обох порівнюваних предметів (явищ), а лише для одного зі членів порівняння [8, с. 167].

У порівнянні предмети і явища дійсності виступають не в тотожності, а в розмежуванні. Це розмежування й підтримується формальними засобами мови. Однак, як у метафорі, так й у порівнянні подібною ознакою є одна ознака, характерна для одного ряду явищ, і випадкова для іншого.

Порівняння, також як і метафора, є потужним засобом характеристики явищ і предметів дійсності й у значній мірі сприяє розкриттю авторського світовідчування, виявляючи суб'єктивно-оцінне відношення письменника до фактів цієї об'єктивної дійсності. Воно широко застосовується в художній літературі для розкриття світовідчуття письменника, для характеристики дійових осіб, їх взаємостосунків і вчинків [9].

Дослідження порівняння в рамках когнітивної лінгвістики, що стрімко розвивається в останні роки, неодмінно стосується проблеми співвідношення загального й національно-специфічного в мовній репрезентації світу. Універсальність концептуального моделювання обумовлена тим, що будь-яка мова відображає в структурі й семантиці основні параметри світу, сприйняття людиною дійсності, положення людини в життєвому просторі, духовний зміст особистості тощо. Національна ж специфіка проявляється в тім, як представлені в мовах фундаментальні понятійні категорії (час, простір, кількість, якість тощо).

Категорія порівняння може бути віднесена до релятивного, або операційного, типу понятійних категорій. Подібного роду категорії лежать в основі схем організації концептів. Найбільш характерною для релятивної понятійної категорії є схема концептів, що відбивають співвідношення референтів. Таке співвідношення є образним відбиттям реальної ситуації, і воно перетворюється на пропозицію після того, як обраний реляційний предикат і заповнені всі “місця” реляційної схеми. Категорія порівняння охоплює два гетерогенних концепти, що представляють ментальні образи яких-небудь предметів, дій або цілих ситуацій. Когнітивна схема елементарного акту порівняння містить у собі концепт об'єкта порівняння й концепт еталона порівняння. В основі реляційного предиката лежить підстава порівняння та диференціальна ознака (ознаки), що є присутньою у змісті обох концептів порівняльної конструкції [1].

Диференціальні ознаки, що входять у структуру концепту, що виступає в процесі порівняння як предмет пізнання, остаточно виявляються лише у відношенні до іншого концепту, що повинен відрізнятися від першого й у той же час мати загальними з ним ознаками. Концепт, який послугує еталоном порівняння, виконує цю функцію завдяки тому, що є носієм “старого” знання. Його набір диференціальних ознак є відносно відомим носію мови, принаймні, в області тієї ознаки (або групи ознак), що виступає підставою порівняння,

іншими словами, у внутрішній організації даного концепту ознака-підстава порівняння займає провідну "вузлову" позицію. Називаючи загальну ознаку об'єкта й еталона порівняння, підстава порівняння задає тон всьому порівняльному акту, є віссю порівняльної структури, що зв'язує два самостійних концепти в одну загальну концептуальну структуру. Підсумком знаходження загальної ознаки, що зв'язує об'єкт порівняння й еталон порівняння, є зміна ієрархізації ознак у внутрішній структурі концепту-об'єкта порівняння – ознака-підстава порівняння актуалізується й виходить на першу позицію [10].

У результаті реалізації даного механізму оперування двома концептуальними системами не просто описуються реальні явища, предмети; для цілей опису актуалізуються їх найбільш важливі ознаки, розкриваються нові властивості, що дозволяють представити предмет в іншому світлі. Диференціальні ознаки концептів стосуються характеристики окремих сторін предметів дійсності, а в значеннєвій структурі презентуючих їх слів вони виступають як мінімальні (граничні) компоненти значення. Ці змістовні елементи істотні для парадигматичних протиставлень слів, а отже, і концептів. Ці ознаки неоднорідні й зі своєї сторони можуть бути класифіковані за характером позначуваної властивості й розподілені в декілька (безліч) типів, наприклад: *якісні*, що відбивають особливості фізичних властивостей (такі як кольори, форма, температура тощо), внутрішніх якостей тощо; *функціональні*, що вказують на призначення предметів; *екзистенціальні*, пов'язані із властивому єству предмета властивостями (спосіб існування, пересування, добування їжі, характерні для виду звуки, поводження тощо); *просторові* (такі, що характеризують локально); *темпоральні* тощо.

Виділяються дві основні функції, виконувані порівнянням: логіко-інтелектуальна, коли порівняння розширює пізнання, і емоційно-експресивна, коли порівняння не стільки розширює пізнання, скільки створює образність мовлення. За визначенням М.І. Конюшкевич, у предметно-логічному порівнянні "подібність виражається, в образному порівнянні подібність зображується" [2, с.158]. Метою образного порівняння є не стільки повідомити про подібність (іноді далеко не подібних предметів), скільки дати характеристику об'єкта порівняння, актуалізувати його певні властивості, використавши в ролі еталона (образа) порівняння природного, з погляду колективної свідомості, носія цих властивостей. Для збагнення взаємного розуміння в рамках однієї культури функціонують подібні образи. Вивчення образної основи концепту, що виступає в ролі еталона порівняння, сприяє з'ясуванню системи знань і уявлень, що склалася в національному світосприйманні, універсального й ідіоетнічного в мовній картині світу.

Матеріалом дослідження постають оказіональні (індивідуально-авторські) та стійкі порівняння-уподібнення з вираженою образністю в англійській мові.

Слід обов'язково зазначити, що границі між порівняннями стійкими й вільними, індивідуально-авторськими досить розпливчасті. Л.А. Лебедєва відзначає: “Що стосується відмінностей стійких порівнянь від порівнянь індивідуально-авторських, те останні народжуються в усному мовленні й несуть на собі печатка індивідуальної творчості. Стійкі ж порівняння являють собою таку фігуру мовлення, якою користуються всі мовці даною мовою і яка звичайно є результатом багатовікового вживання” [5, с. 4-5]. В.М. Мокієнко розвиває цю думку й затверджує, що створення індивідуально-авторських порівнянь “нерідко стимулюється саме активним варіюванням стійких порівнянь”. Звичайно такі порівняння створюються за “відомими стійкими структурно-семантичними й образними моделями” [6, с. 6]. Численні аналізи стійких порівнянь показують, що в 90% як об'єкт порівняння виступає концепт ЛЮДИНА – її зовнішність, фізичний стан, дії, психологічна характеристика, соціальний стан тощо [4, с. 51]. Інші 10% поєднуються в концептосфері ПРИРОДА (у самому широкому змісті) – предмети, явища тощо.

Отже, проведений аналіз свідчить про ефективність порівняння як засобу актуалізації картини світу та як засобу відбиття уявлень про понятійну систему людського мислення

З метою розширити пізнання про концепт ЛЮДИНА, до перспектив дослідження можна віднести аналіз концептів МАСКУЛІННІСТЬ та ФЕМІНІННІСТЬ, на матеріалі англомовного художнього дискурсу, де в якості суб’єкта (референта) порівняння постають чоловік та жінка. Саме вивчення природи підстави та об’єкта порівняння здатні розширити наше уявлення про особливості вербалізації цих концептів, які, безсумнівно, є одними з найважливіших етнокультурних концептів для будь-якого лінгвокультурного суспільства.

Список використаних джерел

1. Кобрина Н. А. Понятийные категории и их реализация в языке // Понятийные категории и их языковая реализация.– Л : Изд-во ЛГПИ, 1989. – с. 40-49.

2. Конюшкевич М. И. Синтаксический симбиоз категорий неопределенности и недостоверного сравнения (русско-белорусские соответствия на уровне сложного предложения) / М. И. Конюшкевич // Сложное предложение : традиционные вопросы теории и описания и новые аспекты его изучения: материалы научной конференции. – Вып. 1. – Москва : Русский учебный центр, 2000. – С.157-162.

3. Копыленко М. М. Очерки по общей фразеологии / М. М. Копыленко, З. Д. Попова – Воронеж : Издательство Воронежского университета, 1989. – 191 с.

4. Кювлиева-Мишайкова В. С. Устойчивите сравнения в българския език / В. С. Кювлиева-Мишайкова – София, 1986. – с. 45-52.

5. Лебедева Л. А. Словарь устойчивых сравнений руського языка / Л. А. Лебедева – Краснодар, 1996. – 316 с.

6. Мокиенко В. М. Словарь сравнений руського языка / В. М. Мокиенко. – СПб., 2003. – 377 с.

7. Qadir A. Automatically Inferring Implicit Properties in Similes / Ashequl Qadir and Ellen Riloff – *Proceedings of NAACL-HLT 2016,* San Diego, California, 2016. – p. 1223–1232.

8. Galperin, I. R. Stylistics / Galperin, I. R. – Moscow : Higher School, 1977. – 332 p.

9. Glucksberg, S. On the relation between metaphor and simile: When comparison fails / Glucksberg, S. & Haught, C. *Mind and Language* 21 (3), 2006. – pp. 360-378.

10. Recanati, F. *Literal Meaning* / Recanati, F. Cambridge : Cambridge University Press, 2004.

Маліжко П.Р.
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ОЗНАКИ “ПРИВАБЛИВІСТЬ” ЯК СКЛАДОВОЇ КОНЦЕПТУ *ФЕМІНІННІСТЬ*

Анотація. У статті розглядається специфіка концепту ФЕМІНІННІСТЬ, розкривається поняттєво-ціннісний зміст концептуальної ознаки “привабливість”, яка входить до складу зазначеного концепту шляхом аналізу лексичних засобів її вербалізації, вилучених з англомовного художнього дискурсу.

Ключові слова: концепт, концептуальна ознака, вербалізація, дискурс.

Annotation.The article reveals the specificity of the concept FEMININITY and notional-evaluative content of its constituent “attractiveness” through the analysis of lexical means of its verbalization in the English literary discourse.

Key words: concept, conceptual feature, verbalization, discourse.

Оскільки стать – одна з найважливіших характеристик особистості, яка визначає її соціальну, культурну і когнітивну орієнтацію в світі увагу лінгвістів останні десятиріччя привертало вивчення мовних засобів відображення гендерних категорій [2; 5; 7].

Актуальність дослідження зумовлена його відповідністю пріоритетним тенденціям сучасної лінгвістики: по-перше, у вивченні засобів вербалізації, які здійснюють операцію оцінювання фемінінних якостей, а саме привабливості;

по-друге – урахуванням гендерного чинника, який впливає на формування моделі оцінювання привабливості жінки.

Метою дослідження виявлення особливостей функціонування гендерно маркованих номінацій з семантичною ознакою “привабливість”, які мають референта жіночої статі, у англомовному художньому дискурсі.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні **завдання:**

1) розглянути специфіку концепту ФЕМІНІННІСТЬ;

2) розкрити поняттєво-ціннісний зміст досліджуваної концептуальної ознаки “привабливість” шляхом аналізу лексичних засобів її вербалізації.

Матеріалом дослідження слугували 127 фрагментів дискурсу, у яких вербалізовано концептуальну ознаку “привабливість”, відібраних із роману американської письменниці Д. Стіл “A Good Woman” [12]. Загальний обсяг проаналізованого друкованого тексту – 419 сторінок.

Концепт ФЕМІНІННІСТЬ відображає характеристики, пов'язані з жіночим родом, характерні форми поведінки, очікувані від жінки в певному суспільстві, а також соціально-визначене вираження того, що розглядається як позиція внутрішньо притаманна жінці. Концепт ФЕМІНІННІСТЬ значно ширший концепту ЖІНКА, який входить до нього як ядерна зона (лексико-фразеологічне поле фемінінності). Фемінінність трактується як "те, що приписується жінці"/ "як жінка" і охоплює адгерентні реалії (фр. adherent – щільно прилеглий) [6, с. 12].

Ядро концепту складають словникові значення базової лексеми "Жінка", а саме "Дружина", "Донька", "Леді", "Домогосподарка", а периферію – прагматичні складові: лексеми, конотації, асоціації [1, с. 44; 6, с. 11].

У нашому дослідженні ми розглядаємо лексему “привабливість”, яка знаходиться в периферії ядра концепту ФЕМІНІННІСТЬ і виступає його концептуальною ознакою.

Аналізуючи словникові дефініції лексеми “привабливість”, знаходимо однакові значення: лексема “привабливість”, яка є похідною від “привабливий” (in Eng. from adj. *attractive* + *-ness*), означає якість, яка викликає інтерес; бути привабливим або щось, що приваблює [9, с. 59; 10; 11]. Суемі В. та Ферхнем А., заперечуючи універсальність і одноманітність привабливості, підкреслюють той факт, що існують стандарти привабливості [8].

Концептуальна ознака “привабливість” володіє ярко вираженою ціннісною маркованістю і відноситься до важливих орієнтирів людської мовленнєвої поведінки. Гендерно специфічні моделі концепту ФЕМІНІННІСТЬ фіксують домінантні області цієї ознаки. Системна модель досліджуваної концептуальної ознаки представлена сукупністю двох фреймових структур – зовнішня/внутрішня привабливість та зовнішня/внутрішня непривабливість [3; 4].

З точки зору гендерного аспекту репрезентації концептуальної ознаки “привабливість”, яка входить до складу концепту ФЕМІНІННІСТЬ, найбільший

інтерес представляють опозиції: зовнішня привабливість – внутрішня привабливість / зовнішня непривабливість – внутрішня непривабливість, які активізують ті області концептуальної ознаки, які притаманні індивіду, як представнику певної статі.

Таким чином, концепт ФЕМІНІННІСТЬ має свою структуру, ядро якої складають базові дефініції лексеми "Жінка", а до периферії входять прагматичні складові до яких відносяться конотації, асоціації та лексеми.

При репрезентації концептуальної ознаки "привабливість", найбільший інтерес представляє зовнішня привабливість. Загальна позитивна оцінка зовнішньої привабливості найчастіше вербалізується за допомогою прикметників таких як *pretty, beautiful,elegant,sensual, romantic*. Наприклад:

- *She's a very pretty girl.*
- *She looked elegant, sensual, and romantic…*
- *…her beautiful younger sister would be getting engaged that winter.*

За даним нашого дослідження, аналізуючи зовнішню привабливість жінки, ми зазвичай оцінюємо її частини тіла. Наприклад:

- *She had big blue eyes, and pale blond hair, and the creamy white complexion that went with it.*
- *She looked healthy, with rosy cheeks and prominent cheekbones. Her legs always seemed too long and thin for her squat body…*

Представлена інформація про певні частини тіла, які підлягають оцінці, може бути вербалізована за допомогою певних лексичних одиниць, які не мають у своїй семантиці компонента "привабливість". Так, наприклад, прикметники *silky, blonde, long, small, perfect, huge* не несуть у собі оціночного значення. Але вони можуть набувати змістовну конотацію оціночності в певних словосполученнях. Наприклад:

She was a petite blonde, with long, silky golden hair, and huge blue eyes. She was beautiful, with small hands and feet, and perfect features. Можна констатувати, що ступінь оцінки лексичної одиниці визначається контекстом і її сполучуваністю з іншими лексичними одиницями.

За даними нашого корпусу часто при описі зовнішньої привабливості вживається порівняння. Наприклад: батько Анабель вважає свою доньку дуже привабливою і тому часто порівнює її красу з красою казкової принцеси або порцелянової ляльки:

- *...Annabelle had worn made her look like a fairy princess.*
- *…her father always said she looked like a porcelain doll.* Актуальною ознакою при розгляді концептуальної ознаки "зовнішня привабливість" є саме відчуття смаку, відповідності канонам моди в одязі та аксесуарах. Наприклад: Анабель завжди слідкує за модою і речі, які вона носила, тільки підкреслює її красу:

- *…It had a beautiful lace collar, and it was the subtlest powder pink. It looked wonderful with Annabelle's skin and hair.*
- *She was wearing her blond hair pulled back, under the velvet and sable hat, with a small face veil. She looked as stylish as any woman in Paris, and older than her years, because of the opulent black gown.*

Можна стверджувати, що найчастіше предметом оцінки привабливості жінки стають очі, волосся, фігура.

Опозицією до зовнішньої привабливості є внутрішня привабливість. Як складова частина концептуальної ознаки вона містить у собі характеристики оцінки внутрішньої привабливості жінки, до якої відносяться: характер (1), манери (2), поведінка (3), розумові здібності (4). Наприклад:

(1) Вікторії подобалась працювати влітку. Вона була компетентною, відповідальною та вправною. Такі якості їй допомагали в роботі, а в спілкуванні з працівниками фірми в неї не було проблем, адже вони ставилися до неї добре: *Victoria likes her summer job. The people at the law firm were nice to her. She was competent, responsible and efficient.*

Священник знає, що Беата навіть під страхом арешту допоможе йому: *He knew she was a kind-hearted.*

(2) Мати Габріели виховує її згідно з релігійними канонами: *She was always so polite to everybody.*

(3) Консула знає,що її донька Анабель і Джосай будуть ідеальною парою: *...she knew that Annabelle would be a wonderful mother. She was so patient and loving, and she thought she would make an excellent wife for Josiah.*

(4) Вікторія дуже розумна для своїх років: *Victoria appeared to be extremely intelligent as she got older. She was chatty and amiable, and had nearly adult conversations with them by the time she was three. She said funny things, and was alert and interested in everything around her.*

Анабель незвичайна молода жінка: *Annabelle is a very unusual young woman in many ways, intelligent, intellectual, thirsty for knowledge, and mature beyond her years.*

Подруга Анабель вважає її дуже розумною молодою жінкою, тому що дівчина з легкістю засвоює знання: *Annabelle was an intelligent young woman, who soaked up world events and information like a sponge.*

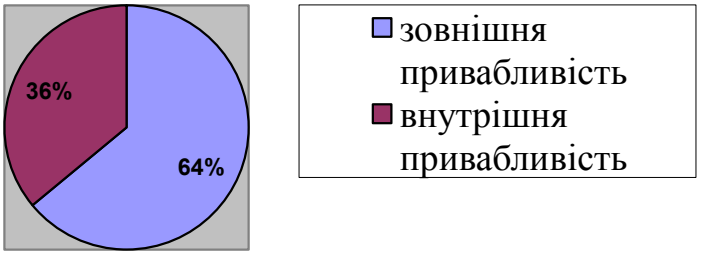

Рис. 1. Відсоткове співвідношення кількості фрагментів дискурсу із засобами вербалізації концептуальної ознаки “привабливість”: зовнішня привабливість / внутрішня привабливість.

Отже, проведений аналіз дозволяє стверджувати, що найчастіше предметом оцінки привабливості жінки є саме її зовнішня складова. Статистичні дані обумовлює висновок про те, що зовнішня привабливість має більше значення ніж внутрішня. Відмічену нами тенденцію схематично представлено на Рис.1.

Дані переконливо демонструють, що при репрезентації концептуальної ознаки “привабливість”, найбільший інтерес представляє зовнішня привабливість. Загальна позитивна оцінка зовнішньої привабливості дуже часто вербалізується за допомогою прикметників *pretty, elegant, sensual, romantic, beautiful*. У результаті нашої розвідки при аналізі романів Д. Стіл, ми дійшли висновку що на оцінку зовнішньої привабливості впливають частини тіла. До них ми відносимо: *face, eyes, skin, complexion, legs*. При дослідженні специфіки вербалізації "зовнішня привабливість" можна відмітити таку тенденцію. Представлена інформація про певні частини тіла, підлягають можуть бути вербалізовані за допомогою певних лексичних одиниць, не мають в своїй семантиці компонента “привабливість”. Так, наприклад, прикметники *silky, blonde, long, small, perfect* не несуть у собі оціночного значення. Але вони можуть набувати змістовну конотацію оціночності в певних словосполученнях – *long, silky golden hair, small hands, perfect features, huge blue eyes*. Ми дійшли висновків, що частіше всього предметом оцінки привабливості жінки стають очі, волосся, фігура.

Складова концептуальної ознаки “привабливість” – “внутрішня привабливість” вербалізується рідше. Як складова частина концептуальної ознаки вона містить у собі характеристики оцінки внутрішньої привабливості жінки. До неї відносяться: характер, манери, поведінка, розумові здабності.

Найчастіше лексемами-вербалізаторами цієї складової ми відносимо *competent, responsible, efficient, kind-hearted, polite, intelligent, amiable, intellectual.* Ці дані дозволяють констатувати, що при оцінці привабливості жінка увага звертається на її зовнішню привабливість, ніж на внутрішню. Корпус нашого дослідження дає змогу зробити висновок, що складові

концептуальної ознаки “привабливість”: зовнішня та внутрішня привабливість найчастіше вербалізуються за допомогою прикметників.

До перспектив дослідження відносимо вивчення особливості функціонування засобів вербалізації концептуальних ознак “привабливість” / “непривабливість” у складі концепту ФЕМІНІННІСТЬ у англомовному художньому дискурсі.

Список використаних джерел

1. Васюк В. В. Концепт "женщина" в статике и динамике фразеологии английского языка / В. В. Васюк // Дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 Москва, 2002. – 145 с.
2. Горошко Е. И. Гендерные исследования в лингвистике сегодня / Е. И. Горошко, А. В. Кирилина // Гендерные исследования. – Москва : «Человек & Карьера». – № 2. – 1999. – с. 234-242.
3. Демьянков В. З. Прототип и реализации концепта “привлекательность” в русском языке Текст / В. З. Демьянков // Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина. – 2005. – с. 167 – 184.
4. Каратышова М. А. Гендерные и прагмалингвистические закономерности реализации концепта в комплиментарном речевом поведении : на примере концепта BEAUTY (КРАСОТА) / М. А. Каратышова // : Автореф. дис. на получение научной степени кандидата филологических наук : 10.02.04, 10.02.19 – Армавир. – 2010. – 25 с.
5. Кирилина А. В. Гендерные исследования в зарубежной и российской лингвистике (Философский и методологический аспекты) /А. В. Кириллина // Общественные науки и современность. – 2000. – № 4. – с. 138-143.
6. Кокоева З. Р. Фемининные реалии в языковой картине мира : на материале французских и осетинских фразеологических единиц / З. Р. Кокоева //: автореферат дис. ... кандидата филологических наук : 10.02.20. — Пятигорск. — 2007. — 18 с.
7. Мартинюк А. П. Регулятивна функція гендерно маркованих одиниць мови (на матеріалі сучасного англомовного публіцистичного дискурсу) / А.П. Мартинюк // : дис. … д-ра філол. наук: 10.02.04. – Київ. – 2006. – 610 с.
8. Хайдеггер М. Время картины мира / М. Хайдеггер // Новая технократическая волна на Западе. – Москва, 1986. – 119 с.
9. Gerald L. Clore, Allan Collins The Cognitive Structure of Emotions / G. L. Clore, A. Collins // — Cambridge University Press , 1990. – 224 p.
10. Merriam-Webster’s Collegiate Dictionary. — 10th ed. — Springfield: Merriam-Webster, Inc., 1997. — 1557 p.
11. The Oxford Dictionary of English Etymology / [Ed. by C.T. Onions] // – Oxford: The Clarendon Press, 1985. — 1024 p.
12. Steel D. A Good Woman / D. Steel // – New York: Bantam Dell. – 2008. – 419 p.

Миронова А.М.
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

КОНЦЕПТУАЛЬНА ОЗНАКА "РОЗУМОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ" В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. У статті проаналізовано лексеми *clever* та *stupid*, що відображають наявність / відсутність високих інтелектуальних здібностей людини. На основі словникових дефініцій виділені семи, релевантні для нашого дослідження.

Ключові слова: інтелект, інтелектуальний потенціал, лексема, розум, розумовий потенціал.

Annotation. The article presents the lexemes "*clever*" and "*stupid*" which are taken as key units of the mental potential description and testify existence / absence of high intellectual abilities. On the basis of dictionary definitions semes which are relevant for our investigation were pointed out.

Keywords: intelligence, intellectual potential, lexeme, mind, mental potential.

Постановка проблеми. У лінгвістиці, коли йдеться про гендерні аспекти комунікації, зазвичай використовуються терміни "маскулінність" і "фемінність". Л. О. Ставицька, аналізуючи концепт ЧОЛОВІК у концептосфері фразеології, виділяє кілька груп фразеологічних одиниць: ідентифікуючі ФО; зовнішній вигляд, фізичні характеристики; розумові здібності; психоемоційні, вольові характеристики; статусні, емоційно-психологічні, психо-сексуальні характеристики [6, с.120-126]. На думку Т. М. Сукаленко, у структурі концепту ЖІНКА є п'ять мікроконцептів: "Зовнішні характеристики", "Внутрішні характеристики", "Фізичні характеристики", "Біологічні характеристики", "Соціальні характеристики". Мікроконцепт "Внутрішні характеристики" включає в себе "Інтелектуальні якості" та "Емоційно-психологічні характеристики" [7, с.151].

Оскільки розумові здібності є однією з важливих складових як концепту МАСКУЛІННІСТЬ, так і концепту ФЕМІННІСТЬ, а інтелект уважається найвищою цінністю та формою вияву творчих здібностей людини, то питання тлумачення розумового потенціалу є досить **актуальним**. Не менш важливим є встановлення характеристик та типів поведінки, які притаманні людині з високим та низьким рівнем розумового потенціалу відповідно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням етимології понять "інтелектуальний потенціал", "розум", "інтелект" та їх ролі у складі концепту "МАСКУЛІННІСТЬ / ФЕМІННІСТЬ" присвячені роботи І. В. Багрової, Ю. В. Вороніної, В. І. Гунько, Є. В. Дзюби, А. П. Дюськіної,

І. О. Ревак, М. М. Розумного, Н. М. Сергеєвої, М. В. Семикіної, та ін. Дослідження поняття "розумовий потенціал" саме як концептуальної ознаки у складі концепту "МАСКУЛІННІСТЬ / ФЕМІННІСТЬ" здійснюється вперше.

Мета статті полягає в проведенні аналізу дефініцій лексем *clever* та *stupid* та обгрунтуванні підходів до визначення сутності поняття "розумовий потенціал".

Виклад основного матеріалу. Інтелект (від латин, *intellectus* – розуміння, розсудок, пізнання) – це розум, здатність, здібності людини до мислення, особливо до його вищих теоретичних рівнів [8, с.277]. Поняття інтелекту є близьким за визначенням до поняття "розум". Так, розум – це здатність людини мислити, відображати і пізнавати об'єктивну дійсність [9, с.633]. Розумовий потенціал В. І. Гунько визначає як здатність людини до мислення та пізнання, а інтелектуальний потенціал, на її думку, не лише здібності людини, але й можливості речових ресурсів брати активну участь у створенні інтелектуальних продуктів [2, с.97].

І. В. Багрова теж вказує на те, що поняття "інтелект" є ширшим та становить першооснову людини, вроджені, розумові властивості її свідомості. "Розум" дослідниця розуміє як своєрідний вияв свідомості у вирішенні конкретних проблем, що виникають перед індивідумом; якість, що розвивається на основі здорового глузду та інтелекту, формується в процесі індивідуальної життєдіяльності [1, с.12].

Такі науковці як О. Мороз та Ю. Саєнко зазначають, що інтелект – це розум, здоровий глузд; інноваційність; управління – здатність поставити мету, завдання, знайти метод досягнення мети чи розв'язання завдання і довести намічене до реалізації; прогнозування – на підставі досвіду і знань передбачити майбуття [4, с.35].

Що ж до поняття "потенціал" (від лат. дієслова *possum* – могти, вміти, володіти, бути здатним зробити), то в словниковій літературі знаходимо такі варіанти його трактування: приховані здатності, сили, можливості, необхідні для якої-небудь діяльності, що можуть виявитися та бути використані за певних умов; ступінь і потужності в якому-небудь відношенні та вміння раціонально використати їх для досягнення поставленої мети [10, с.477].

Інтелектуальні можливості людини містять у собі творчі (для створення якісно нових матеріальних та духовних цінностей), розумові (певний склад, характер мислення; здатність відображати і пізнавати об'єктивну дійсність) та фізичні (стан здоров'я, витривалість, спритність, швидкість, гнучкість) здібності [2, с. 97-98].

Отже, у якості одиниць опису розумового потенціалу вирізняємо ключові лексеми *clever* та *stupid,* що найкраще відображають наявність / відсутність високих інтелектуальних здібностей. На першому етапі знаходимо визначення понять *clever* та *stupid*, щоб сформувати загальне денотативне уявлення про ці якості людини.

Таким чином, словникові дефініції лексеми *clever* охоплюють:

– *having or showing the ability to learn and understand things quickly and easily;*

– *skilled at doing or achieving something;*

– *well-designed, ingenious, talented, sensible;*

– *showing intelligence, but not sincere, polite, or serious* [11].

Отже, робимо висновки, що розумна людина – це та, котра вміє легко й швидко вчитися новим речам, розробляти та застосовувати ідеї, талановита, путяща, добре усвідомлює свою справу, продумує кожен крок.

Аналіз словникових дефініцій лексеми *stupid* охоплює*:*

– *lacking common sense, ordinary quickness and keenness of mind;*

– *characterized by or proceeding from mental dullness;*

– *senseless; tediously dull; inane, foolish;*

– *pointless, in a state of stupor;*

– *stupefied* [11].

Це означає, що у такої людини відсутня звичайна швидкість та гострота розуму; вона безтолкова, виходячи з психічної тупості; виглядає безглуздо; може знаходитись в стані ступору.

Продовжуючи дослідження понять *clever* та *stupid*, формуємо лексико-семантичну групу слів (семантичне поле) для кожного з них.

Синонімічний ряд лексеми *clever* представлений наступними одиницями: *able, adept, adroit, alert, apt, astute, brainy, brilliant, cagey, canny, capable, competent, crackerjack, cunning, deep, dexterous / dextrous, discerning, egghead, expert, foxy, gifted, good, handy, intelligent, inventive, keen, knowing, knowledgeable, many-sided, nimble, nobody's fool, pretty, pro, qualified, quick, quick-witted, rational, resourceful, sagacious, savvy, sensible, sharp, shrewd, skilled, skillful, slick, sly, smart, sprightly, talented, versatile, wise, witty* [12].

У свою чергу, для лексеми *stupid* надається такий синонімічний ряд: *dull, dumb, foolish, futile, ill-advised, irrelevant, laughable, ludicrous, naive, senseless, shortsighted, simple, trivial, dummy, loser, rash, thick, unintelligent, brainless, dazed, deficient, dense, dim, doltish, dopey, gullible, half-baked, half-witted, idiotic, imbecilic, inane, indiscreet, insensate, meaningless, mindless, moronic, nonsensical, obtuse, out to lunch, pointless, puerile, simpleminded, slow, sluggish, stolid, stupefied, thick-headed, unthinking, witless* [12].

Після аналізу дефініцій усіх синонімів номінацій *clever* та *stupid* за денотативним компонентом сформуємо ядро, ближню і дальню периферію із синонімів для термінів *clever* та *stupid* (рис. 1, 2).

Adroit, Able, Brainy, Brilliant, Canny, Capable, Competent, Egghead, Expert, Intelligent, Inventive, Knowing, Knowledgeable, Nimble, Nobody's fool, Qualified, Quick-witted, Rational, Resourceful, Sagacious, Savvy, Sensible, Skilled, Skillful, Smart, Wise

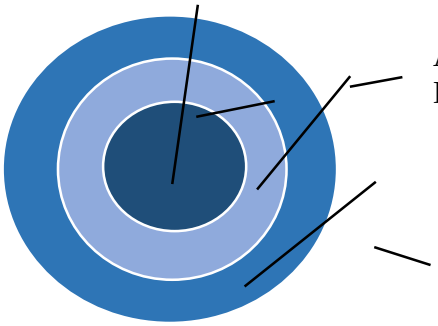

Adept, Alert, Apt, Astute, Deep, Dexterous/dextrous, Discerning, Gifted, Shrewd, Talented, Versatile

Cagey, Crackerjack, Cunning, Foxy, Good, Handy, Keen, Many-sided, Pretty, Pro, Quick, Sharp, Slick, Sly, Sprightly, Witty

Рис. 1 – Ядерні семи, ближня та дальня периферія лексеми *clever*

Dull, Foolish, Senseless, Thick, Unintelligent, Brainless, Blunt, Doltish, Half-witted, Idiotic, Imbecile, Inane, Mindless, Moronic, Nonsensical, Obtuse, Silly, Thick-headed, Unthinking, Witless

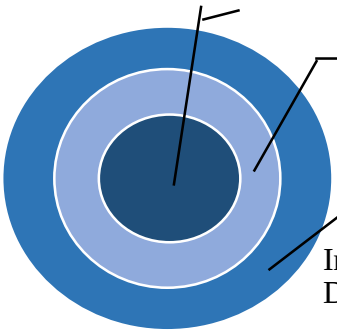

Dumb, Futile, Ill-advised, Ludicrous, Shortsighted, Dummy, Loser, Dazed, Dim, Dopey, Gullible, Insensate, Meaningless, Out to lunch, Puerile, Simple-minded, Sluggish, Stolid, Stupefied

Irrelevant, Laughable, Naive, Simple, Trivial, Rash, Deficient, Dense, Half-baked, Indiscreet, Pointless, Slow

Рис. 2 – Ядерні семи, ближня та дальня периферія лексеми *stupid*

Графічне відображення синонімічного ряду лексем *clever* та *stupid з* розподілом на ядерні та периферійні семи дає можливість користуватися найбільш близькими за значенням синонімами для опису розумового потенціалу людини.

Висновки та перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що розумовий потенціал – це складова інтелектуального потенціалу, котра є сукупністю прихованих здібностей людини, що проявляються у виконанні звичайної роботи більш ефективно та досягненні позитивних результатів; вмінні ставити цілі та швидко їх реалізовувати, тобто доводити почату справу до кінця; можливостях жваво знаходити рішення різним проблемам; легкості,

кмітливості, творчості та інноваційності в опановуванні нових справ; здатності до раціонального та креативного мислення й пізнання, на основі наявного здорового глузду, свідомості та інтелекту.

Таким чином, людина з достатнім розумовим потенціалом – це та, що вміє спрямовувати приховані потенційні здібності на досягнення поставленої мети та створення нових інтелектуальних продуктів. Вона раціонально використовує свій час, знання та сили, поводиться ввічливо та серйозно, досить розсудлива, компетентна та мудра. З іншого боку, особа, у якої низький рівень розумового потенціалу не розуміє, як виконувати певне завдання або ж виявляє небажання спробувати зрозуміти, не має здорового глузду чи розсудливості. Аналіз концептуальної ознаки розумовий потенціал в англійській мові відкриває перспективи подальшого дослідження різних лінгвістичних рівнів її вербальної репрезентації.

Список використаних джерел

1. Багрова И. В. Становление умственного и интеллектуального труда как реализация потенциала личности посредством мышления / И. В. Багрова // Вісник економічної науки. – 2006. – № 2. – С. 9–18.

2. Вороніна Ю. В. Концепт “чоловік” у сучасній українській чоловічій прозі [Електронний ресурс] / Ю. В. Вороніна // Science and Education a New Dimension: Philology, I (3), Issue: 13. – 2013. С. 42–46. – Режим доступу : http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/voronina_y.v._concept_man_in_modern_male_prose.pdf.

3. Гунько В. І. Інтелектуальний потенціал регіону: сутність, структура, проблеми формування та використання / В. І. Гунько // Вісник Черкаського національного університету. Серія “Економічні науки”. – 2009. – Вип. 153. – С. 95–100.

4. Мороз О. Час інтелекту: сукупний український розум / О. Мороз, Ю. Саєнко. – Львів : Видавничий дім “Панорама”, 2002. – 96 с.

5. Ревак І. О. Наукові підходи до тлумачення сутності інтелектуального потенціалу / І. О. Ревак // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія економічна. – 2013. – Вип. 2. – С. 132–146. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_e_2013_2_17.

6. Ставицька Л. О. “Чоловік (мужчина)” у концептосфері української фразеології // Мовознавство. – 2006. – № 2 – 3. – С. 118–129.

7. Сукаленко Т. М. Метафоричне вираження концепту жінка в українській мові : монографія / Т. М. Сукаленко. – Київ : Ін-т укр. мови : Вид. дім Дмитра Бураго, 2010. – 240 с.

8. Словарь иностранных слов. / Под ред. И. В. Лёхина и проф. Ф. Н. Петрова. – Москва : Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1954. – 856 с.

9. Словарь русского языка: В 4-х т. / АН СССР, Ин-т рус. яз.; Под ред. А. П. Евгеньевой. –3-е изд., стереотип. – М. : Русский язык, 1987. –Т.3. – 752 с.
10. Тлумачний словник української мови / укладачі Т. В. Ковальова, Л. П. Коврига. – Х. : Синтекс, 2002. – 672 с.
11. English Oxford Living Dictionaries [Електронний ресурс] / Онлайн-словник. – Режим доступу : https://en.oxforddictionaries.com/.
12. Lewis N. The Modern Thesaurus of Synonyms / Norman Lewis. – Doubleday&Company, Inc, New York. – 1965. – 912 p.

Москалик Ю.В.
Національний технічний університет "Харьківський політехнічний інститут"

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ІНФІНИТИВУ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Анотація. Статтю присвячено специфіці становлення й розвитку інфінітива в сучасній німецькій мові. Інфінітив є багатофункціональним як в українській, так і в німецькій мовах. Труднощі у процесі перекладу з німецької мови на українську виникають, головним чином, через розходження в граматичному ладі німецької й української мов.

Ключові слова: інфінітив, інфінітивні звороти, граматична структура, функції, відповідні еквіваленти.

Annotation. This article is devoted to the main specificity of the formation and development of the infinitive in modern German. Infinitive is multifunctional both in Ukrainian and German. There are difficulties in the translation from German into Ukrainian that occur mainly due to differences in the grammatical structure of the German and Ukrainian languages.

Key words: infinitive, infinitive clauses, grammatical structure, functions, relative equivalents.

Актуальність дослідження такої теми обумовлена поширеним інтересом сучасних синтаксичних студій до вивчення організації глибинної і поверхневої структур окремих мов. Питання синтаксичних ролей певної граматичної форми у сучасній лінгвістиці набуває особливого інтересу в межах генеративної граматики, яка досліджує синтаксичну організацію мовлення під кутом зору універсальних принципів і параметрів природних мов, моделей глибинних синтаксичних структур, правил трансформації їх у поверхневі структури. Граматичне поняття інфінітиву в німецькій мові спричиняє труднощі у виборі українських семантичних еквівалентів та адекватного перекладу. Відсутність явного відповідника українським інфінітивним конструкціям стає перешкодою у розумінні іншомовного тексту, впливаючи на якість професійного перекладу.

Тому варто враховувати те, що вибір еквівалентного перекладу інфінітива залежить від його функції в реченні. Однак проблеми перекладу інфінітива все ще потребують уточнення, недостатньо вивченими залишилися питання про специфіку перекладу інфінітива у різних функціях, що й обумовлює звернення до обраної теми.

Досягнення розуміння даного дослідження передбачало розв'язання таких завдань:

- розглянути сутність поняття "інфінітив";
- з'ясувати статус інфінітива в системі частин мови сучасної німецької мови і систематизувати його структурні типи;
- проаналізувати граматичні особливості та синтаксичне функціонування інфінітива;
- дослідити засоби перекладу інфінітива та інфінітивних конструкцій;
- проаналізувати речення публіцистичного характеру, що містять інфінітив та інфінітивні конструкції, та надати аналіз перекладу, послуговуючись відомостями про загальноприйняті норми.

Сучасна синтаксична наука вирізняється лінгвістичними дослідженнями не лише речення як цілісного утворення, але й окремих синтаксичних одиниць, притаманних тій чи іншій мові. Завдання таких досліджень полягає в комплексному вивченні синтаксичних одиниць з позицій аналізу їхньої форми, змісту та функціонування. Спочатку пропоную розглянути загальне поняття "інфінітив".

Інфінітив – це неозначена форма дієслова, яка твориться за допомогою суфікса *-ти*, і вживається в усіх жанрах і стилях сучасної української літературної мови (бігати, носити, стукати, хитати). Скорочений варіант суфікса *-ть* уживається поряд з повним варіантом *-ти* ільки в усному мовленні й художньо-белетристичному стилі мови (здебільшого в поетичних творах для збереження ритму або рими) [4, с.15].

Інфінітив в німецькій мові – це початкова (неозначена) форма дієслова, яка називає дію без прямої вказівки на дійову особу, час, спосіб і стан, формальною ознакою якої в німецькій мові є флексія *-en*. Інфінітив як вихідна форма дієслова, що за своїм походженням є віддієслівним іменником, позначає дію поза її зв'язком із суб'єктом, тобто безвідносно з особою, числом, часом та дієвідміною [7, с.186].

Форми дієслів у німецькій мові бувають особовими та безособовими. У будь-якому німецькому реченні є завжди дієслово, яке узгоджується з особою, що виконує дію у теперішньому, минулому чи майбутньому часі, що виражає стан предметів чи відображає процеси, як от: *Er macht viel Sport*. − Він займається багато спортом. *Der Zug kam pünktlich an*. − Потяг прибув вчасно. Такі форми дієслів називаються особовими. Проте у німецькому реченні

можуть вживатися відразу і два дієслова, як-от: *Morgen fahren wir schwimmen.* – ‘Завтра ми підемо купатися’. *Ich gehe in den Park spazieren*. – ‘Я іду гуляти в парк’. В двох останніх реченнях дієслова *fahren* та *gehen* є особовими, а дієслова *schwimmen, spazieren* є безособовими, оскільки виражають дію чи стан узагальнено без віднесення до тієї особи, яка цю дію виконує. Таку форму дієслів називають інфінітивом [7, с.187].

У сучасній німецькій мові склалася досить непроста система інфінітивів (безособових форм дієслова). Це інфінітив I активного стану (Infinitiv I Aktiv): prüfen, kommen; інфінітив II (Infinitiv II Aktiv): *geprüft haben*; *gekommen sein*; інфінітив I пасивного стану (Infinitiv I Passiv): *geprüft werden*; інфінітив II пасивного стану (Infinitiv II Passiv): *geprüft worden sein*. Правила їх вживання, як відомо, досить прості. За своїм вжитком інфінітиви I стосуються теперішнього часу, а інфінітиви II – минулого часу. Інфінітиви активу засвідчують, що суб'єкт речення сам виконує дію, а інфінітиви пасиву – що дія виконується над суб'єктом. Інфінітивні конструкції конкурують у німецькій мові з підрядними реченнями, що необхідно врахувати в перекладі [3, с.85].

У процесі встановлення статусу інфінітива у сучасній німецькій мові, увага була сфокусована на його місці в системі неособових форм на основі визначення його морфологічних ознак і синтаксичного потенціалу. У системі нефінітних форм сучасної німецької мови присутні дві форми – інфінітив і дієприкметник; останній, у свою чергу, існує також у двох формах – дієприкметник I і дієприкметник II, які різняться наявністю / відсутністю предикативності. Інфінітив має спільні семантичні ознаки з дієприкметниками – недієслівний тип репрезентації: *gehen* (субстантивна) – *gehend / gegangen* (ад’єктивна), різноманітний характер функціонування. Розбіжності між двома нефінітними формами виявляються на морфологічному рівні. Дієприкметники утворюють власну мікросистему насамперед за допомогою синтетичних засобів (флексії): *ein gefüllt<u>es</u> Fass, ein gezogen<u>er</u> Zug*; тоді як інфінітив – у вигляді аналітичних форм: *gelobt haben, gelobt werden*. Найпоширенішою у сучасній лінгвістиці є структурна класифікація інфінітива, що базується на статичному морфологічному підході, який тривалий час домінував у вітчизняному мовознавстві. На його ґрунті виокремлюють два структурних типи інфінітива: маркований і немаркований [5, с.106].

У той же час морфологічний рівень типологізації інфінітива дає достатньо підстав для виділення інфінітивних форм (*lernen, gelernt haben*). Вони являють собою граматичну форму з певним значенням і складають мікросистему інфінітива. На синтаксичному рівні виокремлюються інфінітивні конструкції (напр., haben / sein + zu + Infinitiv, accusativus cum infinitivo, tun + Infinitiv) і клаузи. Наприклад проста форма: *Das heißt <u>arbeiten</u>.* – “Це є робота”; аналітична форма: *Er muss das <u>gewusst haben.</u>* – “Він повинен це знати”; граматикалізована клауза: *Er kehrte sich um, <u>ohne geantwortet zu haben.</u>* – “Він

обернувся не відповівши"; вільна клауза: *Man verspricht ihm zu helfen.* – "Йому обіцяють допомогти".

Що ж стосується граматичних особливостей інфінітива, то ми їх теж не залишили без уваги. Маємо сказати, що інфінітив – це безособова форма дієслова, яка в українській мові відповідає неозначеній формі дієслова. Інфінітив І виражає дію (стан), одночасну з дією (станом), вираженою присудком у даному реченні: *Ich muss in die Bibliothek gehen*.– "Я повинен йти в бібліотеку". Інфінітив ІІ виражає дію, що передує дії (стану) присудка у реченні: *Er behauptet, sie gestern gesehen zu haben.* – "Він стверджує, що бачив її вчора". Інфінітив теперішнього часу (Infinitiv I Präsens) є простою називною формою всіх дієслів, що закінчуються в основному на *-en, -ern* або *-eln*: *gewinnen, rentieren, liefern, steigern, handeln*. Інфінітив І стоїть у реченні на останньому місці. Також були розглянуті можливості вживання інфінітиву з часткою *zu*, та без неї [3, с.365].

Синтаксичне функціонування інфінітива також відіграє невід'ємну роль у вивчені даної проблеми. Спочатку хотілося б розглянути таке поняття як "синтаксична функція". Л. С. Бархударов дає чітке визначення цього поняття: "…синтаксичною функцією слова або групи слів називається той безпосередній синтаксичний зв'язок, завдяки якому дане слово або група слів приєднується до речення…" [7, с.185].

Виникають труднощі при виокремленні інфінітива з-поміж членів речення, якщо врахувати те, що неозначена форма дієслова може виступати як окремий незалежний головний член речення (підмет, присудок), вступати в семантичні єдності та бути частиною складеного дієслівного та іменного присудків, а також йому можуть бути притаманні синтаксичні властивості додатка, означення та обставини [13, с.22].

Вживання інфінітива в тій чи іншій синтаксичній позиції допомагає створити певний емоційний чи змістовий акцент у тексті будь-якого стилю. При цьому, кожна можлива синтаксична роль інфінітива надає свого значення. Стилістичні можливості синтаксичних позиції інфінітива є досить широкими. Кожна окрема позиція інфінітива характеризується певною стилістичною забарвленістю.

Щоб зрозуміти та все ж таки опанувати дану тему, ми провели дослідження, проаналізувавши речення публіцистичного характеру, що містять інфінітив, а також інфінітивні конструкції, та надали всебічний аналіз перекладу, послуговуючись відомостями про загальноприйняті норми.

Слід зауважити, що при перекладі інфінітиву у вибраних реченнях передавалися неозначеною формою дієслова, означеною формою дієслова, безособовою формою дієслова, іменником, дієприслівником тощо.

Після всього аналізу та дослідження відносно перекладу інфінітива та інфінітивних конструкцій та їх вживання в німецькій мові, ми в змозі зробити такі загальні висновки.

Інфінітив в німецькій мові – це початкова (неозначена) форма дієслова, яка називає дію без прямої вказівки на дійову особу, час, спосіб і стан, формальною ознакою якої в німецькій мові є флексія *-en*. Інфінітив як вихідна форма дієслова, що за своїм походженням є віддієслівним іменником, позначає дію поза її зв'язком із суб'єктом, тобто безвідносно з особою, числом, часом та дієвідміною. Не дивлячись на це, ми ще розглянули інфінітив в сучасній німецькій мові та виявили граматичні особливості інфінітива та інфінітивних конструкцій, а також та їх синтаксичне функціонування.

Слід також відзначити той факт, що головною граматичною особливістю інфінітива є наявність в ньому граматичних категорій. Граматична категорія – це сукупність однорідних, протиставлених одне одному граматичних значень. В. Д. Аракін вважає, що є два поняття «граматична категорія». З одного боку, це загальне граматичне поняття, яке існує в даній мові і виражає найбільш характерні ознаки або властивості даної мови як системи. З іншого боку, це відокремлений клас слів, який має ці граматичні ознаки. Отже, інфінітив – це безособова форма дієслова, яка в рідній мові відповідає неозначеній формі дієслова та відповідає на питання “що робити?”, “що зробити?”. Слід відмітити, що інфінітив вважають найбільш абстрагованою формою дієслова, що в основному розряді дійсного стану тільки називає дію. Інфінітив тільки називає дію або стан, не вказуючи на особи та числа. Формальним показником інфінітиву є частка *zu*. Але, як зазначає Б. С. Хаймович, цей показник не відноситься до частки як частини мови, не має лексичного значення та поєднується лише з інфінітивом. Але саме частка *zu* відрізняє інфінітив від особових форм дієслова, які є омонімічними формами. Між ними є відмінність. Показником особової форми є будь-який тип співвіднесеного з нею підмета, у тому ж числі й інфінітиву. Інколи частка *zu* передає сам інфінітив. Інфінітив в німецькій мові також може вживатися без частки *zu* в деяких конкретних випадках, які були вже вище зазначені.

Отже, інфінітив є багатофункціональним як в українській, так і в німецькій мові. Але кількість форм інфінітиву і можливості їх використання в обох мовах відрізняються, що призводить до певних труднощів під час перекладу. В реченні інфінітив виконує функції: підмета, частини простого присудка у сполученні з допоміжними дієсловами, частини складеного дієслівного присудка в сполученні з модальними дієсловами, іменної частини складеного присудка, доповнення, частини складного додатку, означення, обставини.

І зараз, можемо також наголосити на тому, що найуживанішим способом перекладу інфінітивів та інфінітивних конструкцій з німецької на українську мову є переклад неозначеною формою дієслова.

У більшості випадків при перекладі з німецької мови на українську, українське речення не накладається на німецьке, не збігається з ним по своїй структурі. Часто структура українського речення в перекладі цілком відрізняється від структури німецького речення. У ньому інший порядок слів, інше проходження частин речення, часто інший порядок розташування самих речень. У ряді випадків частини мови, якими виражені члени німецького речення, передаються відповідно іншими частинами мови. Стислість вираження вимагає декомпресій при перекладі – введення додаткових слів і навіть речень. Однак деякі розходження в звичному вживанні викликають опущення окремих елементів німецького речення при перекладі на українську мову. Все це пояснює широке використання граматичних трансформацій при перекладі.

Список використаних джерел

1. Бережна В. В. Довідник старшокласника та абітурієнта. Німецька мова / В. В. Бережна, С. В.Пантелєєва. – Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 336 с.

2. Бориско Н. Ф. Deutsch ohne Probleme! Самоучитель немецкого языка в 2 т. / Н. Ф. Бориско. – Киев : Логос, 2004. – Т. 2.– 512 с.

3. Інфінітив у системі частин мови // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. – Серія «Філологія», 2007. – Том 10. – № 1. – С. 113–119.

4. Кияк Т. Р. Перекладознавство (німецько-український напрям) : підручник / Т. Р. Кияк, А. М. Науменко, О. Д. Огуй. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2008. – 543 с.

5. Огуй О. Д. Актуальні проблеми німецько-українського перекладу / О. Д. Огуй. – Чернівці : Рута, 2004. – 256 с.

6. Паремская Д. А. Практическая грамматика (немецкий язык) : учеб. пособие / Д. А. Паремская. – Минск : Выш. шк., 2003. – 350 с.

7. Проблема кваліфікації інфінітивних аналітичних одиниць у сучасній німецькій мові // Вісник Харківського нац. університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: “Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов”. Харків, 2009. – Вип. 58. – С. 134–138.

8. Розвиток відмінкових інфінітивних конструкцій у німецькій мові // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія "Філологія". – 2009. – № 2. – Т. 12. – С. 43–49.

9. Смеречанський Р. І. Довідник з граматики німецької мови : довідк. вид. / Р. І Смеречанський. – Київ : Рад. шк., 1989. – 304.

Панасенко С.В.
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЗАДОВОЛЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. У статті уточнено поняття фразеологічної одиниці, розглянуто особливості фразеологічних засобів вербалізації задоволення в англійській мові, здійснено класифікацію досліджуваних фразеологічних одиниць за принципом спільної семантики компонентів.

Ключові слова: фразеологізм, антропоцентризм, лексема, задоволення, соматизм.

Annotation. The article deals with specifying the notion of the phraseological unit, peculiarities of phraseological means denoting pleasure, classification of phraselogical units based on the principle of common semantics of components.

Key words: phraseologism, anthropocentrism, lexeme, pleasure, somatism.

Актуальність даної теми зумовлена антропоцентричною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень, яка передбачає не тільки вивчення мовної системи у її відношенні до людини-мовця, але й залучення до дослідження людини як мовної особистості, що пізнається за допомогою багатоманітності фразеологічних одиниць та зміною їх значення у контексті. Одним із пріоритетних напрямків сучасних лінгвокогнітивних досліджень стає вивчення взаємодії мови та емоційної сфери людини, що пояснюється важливою роллю емоцій у життєдіяльності людини.

Мета статті – дослідити особливості фразеологічних одиниць на позначення задоволення в англійській мові, що передбачає вирішення таких **завдань**:

1) уточнити поняття фразеологічної одиниці;
2) дослідити фразеологічні одиниці на позначення задоволення;
3) проаналізувати семантичні особливості компонентів фразеологічних одиниць на позначення задоволення.

Матеріалом дослідження послугували англомовні словники [9; 14; 15].

Фразеологія, як відомо є національно-культурним проявом народу, через які відображується історія, звичаї та традиції народу, його релігійний світогляд. Вивченням даного питання займались ряд мовознавців, серед них В. В. Виноградов, В. І. Шаховський, Д. І. Ганич, І. С. Олійник, Г. Г. Самосудова, Н. К. Войцехівська, І. М. Василюк, О. О. Селіванов, М. П. Кочерган [2; 3 ;4 ;5; 6; 7; 11]. Дослідженням емоцій займаються багато дисциплін: соціологія, етика, філософія, лінгвістика, література та медицина.

Аналіз вивченої літератури із даного питання показав, що фразеологічні одиниці виступають найчисельнішим класом мовних одиниць, які чітко та зрозуміло передають різні емоції людини, бо саме вони володіють найбільш експресивною та багатою гаммою образів.

Фразеологізм – семантично пов'язане сполучення слів, яке, на відміну від схожих на нього за формою синтаксичних структур (висловів або речень), не виникає в процесі мовлення відповідно до загальних граматичних і значеннєвих закономірностей поєднання лексем, а відтворюється у вигляді сталої, неподільної, цілісної конструкції. Ще його називають "крилатим висловом", в англійській мові "phraseologism", "idiom" [13].

Емоційність, тобто оцінка об'єкта із висловленням відчуттів, вираження мовними засобами почуттів, настрою, переживань людини називається емотивністю, і в сучасному мовознавстві розуміється досить широко: цей відтінок значення знаходять практично у будь-якому висловлюванні. До емотивної фразеології належать фразеологічні вислови, що позначають задоволення. Задоволення є багатоаспектною та складною за своєю суттю категорією, що знаходиться на міксуванні інтересів декількох лінгвістичних дисциплін – прагма та психолінгвістики, етнології мовлення, теорії мовленнєвої діяльності. Ми розглядаємо фразеологію із висловленням задоволення у комунікативному, логіко-змістовому, семантичному аспектах. Група фразеологізмів, що виражають задоволення є досить чисельною та представляє інтерес для вивчення саме за спільністю семантики, бо радість, задоволення, та в ширшому розумінні позитивна емотивність відіграє велику роль у житті людини. Задоволення – це своєрідний зв'язок людини із навколишнім світом.

У ході дослідження було відібрано 61 фразеологічна одиниця на позначення задоволення. Матеріалом послугував Oxford Dictionary of Idioms. Фразеологічні одиниці на позначення задоволення були поділені на 7 груп відповідно спільності семантики. В першу групу, що є найбільшою за кількістю, ввійшли такі одиниці: *sit on a cloud, on Cloud Nine, float on a cloud, jump over the moon, be full of the joys of spring, full of beans, as welcome as the flowers in May, worth one's / its weight in gold, worth one's salt, live like a fighting cock, come up roses, an apple-pie order, as graceful as a swan, fresh as a daisy/rose, all sweetness and light, as good as gold, gain ground, (everything is lovely and) the goose hangs high.* Як ми бачимо, всі вони мають спільний компонент – природні феномени, серед яких явища природи, тварини, рослини, природні речовини тощо (*cloud, moon, gold, salt, ground, rose, swan etc.*). Задоволення – це своєрідний зв'язок людини із навколишнім світом. Саме цим можна пояснити, що серед дослідженого матеріалу група фразеологізмів на позначення задоволення із спільними семантичними лексемами, що позначають явища природи, пори року, а також стійкі порівняння із тваринами, птахами,

рослинами, становлять найчисельнішу групу. В даній групі відображається асоціативна уява англомовного етнокультурного соціуму, особливості сприйняття оточуючого світу. Слід зазначити, що розглянуті в даній групі фразеологізми, що мають у своєму складі лексеми *cloud, moon* виражають надзвичайний ступінь щастя, радості, найвищої міри задоволення. Крім того, ці компоненти дозволяють віднести відповідні фразеологічні одиниці також до групи із компонентом на позначення висоти.

Наявність компонентів *sky, high, air, roof, top*, які позначають предмети або явища, розташовані високо, у складі фразеологізмів дозволяє сформувати другу групу: *on the top of the world, flying high, go through the roof, ride high, walk on air, be as high as a kite, (to be) in high spirits, put someone on a pedestal, speak highly of someone or something, come a long way, grow on someone, above reproach, pie in the sky, praise someone or something to the skies*. Як уже було зазначено, відчуття задоволення в англійській мові люди намагалися передати висотою, можна припустити зв'язок із релігійними уявленнями про те, що найвище задоволення, насолоду, блаженство можна отримати саме десь високо, на небесах.

Третю групу фразеологізмів на позначення задоволення складають одиниці із спільним компонентом – назвою частини тіла людини чи тварини: *bright-eyed and bushy-tailed, like a dog with a two tails, eye-catching, from the bottom of one's heart, to have a lump in one's throat, eye candy, to one's heart content, apple of one's eye, beam/grin/smile from ear to ear, to one's heart content, be the bee's knees, easy on the eyes, with open arms, in heart, a pat on the back*. Такі фразеологічні одиниці, що містять назви частин тіла людини або тварини у лексикології називають соматизмами [13]. Фразеологізми із спільною лексемою частин тіла віддзеркалюють об'єктивні і суб'єктивні реалії світу, у центрі якого знаходиться людина. Емоції людини, а саме задоволення супроводжується мімікою та жестами, що є невербальними проявами задоволення, а вербальне вираження знаходять у фразеологічних виразах із назвами частин тіла. Серце як головний духовно-емоційний орган наповнюється оточуючим відчуттям задоволення, тому соматизми із використанням лексеми *heart* є досить поширеними: *from the bottom of one's heart, to one's heart content, in heart.*

Фразеологізми із лексемою на позначення *ко*льору, складають наступну групу фразеологізмів на позначення емоції задоволення: *tickle someone pink / to death / to pieces, in the pink of health, with flying colors, paint the town red.* Кожна людина, висловлюючи задоволення, намагається розфарбувати свій світ яскравими барвами, отже лексеми - кольори супроводжують та характеризують майже всю людську діяльність, світ навколо людини та саму людину. Серед лексем із значенням кольору на позначення задоволення у фразеологічних одиницях окрім лексеми *color* можна зустріти також лексеми *pink* та *red.*

Фразеологізми, які можна об'єднати навколо лексеми *pleased* та синонімічними лексемами - прикметниками із значенням позитивних емоцій, складають п'яту групу досліджуваного матеріалу: *all to the good, be sitting pretty, full well, have a good thing going, (as) pleased as Punch, jump for joy, happy as a clam.* Як ми бачимо задоволення виражене у даній групі за допомогою синонімічних лексем *pleased, good, joy, pretty, happy.* Звертаючись до матеріалів попереднього дослідження синонімічного ряду на позначення задоволення лексеми *pleased*, можна відстежити, що не всі синоніми, наявні у складі англійської мові, присутні у фразеологічних одиницях.

Шоста група фразеологізмів на позначення задоволення має спільний компонент на позначення грошей: *as sound as a dollar, look/feel like a million bucks, look/feel like a million dollars.* Як і в групі із компонентом на позначення висоти, у даній меншій за обсягом групі ми можемо побачити відображення прагнень людини до багатства, що є одним із показників задоволення та насолоди.

У сьомій групі фразеологізмів на позначення задоволення , виявлених при дослідженні, немає спільного семантичного компонента, але їх поєднує спільне семантичне значення – розваги: *have a ball, have the time of one's life, be dancing in the streets.* Розваги та приємне проводження часу також відіграє велику роль для отримання людиною задоволення (лексема *ball* позначає м'яч, тобто предмет для розваг, *dancing* – вид розваг).

Таким чином ми можемо зробити висновок, що фразеологізми на позначення задоволення в англійській мові, відображаючи особливості національної культури, також розкривають індивідуальне світосприйняття мовця, тому фразеологія даної групи представлена досить великою кількістю мовних одиниць. Серед досліджуваного матеріалу було виділено сім семантичних груп, найчисельнішими із яких є групи із лексемою "природний феномен", "висота" та "частини тіла". Фразеологізми на позначення задоволення можуть відображати фізичний, емоційний, моральний та інші стани людини, реакцію на оточуюче середовище, події та навколишній світ. Найбільш уживаними компонентами даної групи фразеологізмів є лексеми *sky, high, heart, eye, cloud.*

До перспектив дослідження відносимо аналіз особливостей функціонування фразеологізмів на позначення задоволення у англомовному художньому дискурсі.

Список використаних джерел

1. Баранцев К. Т. Англо - український фразеологічний словник / К. Т. Баранцев. – Київ : Т-во " Знання", 2005. – 1056 с. – (2-ге вид., випр).

2. Василюк І. М. Фразеологізми як одиниці міжмовної комунікації / І.М. Василюк // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2004. – С. 102–105.

3. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. – Київ : Вища школа, 1985. – 455 с.

4. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства / М. П. Кочерган. – Київ, 2008. – 368 с. – (Вид. 2).

5. Самосудова Г. Г. Метафоризация концептуальной картины мира и ее языковые экспоненты : автореф. дисс. на соиск. уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / Самосудова Г. Г. – Барнаул, 1999. – 22 с.

6. Селіванов О. О. Фразеологічні студії в сучасному парадигмальному просторі лінгвістики. – Проблеми зіставної семантики / О. О. Селіванова // Зб. наук. статей. К. : Видавництво центру КНЛУ. – 2005. – С. с.260–262.

7. Ухтомский А. В. Английские фразеологизмы в устной речи / А. В. Ухтомский. – Москва, 2005. – 451 с.

8. Шаховский В. И. Дейксис в сфере эмоциональной речевой деятельности / В. И. Шаховський, В. В. Жура // Вопросы языкознания. – 2002. – С. 38 –56.

9. Oxford Dictionary of Idioms, 2004.

10. Английские идиомы, английские фразеологизмы [Електронный ресурс] – Режим доступа : http://www.correctenglish.ru/reference/idioms/

11. Ахунов А. А. Семантические особенности фразеологических единиц, отражающих позитивные эмоции человека [Електронный ресурс] / Алексей Алексеевич Ахунов – Режим доступа : https://school-science.ru/2/3/29837

12. Локативне вживання фразеологізмів із компонентами - назвами частин тіла [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://naub.oa.edu.ua/2012/lokatyvne-vzhyvannya-frazeolohizmiv-z-komponentamy-nazvamy-chastyn-tila/

13. Навчальні матеріали онлайн. Класифікація фразеологізмів. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://pidruchniki.com /1016031648103/dokumentoznavstvo/klasifikatsiya_frazeologizmiv

14. Cambridge Dictionary [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/

15. The Free Dictionary [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://idioms.thefreedictionary.com/

Стецюк О.М.
Рівненський державний гуманітарний університет

РОЛЬ І МІСЦЕ РОСІЙСЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. Стаття присвячена аналізу російських запозичень у сучасній англійській мові, визначення їх місця та ролі. Показано, що російські запозичення надходили в англійську мову в різні історичні періоди, починаючи з XVI століття. Зазначено, що в XXI столітті спостерігається певна активізація процесу проникнення російських запозичень у англійську мову.

Ключові слова: запозичення, вокабуляр, асиміляція, мовна норма.

Annotation. This article is devoted to the analysis of Russian borrowings in Modern English, to the determination of their place and role. It is shown that Russian borrowings came into English in different historical periods beginning with the 16th century. It is noted that the definite activization of the process of penetration of Russian loan-words into English is being observed.

Key words: borrowing, vocabulary, assimilation, language norm.

Розвиток людського суспільства – це розвиток усіх складових його культур, і, відповідно, усіх мов. Контакти відбуваються у всіх сферах – політиці, економіці, мистецтві, повсякденному житті і приводять до значних змін в укладі життя, світогляді, і, звичайно ж, у мові. Культури взаємно запозичують явища і поняття; мови – їх позначення. Англійська мова є однією з найбільш поширених і найбільш використовуваних мов на планеті, а тому так само, як і будь-яка жива мова, вона вступає у взаємодію з іншими мовами, збагачуючи словниковий склад мови-реципієнта та збагачуючись сама. Темі запозичень присвячені праці багатьох дослідників. Актуальність цієї проблеми з часом не втрачається, а навпаки, посилюється, оскільки динаміка процесу запозичення зростає.

Метою нашої статті є визначення ролі і місця російських запозичень у етимологічному складі сучасної англійської мови.

Завданнями дослідження є вивчення російських запозичень в англійській мові, проведення кількісного аналізу, визначення основних історичних періодів запозичення російських слів, спостереження над запозиченнями з російської мови у XXI столітті.

Матеріалом дослідження є 150 російських запозичених слів сучасної англійської мови, які відібрані з різних словників і наукових праць.

Процес запозичення в англійській мові висвітлюється в багатьох лінгвістичних працях і був предметом дослідження багатьох лінгвістів, а саме:

В.Д. Аракіна, Л.А. Булаховського, Ю.А. Зацного, І.В. Корунця, Т.І. Арбекової, О.О. Потебні [1, с.348].

Роль запозичень (borrowings, loan-words) у різних мовах неоднакова, це залежить від конкретно-історичних умов розвитку кожної мови. У англійській мові відсоток запозичень значно вищий ніж в багатьох інших мовах (60-70%). Процес запозичення – це наслідок різних суспільно-політичних та культурних подій. Збагачення вокабуляру відбувалося у багатьох сферах життя та діяльності, а саме у військовій, побутовій, освітній, науковій, культурній та інших.

Проведене дослідження показало, що до XX століття слов'яни не мали прямих мовних контактів з Британією. Лише окремі мандрівники, науковці та дипломати відвідували Росію і після повернення додому писали книги про свої подорожі. Це були, наприклад, Дж. Флетчер, який у 1591 році написав роботу "Of the Russe Common Wealth", Е. Кларк зі своєю працею "Travels in Various Countries of Europe, Asia, and Africa" (1810 р.), або Дж. Перрі, який написав роботу "State of Russia" (1967 р.) [3, с.318]. Через їхні роботи до словникового складу англійської мови увійшли такі слова російського походження: *arsheen, vedro, beluga, mammoth, baidarka, droshky, telega, boyar, czar, caback, choom, isba, kasha, koumiss, kvass, ikon, knout* та інші. Але багато з цих слів уже не функціонують у сучасній англійській мові (*arsheen, vedro, baidarka, choom, isba*).

Наступна хвиля запозичень, як показав аналіз, спостерігалася наприкінці XIX ст. – на початку XX ст. У Росії в цей час бурхливо розвивається промисловість, а разом з нею і робітничий клас; боротьба проти царської влади, ріст народно-демократичного визвольного руху, а також подальше посилення революційного руху відобразились у таких англійських словах запозичених з російської мови як: *nihilist, nihilism, nihilistic, narodnik, ispravnik, miroed, obrok, barschina, partisan*. Цей період також ознаменувався появою найперших запозичень комуністичної ери: *Cheka, Comintern, commissar, Gosplan, kolkhoz, liquidate ("to kill"), Menshevik, Soviet, Stakhanovite, subbotnik, vozhd* [6]. Запозичення з інших слов'янських мов СРСР були нечисленними, оскільки основною мовою спілкування була російська.

Як показав аналіз мовного матеріалу, у другій половині XX століття в англійську мову продовжувала проникати певна кількість запозичень з російської, хоча цей процес і не набув масового характеру. Однак, поширені слова, які позначали специфічно радянські реалії, все ж залишили слід в англійській лексиці. Здебільшого вони пов'язані з такими сферами, як космонавтика, політика, меншою мірою з повсякденним життям (*agrogorod, apparat, apparatchik, disinformation, intelligentsia, kalashnikov, Katyusha, KGB, Komsomol, kray, Kremlin, lunokhod, marsokhod, NKVD, oblast, okrug, planetokhod, rayon, resident, samizdat, SMERSH, sovkhoz, sputnik, udarnik*) [6].

У XXI столітті випадки вживання запозичених слів російського походження стають більш частотними. Усе частіше в англомовних періодичних виданнях, таких як *Forbes, Telegraph, Times* та ін., а також у мові повсякденного спілкування (сайти, блоги, діалоги) з'являються слова російського походження, що свідчить про продовження і навіть певну активізацію процесу проникнення російських запозичень в сучасну англійську мову. Наприклад:

Sanctions are a Potemkin policy, deployed in the absence of any effective alternative.

I hurried to complete a paper for peer and possible publication in a zbornik.

Very nice hat, better than in the pictures! I will buy other ushankas for the rest of my family!

Love the «babushka-style», semechki and petushok candy [6].

Слід підкреслити, що за нашим часом зв'язки між країнами стають ще тіснішими у зв'язку з розвитком засобів масової інформації, телебачення, Інтернету. Вони сприяють процесу запозичення, а також асиміляції іншомовних слів. Запозичуючи іншомовні слова мова не залишає їх незмінними протягом тривалого часу. Ці слова поступово пристосовуються до фонетичних, морфологічних і лексичних норм мови-реципієнта, приводяться у відповідність з системою мови в цілому, тобто піддаються процесу засвоєння, асиміляції. Російські запозичені слова з самого початку їх існування в англійській мові підводяться під активні категорії граматики англійської мови. Ці слова набувають всі форми словозміни, які властиві даній частині мови в англійській мові, і утворюють ці форми за зразком власно мовної лексики мови-реципієнта [4, с.223]. При запозиченні відкидаються такі морфологічні оформлювачі, як флексії – службові виразниками роду, числа, відмінку іменників. Можна зазначити поступову втрату цієї категорії в запозичених словах, що пов'язано з їх відсутністю в англійських іменниках. Наприклад: *Sit down, have an ice-cold pivo and take in its Lilliputian delights* (The Sunday Times, 21 May 2006*).*

Відмінність між спрощенням у рідних словах і іншомовних полягає в тому, що цей процес у словах рідної мови протікає дуже повільно, тимчасом як запозичені слова піддаються йому відразу під час їх проникнення в мову.

Явище запозичення має великий вплив на мову, викликає в ній серйозні зміни. У результаті цього процесу в мовах з'являються чужі елементи – слова і частини слів, які в більшості своїй не засмічують мову, а збагачують фонд її лексичних та морфологічних можливостей. З'являються слова, що належать до варваризмів і екзотизмів, а також інтернаціональні слова [7, с. 164].

Слід зазначити, що чисельність та характер запозичень залежить не тільки від історичних умов, природи, та тривалості контактів, але й від ступені лексичної та структурної близькості мов. Чим ближчі мови, тим глибший і більш різнобічний вплив. Сучасна англійська мова не є сталою системою, вона

змінюється та розвивається, таким чином виступаючи складовою лінгвістичної історії людства.

Таким чином, словниковий склад сучасної англійської мови змінювався і доповнювався на протязі багатьох століть і на даний момент включає безліч запозичень з різних мов, у тому числі і слов'янських. Хоча іншомовні слова надходили у різні історичні періоди, із різних мов та завдяки різним обставинам, можна зробити висновок, що питома вага запозичень дуже велика і складає невід'ємну частину англійського вокабуляру. Розвиток словника англійської мови відбувається завдяки внутрішнім ресурсам мови та запозиченням. Хоча питома вага цих процесів була неоднакова у різні періоди історії англійської мови. З історико-етимологічного погляду словниковий склад англійської мови є дуже неоднорідним. Його основою є споконвічні слова, які позначають життєво потрібні поняття нації. Запозичення зі слов'янських мов посідають важливе місце серед інших запозичень в сучасній англійській мові, і, як показують спостереження, мають неабиякий вплив на мову-реципієнта. Російські запозичення, у свою чергу, в англійській мові є найбільш чисельною групою серед усіх слов'янських запозичень, які надходили в англійську мову в різні історичні періоди, починаючи з XVI століття. Дослідження свідчить, що у XXI столітті спостерігається досить помітна активізація процесу проникнення російських слів у англійську мову.

Список використаних джерел

1. Аракин В. Д. Очерки по истории английского языка / В. Д. Аракин. – Москва : Физматлит, 2007. – 286 с.
2. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка : учебник / И. В. Арнольд. – Москва : Флинта, 2012. – 376 с.
3. Блумфилд Л. Язык / Л. Блумфилд. – Москва : Прогресс, 1968. – 608 с.
4. Білецький А.О. Про мову і мовознавство: навчальний посібник / Білецький А. О. – Київ : АртЕк, 1997. – 224 с.
5. Baugh A. C. History of the English Language / A .C. Baugh. – London : Routledge, 2012. – 464 p.
6. British National Corpus. – Режим доступу : http://corpus.byu.edu/bnc/
7. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу / Ю. А. Зацний. – Львів : ПАІС, 2007. – 228 с.

Толмачова К.М.
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ПОСИЛЕНА АНГЛІЦИЗАЦІЯ СУЧАСНОЇ ФРАЦУЗЬКОЇ МОВИ ЯК ОДНА З ЇЇ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ

Анотація. У статті досліджується таке лінгвокультурне явище, як запозичення англійських слів у французькій мові в умовах глобалізації. Аналізується положення англіцизмів у сучасній французькій мові та ставлення дослідників до подібного мовного явища. Робиться загальний висновок про актуальність досліджуваної теми.

Ключові слова: глобалізація, запозичення, французька мова, англіцизація, франгле.

Annotation. In this article, a linguocultural phenomenon of borrowing English words into French under the conditions of globalization is explored. The status of anglicisms in modern French and the attitude of researchers to the linguistic phenomenon are analyzed. A general conclusion is made about the relevance of the topic under study.

Keywords: globalization, borrowing, french, anglicization, franglais.

У сучасному світі в епоху культурного обміну велике значення має міжкультурна комунікація, яка здійснюється на різних рівнях і залучає до процесу спілкування значну аудиторію [1]. Можна простежити також таке явище як глобалізація культури, яке має на увазі об'єднання світових культур, змішання поглядів, понять і цінностей. Іншими словами, відбувається "уніфікація культур – створення популярної масової культури, що відповідає на запити "усередненої більшості" [2]. Мова як невід'ємна частина культури знаходиться в постійному розвитку і піддається як зовнішнім, так і внутрішнім впливам. Вона відображає всі процеси, що відбуваються в певному суспільстві і за його межами. В умовах глобалізації саме англійська мова стала мовою міжнародного спілкування. Вона істотно впливає на інші мови світу і французька мова – не виняток. На жаль, цей вплив веде не тільки до розвитку, а й до деструкції. Проблема запозичень, англіцизмів та американізації французької мови продовжує цікавити лінгвістів по цей день, що підтверджує актуальність обраної теми.

Метою даної роботи є розгляд феномена англіцизації і американізації сучасної французької мови, аналіз стану та ролі англіцизмів у французькій мові, вивчення поглядів дослідників, що займаються розробкою зазначеної теми.

Завдання статті – виявити причини і способи вирішення проблеми надмірної англіцизації французької мови.

Запозичення – це процес, у результаті якого в мові з'являється і закріплюється певний іншомовний елемент (перш за все слово або повнозначна морфема). Запозичена лексика відображає факти етнічних контактів, соціальні, економічні та культурні зв'язки між мовними колективами [3, с.174]. Цей процес притаманний усім мовам без винятку, навіть мовам ізольованого типу, проникнення лексики в які якоюсь мірою є ускладненим. Прикладом може слугувати китайська мова, яка має ієрогліфічне письмо. Проте, не дивлячись на те, що китайська і англійська мови абсолютно протилежні, а Китай довгий час був закритою державою, сучасна китайська мова має свій пласт запозичень з англійської мови [4, с.5-12].

Якщо говорити про європейські мови, то в Німеччині, наприклад, англіцизми більш численні, ніж у Франції. У повсякденній німецькій мові, серед молоді, навіть такі терміни як “вечірка” або “вечір”, на жаль, замінюються англійськими еквівалентами “location” або “party”. У більш загальному плані, сильно відчутно проникнення англійської мови в національну мову скандинавських країн. Але в даному випадку слід ураховувати слабкий лінгвістичний вплив цих країн. Шведи, норвежці, фіни, данці і голландці починають дуже рано вивчати англійську, що, у порівнянні з французькою, робить їх мову більш відкритою для проникнення англійських запозичень [5].

У Франції ситуація, пов'язана з процесом англіцизації мови, має ряд своїх особливостей. Варто відзначити, що не існує однозначної думки щодо того, чи є дійсно загроза з боку англійської мови і з боку глобалізації культур в цілому. Думки дослідників, що займаються вивченням даного питання, умовно можна розділити на три типи:

1. Ті, хто дотримуються точки зору, згідно з якою, проникнення у французьку мову англійських слів і виразів є природним процесом розвитку мови, і що “вторгнення” нових запозичених слів не завдає їй ніякої шкоди. Власне кажучи, мова змінюється разом із суспільством, яке в свою чергу також знаходиться в процесі постійного руху.

2. Ті, хто вважають, що здебільшого запозичені слова мають тенденцію до зникнення і, отже, не загрожують майбутньому стану французької мови. Наприклад, Шана Поплак та ін.

3. Ті, хто вважають, що потрібно стежити за чистотою національної мови, так як надмірне вживання іншомовних слів може призвести до уніфікації культур і до зникнення мови як такої. Наприклад, Клод Ажеж, Філіп Гобер і ін.

У своїй роботі “Проти єдиного мислення” (“Contre la pensée unique”), відомий французький лінгвіст, Клод Ажеж підкреслює важливість думати, писати, говорити і робити публікації рідною мовою. Він вважає, що володіти словами і поширювати їх – значить володіти думкою. Англійська мова загрожує як французькій мові, так і власне різноманітності мов у світі. Дослідник наполягає на тому, що зобов'язання публікувати наукові статті

англійською мовою, для включення їх у великі наукові журнали, неможливо назвати нейтральним. Автор приходить до висновку що, всупереч своїй репутації, англійська мова не є простою мовою, і що існують певні труднощі розуміння, приклади яких він наводить у своїй роботі [6].

Контролем над станом національної мови і наявністю у ній англіцизмів та неологізмів займається Французька академія. Вона стежить за появою нових запозичень і як наслідок видає список слів і виразів, які мають французький еквівалент і бажані до вживання. Наприклад: *fake news → des contre-vérités, être au top → être formidable, label → une marque; un éditeur, feeler → se sentir, listing → la liste, step by step → pas à pas, en live → en direct, challenge → un défi.*

У процесі проведеної роботи було виокремлено кілька основних факторів, які сприяють просуванню англо-американської культури як у Франції, так і в світі, і які в свою чергу сприяють надмірному впливу англійської мови. До цих факторів можна віднести:

1. *Обов'язкове вивчення англійської мови в освітніх установах*

Вивчення іноземної мови починається з раннього віку і в основному зі школи. Варто звернути увагу на той факт, що вивчення англійської мови є обов'язковим і дуже часто батьки та діти не мають іншого вибору. Ми вважаємо, що навчальні заклади не повинні обмежуватися виключно англійською мовою. Кращим рішенням буде надати список для вибору основної мови, у якому, звісно, буде фігурувати і англійська мова. Також хвилює мовна ситуація в вищих навчальних закладах. Наприклад, неможливо зберігати і поширювати французьку мову, читаючи лекції англійською. Ті студенти, які побажали їхати вчитися до Франції, зобов'язані володіти мовою, на необхідному для навчання рівні, отже, немає необхідності в проведенні занять на так званій «міжнародній» мові. Також варто звернути увагу на наукову діяльність та різного роду публікації в популярних журналах, які часто вимагають англійський переклад.

2. *Інтернет*

Даний фактор тісно пов'язаний з поняттям “мода”. Простежується перенесення мережевого сленгу за межі Інтернету. Наприклад*: post, fake, job, customiser, geek* та ін.

3. *Мода*

Знання англійської, як рівень показника освіченості, престижу. Ось, наприклад, кілька популярних, модних слів: *amazing, selfie, next, fun, top, caddy, swag* та ін. Сюди ж можна віднести і слова, вимовлені на англійський манер.

4. *Реклама та ЗМІ*

Слід звернути увагу на той факт, що реклама і ЗМІ завжди пов'язані з культурною ідентичністю, стилем. Захист мов у рекламі та ЗМІ означає захист культурної самобутності та стану культурного розмаїття. Але, на жаль, останнім часом помічається активне використання англійської мови у

французькій рекламі. Найчастіше це спостерігається в рекламних гаслах. В основному, текст англійською мовою добре видно і він легко читається, а переклад французькою мовою написаний дуже дрібний шрифтом, що заважає вільному прочитанню. Наприклад реклама в Télérama (грудень 2005): *At the heart of the image – Au coeur de l'image (Nikon); Think. Feel. Drive. – Penser. Ressentir. Conduire (Subaru); Sense and simplicity – Du sens et de la simplicité (Philips)* та ін.

5. *Ігнорирування рідної мови в процесі міжнародної комунікації*

Ми вважаємо, що лідери та представники держави на міжнародній арені зобов'язані чітко стежити за чистотою свого мовлення, говорити рідною мовою, поважати її і користуватися послугами перекладачів, навіть якщо рівень знань іноземної мови того не потребує. Таким чином можливо буде зміцнити імідж країни, зберегти мову і культурне розмаїття в світі.

Феномен, коли англійські запозичення переповнюють французьку мову, отримав назву франгле (le franglais). В основному саме мода вводить нові англомовні поняття і є причиною їх популярності. Хоча, як ми бачимо, існує безліч факторів, що сприяють поширенню такого явища як франгле.

У цілому спостерігається значний вплив англійської мови на сучасну французьку мову. На жаль, більшість людей залишаються нечутливими до цієї проблеми. Вони використовують уже звичні для них англійські терміни, навіть не усвідомлюючи цього. Але в той же час, повна відмова від англіцизмів неможлива і здається абсурдною. Ми вважаємо, що запозичення сприяють розвитку мови тільки в тому випадку, коли вони не замінюють французьких слів. Вирішувати проблему надмірної англіцизації варто починати з підприємств і компаній. Однак не варто думати про створення певних статутів. Першим кроком буде хороший приклад, що показують лідери і високопосадовці, які усвідомлюють важливість даної проблеми. Тому питання про вплив англійської мови на французьку залишається актуальним і потребує подальшої розробки.

Список використаних джерел

1. Боголюбова Н. М. Межкультурная коммуникация и международный культурный обмен : учеб. пособие / Н. М. Боголюбова, Ю. В. Николаева. – СПб. : Издательство "СПбКО", 2009. – 416 с.

2. Гревцева А. А. Культурная глобализация: проблемы и парадигмы // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – 2016. – С. 145-149.

3. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / Эдвард Сепир. – Москва : Прогресс, 1993. – 656 с.

4. Жукаускене Т. С. Сравнительный анализ фонемы и слогоморфемы в английском и китайском языках // Язык и культура. Приложение. – 2012. – № 1. – С. 5-12.

5. L'anglais est la langue d'aujourd'hui dans les entreprises françaises [Електронний ресурс] : Le Figaro. – 2017. – Режим доступу : http://www.lefigaro.fr/langue-francaise/actu-des-mots/2017/07/25/37002-20170725ARTFIG00004-l-anglais-est-la-langue-d-aujourd-hui-dans-les-entreprises-francaises.php

6. Hagège C. Contre la pensée unique / Claude Hagège. P.: Odile Jacob, 2012. – 256 c.

Щеулін В.В.
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ *ВІЙНА* В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. У статті розглянуто головні особливості лексичних засобів вербалізації концепту ВІЙНА / WAR в англійській мові та визначено його структуру шляхом лексикографічного аналізу.

Ключові слова: концепт ВІЙНА, лексичний засіб, вербалізація, лексикографічні джерела.

Annotation. The article deals with the main peculiarities of the lexical means of verbalization of the concept WAR in the English language, the structure of this concept having been defined with the help of lexicographic analysis.

Key words: concept WAR, lexical means, verbalization, lexicographic sources.

Актуальність даного дослідження зумовлена підвищенням інтересу науковців до вивчення особливостей вербалізації різноманітних концептуальних сутностей в англійській мові.

Мета статті – розглянути особливості лексичних засобів вербалізації концепту ВІЙНА / WAR в англійській мові. Для досягнення мети було поставлено наступні завдання:

1) визначити структуру концепту ВІЙНА в англійській мові;

2) дібрати лексичні одиниці, які вербалізують досліджуваний концепт, методом суцільної вибірки;

3) проаналізувати етимологічні та семантичні особливості лексеми, яка є назвою досліджуваного концепту, та її синонімічних лексичних одиниць.

Матеріалом дослідження слугували англомовні словники [10-17].

Суспільно-політичний феномен “війна” грає важливу роль у розумінні

носіями англійської мови різних літературних аспектів. Цей фрагмент дійсності було виділено суспільною свідомістю та суспільною практикою, тому що в мові і в колективній свідомості є слово, яке здатне окреслити межі цього феномена.

На сьогоднішній день не існує єдиної теорії, що чітко визначає та зумовлює структуру даного концепту. Однак усі лінгвісти, які вивчають проблеми концептуалізації знань, відзначають, що цей концепт має певну структуру. Дана структура має не чітко визначений характер, і це пов'язано з активною динамічною роллю концепту "війна" в процесі мислення – він увесь час функціонує, актуалізується у різних своїх складових частинах і аспектах, поєднується з іншими концептами і відштовхується від них [2, с.7].

Базовий шар може вичерпувати зміст концепту, якщо концепт відображає конкретні чуттєві відчуття і уявлення, або концепт представлений у свідомості індивідів, що примітивно мислять. У більш складних концептах додаткові когнітивні ознаки поступово нашаровуються на базовий образ і утворюють так звану "м'якоть плоду".

Ознак може бути багато, вони можуть утворювати автономні концептуальні (когнітивні) шари і нашаровуватися від більш конкретного шару до більш абстрактного [4].

Можна визначити, що концепт ВІЙНА має складну структуру, що складається з різних груп ознак. Поєднання методів і прийомів дослідження концепту дозволяє поглянути на нього з різних сторін, висвітлюючи різні ознаки, що формують його структуру.

Концепт може отримати польовий опис в термінах ядра і периферії. Польову структуру концепту розглядають З.Д. Попова, І.А. Стернин; вони говорять, що структура концепту представлена ядром (центральна ядерна зона та при-ядерна зона) і периферією (ближня периферія та дальня периферія) [6, с.29-30; 7, с.58]. До ядра входять шари з найбільшою чуттєво-наочною конкретністю, з первинними, найбільш яскравими образами; більш абстрактні шари, у свою чергу, складуть периферію концепту. А.С. Аскольдов пише, що периферійний статус тієї чи іншої концептуальної ознаки зовсім не свідчить про її малозначність або маловажність у полі концепту, проте статус ознаки вказує на ступінь його віддаленості від ядра за ознакою конкретності і наочності образного уявлення [1; с.167-169]

Т.В. Ухова розкладає концепт ВІЙНА на ядро та периферію наступним чином: у приядерній зоні знаходиться слово "битва" ("battle") як основна складова війни, при цьому у ближній периферії знаходяться різноманітні види боїв, такі як бійка ("fight"), зіткнення ("collision"), військові дії ("warfare"), а у дальній периферії з'являються слова, які можуть мати переносне значення і не впливають на визначення слова "війна" як конфлікт між країнами ("combat", "strife"). [8; с. 166-170]

Одним з основних видів концептуального аналізу є опис концептів через виділення їхніх концептуальних ознак, які формують їхню структуру. Методика опису концептів дозволяє отримати інформацію про етно-специфіку відображення знань і досвіду в мові носіїв тієї чи іншої культури. Згідно з такою методикою, дослідження проходить у кілька етапів: виявлення мотивуючих ознак через дослідження етимологічних словників, виявлення понятійних ознак за допомогою лексикографічних джерел, виходячи з метафоричної сполучуваності визначення образних ознак [3, с.21].

Характеристики ставлення до війни в мовних картинах світу відрізняються певною специфікою, що відбивається у кількісному складі лексичних одиниць, що відносяться до даного кадру. В англомовній картині світу війна асоціюється зі збройними діями на території інших держав з метою захисту своїх інтересів [7, с.166].

Результати етимологічного аналізу свідчать про те, що слово WAR в англійській мові виникло від староанглійського та середньо-англійського слова *werre* (с. 1050), яке з'явилося від старофранцузького слова *werre*, яке, в свою чергу, виникло від франкського *werra* (бунт, сварка) та прото-германського *werrō* (плутанина, смуток). Первинним значенням слова в англійській мові WAR є *confusion* (плутанина), *discord* (розбрат), *strife* (суперечка) як іменника та *to bring into confusion or discord* (вводити з замішання або розбрат) як дієслова (с. 1050) [18].

Також треба зазначити, що жодна германська нація в ранніх історичних часах не мала "живого слова", яке б правильно означало "війну", хоча кілька слів із цим значенням вижили в поезії, у притчах та в складних персональних іменах. Романомовні народи, в свою чергу, зобов'язані були уникати латинського слова *bellum* через його схожість зі словом *bello* (красивий) і не знайшли більш близького еквівалента, аніж *werra*.

У староанглійській мові звичайним перекладом слова *bellum* було *æewin* ('боротьба, сварки'). Крім цього, у староанглійській мові існувало багато поетичних слів для опису "війни": *gup, heapo, hild, wig* – усі поширені в особистих назвах. Континентальні тевтонські мови пізніше створили окремі слова для позначення "війни": німецьке *krieg* (звідки вийшли шведське, датське *krig*), голландське *oorlog* та ісландське *ófriðr* ('не-спокій').

Слід відмітити, що деякі значення концепту ВІЙНА виходили з повсякденного вжитку та в результаті перейшли в розряд застарілих значень та архаїзмів. До них відносяться, наприклад, *engagement* – "заняття" (Трістан, 1320; Брюнн, 1330; Барт, 1398), *hostile attack* – "ворожий напад" (Чосер, 1386; Хігден, 1387; Туркс, 1603), *manner of fighting* – "спосіб боротьби" (Хей, 1456), *instruments of war* – "інструменти війни" (Мілтон, 1667; Катон, 1713) та *tournament, joust* – "турнір, рицарський поєдинок" (Брюс, 1375; Роуленд, 1400; Макнейл, 1796).

До того ж, можна знайти записи про словосполучення зі складовою WAR, які також більш не вживаються в англійській мові: *weeds of war* – "бур'яни війни" (Golagrus and Gawain, c. 1470), *place of war* – "укріплене місце" (Брюс, 1375), *line of war* – "лінія флотації корабля" (Гейл, 1691) [9].

Синонімічний аналіз продемонстрував, що концепт ВІЙНА в англійській мові може бути реалізований через наступні синонімічні ряди:

1) conflict; fighting; battle; struggle; warfare; strife; enmity; drive; fight; movement; clash; hostilities; expedition; bloodshed; armed conflict; attach; operation; push; combat; hostility; crusade; jihad. Домінантою цього синонімічного ряду є "armed conflict".

2) campaign; operation; mission; drive; movement; attach; push; crusade. Домінантою цього ряду є значення "campaign".

3) lack of agreement; lack of harmony; conflict, disaccord, discord, discordance, discordancy, disharmony, dissension (also dissention), dissent, dissidence, dissonance, disunion, disunity, division, friction, infighting, inharmony, schism, strife, variance, warfare. Домінантою цього ряду є значення "disharmony".

4) ball game, battle, combat, competition, conflict, confrontation, contention, contest, dogfight, duel, face-off, grapple, match, rivalry, strife, struggle, sweepstakes (also sweep-stake), tug-of-war, warfare. Домінантою цього ряду ми вважаємо значення "contest".

5) art of war; military arts; military science; military strategy; rules of war; military tactics. За домінанту цього ряду ми беремо значення "military science".

6) business competition; price war; business rivalry; price competition. У якості домінанти синонімічного ряду обране "business competition" [19; 20].

Відносини в усіх наведених синонімічних рядах є синтагматичними, оскільки слова в них синонімізуються у контексті, на лексико-семантичному рівні.

Ми проаналізували концепт ВІЙНА з точки зору польової теорії концепту, базуючись на наявності певних значень у відповідній кількості словників, і визначили, що цей концепт має складну структуру. Згідно даних, отриманих із аналізу лексикографічних джерел (8 словників) [10-17], концепт ВІЙНА можна розкласти на ядро ї периферію наступним чином:

1) у ядрі знаходиться значення "armed conflict between two or more sides", яке з'являється в усіх словниках та є первинним значенням (значення з'являється у 8 словниках з 8);

2) у приядерній зоні знаходяться такі значення:

- "a state of hostility, conflict, or antagonism" (у 4 словниках з 8);
- "a determined and organized effort or campaign to control or stop something" (4/8);
- "a situation in which a person or group is fighting for power, economic influence, or control in business" (4/8);

3) до ближньої периферії можна віднести наступні значення:

- “the art of science of warfare (war as a science)” (2/8);
- “a struggle or competition between opposing forces” (2/8);

4) у дальній периферії знаходиться значення “weapons and equipment for war” (1/8).

Отже, словники наводять відмінні один від одного тлумачення іменника “war” як досліджуваного нами концепту. Так, наприклад, в одних словникових статтях війна описується кількома словами, в інших же дається детальна інформація. У результаті ми отримуємо дані, які свідчать про те, що у ядрі даного концепту знаходиться війна як “збройний конфлікт між двома або більше сторонами” (armed conflict between 2 or more sides), а приядерну зону складають значення війни як “стан ворожості” (state of hostility), “боротьбу за владу” (fighting for power) чи “кампанію з метою контролю чогось” (campaign to control sth). Периферію складають наступні значення: “мистецтво війни” (art of warfare) та “боротьба та конкуренція між протилежними сторонами” знаходяться у ближній периферії, у той час як значення “зброя та техніка” лежить у дальній.

Таким чином, розглянувши особливості лексичних засобів вербалізації концепту ВІЙНА / WAR в англійській мові, було визначено структуру даного концепту, проаналізовано етимологічні та семантичні особливості лексеми, що є назвою цього концепту, та вилучено лексичні одиниці, які є мовними засобами вербалізації досліджуваного концепту, саме тому мета статті була досягнута. До перспектив дослідження можна віднести виявлення особливостей функціонування мовних засобів вербалізації концепту WAR / ВІЙНА у англомовному художньому дискурсі.

Список використаних джерел

1. Аскольдов А. С. Концепт и слово / А. С. Аскольдов // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология. – Москва : Academia, 1997. – С. 267-269.

2. Воркачев С. Г. Концепт как “зонтиковый термин” / С. Г. Воркачев // Язык, сознание, коммуникация.– Москва, 2003. – Вып. 24. – С. 5-12.

3. Гофман О. В. К вопросу о методе концептуального анализа // Картина мира: модели, методы, концепты. Томск. Изд-во ТГУ, 2001. – С. 21.

4. Кубрякова, Е. С. Языковая картина мира как особый способ репрезентации образа мира в сознании человека [Текст] / Е. С. Кубрякова // Вестник Чувашского государственного педагогического университета имени И. Я. Яковлева. 2003. № 4 (38). – С. 2-12.

5. Маслова В. А. Введение в когнитивную лингвистику: учеб. пособие. Москва : Флинта : Наука, 2006.

6. Попова З. Д., Стернин И. А. Язык и национальная картина мира. – Воронеж : Изд-во “ИСТОКИ”, 2002. – С. 29-30.

7. Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта / И. А. Стернин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики : Научное издание / Под ред. И. А. Стернина. – Воронеж : Воронежский государственный университет, 2001. – С. 58.

8. Ухова, Т. В. Концепт WAR как фрагмент англоязычного лингвокультурного сознания / Т. В. Ухова // Вестник Сибирского государственного аэрокосмического университета им. академика М.Ф. Решетнева. – 2006. – Вып. № 3. – С. 166-170.

9. Oxford English Dictionary Second Edition on CD-ROM (v. 4.0) © Oxford University Press. 2009.

10. Practical English Dictionary. – London : Holland Enterprises LTD, 1990. – 582 p. – ISBN 1850381186

ЗІСТАВНЕ МОВОЗНАВСТВО

Бичков Л.О.
Рівненський державний гуманітарний університет

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ АНАЛОГИ З КОМПОНЕНТОМ-ОРНІТОНІМОМ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Анотація. Статтю присвячено описові типів міжмовних співвідношень фразеологічних аналогів із компонентом-орнітонімом в англійській та українській мовах. Зіставний аналіз було здійснено з опорою на семантичний, структурно-граматичний та компонентний аспекти. Встановлено, що відмінності між групами аналогів зіставлюваних мов визначають параметри сигніфікативно-денотативного значення, суб'єктивно-оцінної, функціонально-стилістичної та емоційно-експресивної конотацій, структурні моделі та компонентний склад.

Ключові слова: фразеологічний аналог, орнітонім, тип міжмовних співвідношень, зіставний аналіз.

Annotation. The article focuses on the types of cross-linguistic correlations of phraseological analogues with an ornitonim-component in the English and Ukrainian languages. The contrastive analysis is carried out based on the semantic, structural, grammatical and componential aspects. It has been established that differences between the groups of phraseological analogues in the contrasted languages are determined by the parameters of significative and denotative meanings, evaluative, functional, stylistic, emotive, and expressive connotations, structural models and componential structure.

Key words: phraseological analogue, ornitonim, type of cross-linguistic correlations, contrastive analysis.

Сучасний етап розвитку лінгвістики характеризується підвищеною увагою до проблем лексичної семантики. Серед них важливе місце посідає проблема вираження національних відмінностей у мовах. Питання зіставного вивчення лексичного рівня споріднених і неспоріднених мов викликають особливий інтерес, тому що саме в лексиці найбільш яскраво відображена специфіка національних мовних систем. Зіставний аналіз надає можливість розкрити своєрідність рідної мови й культури на фоні інших мовних картин світу. Джерела контрастивного вивчення мовних культур беруть початок у лінгвістичній філософії В. фон Гумбольдта, який вважав, що порівняльне

вивчення мов лише в тому разі зможе привести до правильних та суттєвих висновків про мову, розвиток народів і становлення людини, якщо воно стане самостійним предметом, спрямованим на виконання своїх завдань і досягнення цілей [7].

Вивчення найменувань орнітофауни в мовознавчих студіях здійснювалося в різних аспектах. Зокрема у славістиці на матеріалі різних мов досліджувалася лексико-семантична група назв птахів в українській мові та деяких її діалектах [3; 4; 10]; в російській мові [5; 6; 12]; у білоруській мові [1]. У зіставному аспекті на матеріалі української та німецької мов здійснено спробу визначити національно-культурну специфіку назв птахів і їхньої функції у складі фразеологізмів [8], орнітоніми як усталені порівняння в російській та англійській мовах та особливості їх перекладу [9], національно-культурна специфіка переносних значень орнітонімів в російській та іспанській мовах [11], лексико-семантичні відношення орнітонімів у російській та французькій мовах [13].

Сьогодні стоїть питання про дослідження типів міжмовних співвідношень фразеологізмів у споріднених та неспоріднених мовах. Доцільність такого підходу зумовлена необхідністю аналізу фразеологічних одиниць різних тематичних груп, покликаного з'ясувати особливості кодування та розподілу інформації про національно-мовні картини світу носіїв зіставлюваних мов.

Мета розвідки – схарактеризувати типи міжмовних співвідношень фразеологічних аналогів із компонентом-орнітонімом в англійській та українській мовах.

Мета дослідження зумовлює необхідність розв'язання таких **завдань:**

– обґрунтувати засади зіставного аналізу фразеологічних аналогів із компонентом-орнітонімом у споріднених та неспоріднених мов;

– з'ясувати типи міжмовних співвідношень фразеологічних аналогів із компонентом-орнітонімом в англійській та українській мовах;

– визначити перспективи подальших досліджень орнітонімів.

Зіставний аналіз англо-українських фразеологічних аналогів із компонентом-орнітонімом передбачає набір параметрів дослідження: сигніфікативно-денотативне значення, суб'єктивно-оцінна, функціонально-стилістична, емоційно-експресивна конотації (семантичний аспект), структурна модель (структурно-граматичний аспект), компонентний склад (компонентний аспект).

До міжмовних фразеологічних аналогів належать фразеологічні одиниці, які виражають однакове або близьке значення, але характеризуються цілковитою відмінністю або приблизною схожістю внутрішньої форми. Для фразеологічних аналогів характерний збіг сигніфікативно-денотативного значення і суб'єктивно-оціночної конотації [2, с. 106].

За ступенем збігу і розбіжностей міжмовних фразеологічних аналогів із компонентом-орнітонімом можна виокремити:

1. Фразеологічні аналоги з приблизною схожістю структурно-граматичної організації і однією однаковою лексемою в компонентному складі. Приблизна подібність структурно-граматичної організації означає належність фразеологізмів до одного класу (зі структурою словосполучення, речення, дієслівних, субстантивних і т. ін.) незалежно від структури. Наприклад, фразеологічні одиниці *busy as a hen with one chiken* і *носитись, як курка з яйцем* мають спільне сигніфікативно-денотативне значення і суб'єктивно-оцінну конотацію. Обидва фразеологізма належать до міжстильових одиниць, мають в основі яскравий образ. Фразеологізми мають приблизну внутрішню форму. В компонентному складі мають одну спільну лексему "hen" і "курка".

2. Фразеологічні аналоги з приблизною схожістю структурно-граматичної організації і різним компонентним складом. Відмінність фразеологічних одиниць другої групи від аналогів першої групи полягає в повній розбіжності компонентного складу фразеологізмів, що може призвести в більшості випадків лише до приблизної схожості емоційно-експресивної конотації. В результаті, до другої групи аналогів у мовах зіставлення належать фразеологічні одиниці з однаковими або з незначними відхиленнями (близька схожість) сигніфікативно-денотативним значенням, що в свою чергу тягне за собою однакову суб'єктивно-оцінювальну конотацію. Функціонально-стилістична конотація може або повністю збігатися, або відрізнятися, емоційно-експресивна – або повністю збігатися, або характеризуватися приблизною схожістю (в результаті однакової суб'єктивно-оцінної конотації). Структурно-граматична організація подібних аналогів характеризується приблизною схожістю, а компонентний склад повністю не збігається. Ця група фразеологічних аналогів є найчисельнішою в класі аналогів. Наприклад, фразеологічні одиниці *wise old bird* "розумна, досвідчена людина" і *стріляний горобець* в значенні "людина, яка багато бачила, зазнала у своєму житті". Ці дві фразеологічні одиниці близькі за значенням, виражають спільне сигніфікативно-денотативне значення і суб'єктивно-оцінну конотацію, а також мають однакову функціонально-стилістичну конотацію (міжстильові фразеологічні одиниці) і емоційно-експресивну конотацію (позитивна емоційна оцінка). Належать до класу субстантивних фразеологічних одиниць. Компонентний склад різний.

3. Фразеологічні аналоги з різною структурно-граматичною організацією і різним компонентним складом. В цілому фразеологічні одиниці-аналоги третьої групи можуть збігатися або мати близьку схожість сигніфікативно-денотативного значення, збігатися за суб'єктивно-оцінною конотацією, характеризуватись або цілковитою схожістю, або відмінністю функціонально-стилістичної конотації (належати до одного і того ж, або до різних стилів), збігатися або мати приблизну схожість емоційно-експресивної конотації

(вплив, з одного боку, однакової конотації, а з іншого – різного компонентного складу), відрізнятися в структурно-граматичній організації (належати до різних класів фразеологічних одиниць) і за компонентним складом. Розглянемо співвідношення компонентів фразеологічних одиниць третьої групи на прикладах. Українська фразеологічна одиниця *мокра курка* в значенні "безвольна, безхарактерна людина" та англійська фразеологічна одиниця *he (it) has no guts (in him, in it)*. Ці дві фразеологічні одиниці збігаються за сигніфікативно-денотативним значенням і суб'єктивно-оцінною конотацією. Відрізняючись між собою у функціонально-стилістичній конотації (англійська фразеологічна одиниця є просторічно-розмовною, а українська – міжстильовою), вони збігаються за емоційно-експресивною конотацією (іронічні фразеологічні одиниці). Але англійська належить до фразеологізмів зі структурою речення, а українська – до класу субстантивних фразеологічних одиниць. Повне розходження структурно-граматичної організації фразеологічних аналогів третьої групи обумовлюється національною специфікою образності в двох мовах, які належать до різних груп індоєвропейської мовної родини. Ця група в кількісному відношенні знаходиться на другому місці після другої групи фразеологічних аналогів.

4. Крім виокремлених фразеологічних аналогів, в зіставлюваних мовах є фразеологічні одиниці, які не належать ані до повних, ані до часткових фразеологічних еквівалентів, ані до фразеологізмів, що не мають відповідників в іншій мові. Їх можна виокремити в спеціальну групу і назвати частковими аналогами: це фразеологічні одиниці, які мають приблизну схожість у значенні, різний компонентний склад і різну структурно-граматичну організацію, або таку, яка характеризується приблизною схожістю. Наведемо приклади. Англійська фразеологічна одиниця *if the sky falls, we shall catch larks* [досл. якщо небо впаде, будемо ловити жайворонків], в значенні "треба оптимістичніше дивитися на речі". В українській мові є частковий аналог: *немає лиха без добра* в значенні "навіть в поганому можна знайти хороше". Повністю відрізняючись компонентним складом і маючи зовсім різну структурно-граматичну організацію, англійська фразеологічна одиниця належить до фразеологізмів зі структурою речення, українська – до дієслівних. Функціонально-стилістична конотація у них збігається: обидва фразеологізми належать до міжстильових фразеологічних одиниць. У них спільна сема "оптимізм, позитивне відношення до життя", збігаються за оцінною конотацією, а також за емоційно-експресивною конотацією (позитивне значення). Названі фразеологічні одиниці вступають у відношення часткової аналогії.

Розвідка мала на меті схарактеризувати типи міжмовних співвідношень фразеологічних аналогів із компонентом-орнітонімом в англійській та українській мовах. Зіставний аналіз було здійснено з опорою на семантичний,

структурно-граматичний та компонентний аспекти. Виокремлено чотири групи фразеологічних аналогів із компонентом-орнітонімом. Відмінність між групами аналогів зіставлюваних мов визначають параметри сигніфікативно-денотативного значення, суб'єктивно-оцінної, функціонально-стилістичної та емоційно-експресивної конотацій, структурні моделі та компонентний склад.

Відтворення специфіки національно-мовної картини світу визначає доцільність подальших досліджень орнітонімів та фразеологічних аналогів із компонентом-орнітонімом зокрема в ономасіологічному та епідигматичному аспектах.

Список використаних джерел

1. Антропов Н.П. Названия птиц в белорусском языке на общеславянском фоне / Н.П. Антропов : Автореф. дис… канд. филол. наук. – Минск, 1982. – 21 с.

2. Арсентьева Е.Ф. Сопоставительный анализ фразеологических единиц (На материале фразеологических единиц, семантически ориентированных на человека в английском и русском языках) / Е.Ф. Арсентьева. – Издательство Казанского университета, 1989. – 125 с.

3. Богуцька Г.І. Українські назви птахів // Українська мова і література в школі. – 1982. – №3. – С. – 73-76.

4. Бойко В.М. Слово птах в українській мові // Культура слова. – К., 1986. – Вип. 31. – С. 26-27.

5. Булаховский Л.А. Морфологическая проблематика русских названий птиц / Л.А. Булаховский // Вопросы языкознания. – 1968. – №4. – С. 100-106.

6. Гинатулин М.М. К исследованию мотивации лексических единиц (На материале наименований птиц) / М.М. Гинатулин : Автореф. дис…канд. филол. наук. – Алма-Ата, 1973. – 27 с.

7. Гумбольдт В. фон. О сравнительном изучении языков применительно к различным эпохам их развития / В. фон Гумбольдт // Избранные труды по языкознанию. – М. : Прогресс, 1984. – С. 307-323.

8. Дробаха Л.В. Національно-культурна специфіка назв птахів в українській та німецькій мовах / Л.В. Дробаха : Автореф. дис... канд. філол. наук. – К., 2003. – 20 с.

9. Костина Н.Ю. Названия птиц как специфическая группа слов (На материале русского и английского языков) / Н.Ю. Костина : Дис. ... канд. филол. наук. – Пенза, 2004. – 206 с.

10. Куйбіда В.В. Народні назви птахів / В.В. Куйбіда // Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди: науково-теоретичний збірник. – 2005. – С. 253-262.

11. Кутьева Н.В. Национально-культурная специфика переносных значений орнитонимов в русском и испанском языках / Н.В. Кутьева : Автореф. дис. … канд. филол. наук. – М., 2009. – 23 с.

12. Неронова Н.Б. Наименования птиц в русском языке (семантико-грамматический аспект) / Н.Б. Неронова : Дис. … канд. филол. наук. – М., 2000. – 255 с.

13. Симакова О.Б. Лексико-семантическая группа «Орнитонимы» (На материале русского и французского языков) / О.Б. Симакова : Дис. ... канд. филол. наук. – Пенза, 2003. – 293 с.

Лютікова Є.А.
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

ТИПОЛОГІЯ КОМПЛІМЕНТУ: АНГЛО-УКРАЇНСЬКІ ПАРАЛЕЛІ

Анотація. У статті подано аналіз компліменту як мовленнєвої форми етикету, зважаючи на його структурні, семантичні, прагматичні та національні особливості. Представлено огляд вітчизняних та зарубіжних лінгвістичних розвідок, що сприяло виокремленню основних підходів до аналізу компліментарних висловлень. Також, було виділено типологічні характеристики компліменту в українській і англійській мовах, зважаючи на його комунікативний тип.

Ключові слова: комплімент, компліментарне висловлення, типологічні характеристики, комунікативний тип

Annotation. The article deals with the compliment as a unit of communication as well as a form of speech etiquette with its structural and semantic, pragmatic and cultural specifications. The compliment peculiarities are cleared up with referring to the research on complimentary utterances in native and foreign linguistics analyses. Also, the compliment phenomenon is analyzed according its typological characteristics and its communicative value both in Ukrainian and English.

Keywords: compliment, complimentary utterances, typological characteristics, communicative type

Успішна міжкультурна комунікація між представниками різних культур можлива лише за умови врахування всього комплексу мовних і мовленнєвих факторів, тому в центрі уваги сучасних лінгвістичних розвідок знаходиться комплексне вивчення мовних засобів, які використовують в певних комунікативних ситуаціях, з урахуванням національно-культурних чинників. Аналіз мовленнєвих ситуацій іншомовної культури, порівняння їх з відповідниками рідної мови сприяє подоланню труднощів у міжкультурній комунікації. Вивчення етикету в цілому та мовного етикету зокрема вважається

вельми актуальним, оскільки етикет – це важлива складова національної мовної культури, яка регулює поведінку носіїв мови в процесі соціально обумовленої комунікації. У лінгвістиці під етикетом розуміється мікросистема національно-специфічних вербальних одиниць, що прийняті й існують в суспільстві для встановлення контакту співрозмовників, підтримка спілкування в бажаній тональності відповідно правилам мовленнєвої поведінки. А відтак у статті пропонується аналіз компліменту як форми мовного етикету й одиниця мовленнєвої поведінки, що володіє структурно-семантичною, прагматичною й етнокультурною специфікою.

Прикладом лінгвістичного вивчення етикету виступають дослідження, в яких розглядаються формули мовного та мовленнєвого етикету: комплімент, звертання, залучення уваги; вітання; прощання; знайомство; вибачення; подяка; поздоровлення і побажання; утіха, співчуття, прохання; запрошення; порада; схвалення. Різні аспекти компліменту неодноразово ставали предметом аналізу мовознавчих студій, хоча більшість мовознавців досліджують комплімент на матеріалі англійської мови, виділяючи зокрема наступні аспекти аналізу:

- соціолінгвістичні та прагмалінгвістичні особливості компліменту досліджували А. В. Колєгаєва, Ч. Адачі, А. Гендерсон, Р. Герберт та Г.Стрейт, Дж. Холмс;

- структурно-семантичні характеристики компліменту як мовленнєвого акту вивчали Л. О. Кокойло, Н. А. Трофімова, Дж. Манес, Н. Вольфсон;

- жанрові особливості компліменту проаналізовано в наукових розвідках А. Вежбицької, В. В. Дементьєва, Н. Н. Розанової, О. Б. Сиротініна, М. Ю. Федосюка;

- етнокультурну специфіку компліменту розглядали В. Я. Міщенко, І.В.Сальнікова;

- типологічні дослідження компліменту провели Л. Міроновші на матеріалі російської та німецької мов, К. Гохрайнер – англійська та німецька мови, Н. Кузенна – англійська та українська мови.

У статті ставиться за мету описати основні комунікативно-прагматичні характеристики компліментарних висловлювань, виокремити типові мовні засоби компліменту, проаналізувати предметну спрямованість компліментів в типологічному аспекті на матеріалі української й англійської мов. Для лінгвістичного аналізу компліменти було обрано методом суцільної вибірки з художніх творів англійських письменників К. Куксон, Дж. Голсуорсі, С. Моема та українських – П. Мирного та Г. Вдовиченко. Використання художніх текстів як дослідницький матеріал представляється виправданим внаслідок того, що літературний текст імітує певний тип комунікації, а літературний твір несе в собі велику кількість збережених контекстів.

Ґрунтуючись на комунікативній функції мови, Н. І. Формановська виділяє спеціалізовані функції мовленнєвого етикету, а саме: контактоустановча,

регулююча, емоційно-модальна та функція орієнтації на адресата. При розгляді функцій мовленнєвого етикету вона вважає, що необхідно знати, яке місце мовленнєвий етикет займає в спілкуванні, яку роль він грає в мовному спілкуванні і як він включається в загальний контекст комунікації тих, що спілкуються [6, с.14-45]. У мовній взаємодії стійкі формули мовленнєвого спілкування призначені для направлення дії на співрозмовника, яка пов'язана з прагненням того, хто говорить продемонструвати своє доброзичливе відношення до того, що слухає, пошану до його особи, і тим самим підтримати міжособистісне спілкування. Дані стійкі формули мовленнєвого спілкування названі одиницями мовленнєвого етикету як ситуативно обумовлені, комунікативно-направлені, тематично пов'язані, взаємозв'язані і взаємозалежні в рамках діалогічної єдності стійкі формули спілкування.

А. В. Колєгаєва визначає комплімент як інтерактивну єдність, яка можлива лише за умови «комплімент – реакція» [1, с.3]; комплімент як одиниці мовленнєвої поведінки виділяють В. Я. Міщенко та І. В. Сальнікова [3, с.1; 5, с.3]; Е. В. Мурашкіна розглядає комплімент як регулятивний мовленнєвий акт [4]; В. В. Леонтьєв трактує комплімент як компонент формул привітання та вдячності [2].

Кожен комплімент обов'язково повинен містити позитивну оцінку. Виходячи з цього, ілокутивною ціллю компліменту повинно бути повідомлення про те, що мовець хоче, щоб адресат взнав, що мовець думає про нього щось хороше. Хоча позитивно оцінне судження, як правило, входить в структуру іллокутивного акту компліменту та складає його пропозиційний зміст, саме по собі воно ще не вказує на іллокутивну ціль. Висловлювання, в пропозиційний зміст яких входить позитивна оцінка, можуть бути спрямовані на різноманітні іллокутивні цілі та, відповідно, реалізовувати різні іллокутивні акти, наприклад, оцінки як такої, поздоровлення, вдячності, поради, згоди тощо. При цьому необхідно визнати, що на відміну від усіх перерахованих іллокутивних актів, для компліменту позитивна оцінка (експліцитна чи імпліцитна) є обов'язковим елементом пропозиційного змісту.

Головним формальним індикатором іллокуції компліменту, як вже зазначалось, є позитивне оцінне судження. Воно може виражатися за допомогою як лексичних, так і синтаксичних засобів. Типовими лексичними засобами вираження позитивної оцінки є лексичні одиниці, в семантичну структуру яких входить значення позитивності. Такі одиниці належать до різних частин мови: іменників (*angel, beauty, краса, диво*), прикметників (*good, nice, wonderful, lovely, гарний, чудовий, дивовижний, надзвичайний, чарівний*), дієслів (*to like, to love, to admire, милуватись, подобатись*), прислівників (*well, nicely, wonderfully, надзвичайно, напрочуд*).

У компліментарних висловлюваннях широко використовуються інтенсифікатори – слова для підсилення змісту (*quite, such, very, so, really, awfully, terribly, так, дуже, дійсно*).

Іллокутивні акти компліменту, в яких оцінне судження виражене експліцитно розглядаються як компліменти-формули, які такі мають характерні ознаки:

– об'єкт позитивної оцінки та оцінний предикат виражені експліцитно й утворюють оцінне судження, що має форму одно- чи двоскладного стверджувального чи окличного речення;

– адресант виступає автором оцінного судження, а об'єкт позитивної оцінки має безпосереднє відношення до адресата.

Аналіз відмінностей предметної спрямованості англійського й українського компліменту дає змогу виділити наступні типи компліменту:

- загально оцінні компліменти;
- **компліменти зовнішньому вигляду людини: к**омпліменти, що стосуються віку, компліменти окремим елементам зовнішності, компліменти, що характеризують одяг, компліменти, що характеризують прикраси;
- комплімент імені;
- компліменти внутрішнім, моральним якостям;
- компліменти розумовим здібностям;
- компліменти, що оцінюють професіоналізм або певні здібності;
- компліменти житлу, домашній обстановці.

Вибірка 127 прикладів англомовних компліментів і 113 – українських дає змогу стверджувати, що в українській комунікативній культурі переважають компліменти зовнішньому вигляду людини в цілому, тоді як в англійській комунікативній культурі перше місце займають компліменти внутрішнім, моральним якостям людини.

При зіставленні частотності вжитку різних типів компліменту в українському й англійському спілкуванні виявлено:

1 – в англомовному спілкуванні переважають компліменти внутрішнім та моральним якостям людини, бо вони складають 18% всіх зафіксованих компліментів. Дещо поступаються їм компліменти зовнішньому вигляду людини – 15%, і компліменти, що оцінюють професіоналізм або певні здібності – 14%. Рідко зустрічаються компліменти, що характеризують прикраси – 2%, компліменти житлу, домашній обстановці – 3% та компліменти імені – 1%;

2 – аналіз мовленнєвого акту компліменту в українській мові показав, що різні компліменти вживаються в українській комунікативній культурі з різною частотністю. У процентному співвідношенні це виглядає таким чином, з найбільшою частотністю вживаються компліменти зовнішньому вигляду людини, бо вони складають 22% всіх зафіксованих компліментів. Друге місце по частотності вжитку займають компліменти, що оцінюють професіоналізм

або певні здібності людини – 19%. З однаковою частотністю – 9% уживаються компліменти розумовим здібностям і компліменти окремим елементам зовнішності. З найменшою частотністю зустрічаються компліменти, що характеризують прикраси – 2% та компліменти імені – 2%.

На відміну від англомовних культур в українській найчастіше вживають комплімент: з метою підкреслити певні людські якості; для того, щоб отримати від цього задоволення; з метою почати бесіду або просто похвалити; для підбадьорення; деякі люди заради вигоди; з метою зробити комусь приємне або присоромити людину; з метою отримати комплімент у відповідь; зробити приємність комусь або коли заздрять, щоб виглядати більш щирим. Однакова вживаність в українському і англійському спілкуванні компліментів прикрасам 2% від всіх зафіксованих компліментів в обох комунікативних культурах і компліментів, що відносяться до житла, домашньої обстановки 3% в обох культурах. Вживання компліментів при вітанні, в українській культурі є типовим, інтимні компліменти не є невід'ємним атрибутом української культури. Також для української культури характерні компліменти, що виражають насмішку, докір чи зневагу.

Таким чином, можна дійти висновку, що комплімент є невід'ємним атрибутом, як української, так і англомовної культури. Щодо ознак, які згадуються в компліментах, то вони обмежені, а самі характеристики стереотипні, як правило вони стосуються зовнішнього вигляду, розумово-вольових і морально-етичних якостей, одягу тощо.

Подальшого детального аналізу потребують компліменти, в яких оцінне судження виражене імпліцитно. В першу чергу, такі комплементарні висловлення не будуть мати стереотипних структур, що ускладнює їх декодування не носієм мови. По-друге, подібні види комплементів мають прихований маніпулятивний характер, тому, можуть зустрічатись в різних видах дискурсів, тому в процесі фахового перекладу необхідно враховувати всі особливості компліменту, щоб зберегти його комунікативну спрямованість.

Список використаних джерел

1. Колегаева А. В. Специфика интерактивного единства "Комплимент – реакція" в английском языке (на материале художественных произведений и кинофильмов) : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. Наук : спец. 10.02.04 "Германские язики" / А. В. Колегаева. – Иркутск, 2004. – 16 с.

2. Леонтьев В. В. Комплименты как компоненты формул приветствия и благодарности (на материале английского языка) / В. В. Леонтьев // Межкультурная коммуникация. – 2006. – С. 132–137.

3. Міщенко В. Я. Комплімент у мовленнєвій поведінці представників англомовних (британської та американської) культур : автореф. дис. на

здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / В. Я. Міщенко. – Харків, 1999. – 18 с.

4. Мурашкина Э. В. Комплимент как регулятивный речевой акт (на материале английского языка) : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские язики” / Э. В. Мурашкина. – Тверь, 2004. – 21 с.

5. Сальникова И. В. Комплимент в британской и американской лингвокультурах: коммуникативные, лингвопрагматические и линво-культурологические аспекты : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские язики” / И. В. Сальникова. – Воронеж, 2006. – 19 с.

6. Формановская Н. И. Русский речевой этикет: Лингвистический и методический аспекты / Н. И. Формановская. – Москва, 1982. – 347 с.

ЛІНГВІСТИКА ТЕКСТУ

Віннікова Д.С.
Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

СТИЛЬОВИ РИСИ ХУДОЖНЬО-ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТЕКСТУ СОЦІАЛЬНО-КРИТИЧНОГО НАПРЯМКУ (ФЕЙЛЕТОН)

Анотація. У статті досліджується фейлетон, який являє собою газетно-публіцистичний тип тексту і дискурсу, що має жанрову форму відносно короткого сатиричного оповідання, що відображають глибоку психологічну ситуацію комічно-негативних явищ. Публіцистичні тексти соціально-критичного напрямку виконують важливу ціннісно-орієнтаційну функцію у сучасному суспільстві, привертаючи увагу до важливих суспільних проблем чи тенденцій.

Ключові слова: Фейлетон, газетно-публіцистичний тип тексту, сатиричність, гіперболічність

Annotation. The article describes feuilleton, that is a newspaper type of text and discourse, it has a genre form of relatively short satirical story, reflecting the deep psychological situation of comic-negative phenomena. Publistic socio-critical directed text play a significant value-oriented function in modern society, drawing attention to crucial social problems or tendencies.

Key words: feuilleton, newspaper text genre, satire, hyperbolicity.

Активізація лінгвістичних досліджень публіцистичних текстів соціально-критичного напрямку у XX сторіччі обумовлено провідною роллю публіцистики як відображення соціальних процесів сучасного суспільства. У різних аспектах даний тип тексту (фейлетон) вивчалися багатьма вченими: В. Вакуров, С. Вареник, М. Вербер, С. Комаров, В. Мастерова, О. Мукатаєва, Я. Щербініна, А. Тертичний, Е. Різель, В. Самохін, В. Солов'янин та іншими.

Незважаючи на проведені дослідження, неможливо стверджувати про вичерпання даної тематики. Актуальність теми обумовлена значною роллю публіцистичних текстів у мовній картині світу.

Мета дослідження публіцистичних текстів соціально-критичного напрямку полягає у аналізі мовностильового аспекту.

Дослідження мети передбачає вирішення таких питань: виявити типологічні характеристики даного типу тексту, його роль та функції у ЗМІ, методи реалізації функцій.

Об'єктом дослідження є німецькомовний публіцистичний текст соціально-критичного спрямування – фейлетон.

Предмет дослідження – типологічні, прагмастильові та когнітивні характеристики німецькомовного публіцистичного тексту соціально-критичного напрямку.

Матеріалом дослідження були тексти фейлетонів, опублікованих в німецькомовних газетах, збірниках і на інтернет-сайтах.

Методи дослідження. Використано методи лінгвопрагматичного і лінгвостільового аналізу: системно-структурний (для розробки моделей текстів), порівняльний (для встановлення ієрархії стильових рис в досліджуваних типах текстів), структурно-семантичний (для виділення і опису текстових концептів), інформаційний (для виявлення авторських кодів комічного), метод інтерпретації тексту (для визначення стильових рис тексту) [6, с.70].

Тексти соціально-критичного спрямування мають ряд загальних цілей і в той же час – відмінностей за рівнем здійснення цілей. Ці тексти мають відмінності за своєю функціонально-цільовою класифікацією, відносяться до різних типів, жанрів: кожному типу тексту властиві певні набори елементів функціональних стилів. Враховуючи вищесказане, а також наступні системно-структурні моделі тексту для визначення поняття «фейлетону» ми обрали наступне визначення [4, с.170].

Фейлетон являє собою газетно-публіцистичний тип тексту і дискурсу, що має жанрову форму відносно короткого сатиричного оповідання з авторською мовою і мовою персонажів, які відображають глибоку психологічну ситуацію комічно-негативних явищ. У фейлетоні в результаті несподіваної зміни правил комунікації змінюються модальні оцінки об'єктів і створюється імпліцитно активно пропагандуючий авторські погляди і інтенції шляхом заперечення протилежного [5, с.55].

Як дискурс, фейлетон переслідує зазначені вище цілі, але ставить їх на перше місце його комунікативної природи. Дискурс фейлетону через певні авторські мовні стратегії прагне посилити або змінити аксіологічні оцінки читача описуваних об'єктів і явищ шляхом їх сатиричного зміщення до максимуму на аксіологічних осях [3, с.57].

У фейлетоні, як окремому типі художньо публіцистичного тексту соціально-критичної спрямованості названі стильові риси проявляються специфічним чином відображаючи його функції, цілі та методи роботи з вихідним матеріалом. Фейлетон автоматично встановлює оптимальні настройки думок читача щодо деяких абсурдів навколишнього життя. Вираз абсурду в художньо-публіцистичному жанрі відбувається методами сатиричності і створенням в тексті гіпербол (перебільшень) або, навпаки, створенням літот (применшення). Корекція думок досягається, як і в інших

типах текстів, полемічністю і аналітичним описом (ці стильові риси в фейлетоні нами вже вказані). Новими стильовими рисами фейлетону, таким чином є сатиричність та гіперболічність. Злободенність та оперативність фейлетону, означена в його моделі, відбивається в динамічності тексту, тобто в ньому присутня стильова риса динамічність [2, с.91].

До стильових рис фейлетону можна віднести основну стильову рису жанру і основну характеристику фейлетону – його сатиричність. Ця стильова риса "пронизує" весь текст. Сатиричність тексту фейлетону, як уже було сказано, у чималому ступені забезпечують стильові прийоми гіперболічності і / або вживання літоти; таким чином, загальна стильова риса гіперболічність забезпечує собою стильову рису – сатиричність. Такою ж глобальною стильовою рисою фейлетону, як було пояснено вище, є динамічність .

Стильові риси – відносна стислість і інформативність – підпорядковані сатиричності, тобто є інструментом її втілення в тексті, але проявляють себе автономно. Текст фейлетону завжди можна (формально) розглядати з точки зору його стислості і інформативності, незалежно від його сатиричних інтенцій [6, с.76].

У фейлетоні для створення комічного ефекту іноді використовуються цитати, алюзії, відомі сюжети та інші засоби інтертекстуальності. Однак дана стильова риса у фейлетоні за спостереженнями є факультативною.

Стильові риси, стислість і інформативність, взаємно пов'язані і доповнюють характеристики один одного. Ці ж стильові риси разом забезпечуються нижчими в ієрархії стильовими рисами предметністю, полемічністю, аналітичністю. Останні три зазначені стильові риси також взаємно пов'язані в тому сенсі, що забезпечують характеристики одне одного, хоча і мають свої індивідуальні, відмінні від інших [6, с.81].

Публіцистичні тексти соціально-критичного напрямку виконують важливу ціннісно-орієнтаційну функцію у сучасному суспільстві.

При створенні фейлетону як типу публіцистичного тексту творчо долаються протиріччя між відносної стислістю і насиченістю тексту інформацією, а також відносне протиріччя між художнім, сатиричним і публіцистичним початком фейлетону. Протиріччя між відповідною стислістю тексту фейлетону і його інформаційною насиченістю дозволяється шляхом створення двох видів фейлетону, які класифікуються як белетристичний і публіцистичний [6, с.82].

У тексті фейлетону відбивається психологічна ситуація негативних явищ та затвердження позитивних цінностей шляхом заперечення протилежного. Механізми сатиричного загострення в значній мірі базуються на несподіваних змінах ступеня правил комунікації персонажів і автора з читачем, тягне за собою зміни модальних оцінок об'єктів опису фейлетону.

Das Leben steckt voller Widersprüche. Als Kind hörte ich oft den Ausruf "Du bist aber groß geworden heute sagt man mir gelegentlich: "Das ist aber nett von Ihnen!" Warum "aber"? Hatte man etwas anderes von mir erwartet? Grund genug für ein Kapitel ohne Wenn, dafür aber mit ganz viel Aber [9].

У даному фейлетоні різні стилістичні прийоми:

- автор використовує риторичні запитання (пор.: *Warum "aber"? Hatte man etwas anderes von mir erwartet?*),

- використання прямої мови (пор.: *Du bist aber groß geworden! Das ist aber nett von Ihnen*),

- наявність еліптичних конструкцій (пор.: *Grund genug für ein Kapitel ohne Wenn, dafür aber mit ganz viel Aber*).

Wenn ich beispielsweise das Haus betrete und den Schalter des Flurlichts betätige, passiert erstmal wenig bis nichts, dann ein gelangweiltes Flackern, oder-doch, dann äh brennt's, wenn man das mal so darf, die genauere nennen Beschreibung wäre ein dumpfes Glimmen [8].

Економія електрики е дуже актуальною темою для Німеччини. У цьому невеликому прикладі фельєтон звертається до такого явища, як постійне включення і виключення світла для його економії. Для опису цього систематичного процесу автор використовує еліптичні конструкції, пор.: *an-aus-an-aus-oder-doch, dann ah brennt's*. Таким чином, автор живо і динамічно описує відому проблему, актуальну в Німеччині. При написанні фейлетону дуже важливо коротко, але ємно описати негативне явище, щоб читач відразу міг уявити картину того, що відбувається. Для цього автор також використовує метафори, пор.: *gelangweiltes Flackern* (вганяє в нудьгу мерехтіння) *dumpfes Glimmen* (каламутне тління) [7].

Загальні властивості фейлетону як художньо-публіцистичного типу текстів соціально-критичного напрямку обумовлюють наявність таких загальних стильових рис: відносна стисліть, предметність, полемічність, аналітичність, інформативність. Додатковими до перерахованих загальних стильових рис фейлетону є сатиричність, динамічність, гіперболічність[1, с.101].

Перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні лінгвістичних особливостей тексту фейлетону в аспекті його можливого формування суспільної думки; продовженні дослідження специфіки текстів, що мають гумористичний або сатиричний характер і створюються з метою висміювання або привернення уваги до важливих суспільних проблем чи тенденцій.

Список використаних джерел

1. Аврасин В. М. Характеристика текста и система стилевых черт / В. М. Аврасин // Сб. научн. тр. МГПИИЯ им. М. Тореза [Текст]. – 1973. – Вып. 73. – С. 101-108.

2. Викентьев И. Л. Приемы журналистики и PR [Электронный ресурс] / И. Л. Викентьев. – 2003. – Режим доступа: http:// www.chancekiev.ua

3. Мастерова О. Я. Типы социально-критического направления, их системно-структурные особенности (на материале немецкого языка) / О. Я. Мастерова // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Х.: Константа, 2006. – No. 726. – С. 144-147.

4. Мастерова О. Я. Фейлетон як тип художньо-публіцистичного тексту іронічного забарвлення (на матеріалах німецької мови) / О. Я. Мастерова // Ювілейні Четверті Каразінські читання, присвячені 200-річчю ХНУ імені В. Н. Каразіна: Людина. Мова. Комунікація: матеріали Міжнародної науково-методичної конференції ; 2 листопада 2004 р. Х.: – 2004. – С. 170-172.

5. Мукатаєва Я. В. Німецький прозовий шванк: лінгвостилістичний, прагматичний та когнітивний аспекти: дис. канд. філол. наук спец. 10.02.04 "Германські мови" / Я. В. Мукатаєва. – Х., – 2008. – 206 с.

6. Пихтовникова Л. С. Немецкоязычные публицистические тексты социально-критического направления / Л. С. Пихтовникова, О. Я. Мастерова, Е. П. Кабусь. – Х. : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2016. – 116 с.

7. Режим доступа: https://cyberleninka.ru/article/m/releton-Kak gibnanyy-zhanr-publitsisticheskogo-diskursa-na-materiale-nemetskoyazychnoy-pressy

8. Hertkorn G. Spätzünder // NRWZonline. – Februar, 2014. – URL http:// www.nrwz.de/inhalt/glosse/Spaetzuender--00052879.html

9. Sick B. Das schmeckt aber gut! // Bastian Sick. – Dezember, 2012. – URL: http://www.bastiansick.de/kolumnen zwiebelfisch/das-schmeckt-aber-gut http.

Газдун С.В.
Рівненський державний гуманітарний університет

ФОНОГРАФІЧНА СТИЛІЗАЦІЯ МОВЛЕННЄВИХ АНОМАЛІЙ У РОМАНІ ДЕНІЕЛА КІЗА "FLOWERS FOR ALGERNON"

Анотація. У статті аналізуються фонографічні засоби та їх стилістичні функції. Досліджується графон, його види та функції, а також особливості його реалізації в романі Деніела Кіза "Flowers for Algernon" .

Ключові слова. Фонографічні засоби, графон, мовленнєві аномалії.

Annotation. In this article phonographic expressive means and their stylistic functions are analyzed. The graphon, its types and functions, as well as features of its realization in the novel by Daniel Keyes "Flowers for Algernon" is studied.

Key words. Phonographic means, graphon, speech anomalies.

Фонографічні стилізації мовленнєвих аномалій неодноразово привертали увагу мовознавців, теоретиків і практиків перекладу про що свідчать численні

наукові розвідки, присвячені фонографічно-стилістичним прийомам, в яких висвітлено такі проблеми: типологія та класифікація графонів (М.М. Кулікова, Ю.М. Скребньов); характеристика їх жанрово-стилістичного потенціалу (М.П. Брандес, Є.С. Грищева, С.В. Ільясова, Д.Крістал, Дж.Ліч, Н.В. Міщенко, Л.Б. Пацель,Т.В. Попова, А.П. Сковородніков, К.Турлоу) та комунікативно-функціонального навантаження (І.В. Арнольд, В.А Кухаренко, О.В. Ребрій); відношення до різних типів норм (Л.Л.Ємельянова, О.М. Мороховський) та мовних підсистем / субмов (О.Л. Борисенко, В.С. Виноградов, В.Н.Комісаров).

На сьогоднішній день зростає інтерес сучасної стилістики до вивчення особливостей реалізації фонографічних прийомів на основі художніх творів, а також міждисциплінарна природа об'єкта дослідження, що детермінує **актуальність** нашої статті, **мета** якої – виявлення, опис та аналіз функцій фонографічно-стилістичних прийомів у творі Деніела Кіза "Flowers for Algernon". Окреслена мета передбачає розв'язання наступних **завдань**: дати визначення поняття графона; виділити різновиди графона, що їх використовує автор досліджуваного твору; розглянути основні стилістичні функції графона у романі.

Матеріалом для аналізу в даній статті слугують мовні одиниці у стилістичній функції графона на позначення мовлення розумово відсталого персонажа у романі Деніела Кіза "Flowers for Algernon".

Відомо, що сприйняття літературного твору відбувається переважно через читання, а не зі слуху, тому графічне оформлення тексту є дуже важливим. Має значення не лише формат книги чи розбірливість шрифту, а взаємовідношення шрифтів, поділ на абзаци і розташування рядків, великих літер, розділових знаків, і взагалі, правильне написання слів. Всі ці засоби стилістично необхідні, для того щоб повідомити читачу те, що в усній мові передається елементами просодії, наголосом, тоном голосу, паузами, подовженням чи подвоєнням деяких звуків та ін. Вони допомагають уявному „виконанню" [1, с.226]. Такі стилістичні засоби відносяться до графіко-фонетичних, адже через графіку, графічне представлення тексту вони впливають на фонетичне звучання повідомлення. Стилістичну функцію можуть виконувати і певні відхилення від коректної орфографії. Всі графічні відхилення від нормативного написання, які використовуються автором з метою створення мовної характеристики образу, розглядаються, як своєрідний образотворчий засіб, який носить назву графон.

Залежно від досліджуваних характеристик графона і мовних рівнів, які беруться до уваги, це поняття отримує різні дефініції у сучасних мовознавчих дослідженнях. Лінгвісти виділяють дифузний, диференційний, лінгвосинергетичний аспекти його вивчення [2].

До дифузного підходу відносять праці В.А. Кухаренко, О.М. Мороховського, І.В. Арнольд, S. Barasa і M. Mous та ін. Так, за визначенням автора терміну В. Кухаренко "графон – це найбільш широко

представлений засіб актуалізації фонетичної характеристики персонажа, фіксація індивідуальних особливостей вимови мовця, стилістично релевантне перекручення орфографічної норми, яке відображає індивідуальні чи діалектні порушення норми фонетичної" [6, с.16-17], а на думку О. Мороховського, графон – це графічне відхилення від нормативного написання [9, с. 59]. Тобто, графон трактують як фонографічний засіб, що, з одного боку, не порушує вимовну норму слова, а з іншого, – не сприймається читачем як відображення норми [2]. Прибічники такого ракурсу дослідження синтезують термін "графон" зі слів "графічний" та "фонема", а тому відносять його до фонографічного рівня і вважають розмежування графічної і фонетичної складової умовним [11].

У рамках диференційного підходу лінгвісти чітко виокремлюють у графоні пріоритетну складову (фонетичну або графічну) і відносять його відповідно до фонологічного рівня [3; 5] або графічних засобів [8], тобто графон трактують як графічний засіб оформлення тексту, як будь-яке стилістично значиме відхилення від графічного стандарту чи орфографічної норми; сюди відносять такі графічні засоби, як курсив, дефісацію, факультативні лапки, великі літери замість маленьких або навпаки, включення до графічного вигляду слова елементів інших знакових систем, відхилення від орфографічної норми, що призводить до переосмислення слова, а також суміщення вказаних вище способів у різноманітних комбінаціях [7].

Лінгвосинергетичний підхід дозволяє тлумачити графон як стилістичний засіб виражальності з взаємозамінними складовими (фонетичною та графічною), які взаємодіють між собою за принципом ризоми: кожна з них за певних умов у тому чи іншому контексті може стати пріоритетною у динамічній системі постмодерністського художнього тексту [2].

За способом зміни графічної форми графони поділяють на буквенні і небуквенні (знаки пунктуації); за структурними особливостями графони поділяються на однокомпонентні та багатокомпонентні. У багатокомпонентних графонах дефісація часто поєднується з іншими графічними засобами (апострофом, курсивом), створюючи авторські неологізми з новим лексичним та емоційним навантаженням. Багатокомпонентні графони спотворюють фонетичну норму, ритм мовлення і, у такий спосіб, підсилюють мовленнєві особливості мовця і / або віддзеркалюють плин його думок.

Існує багато інших класифікацій цих стилістичних одиниць за складом (інтеріорні – реалізуються у межах слова, контактні – утворюються на межі слів), за ступенем автентичності (оказіональні – неповторювані, для передачі спонтанного мовлення, відображають настрій, емоційний стан під час розмови, вік персонажа; рекурентні – повторювані, для передачі статичних особливостей мовлення, індивідуалізації манери спілкування, відображають походження, соціальний статус, рівень освіти героя), за обсягом графічно

виділеної складової – фонеми, морфеми, слова тощо (графофонологічні, графоморфологічні, графосинтаксичні та графо текстуальні) [1; 2; 3; 5; 6; 7; 11].

Основною функцією графона є створення достовірного образу персонажа. У досліджуваному романі він відіграє значну роль для відтворення особливостей мови персонажа з розумовими вадами, розкриває спосіб життя героя, його емоційний стан, допомагає створити його психологічний портрет. Дослідники літературних особливостей роману відмічають, що графон використовується Д. Кізом як потужне знаряддя створення реальних характеристик персонажа попри його фантастичні риси, адже за допомогою графону письменник удало і достовірно показує стадії розумового росту, геніальності та розумової регресії Чарлі [10]. На нашу думку, науково-фантастичний твір-розповідь "Квіти для Елджернона" має ознаки психологічної прози, де психологія людини є самоцінною, оскільки є прямим предметом зображення, і графон відіграє визначальну роль у такому зображенні.

У своєму дослідженні основних стилістичних функцій графона на позначення особливостей мовлення головного героя роману "Квіти для Елджернона" ми спираємося на запропоновану А.В. Зорницьким та М.А. Іскоростенським класифікацію графонів, яка, зокрема, враховує характер впливу спотворення на графічну та фонетично форму слова [4]. Графони поділяються на власне графічні, графо-фонетичні, граматичні та "нонсенсні" (пор. англійський термін "nonce-word").

Графічні графони спотворюють лише правопис, у той час як фонетична форма слова залишається правильною, наприклад: *munth, rite, yeres, evrything, anymor, shure, derty, serprised, chooing* [12, с.1-4], *eyeglassis, coud, thru* [12, с.9], *langwidge* [12, с.17], *brane* [12, с.20] замість month, write, years, everything, anymore, sure, dirty, surprised, chewing, eyeglasses, could, through, language, brain відповідно. Такі графони виникають у результаті незнання правил написання слова і відносяться до рекурентних одиниць, адже відображають походження, соціальний статус та / або рівень освіти героя.

Графо-фонетичні графони спотворюють як графічну, так і фонетичну форму слова: *brithday, perfesser, frist* [12, с.3], *mabye* [12, с.7], *perminent* [12, с.8], *evryebody, assistint, slowley, pashent* [12, с.11] *polatics, faleure* [12, с.12] *speshul* [12, с.13], *questien* [12, с.15], *certin, eddicated* [12, с.16], *poleecman* [12, с.18] замість birthday, professor, first, maybe, permanent, everybody, assistant, slowly, patient, politics, failure, special, question, certain, educated, policeman відповідно. Такий тип графонів з'являється, коли мовець не знає, як пишеться і вимовляється слово, бо він, наприклад, почув його вперше, і також, скоріше відображає соціальні характеристики героя, такі, як освіченість, соціальний досвід тощо.

Граматичні графони спотворюють граматичну форму слова і виникають у результаті незнання або нехтування мовцем граматичними правилами мови:

he don't, woudnt [17, с.11], *holded, shaked, bestist* [12, с.3], mouses [12, с.5], their werking [12, с.10], their is a lot of werk to catch up [12, с.14], I never was a asistent before [12, с.14], a artist [12, с.20] замість he doesn't, wouldn't, held, shook, the best, mice, they are working, there is a lot of work to catch up, I have never been an assistant before, an artist відповідно.

"Нонсенсні" графони утворюються, коли слово є настільки графічно й фонетично спотвореним, що впізнати його дуже важко, або взагалі неможливо: *compushishens, beekmin* [12, с.1] замість compositions, Beekman відповідно. Такі графони є переважно характерними для мовлення дітей, які лише вчаться правильно розмовляти, або розумово неповноцінних людей.

У своєму романі Д. Кіз у повній мірі використав графон для реалістичного зображення головного героя, створення образу людини з розумовими вадами. За допомогою цього фонографічного засобу автор зміг передати мовленнєві аномалії, характер героя, спосіб життя, його емоційний і психологічний стан у різні періоди, розумове піднесення і занепад.

Подальші перспективи дослідження вбачаємо у вивченні способів перекладу графонів у романі українською і ступеня еквівалентності / адекватності передачі стилістичного навантаження, що його несе графон, за допомогою застосованих перекладацьких трансформацій.

Список використаних джерел

1. Арнольд И.В. Экспрессивные средства англ. языка: [учеб. пособие] / И.В. Арнольд. – Л., 1975. – 252 с.

2. Білецька О. В. Графон як засіб вираження іронії у постмодерністському художньому тексті: семантика, структура, функції / О. В. Білецька // Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. – Серія "Філологічні науки" (Мовознавство). – 2014. – № 2. – С.10-17. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvddpufm_2014_2_4.

3. Ємельянова Л. Графічне відбиття варіантної вимови в англійському художньому мовленні / Л. Ємельянова. – Київ : Вища школа, 1998. – 159 с.

4. Іскоростенський М. А. Особливості передачі явища графону при перекладі твору Деніела Кіза "Flowers for Algernon" на українську мову / М.А. Іскоростенський // Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації: Збірник наукових праць / За заг. ред. В.В. Жуковської, В.О. Папіжук – Житомир: Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2017. – С.139-143.

5. Куликова М. Н. Фонографическая стилизация речи: автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.04. – Санкт-Петербург, 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dissercat.com/content/fonograficheskayastilizatsiya-rechi.

6. Кухаренко В. А. Інтепретація тексту / В. А. Кухаренко. – Вінниця: Нова кн., 2004. – 272 с.

7. Кухаренко В. А. Практикум по интерпретации текста: [учеб. пособие для студентов пед. ин-ов по спец. ин. яз.] / В. А. Кухаренко – М. : Просвещение, 1987. – 176 с.

8. Мищенко Н. В. Графон как стилистический приём в современных печатных текстах / Н. В. Мищенко // Вестник КрасГУ "Речевое общение" (Теоретические и прикладные аспекты речевого общения). – Красноярск, 2006. – Вып. 8–9 (16–17). – С. 211–216.

9. Мороховский А.Н., Воробьева О.П., Лихошерст Н.И., Тимошенко З.В. Стилистика английского языка. – Киев : Вища школа. – 1984. – 241 с.

10. Насалевич Т. В. Раскрытие образа в жанре социальной фантастики (на материале романа Дэниэла Киза "Flowers for Algernon") / Т. В. Насалевич // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія «Філологічні науки». – 2015. - № 2. – С. 180-183. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmduf_2015_2_39

11. Barasa S., Mous M. The Oral & Written Interface in SMS : Technologically Mediated Communication in Kenya / S. Barasa, M. Mous // Craats, I. van der, Kurver J. Low-Educated Adult Second Language and Literacy Acquisition 4th Symposium. – Antwerp, 2008. – p. 234–242.

12. Daniel Keyes "Flowers for Algernon" [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kkoworld.com/kitablar/deniel_kiz_elcernon_ucun_guller_eng. pdf.

Гошилик Н.С., Когуч Ю.А.
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАГОЛОВКІВ АНГЛОМОВНИХ СТАТЕЙ НА ЕКОЛОГІЧНУ ТЕМАТИКУ (на матеріалі газети "The Guardian")

Анотація. У статті проаналізовано лексико-стилістичні особливості газетних заголовків газети "The Guardian". В заголовках сконцентровано основні лексичні, граматичні та стилістичні особливості газетного стилю, вони найбільш чітко відображають характерні риси газети. Специфіка газетних заголовків дозволяє виділити їх у особливий жанр газетного стилю. Лексику англомовних газетних заголовків характеризує велика кількість суспільно-політичних термінів, кліше, газетних штампів, а також вживання в заголовках коротших слів, які належать до розмовної лексики. Граматичними засобами є: стверджувальна форма простого теперішнього часу, інфінітив для позначення майбутнього часу, та ін.

Ключові слова: газета, газетний заголовок, лінгвістичні особливості, стилістичні особливості, граматичні особливості.

Annotation. The article analyzes the language of newspapers titles of the newspaper "The Guardian". In the titles a lot of lexical, grammatical, and stylistic peculiarities of news style are concentrated and they exactly show the features of the newspaper. The peculiarities of the titles make it possible to distinguish them into the genre of newspaper style. Vocabulary of the English-language newspaper titles is characterized by a large number of socio-political terms, clichés, newspaper stamps, and also by usage of shortenings that relate more to the spoken language. Grammatical means are: affirmative form, infinitive to denote future time, etc.

Key words: newspaper, newspaper title, linguistic peculiarities, stylistic peculiarities, grammatical peculiarities.

Сучасні лінгвістичні дослідження характеризує спрямованість як на загальний аналіз тексту, так і окремих його компонентів. Тема набуває значення ще й тому, що йде мова про суспільно-політичний текст, завданням якого є привернути увагу та сформувати позицію читача, саме ці речі становлять **актуальність дослідження**.

Вивченням проблем заголовка в різних мовах приділяли увагу відомі лінгвісти як В. Н. Комісаров [4], І. Р. Гальперін [1]. Особливостям, зокрема лінгвостилістичним, були присвячені недавні дослідження: Н. В. Іноземцева [3], О. А. Зуброва [2]. О. А. Зуброва вивчає не тільки особливості заголовків, а й ділить їх на 9 груп.

Метою статті є визначити лінгвостилістичні характеристики заголовків англомовних статей на екологічну тематику. Для цього виконуємо ряд завдань: дослідити характеристики газетних заголовків, визначити особливості заголовків та розподілити їх на три основні групи: лінгвістичні, граматичні та стилістичні.

Преса – одна з найдавніших форм ЗМІ, яка є незалежною та може виступати як окрема сила. Вона допомагає орієнтуватися людині в потоці інформації. Важлива увага в будь-які пресі надається заголовкам, адже вони займають високу позицію. Саме на них читач звертає увагу в першу чергу. Також були проведені дослідження, які довели, що більшість людей звертають увагу саме на заголовок, а вже потім вирішують чи читати їм статтю та виділити час на те щоб вникнути в тему [5].

Основними завданнями газетних заголовків є зацікавити читача щодо подальшого прочитання статті, привернути увагу. Заголовок коротко інформує та показує значущість теми, яка висвітлюється в статті, саме тому основними вимогами є: чіткість та лаконічність, разом з тим він повинен легко сприйматися широкою аудиторією.

Для публіцистики характерна наявність кліше та газетних штампів, але сучасні публіцисти намагаються відкидати їх та використовувати більш діючі

засоби, як наприклад стилістичні фігури (алюзії, метафори, порівняння, метонімії, повтори та ін.)

Н. В. Іноземцева зазначає, що заголовки газети "The Guardian " мають ряд своїх особливостей, які відрізняють їх від заголовків інших газет. Вона виділяє серед них наступні:

1) Стислість, використання скорочень та абревіатур, разом з цим заголовок не втрачає свої інформативності;

2) Заголовки вирізняються ритмом та римою;

3) Характерна емоційна функція, яка орієнтує читача щодо відношення до описаних подій та оцінки до них;

4) Ідея подана одним реченням, але не повністю висвітлює зміст що і спонукає прочитати статтю [3, с. 145-146].

Заголовки англійських газет значно відрізняються від українських, більш звичних для нас. До лексичних особливостей заголовків можна віднести алюзію. Алюзія – це посилання на загальновідомий історичний, міфологічний, політичний чи літературний факт. У наступному прикладі наявна алюзія на повість Джорджа Орвела "Колгосп тварин" ("Animal Farm") (1945) (*"Animals farmed: non-stun killing, trade wars and the Red Tractor row"*) (Тут і далі усі приклади дібрані з секції Environment газети "The Guardian"). Також, часто використовується гра слів, наприклад: *"Airpocalypse" smog events in China linked to melting ice cap, research reveals* – у цьому заголовку в одному слові можна побачити два: "air " і "apocalypse", які використовуються щоб вказати на критичний стан забрудненості повітря.

Характерними є кліше або так звані "готові формули", які вказують на джерело інформації і представлені різноманітними зворотами: "*study finds",* "*research confirms", "analysis suggests", "say scientists", "scientists warn"*. Прикладами використання таких зворотів є наступні заголовки: *"Omega-3 oils could tackle damage caused by air pollution, research shows", "65% of British public support new Clean Air Act, says survey"*.

Фразеологізми теж можуть часто вживатись у заголовках, наприклад: *The final straw: how to follow Wetherspoon's and ditch the plastic.* Тут фразеологізм *"the final straw"* використовується у переносному («остання крапля») та буквальному значеннях (у статті висвітлюється проблема забруднення навколишнього середовища пластиком).

Оскільки заголовки характеризуються своєю стислістю, автори статей застосовують різні скорочення та абревіатури. Серед них чимало скорочень, які уже давно відомі читачам, та не потребують роз'яснення, наприклад назви держав (UK, USA) чи організацій (NATO, UN). Якщо скорочення рідковживане, то в статті зазвичай подається його пояснення ("*Samsung and Greenpeace: what you need to know about e-waste"* (= electronic waste), *'Just racist': EPA cuts will hit black and Hispanic communities the hardest* (= Environmental Protection Agency).

В області лексики для заголовків газет характерне використання невеликого числа слів, які вважаються жаргонізмами, наприклад: ban, beat, claim, crack, crash, cut, dash, hit, move, quit, rush, slash та ін. [4, с. 120] (“*Side street routes to avoid city pollution can cut exposure by half”, “Nurseries ban glitter in pre-Christmas drive for cleaner seas”*).

До граматичних особливостей відноситься еліпс. Еліпс – це пропуск слів з речення, які можуть бути визначені з контексту, наприклад: *“Offsets for emissions breaches prove (that) Australia has a carbon market, Labor says”*. Нерідко можна зустріти випадки пропуску артиклів. Вони використовуються для уточнення чи доповнення інформації, але для економії мовних одиниць, автори статей не додають їх у заголовки *(“(The) EU in 'state of denial' over destructive impact of farming on wildlife”, 'Dead zone' in (the) Gulf of Mexico will take decades to recover from farm pollution”,* “*Last male northern white rhino's death highlights '(a) huge extinction crisis')*.

Окрім артиклів пропускається також допоміжне дієслово *to be* у пасивному стані (*“Hundreds of wildflower species found blooming in midwinter”, “Arctic warming: scientists alarmed by 'crazy' temperature rises”)*.

До ще однієї граматичної особливості газетних заголовків можна віднести використання часів групи Simple замість Continuous або Perfect *(Vietnam jails activist for 14 years for livestreaming pollution march = Vietnam has jailed activist for 14 years for livestreaming pollution march, “Balearics launch pioneering plan to phase out emissions” = Balearics are launching pioneering plan to phase out emissions)*. І. Р. Гальперін називав таке явище “Present Historicum” – використання теперішнього часу для опису подій, які уже відбулися [1, с. 393].

Також зустрічаються випадки вживання інфінітиву щоб описати події, які стануться у майбутньому, наприклад: *“Climate change soon to cause movement of 140m people, World Bank warns”*. Варто згадати і питальні речення. Завданням такого типу заголовка є привернення уваги читача до змісту повідомлення: *“Can climate litigation save the world?”, “How can we save the country’s birds?”.*

Заміна однієї речі на іншу виражається з допомогою частки *to*, наприклад: *“Fish and chips to curry”*. Заголовок також може поділятися на дві частини з допомогою двокрапки. Такий прийом використовують для того аби відділити заголовок від того, що було сказано з приводу теми *(“Trees older than America a primeval Alaskan forest is at risk in the Trump era”, “China oil spill: warning over seafood contamination”).*

Що ж до стилістичних особливостей, то варто зазначити такі тропи як: метафора, епітет, порівняння, іронія, метонімія та інші. Автори вживають епітети для того аби дати суб’єктивну оцінку ситуації та надати експресивності заголовку, наприклад: “*Dramatic rise in plastic seabed litter around UK”*, “*Extraordinary' levels of pollutants found in 10km deep Mariana trench”*. До прикладу метафори можна навести такі заголовки: *“Cows carry flesh, but they*

carry personality too": the hard lessons of farming", *"Europe faces 'biodiversity oblivion' after collapse in French birds, experts warn"*. Рідше зустрічаються повторення, функцією яких є підкреслення висловлювання для того аби читач акцентував свою увагу на темі статті *("Arctic has warmest winter on record: 'It's just crazy, crazy stuff").*

Серед метафор та епітетів, частота використання метонімії значно менша: *"Seychelles creates huge marine parks in world-first finance scheme"*, *"London reaches legal air pollution limit just one month into the new year"*. Іронія також інколи може траплятися в газеті, наприклад: *"Delhi's smog-fighting helicopters can't fly – because of smog"*. Прикладом порівняння можуть слугувати такі заголовки: *"Destruction of nature as dangerous as climate change, scientists warn"*, та *"Climate change is a disaster foretold, just like the first world war"*.

Фонетичні стилістичні прийоми трапляються, хоч і не дуже часто. Такими є: рима та ритм. Вони надають заголовку колоритності – *Skip the dip, Wheat in heat*.

Висновки. Отже, газетні заголовки виконують такі функції як інформативна та експресивна і їх завданням є коротко викласти зміст статті у якомога сенсаційному вигляді. Різноманітні мовні та стилістичні засоби виступають у ролі посередника між статтею і читачем і викликають зацікавленість у подальшому вивченні змісту. Основні особливості були поділені на три групи: лексичні (кліше, скорочення, абревіатури, фразеологізми), граматичні (еліпс, інфінітив, використання теперішнього часу для позначення минулих подій, питальні речення) та стилістичні (тропи, рима і ритм).

Перспективи дослідження. Лінгвостилістичні, граматичні особливості статей і заголовків досі залишаються актуальним питанням для багатьох дослідників. Вивчення цих особливостей не вичерпується цим дослідженням, а може бути продовжене стосовно окремих виявлених характеристик.

Список використаних джерел

1. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка / Гальперин И. Р. – М. : Издательство литературы на иностранных языках, 1958. – 462 с.

2. Зуброва О. А. До питання характеристики англомовного газетного заголовку / Науковий вісник Херсонського державного університету [Текст] : Серія «Лінгвістика» Вип. 12 / МОН України, Херсонський держ. ун-т. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2010. – С. 312-315.

3. Иноземцева Н. В. Функциональные особенности заголовков англоязычных газетных статей [Электронный ресурс] / Иноземцева Н. В. // Вестник Оренбургского государственного университета, 2015. – № 11. – С. 142-146.

4. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / Комиссаров В. Н. – М. : Высшая школа, 1990. – 253 с.

5. Cilizza C. Americans read headlines. And not much else [Electronic resource]: [Web site]. – Access mode: https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2014/03/19/americans-read-headlines-and-not-much-else/?noredirect=on& utm_term=.2872ce508205 (viewed on March 19, 2018)

6. The Guardian [Electronic resource]: [Web site]. – Access mode: https:// www.theguardian.com/uk (viewed on March 18, 2018).

Гошилик Н.С., Себій М.С.
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ АВТОРСЬКОГО КОНЦЕПТУ «COMMON GROUND» У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА КАНАДИ ДЖАСТІНА ТРЮДО

Анотація. В статті розглянуто поняття концепту як ментального утворення, яке відображає сукупність знань про певний об'єкт у свідомості людини. В процесі мисленнєвої діяльності такий об'єкт отримує велику кількість ознак, зміст концепту збагачується і він опредметнюється мовними засобами. Концепт розглянуто в контексті структурованих фонових знань людини, а саме, доменах UNITY та RELATIONSHIP (COMMUNICATION). Здійснено аналіз центральних та периферійних елементів концепту COMMON GROUND, шляхів реалізації концепту та емоційного забарвлення.

Ключові слова: концепт, домен, політичний дискурс, common ground.

Annotation. The article deals with the notion of concept as a mental construct that reflects the sum of knowledge about a certain object in the human consciousness. In the process of mental activity such an object receives a large number of features, the content of the concept becomes enriched and described by linguistic means. The concept in the context of a human background knowledge structures, namely, within domains UNITY and RELATIONSHIP (COMMUNICATION), has been defined. The analysis of central and peripheral elements of the concept COMMON GROUND, of the ways of its realization and emotional coloring has been undertaken.

Key words: concept, domain, political discourse, common ground.

Постановка наукової проблеми. З середини 50-х рр. XX ст. політичний дискурс опинився в центрі уваги лінгвістів, які розглядають його не тільки як засіб опису певних політичних явищ, але й як чинник впливу на політичний процес завдяки маніпуляції та формуванню стереотипів поведінки громади, окремого політичного діяча чи політичної спільноти.

В контексті антропологічної спрямованості лінгвістики, поєднуючи знання про когнітивні, емоційні, моторні стилі із факторами впливу середовища на особистість і такими факторами індивідуальності людини як рівень психічного розвитку та професійна готовність, можна сформувати більш-менш цілісну картину концептуального стилю тієї чи іншої особистості, та дослідити її ключові концепти, що і становить **актуальність дослідження**.

Осмислення поняття "концепт" можливе лише за допомогою комплексного міждисциплінарного дослідження на перетині сфер вивчення таких наук як мовознавство, психологія та культурологія, оскільки концепт "належить свідомості, детермінується культурою та опредметнюється в мові" [4, с. 9].

До концептуального аналізу зверталися такі вчені як О. О. Селіванова, М. М. Полюжин, В. І.Карасик, В. В. Левицький, Л. Ф. Компанцева, А. П. Мартинюк, С. А. Жаботинська тощо.

М. М. Полюжин стверджує, що структура концепту представлена двома аспектами:

1) репрезентація структури концепту як ієрархічно організованого взаємозв'язку елементів різного рівня абстракції;

2) установлення структури концепту через словникові дефініції мовних засобів її репрезентації та виділення образного, понятійного й ціннісного компонентів [2, с. 15].

В аспекті семантико-когнітивного підходу концепт визначають як ментальне утворення, що репрезентує собою сукупність знань про певний об'єкт у свідомості людини [2, с. 7]. На чуттєвий образ, який є ядром концепту, в процесі мисленнєвої діяльності нашаровується велика кількість ознак, які комплексно відображають властивості й риси певного явища чи предмета. Таким чином, зміст концепту збагачується і він з чуттєвого образу перетворюється у мисленнєвий, який, у свою чергу, опредметнюється мовними засобами.

Засобами мовного вираження концепту можуть виступати лексичні, фразеологічні, паремійні одиниці та тексти. І якщо сам концепт тяжіє до когнітивного аспекту, то його актуалізація за допомогою мовних знаків становить семантичний аспект мови [3, с. 64].

Метою цієї статті є дослідження засобів вербалізації концепту COMMON GROUND у політичному дискурсі Прем'єр-міністра Канади Дж. Трюдо. Для досягнення мети виконуємо ряд **завдань**: виявити домени, у межах яких здійснюємо аналіз концепту; визначити центральні та периферійні елементи концепту; прослідкувати шляхи реалізації концепту та емоційне забарвлення.

Матеріалом дослідження є тексти політичних промов Дж. Трюдо [6] обсягом 46647 лексичних одиниць.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Відповідно до одного з ключових принципів когнітивної лінгвістики, недоцільно розглядати концепт як ізольовану одиницю. Цілісне осмислення концепту можливе лише в контексті структур фонових знань людини, частиною яких він є. Такою концептуальною структурою, за визначенням А. П. Мартинюк, є домен, який, в свою чергу, слугує фоном для профілювання концепту [1, с. 21].

Проведений нами емпіричний аналіз політичного дискурсу Прем'єр-міністра Канади Дж. Трюдо дає підстави говорити про наявність авторського концепту COMMON GROUND, що і підтвердилося за допомогою програми контент аналізу Textanz.

Джастін Трюдо є автором книги, назва якої співзвучна досліджуваному концепту COMMON GROUND. В цій автобіографічній книзі автор стверджує, що лише "поважаючи наші відмінності та залишаючись завжди свідомим щодо спільної точки зору, яку ми розділяємо, ми разом зможемо досягнути суспільного добробуту" [5, с. 14 (переклад наш)].

З метою визначення ядра номінативного поля концепту COMMON GROUND нами проаналізовано дефініції цього словосполучення у таких словниках як Cambridge Academic Content Dictionary, Merriam-Webster's English Dictionary, Collin's English Thesaurus, Oxford Living Dictionary, Macmillan English Thesaurus, Random House Dictionary, Urban Dictionary та ін.

Перелічені джерела подають такі визначення поняття "common ground":

- *shared interests, beliefs or opinions between two people or groups of people who disagree about most other subjects;*
- *an area of shared interests or opinions held by two or more people or groups;*
- *a basis of mutual interest or agreement;*
- *an agreed basis, accepted by both or all parties, for identifying issues in an argument;*
- *opinions or interests shared by each of two or more parties;*
- *a foundation of common interest or comprehension, as in a socialrelationship or a discussion.*

Синонімічним розширенням поняття "common ground" є: *agreement, acceptance, commonality, comprehension, understanding, basis, mutual interest, common sense (goal, aim, belief, value, history, language, culture), cooperation, connection, partnership, interaction* тощо. Такі лексеми як *the same, analogically, similarly, alike, together, collectively, joint, blended*, вжиті в контексті з «common ground» підсилюють ефект схожості ідей, поглядів та взаєморозуміння. Дієсловами на позначення спільності точки зору щодо певного питання є: *to share (interests), to agree, to accept, to find (common ground), to build (on) common ground, to realize (common ground), to cooperate, to connect, to have sth in*

common, to ally, to unite, to approve. Антонімічними є лексеми disagreement, difference, conflict, arguing, quarreling, diversity, disapprovement тощо.

Кількісна репрезентація лексичних вербалізаторів концепту COMMON GROUND у політичному дискурсі Джастіна Трюдо відображена у вигляді таблиці (рис.1), що у відсотковому співвідношенні з загальною кількістю лексичних одиниць досліджуваного матеріалу становить 0,76%. Порівняно незначна кількість слововживань лексем із компонентом "common" свідчить про імпліцитну реалізацію цього концепту.

лексема (ядро)	**кількість**	**лексема (периферія)**	**кількість**
Common ground	5	*Acceptance*	3
Common sense	4	*Connection*	3
Agree(ment)	52	*Joint*	6
Understanding	22	*Assistance*	6
Partner(ship)	63	*Together*	106
Cooperation	11	*Similar*	3
Collectively	10	*Alike*	4
Mutual	11	*Basis*	4
Ally	10	*The same*	34
Загальна кількість: 357			

Рис. 1 Кількісна репрезентація вербалізаторів концепту COMMON GROUND у політичному дискурсі Джастіна Трюдо

Концепт COMMON GROUND в політичному дискурсі Прем'єр-міністра Канади реалізується двома шляхами. Перший – створення контрасту завдяки вживанню в межах одного речення чи абзацу лексем, антонімічних до лексико-семантичного поля "common ground". Наприклад, "*Do we want a world built on diversity or division? …and work together to overcome our differences and build on common ground".*

Другий шлях реалізації концепту COMMON GROUND полягає в підсиленні значущості цього поняття синонімічними лексемами: *"Our delegates are focussed on finding common ground to achieve an agreement with strong commitments and ambition, one that all parties are able to adopt and implement."*

Концепт COMMON GROUND має переважно позитивну оцінку завдяки поєднуваності із негативно забарвленою лексикою на кшталт *division, disagree, conflict, argue*. Позитивна конотація концепту пояснюється і сполучуваністю з лексемою *values ("collectively, we believe in democracy, transparency, and the rule*

of law"; "we are – Canadians and Americans alike – guided by the same core values.Values like cooperation and respect.")

Дослідження корпусу політичних промов Джастіна Трюдо дає підставу виокремити два основні домени, в межах яких визначатимемо змістове наповнення концепту COMMON GROUND , а саме UNITY та RELATIONSHIP (COMMUNICATION).

У межах домену UNITY концепт COMMON GROUND реалізується через набір компонентів, рис, на основі яких зберігається цілісність суспільства чи нації: *"...a common language, history and culture that unite us from one end of our vast nation to the other."; "But we embrace that diversity, while knowing in our hearts that we are all Canadians, and that we share a common pride in that red and white flag*."

У контексті домену RELATIONSHIP (COMMUNICATION) політик вживає поняття «common ground» стосовно відносин:

- між етнічними групами в межах однієї держави (*"...develop societies where people of different cultures can live together and build common ground.")*;
- між різними політичними силами чи їх представниками (*"The GOP is conservative. My government is liberal. How could we ever find common ground?"*);
- між різними державами в контексті зовнішньополітичних відносин ("*It's that enduring good will and common sense that I believe defines our (Canada and the USA) relationship to this day."*)

Висновки і перспективи подальших досліджень. Авторський концепт COMMON GROUND в політичному дискурсі Прем'єр-міністра Канади Джастіна Трюдо реалізується в межах доменів UNITY та RELATIONSHIP (COMMUNICATION) як створенням контрасту з лексичними одиницями негативної конотації, так і підсиленням його значущості синонімічними лексемами, що і створює домінантну позитивну оцінку концепту. В межах домену UNITY концепт реалізується через набір ознак, ключових для збереження цілісності суспільства, тоді як в контексті домену RELATIONSHIP (COMMUNICATION) поняття вживається на позначення відносин між різними народностями, політичними силами та державами.

Перспективою подальших досліджень є аналіз засобів вербалізації концептів DIVERSITY та ENVIRONMENT у політичному дискурсі Дж. Трюдо.

Список використаних джерел

1. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики / А. П. Мартинюк. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 196 с.

2. Полюжин М. М. Про синкретичні теорії концепту / М. М. Полюжин // Проблеми романо-германської філології: зб. наук. пр. – Ужгород : ЛІРА, 2006. – С. 5–22.

3. Скаб М. В. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери / М. В. Скаб. – Чернівці : Рута, 2008. – 560 с.

4. Слышкин. Г. Г От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Г. Г Слышкин. – Москва, 2000. – С. 9.

5. Justin Trudeau. Common ground / Oneworld Publications Bloomsbury. – London, 2017. – 351p.

6. JUSTIN TRUDEAU, PRIME MINISTER OF CANADA [Electronic recourse]: [Web site]. – Access mode: https://pm.gc.ca/eng/news/speeches (viewed on March 05, 2018).

Гришина Є.А.
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ФУНКЦІОНУВАННЯ МОДАЛЬНИХ ДІЄСЛІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПРИПУЩЕННЯ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті розглянуто специфіку функціонування модальних дієслів на позначення припущення залежно від статі адресата та адресанта висловлення у сучасному англомовному художньому дискурсі.

Ключові слова: модальне дієслово, художній дискурс, картина світу, стереотип.

Annotation. The article reveals the peculiarities of the modal verbs denoting possibility functioning in the modern English literary discourse depending upon the sex of the speaker.

Key words: modal verb, literary discourse, picture of the world, stereotype.

Актуальність дослідження зумовлена загальною спрямованістю сучасної лінгвістики на вивчення дискурсу в його комунікативному аспекті. Вивчення особливостей функціонування мовних засобів відбиття стереотипних уявлень носіїв мови у художньому дискурсі можна віднести до найперспективніших напрямків лінгвістичних досліджень.

Мета роботи – виявити специфіку вибору модальних дієслів залежно від статі адресата та адресанта висловлення на матеріалі художнього дискурсу. Досягнення зазначеної мети обумовлює наступні **завдання**:

1) створити теоретичне підґрунтя для аналізу засобів вербалізації гендерних стереотипів;

2) виявити залежність вживання модальних дієслів від статі адресата та адресанта висловлення;

3) порівняти характеристики мовців чоловічої та жіночої статі обумовлені вибором модальних дієслів у мовленні.

Матеріалом для дослідження послужив онтологічний роман "Message In A Bottle" автора Nicholas Sparks, який є прикладом художнього дискурсу 21 сторіччя, що додає актуальності дослідженню [6].

В останні роки, коли розвиток комунікативної лінгвістики показав необхідність синтезу ідей, розроблених в мовознавстві, соціології, психології, етнографії, філософії, культурології термін «дискурс» вийшов за межі лінгвістики тексту. Для аналізу спілкування, комунікативної взаємодії індивідуумів недостатньо вивчення мови як системи знаків. Важливим є вибір лексичних засобів мови, спрямованих на досягнення певної комунікативної мети. Дані про їх функціонування в мові можна отримати, здійснивши повний аналіз дискурсу як мовної одиниці, що розташований вище рівня тексту, проте значно складніше організованого, ніж одиниці, що розташовані нижче, включаючи при цьому до парадигми дискурсивних одиниць соціальні, психологічні, кінетичні, етнографічні моменти. Об'єктом вивчення теорії дискурсу в широкому сенсі є мовленнєва взаємодія [3; 5; 7].

Мовна гендерна репрезентація відбивається на різних мовних рівнях та відображає статеву належність референта-особи, а також сукупність стереотипних етносоціокультурних асоціацій, пов’язаних із певною статтю у конкретному лінгвокультурному соціумі на конкретному історичному етапі його розвитку. Для нас є важливим дослідження функціонування модальних дієслів як засобу відбиття сучасних гендерних стереотипів англомовного етнокультурного соціуму. Модальність розуміємо як мовну категорію, що виражає оцінку мовцем способу існування зв’язку між об’єктом дійсності та його ознакою, а також ступінь пізнання та бажаності здійснення цього зв’язку для мовця. З цього визначення випливає, що в основі категорії модальності перебуває інтелектуально-розумова оцінка [2].

Викладене уявлення про специфіку процесів у сфері художнього дискурсу дозволяє не тільки розширити наші уявлення про сутність комунікації, але й обгрунтувати наявність ще однієї функції естетичної традиції, яка поряд з такими, вже неодноразово описаними,як накопичення, збереження і трансляція художніх смислів, грає величезну роль при їх породження і сприйняття. Ця функція може бути названа креативною, оскільки саме в процесі смислового взаємообміну між окремими художніми висловами і такою естетико-смисловою освітою, що є “носієм” національної естетичної традиції, як картина світу, зароджує і розвиває нові художні ідеї та образи і здійснює перехід від апріорних художніх смислів до індивідуальних [1].

У художній мові розкриваються можливості та закономірності мовної системи. У загальнохудожній та індивідуально-авторській мові втілюються час і культура, особистість і світогляд, створюються когнітивно насичені художні світи [3; 4].

У даній роботі було розглянуто гендерні особливості вживання модальних дієслів мовцями чоловічої та жіночої статі, з метою з'ясування гендерних пріоритетів у сучасному англомовному художньому дискурсі.

Процедуру аналізу можна представити наступним чином: була проведена суцільна вибірка фрагменти дискурсу, які містять модальні дієслова, вжиті у прямій мові мовцями чоловічої та жіночої статі.

Загальна кількість речень з модальними дієсловами становить 489, які було поділено на чоловічі та жіночі та за значеннями. За результатами кількісного аналізу можемо зробити висновок, що найбільш велика група це група "***припущення"*** (до якої ввійшло 10% загальної кількості з мовцями чоловічої статі та 20% з мовцями жіночої статі) в якій зібрано приклади, де модальні дієслова (такі, як *may, might, can, could, ought to* та *must*) виражають реальну або припущенну можливість дії чоловіка або жінки. В центрі нашої уваги – стать адресата та адресанта висловлювання, яке містить модальне дієслово, а також сфера життєдіяльності, до якої відноситься наданий приклад. Беручи до уваги оцінну складову значення модальних дієслів, вважаємо можливим виявити закономірності вживання модальних дієслів відповідно гендерній належності та якостей, на основі яких ґрунтуються стереотипні (або концептуальні) уявлення про чоловіка та жінку в англомовному етнокультурному соціумі.

1. *"It's a good job," she finally said. "A lot better now than when I started. I can pick Kevin up after school, and I have the freedom to write whatever I want, as long as it's in line with my column."*

У прикладі 1 за допомогою модального дієслова ***can*** вербалізована можлива здатність суб'єкта жінки виконувати свої обов'язки Тобто поєднується імпліковане поєднання двох фемінінних ролей які є протилежними за своєю сутті, а саме жінки матері та ділової жінки. Позитивна оцінка суб'єкта жінки такого власного становища передається за допомогою словосполучення "***A lot better now***" та словосполученням "***a good job***". Це підтверджує сучасну тенденцію прагнення жінок до поєднання сфери сімейних обов'язків, що допускає припустити зміни у стереотипних уявленнях про роль жінки у сучасному англомовному суспільстві. матері водночас із виконанням роботи.

2. *Perhaps she could use the week to do the things around the house she had been meaning to do . . . but that seemed like a waste. Who wanted to spend their vacation painting and hanging wallpaper?*

У прикладі 2 за допомогою модального дієслова ***could*** вербалізоване припущення щодо можливості суб'єкта жінки виконувати свою хатню роботу.

Хатня робота в межах традиційних стереотипних уявлень відноситься до гендерної ролі домогосподарки, але у цьому прикладі присутня негативна оцінка суб'єкта жінки такої ролі, яка імплікована з порівнянням "***like a waste***" та риторичним запитанням "***Who wanted to spend their vacation painting and hanging wallpaper?***". Це свідчить про зміни у стереотипних уявленнях у сучасному англомовному соціумі які відображаються у мові.

3. *"I used to, before the divorce. But now, it's just a lot easier. I can get to work in just a few minutes, Kevin's school is right down the block, and I never have to take the highway unless I'm going out of town."*

У прикладі 3 за допомогою модального дієслова ***can*** вербалізоване припущення можливості суб'єкта жінки виконувати свою роботу, та займатися піклуванням про свою дитину. Суб'єкт жінка після розлучення перекладає весь тягар на свої плечі, та легко поєднує імпліковані поєднання двох фемінінних ролей, а саме роботу та сімейні обов'язки, що виражає позитивну оцінку за допомогою висловлювання "***it's just a lot easier***". Це свідчить про зміни у стереотипних уявленнях у сучасному англомовному соціумі які відображаються у мові.

4. *Her three kids kept her busy, and Edward most likely couldn't get the time off work.*

У прикладі 4 за допомогою модального дієслова ***could*** у негативній формі вербалізоване припущення щодо неможливості суб'єкта чоловіка виконувати свої сімейні обов'язки. Сімейні обов'язки в межах традиційних стереотипних уявлень відноситься до гендерної ролі чоловіка- сім'янина, але у цьому прикладі присутня негативна оцінка суб'єкта чоловіка такої ролі, у зв'язку із заклопотаністю на роботі, яка імплікована у висловлюванні "***couldn't get the time off work***". Це свідчить про зміни у стереотипних уявленнях у сучасному англомовному соціумі які відображаються у мові.

5. *The more he talked, the more her head began to spin. To her, it almost sounded as if he were trying to re-create his relationship with Catherine. "Wait a minute," she finally said, cutting him off. "I can't just pick up and leave. I mean . . .work and Kevin's school . . ."*

У прикладі 5 за допомогою модального дієслова ***can*** у негативній формі вербалізоване припущення щодо неможливості суб'єкта жінки кинути все та розпочати нове життя. Тобто поєднується імпліковане поєднання кількох сфер життя, де їй необхідно зробити вибір. З одного боку ми розглядаємо суб'єкт жінку як мати та бізнес леді, а з іншого як дружину, яка слідуючи патріархальним стереотипам має слідувати за чоловіком. Ці фемінінні ролі є протилежними за своєю суттю, але несуть позитивну оцінку суб'єкта жінки такого власного становища, що передається за допомогою виразу "***I can't just pick up and leave***". Це підтверджує сучасну тенденцію прагнення жінок до прийняття самостійних рішень, поєднуючи сфери сімейних обов'язків, а також

прагнення бути незалежною від чоловіка, що допускає припустити зміни у стереотипних уявленнях про роль жінки у сучасному англомовному суспільстві. матері водночас із виконанням роботи.

Таким чином, за даними дослідженням, ми бачимо як стереотипні уявлення про маскулінні та фемінінні ролі представлені у англомовному сучасному художньому дискурсі за рахунок вживання модальних дієслів мовцями різних статей.

До перспектив дослідження можна віднести комплексний аналіз функціонування різних за значенням груп модальних дієслів у мовленні чоловіків та жінок у англомовному художньому дискурсі.

Список використаних джерел

1. Бабенко, Л.Г. Лингвистический анализ художественного текста / Л.Г. Бабенко, Ю.В. Казарин – М.: Флинта, Наука, 2003. – 495с.
2. Багдасарян Т. О. Тональный компонент модальности в коммуникации (на материале русского и английского языков): Автореф. дис. …канд. филол. наук. / Т.О.Багдасарян Краснодар, 2000. – 23 с.
3. Карасик, В.И. Этнокультурные типы институционального дискурса / В.И. Карасик // Этнокультурная специфика речевой деятельности: сб. обзоров ; ИНИОН РАН. – М., 2006. – С 37 – 64.
4. Колшанский Г. В, Объективная картина мира в познании и языке. / Г.В. Колшанский – М.: КомКнига, 2006. – 128 с.
5. Макаров М.Л. Основы теории дискурса. / М.Л.Макаров. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2003.— 280 с
6. Sparks, N. Message In A Bottle / Nicholas Sparks. – NY: Warner Books,1999. – 342 p.
7. Stubbs M. Discourse analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language. / M. Stubbs. Oxford: Blackwell, 1983. – 272 p.
8. Widdowson, H.G. 2004. Text, Context, Pretext: Critical Issues in Discourse Analysis. / H.G. Widdowson. Oxford: Blackwell.

Гуляйгродська Р.Г.
Рівненський державний гуманітарний університет

ЛІНГВІСТИЧНА ПРИРОДА І СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ МЕТАФОР ТА ЕПІТЕТІВ У ПОВІСТІ РЕЯ БРЕДБЕРІ “КУЛЬБАБКОВЕ ВИНО”

Анотація: У статі розглядаються метафори та епітети у повісті Рея Бредбері “Кульбабкове вино”. Виявлена і досліджена лінгвістична природа та стилістичні функції цих стилістичних прийомів.

Ключові слова: метафора, епітет, троп, лексичні та стилістичні засоби.

Annotation: The article deals with metaphors and epithets in the narrative of Ray Bradbury's "Dandelion Wine." The linguistic nature and stylistic functions of these stylistic devices were studied.

Key words: metaphor, epithet, tropes, lexical and stylistic means.

Постановка проблеми. Статтю присвячено дослідженню лінгвістичної природи та стилістичних функцій метафор та епітетів в англійській мові, а також функціонуванню цих стилістичних прийомів у художньому тексті. На сучасному етапі мовознавчої науки існує багато досліджень метафор та епітетів, у яких детально аналізуються їх види та стилістичні функції. Однак стилістичні можливості метафори та епітета, особливо питання використання їх у конкретному ідіостилі, так само як і проблема розмежування цих двох тропів продовжують привертати увагу дослідників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Метафори та епітети залишаються об’єктом вивчення протягом багатьох століть. Різноманітні аспекти цих лінгвістичних універсалій розкрито на матеріалі різних мов у працях таких вітчизняних і зарубіжних філологів як І. Р. Гальперін, І. В. Арнольд, О. М. Мороховський, В. А. Кухаренко, В. В. Виноградов, Н. Д. Арутюнова, R. Jakobson, G. Lakoff, D. Punter, J. Searle та ін.

Метафору мовознавці здебільшого визначають як вид тропа, основна ідея якого полягає у перенесені властивостей або ознак одного предмета на інший за принципом схожості. Подібними можуть бути колір, форма, характер руху, будь-які індивідуальні властивості предметів. Так, І. Гальперін вважає, що метафора є перенесенням певної якості з одного предмета на інший, “... метафора, якщо це не кліше, це дія встановлення індивідуального світогляду, це дія суб'єктивної ізоляції ... Отже, метафора слова – вузька, суб'єктивно закрита ... вона нав'язує читачу суб'єктивний погляд на об'єкт або явище та його семантичні зв'язки” [2, с.141].

Епітет, згідно з найпоширенішою думкою, — це стилістична фігура, троп, що є означенням чи обставиною в реченні як атрибут предмета, дії, стану та характеризується високою емотивно-експресивною зарядженістю, оцінністю й образністю. Образність епітета як виражального засобу також може мати метонімічну або метафоричну основу, через що іноді важко чітко розмежувати ці стилістичні прийоми. У широкому розумінні епітет є не лише метафорою чи метонімією, а й будь-яким емоційно-оціночним та експресивним атрибутом предмета [4]. І. Р. Гальперін визначає епітет як “стилістичний засіб, що базується на взаємодії емотивного, логічного змісту та атрибутивного слова, фрази або навіть речення, що використовуються для охарактеризування об'єкта і вказують читачеві, а часто нав'язують йому, деякі з властивостей або особливостей об'єкта з метою надання індивідуального сприйняття та оцінки цих особливостей та властивостей” [2, с.157]. І. В. Арнольд зазначає, що епітет

– це "лексико-синтаксичний троп, оскільки він виконує функцію означення (a silvery laugh) або обставини (to smile cuttingly), чи звернення (my sweet!), відрізняється не обов'язково переносним характером, який виражає його слова і обов'язковою наявністю в ньому емотивних або експресивних і інших конотацій, завдяки яким виражається відношення автора до предмета" [1, с.68]. Таке широке трактування епітетів є характерним для дослідників германських мов, що видається логічним, оскільки, наприклад, в англійській мові прикметники не досить чітко протиставляються за своїми морфологічними ознаками словам іншої частиномовної приналежності, епітетом тут може виступати будь-яке слово чи зворот, що є характеристикою особи, предмета, поняття чи явища [5, с.33], – прикметник, прислівник, словосполучення або речення графічно та синтаксично уподібнені слову.

Мета статті полягає у дослідженні граматичного вираження і функціонування метафор та епітетів в повісті Рея Бредбері "Кульбабкове вино". Досягнення поставленої мети передбачає реалізацію таких **завдань**:
- визначити різновиди метафор та епітетів, які функціонують у творі;
- проаналізувати основні функції метафор та епітетів у повісті.

Виклад основного матеріалу. Метафори та епітети є базовими стилістичними прийомами, що їх використовує Рей Бредбері у своєму творі, який викликає у читача неоднозначні змішані почуття через протиставлення настроїв туги / страху і щастя, понять смерті і життя. Такий контраст, на думку дослідників творчості Р. Бредбері, створює єдину, цільну картину життя, показує життя і смерть як дві сторони однієї медалі [6]. Нас цікавлять стилістичні функції метафор та епітетів у повісті, які й створюють це складне полотно почуттів та образів.

Основою нашого дослідження стали роботи І. В. Арнольд та І. Р. Гальперина. Ми розуміємо різницю між метафорою та епітетом наступним чином. Метафора зазвичай не містить прямої вказівки на предмет порівняння, її мета закцентувати увагу не лише на схожості, а викликати асоціації, часто багатозначні; метафора може поєднувати в собі цілий ряд образів, наприклад: *Douglas Spaulding, twelve, freshly wakened, **let** summer **idle him** on its early-morning stream*. Епітет виконує роль образного чи експресивного визначення і відноситься до конкретного предмета, явища чи дії, наприклад: *He would freeze, gladly, in the **hoarfrosted** icehouse door.*

Метафора в роботі трактується як вид тропа, основна ідея якого полягає у перенесені властивостей або ознак одного предмета на інший за принципом асоціації. Ми виділяємо просту, розгорнуту та гіперболічну метафору.

Проста метафора побудована на асоціації за якоюсь однією ознакою. Наведемо приклад простої метафори: *It would be different also, because, as his father explained, driving Douglas and his ten-year-old brother Tom out of town toward the country, there were some days compounded completely of odor, nothing*

but the world ***blowing in one nostril*** *and* ***out the other***. Словосполучення *blowing in the one nostril and out the other* у цьому прикладі використано метафорично. Світ у реченні оживає, оскільки автор порівнює його з живою істотою. Тут використано прийом персоніфікації. У своїй роботі ми розглядаємо персоніфікацію як різновид метафори, хоча багато дослідників намагаються розрізняти ці два поняття.

Персоніфікація грає в творі одну з ключових ролей, створюючи контраст між живою природою і механізованою цивілізацією, наприклад:

- *With buckets half burdened with fox grapes and wild strawberries, followed by bees which were, no more, no less, said Father, the world* ***humming under its breath****, they sat on a green-mossed log, chewing sandwiches and trying to listen to the forest the same way Father did.*
- *... the grass whispered;*
- *... insects shocked the air with electric clearness;*
- *... the words were summer on the tongue;*
- *… sky was woven into the trees;*
- *But there it was, he smiled, and the weaving went on, green and blue, if you watched and saw the forest* ***shift its humming loom***.
- *... summer gathered in the weather.*

Персоніфікація у творі відбувається не лише за рахунок простої метафори, розгорнута теж поширена у тексті (наприклад, *... the world* ***opened*** *and* ***stretched out to encompass*** *everything*); її описано нижче.

За допомогою простої метафори також вибудовуються образи персонажів, передаються їхні переживання, почуття і настрій у кожній конкретній ситуації:

-Lying in his third-story cupola bedroom, he felt the tall power it gave him, ***riding high in the June wind****, the grandest tower in town.*

- *Like the goddess Siva in the travel books, he saw his hands* ***jump everywhere****, pluck sour apples, peaches, and midnight plums.*
- *Soon, scattering hot blue sparks above it, the town trolley* ***would sail the rivering brick street****s.*
- *... he saw his fingers sink through green shadow;*
- *He tasted rusty warm blood, grabbed Tom hard, held him tight, and so in silence they lay, hearts* ***churning****, nostrils hissing.*
- *... hold summer in your hand, pour summer in a glass.*

Розгорнута або поширена метафора, в свою чергу, складається із декількох метафорично вжитих слів, які створюють єдиний образ, тобто вона складається із ряду взаємопов'язаних і доповнюючих один одиного простих метафор, які посилюють мотивування образу шляхом повторного з'єднання тих самих двох порівнюваних планів і їх паралельного функціонування [1, 83].

Розгорнута метафора може втілюватися у фрагменті тексту, у кількох фрагментах, або пронизувати весь текст твору.

Розглянемо наступні приклади:

- *Here was where the big summer-quiet winds* ***lived*** *and* ***passed*** *in the* ***green depths****, like ghost whales, unseen.*

- *.. the tangle, the contact of bodies, the* ***falling tumble*** *had not scared off* ***the tidal sea*** *that* ***crashed*** *now,* ***flooding and washing*** *them along the* ***shore*** *of grass* ***deep through*** *the forest.*

У першому з вищенаведених прикладів реалізується метафора-персоніфікація "великих вітрів, що жили і померли у зелених глибинах", підсилена стилістичним порівнянням із китами-привидами, – у фрагменті описано літні лісові вітри через образ океану. Друга фраза є прикладом розгортання метафори-океану в подальшому у тексті.

- *Then he let go of Tom and lay on his back with his hand up in the sky and he was a* ***head*** *from which his eyes peered like sentinels through the* ***portcullis*** *of* ***a strange castle*** *out along a* ***bridge****, his arm, to those fingers where* ***the bright pennant of blood*** *quivered in the light.* У цьому прикладі розгорнута метафора разом з епітетами і стилістичними порівняннями створює образ людського тіла-фортеці.

- *Nothing else in the world would do but the pure waters which had been summoned from the lakes far away and the sweet fields of grassy dew on early morning, lifted to the open sky, carried in laundered clusters nine hundred miles,* ***brushed*** *with wind,* ***electrified*** *with high voltage, and* ***condensed*** *upon cool air.* Цей уривок описує чисті води озер, ніби очищені за допомогою велетенського природного електроприбора.

- *... snow* ***whirlin****g fast,* ***dizzying*** *the world,* ***blinding*** *windows,* ***stealing breath*** *from gasping mouth.* Яскраві ознаки дії, що ними описано сніг, вибудовують образ нахабного розбишаки.

-*... the wine was* ***summer caught*** *and* ***stoppered****; 20) ... change the season in your veins by* ***raising glass to lip*** *and* ***titling*** *summer* ***in.*** Переплетення образів літа і вина за допомогою перехресних асоціацій відбувається по всьому тексту.

- *... his breath over his teeth* ***going in ice*** *and* ***coming out fire.*** Лексеми, за допомогою яких побудовано образ, розгортають його на основі антонімічних (ice – fire) відношень денотатів.

Метафора, яка базується на перебільшені, називається гіперболічною, наприклад: *Crossing the lawn that morning, Douglas Spaulding broke a spider web with his face. A* ***single invisible line on the air*** *touched his brow and snapped without a sound.* Уподібнення павутиння до невидимої лінії, яка торкнулася беззвучно обличчя хлопця – перебільшення, яким автор хотів показати легкість та ледь помітність павутинки. Гіперболічні метафори також уживаються автором непоодиноко, а у кластерах із іншими стилістичними прийомами для створення

глибоких ускладнених образів: ***Yellow squares were cut in*** *the dim morning earth as house lights winked slowly on* (відблиски на землі). *And there, row upon row, with the soft gleam of flowers opened at morning, with the light of this June sun glowing through a* ***faint skin*** *of dust, would stand the dandelion wine* (скло пляшки, вкритої пилом).

Якщо метафори здебільшого використовуються у досліджуваному творі для створення неспокою, могутності природи, то епітети допомагають створити образи щастя, прекрасної природи на противагу механізованому місту, цивілізації. Образ Природи є центральним у досліджуваному творі.

У роботі ми схиляємося до класифікації епітетів І. Р. Гальперіна. Дослідник поділяє епітети за семантикою та композицією структури, і виділяє прості (simple), складені (compound), фразові епітети (phrase) та епітети-речення (sentence).

У ролі простих епітетів Р. Бредбері переважно використовує прикметники: *crystal* jingle, *dawn* country, *warm* freshness, *traveling* land, *quiet* forest, *untouchable* sky, *dank* twilight, *ice* wagons, *hushed* earth, *rattling* bush, *yellow* summer, *incredible* highway.

Складені епітети будуються як складені прикметники за моделями N+Adj, N+N+ed, N+PII, Proun+Adj, Adj+PI, Adv+PII. Наприклад: big *summer-quiet* winds, *bee-fried* air, *some-odd* times, *the wine-glove* on his hand, the *green-leaved* sky, *blast-furnace* sands, the *sun-blazed* door, *summer-scorched* grass *yellow-toothed* piano, *moon-colored* ice cream, *mild-looking* sky, *quickly-sealed-up* laugh. Інший різновид складеного епітета в англійській мові – атрибутивна конструкція – це вживання кількох пов'язаних з одним предметом лексем у стилістичній функції образного означення, наприклад: *great* and *nameless* orchard, *lonely dirty* road, *fun fair* month, *idle August* afternoons, *solitary naked* bulb, *white and terrible* moment, a *mild but ever-deepening* tiredness. Такі епітети ще називають подвійними або парними [3, с.39].

І. Р. Гальперін та інші дослідники виділяють ще один структурний тип атрибутивної конструкції, притаманний англійській мові, так званий інвертований епітет, який будується на протиставленні логічного і синтаксичного – те, що має бути означенням, виступає в ролі синтакичного цетру фрази і навпаки: *a hell of a mess, a devil of a sea, an angel of a girl, a fool of a policeman, a hook of a nose, a vow of a hat, a jewel of a film*, який може мати і більш складну будову: *a two-legged ski-rocket of a kid, a forty-pound skunk of a freckled wild cat* [1; 2; 3].

У творі Р. Бредбері знаходимо численні приклади таких стилістичних одиниць, які допомагають створювати оригінальні образи, словесно змальовувати чуттєві картини прекрасної природи і передавати відчуття щастя і захоплення прекрасним: *moonlight sea of lawn and concrete, the color of hot snow, snowing cool sheets of her bed, a dim weighing of her sparrow body, ghost winds of*

winter, swarming seas of elm and oak and maple, waterfall of birdsong, a rush of flowers, soft gleam of flowers, the great continental sea of grass and flower, avalanche of shingle and tar, the vast unmotioned calms of a season.

У сучасній англійській мові можливе також збільшення експресивності епітетної конструкції за рахунок оказіонального функціонування словосполучення або пропозиції як цільнооформленого утворення, графічно, інтонаційно і синтаксично уподібненного слову. В силу своєї унікальності такі словоподібні утворення (“фразові епітети”) є дуже виразними, і Р. Бредбері вдало користується стилістичним потенціалом таких одиниць: …*rain-or-shine* clocks*; The essential impact of life’s loneliness crushed his* ***beginning-to-tremble*** *body, now-gentle* sorrow and *now-quick* delight*...; And it’s the start of* ***gosh-knows-what-all****!*

Основна відмінність фразового та інвертованого епітета полягає у тому, що інвертований епітет, як було зазначено, базується на логіко-синтаксичних відношеннях, що зв’язують головний та залежний елементи, а фразовий епітет – це семантично монолітне словосполучення або речення, яке функціонує оказіонально.

Висновки роботи. Отже, проведений аналіз структурних і семантичних особливостей метафор і епітетів у повісті Рея Бредбері “Кульбабкове вино” демонструє, що письменник широко використовує всю палітру цих стилістичних прийомів, завдяки чому втілює своє бачення світу, створює у повісті яскравий і символічний образ природи, який він протиставляє механістичному світу людини. Твір “Кульбабкове вино” цікавий тим, що всі створювані автором опозиції між людиною і природою, між почуттям страху та невідворотності смерті і життям акцентують увагу читача на думці про цінність життя.

Подальші перспективи дослідження вбачаємо у детальному вивченні семантики різних тематичних груп епітетів та метафор у творі, а також у дослідженні способів перекладу цих стилістичних одиниць з метою передачі їх функціонального навантаження в тексті.

Список використаних джерел

1. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык: Учебник для вузов. – 5-е изд., испр. и доп. / И. В. Арнольд. – Москва : Флинта: Наука, 2002. – 384 с.

2. Гальперин И. Р. Стилистика английского языка (на английском языке). – 3-е изд. / И. Р. Гальперин. – Москва : Высшая школа, 1981. – 335 с.

3. Кухаренко В. А. Практикум зі стилістики англійської мови: Підручник / В. А. Кухаренко. – Вінниця : Нова книга, 2000 – 160 с.

4. Мірюкова К.О. Семантика та стилістичні функції епітетів лексико-семантичного поля / К. О. Мірюкова. – Миколаїв, 2015.

5. Москвин В. П. Русская метафора: Очерк семиотической теории / Василий Павлович Москвин. – Москва : ЛЕНАНД, 2006. – 184 с.

6. Сайфуллина Ю. Я. Роль средств художественной выразительности в повести Р. Брэдбери “Вино из одуванчиков” / Ю. Я. Сайфуллина // Научный альманах : Филологические науки. – Тамбов. – 2016. - № 2-4 (16). – Режим доступа: http://ucom.ru/doc/na.2016.02.04.281.pdf

7. Bradbury Ray. Dandelion wine. – 1957. – Режим доступа: https://www.e-reading.club

Кузнєцова М.В.
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРАЖАЛЬНИХ ЗАСОБІВ МОВИ В ПОРТРЕТНОМУ ОПИСІ ГЕРОЇВ РОМАНУ Е.М. РЕМАРКА “DREI KAMERADEN”

Анотація. Предметом вивчення в статті є особливості застосування виражальних засобів мови в композиційно-мовленнєвій формі портретного опису в романі Е.М. Ремарка “Drei Kameraden”. У результаті лінгвостилістичного аналізу фрагментів опису зовнішності літературних героїв з’ясовано якісні параметри використання письменником тропів для створення художньо-образної характеристики зовнішнього вигляду персонажів у романі.

Ключові слова: художній твір, виражальні засоби мови, композиційно-мовленнєва форма, портретний опис, троп.

Annotation. The paper deals with the study of language peculiarities of narrative compositional forms, specifically the use of lexical stylistic devices in characters’ portrait descriptions in fiction. The research was conducted on the material of the novel “Three Comrades“ written by Erich Marie Remark. Portrait descriptions are interpreted in the given work as the portrayals of the characters’ appearance, age, built, clothes and of other features that produce their visual images. The literary analysis of the novel revealed quantitative and qualitative characteristics of the lexical stylistic devices employed by the author in the portrait descriptions.

Key words: fiction, expressive means of language, narrative compositional form, portrait description, tropes.

Метою дослідження є встановлення особливостей використання виражальних засобів мови у портретному описі героїв роману “Drei Kameraden”.

Актуальність теми визначається тим, що вона пов’язана з сучасним напрямом наукових пошуків у мовознавстві – антропоцентричним, одним з аспектів якого є дослідження комунікативно-прагматичних характеристик

тексту та особливостей вживання мовних одиниць у тексті з метою визначення їх ролі в створенні прагматичної настанови художньої оповіді. Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволив виявити, що мовно- стилістичні особливості створення портретного опису персонажів вивчалися в ряді наукових праць І. Бикова, С. Селєзньової, К. Сізова та ін.

Предметом вивчення є особливості застосування виражальних засобів мови в композиційно-мовленнєвій формі портретного опису в романі Ремарка "Drei Kameraden".

У результаті лінгвостилістичного аналізу фрагментів опису зовнішності літературних героїв з'ясовано кількісні та якісні параметри використання письменником тропів для створення художньо-образної характеристики зовнішнього вигляду. Композиційно-мовленнєві форми опису є невід'ємними частинами змістової організації художньої оповіді. За їх допомогою письменники створюють портретизацію літературних героїв і змальовують місце дії, транслюючи в таких фрагментах тексту власне ставлення до зображуваних подій та осіб. Портретний опис є одним з важливих параметрів створення цілісного образу персонажа, тому в мовознавчому плані видається цікавим аналіз мовних засобів, які застосовують письменники для представлення їх яскравих і незабутніх образів. С. Ю. Селєзньова, провівши дослідження встановила, що у формуванні портретного опису персонажа беруть участь три групи лінгво-когнітивних засобів (механізмів): 1) стилістичні засоби, 2) деталізація, 3) метафорична концептуалізація [2, с.170]. Стилістичні засоби можуть самостійно сформувати зорове враження (портрет персонажа) без участі інших механізмів. Найбільш активно вживаються метафора, (метафоричний) епітет, образне порівняння, а також лексичний і семантичний повтори. Механізм деталізації, який припускає згадку й опис різних деталей зовнішності персонажа, може також функціонувати як єдиний засіб конструювання зорового враження від опису зовнішності, але частіше всього перетинається і взаємодіє зі стилістичними засобами. А механізм метафоричної концептуалізації не виступає як самостійний, але виконує роль когнітивної основи, на яку обов'язково «налаштовуються» стилістичні засоби і деталізація.

Безперечно, основна функція портретистики – імагінативна. Портрет має важливе значення в формуванні цілісного й глибокого образу-персонажа, а також є ефективним засобом його уяскравлення. Імагінативна функція портретистики охоплює кілька аспектів і своєрідно розщеплюється на окремі функції.

Однією з них є дескриптивна, оскільки портрети, як правило, мають описовий характер і слугують візуалізації словесних образів. Окреслюючи особливості вигляду персонажів, романісти відтворюють найтонші відтінки почуттів і переживань героїв, їх світогляд. Прозаїки найчастіше подають

внутрішні портрети або портрети-характери. Отже, портретистика виконує передусім характерологічну функцію.

Характерологічна функція портретистики в Ремарка досягається шляхом використання різноманітних видів (внутрішні, розгорнуті, лаконічні, первинні, вторинні, автопортрети тощо) та прийомів (використання художніх деталей, показ персонажа в дії або через враження, яке він справляє на інших) портретування.

Е. М. Ремарк використовує різноманітні види та прийоми портретування, які слугують засобом характеротворення, виконують функцію типізації та індивідуалізації. Вимальовуючи яскраво індивідуальних і неповторних персонажів, Ремарк відтворює психологію цілого покоління воєнної доби.

Портрети в романі виконують також ейдетичну, сюжетотвірну, композиційну функції і є органічним складником художнього світу романів загалом, що забезпечує, з одного боку, якнайповніше вираження філософського, етико-естетичного змісту, з іншого – сприяє максимально наближеній до авторської інтерпретації текстуальної інтенційності, спілкуванню художника й читача [1, с.415].

Домінантою творчості Еріха Марії Ремарка є тонкий психологізм. “Три товариші”, як і інші антивоєнні романи автора, відзначається глибоким проникненням у внутрішній світ персонажів. Значною мірою цьому сприяє портретистика героїв. Ремарк надає портретам вагомого значення. Знайомство с персонажем починається з перших сторінок роману, де автор вказує риси зовнішності головного героя, а також вводить окремі деталі психологічних характеристик. Портретні описи Ремарка мають широку типологічну палітру, що спричинює складну ієрархію їх функцій. Герої роману сприймаються як психологічні типи, як носії тих чи інших рис темпераменту. Можемо стверджувати, що Ремарк подає внутрішні портрети, або портрети-характери.

Для опису героїв у романі Ремарк використовує метафори, найчастіше письменник надає перевагу онтологічним метафорам, а саме персоніфікації та алегоріям. Персоніфікація – перенесення характеристик, властивих живому, на неживі об'єкти. Особливістю персоніфікації у вживанні Ремарка є те, що найчастіше персоніфікації підлягають несподівані, часто абсолютно звичайні побутові предмети. У романі “Три товариші” Ремарк використовує персоніфікацію для уособлення автомобільного мотора: “*Braumüllers Motor spuckte immer noch, er setzte alle Augenblicke wieder aus*”. У даному реченні автомобільний мотор “плюється”, що показує неготовність мотору до фіналу гонки, персоніфікація в даному випадку вказує нам на напругу та втому автомобіля та гонщика, який ним керує. Також для опису героїв у романі автор використовує метафори в їх класичному прояві: „*Ich sah sie vor mir, schön, jung, voll Erwartung, ein Schmetterling, verflogen durch einen glücklichen Zufall in mein abgebrauchtes, schäbiges Zimmer, in mein belangloses, sinnloses*

Leben“. У вищевказаному висловлюванні Роберт Локамп, один з головних героїв роману, описує Патрицію Хольман, як метелика.

Використовує Ремарк і синестезію: „*Aber warum denn nicht*?“ erwiderte es ruhig, mit einer überraschend dunklen Stimme. „*So schlimm war das doch gar nicht*“. У цьому прикладі в якості прикметника, який описує голос людини, використовується “dunkel”, який зазвичай для опису кольору або світла. Синестезія в цьому випадку показує нам душевний стан персонажа, ілюструючи його песимістичний настрій.

Щодо використання метонімії Ремарком, то вона полягає у тому, що він активно використовує метонімію якісних прикметників. Метонімічне значення прикметника існує та виявляється сполучуваністю (наприклад, поєднанням прикметника з іменником), а значить реалізується тільки в умовах контексту. Наступний приклад показує, як прикметники schmal, blass, knochig, які описують лише руки, характеризують все тіло в цілому: “*Die Schultern waren sehr gerade, aber etwas vorgebeugt, die Hände schmal, überlang und eher etwas knochig als weich. Das Gesicht war schmal und blass, aber die großen Augen gaben ihm eine fast leidenschaftliche Kraft*“. Таким чином читач, при знайомстві з текстом роману, може скласти собі уявлення про крихкість Патриції, яка при цьому поєднується з силою.

У романі “Три товариші” для опису героїв Ремарк поєднує простоту мови, лаконічний стиль письма, а також вміло добирає засоби образності, які широко представлені в німецькій мові. Особливе місце в його творчості займає використання різноманітних тропів. В ході аналізу теоретичної літератури було виявлено, що тропи або фігури якості, представлені в німецькій мові групами, заснованими за характером асоціації: за подібністю (метафора і порівняння), за зв’язком і тотожністю (метонімія). Використання тропів – це основний спосіб створення художніх образів.

Перспективу використання результатів дослідження ми вбачаємо в наукових дослідженнях ідіостилю Е.М. Ремарка та у вивченні мовних особливостей інших композиційно-мовленнєвих форм.

Список використаних джерел

1. Галич К. О. Особливості портретистики антивоєнних романів Еріха Марії Ремарка й Олеся Гончара / Катерина Олександрівна Галич // Актуальні проблеми слов’янської філології: Міжвуз. зб. наук. ст. / [відп. ред. В. А. Зарва]. – К. : Освіта України, 2008. – Вип. XVI: Лінгвістика і літературознавство. − С. 410−417.

2. Омецинська О. В. Особливості порівняння у портретному описі / О. В. Омецинська // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна / Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна.

– Харків, 2010. – Вип. 64. – С. 170–174. (Серія : Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов; № 930).

3. Тараненко О. О. Троп // Українська мова. Енциклопедія / НАН України ; Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні ; Інститут української мови / [ред. В. М. Русанівський] / О. О. Тараненко – К. : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2000. – 750 с.

Лавринюк І.М.
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

РЕАЛІЗАЦІЯ МОВЛЕННЄВОЇ АГРЕСІЇ В СУЧАСНОМУ МОЛОДІЖНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. У статті проведено оцінку явища мовленнєвої агресії, зокрема поширення такого явища в молодіжному дискурсі. Також здійснюється аналіз основних причин, факторів, що підштовхують мовців до використання стилістично-знижених слів, що є реалізацією вербальної агресії. Варто зазначити, що така лексика виконує функцію «приниження» мовленнєвого партнера, а також формує мовленнєвий портрет мовця, його вік, вподобання, соціальний статус.

Ключові слова: мовна агресія, стилістично-знижена лексика, грубе спілкування, інвективізація, вульгаризація.

Annotation. The article assesses the phenomenon of speech aggression, in particular, the spread of such phenomenon in youth discourse. Also, an analysis of the main causes, factors that push the speakers to use negatively-colored vocabulary, which is realization of verbal aggression, is provided. It should be noted that such vocabulary serves as a function of "humiliation" of the speech partner, and also forms the speech portrait of the speaker, his age, preferences, social status.

Key words: speech aggression, negatively-colored vocabulary, rough communication, invectivization, vulgarization.

Постановка проблеми. Сьогодні у словниковому складі мови, як і в самій мові панують зміни. Він характеризується, як зазначають безліч дослідників, зниженням рівня мовної культури, вульгаризацією мови, інвективізацією і навіть пропагандою насильства в засобах масової інформації. Це є результатом посилення агресивної свідомості суспільства. Воно нехтує тим фактом, що вербальна агресія є не менш небезпечною, ніж фізична: вона деструктивно впливає на свідомість комунікантів, знижує можливості взаєморозуміння між ними чи ускладнює повноцінний обмін інформацією. Вербальна агресія є надзвичайно поширеним феноменом в різних видах спілкування і також серйозною перешкодою на шляху до ефективної

комунікації. Вона також є лінгвістичним питанням, дослідження якого цікавить мовознавців протягом багатьох епох. Вже у другій половині ХХ століття у лінгвістичній науці змінилися пріоритети – структурна лінгвістика поступилася місцем функціональній. В цей час центром лінгвістичних досліджень стала homo eloguens "людина, яка говорить", з її уявленням щодо комунікативних дій чи намірів у середовищі спілкування й принципів інтеракції. У зв'язку з цим, одним із найважливіших у лінгвістичних дослідженнях постає питання оптимізації мовленнєвого процесу, що передбачає детальний аналіз не лише позитивної комунікації, зокрема стратегії ввічливості, толерантності, яка присутня в комунікативних актах, але і тих мовленнєвих явищ, які не відповідають уявленням про коректність у мовленні [1].

Варто зазначити, що в наш час вивчення цієї проблеми, що постає перед суспільством у повний зріст є цілком на часі і, на нашу думку, актуальність дослідження цього питання зумовлена саме важливістю вивчення конфлікту, як породжувального фактора вербальної агресії в молодіжному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін "мовна агресія" в сучасних лінгвістичних і психологічних дослідженнях вживається стосовно різноманітних мовних дій, дуже неоднорідних по мотивації учасників спілкування і навіть ситуаціях прояву чи форм словесного втілення та цілей, які ставлять перед собою співрозмовники. Важливо, що це явище присутнє у мові багатьох категорій населення незалежно віку чи статусу. Хоча, якщо старші і досвідченіші люди ще можуть внести якісь корективи до свого мовлення чи стараються певним чином контролювати його, то молодше покоління, а саме підлітки використовують стилістично знижені мовні одиниці, що є засобом їх самовираження або словесного протистояння через кодування інформації за допомогою неспецифічної фонетики, морфології та синтаксису. Отже, **метою** нашого дослідження є визначення лінгвостилістичних особливостей реалізації мовної агресії в сучасному молодіжному дискурсі. Поставлена мета передбачає вирішення конкретних **завдань**, а саме:

1. дати визначення поняттю мовленнєва агресія;
2. впорядкувати мовну агресію за видами;
3. з'ясувати мотиви, що зумовлюють мовну агресію.

Матеріалом для даного дослідження стали вибрані фрагменти постів глобальних мереж, зокрема вибірки з чатів, форумів та блогів. Наразі філологічна наука спрямована антропоцентрично, і тому її звернення до дослідження сучасних видів комунікації людства обумовлене тим, що представлене у мережевому середовищі мовлення користувачів є чітким відображенням реального мовного існування суспільства.

Виклад основного матеріалу. Існує декілька визначень терміну "мовленнєва агресія". Загалом під цим терміном розуміють грубе, образливе, спілкування або словесне вираження негативних емоцій, намірів чи почуттів в

неприйнятній формі для даної мовної ситуації. Вона виявляється в образах, погрозах, лайці, грубих відмовах чи вимогах, обвинуваченнях. М. Н. Кожина у стилістичному енциклопедичному словнику російської мови визначає цей термін як «використання мовних засобів для вираження неприязні, ворожості, манери мови, що ображає чиєсь самолюбство, гідність» [5]. Ще одну інтерпретацію цьому терміну дає А. Басс. За його визначенням, "verbal aggression is the expression of negative feelings both through form (quarrels, cries), and through the content of verbal responses (threats, curse,abuse)" [6].

Глєбов В.В. та О.М. Родіонова визначають даний термін як "конфліктна мовна поведінка, в основі якого лежить установка на негативний вплив на адресата".

Основними причинами прояву вербальної агресії є:

- недостатнє розуміння власної мовної поведінки;
- мовна некомпетентність, тобто не знання вжитого слова, його дефініції;
- самоствердження чи самореалізація;
- бажання зробити щось, що відрізнятиме комуніканта від інших;
- відповідь на власну нереалізованість в житті [2].

Щодо способів і тактик такого явища в сучасному мовленні слід зауважити, що через частоту прояву словесної агресії, мовознавці почали всебічно вивчати, як саме таке явище проявляє себе в багатьох сферах суспільного життя. Протягом років дослідники виділяють такі способи реалізації феномену словесної агресії в мові:

1. Невмотивоване використання іншомовного вокабуляру, що утруднює розуміння тексту, тобто обізнаність у значенні вимовленого слова;
2. використання інвективної лексики, що має негативний вплив на словесний запас людини;
3. експансія жаргонізмів, сленгу та інших видів зниженої лексики;
4. зайве використання метафор, а саме зоологічних;
5. вживання стійких виразів, фразеологізмів, прислів'їв і приказок, пов'язаних з негативно оцінюваними ситуаціями;
6. використання в мовленні імен чи прізвищ, які в загальному співвідносяться з певними негативно оцінними явищами;
7. вираження стану комуніканта за допомогою лайливої лексики, що свідчить про його ставлення до певної події, вчинку, що став причиною цього стану;
8. використання порівнянь, що кодують повідомлення мовця [4].

Цей феномен дістав найчіткіше своє відображення у мовленні молоді. Поняття молодіжний дискурс визначається як соціально обумовлена організація системи отримання, сприймання, диференціації інформації, а також обміну нею та реалізації комунікативної взаємодії осіб, як членів суспільства, які проходять соціалізацію у віці від 16 до 29 років. Він носить характер ідентичності, що формується соціальними процесами. Сьогодні цей тип

дискурсу характеризується різкістю, брутальністю, чітко вираженою негативно забарвленою лексикою (“*bitch”, “son of a bitch”, “whore”, “motherfucker”, “shit”.* Особлива увага надається використанню сленгу *(“**Piss off”, “Blow out of here”, “Big daddy”, “big papa”, “Go ape”, “Nut house”, “Dead beat”, “Wreck”)* **та жаргону** *(“your bunny wrote”, “near bird”, “peace duke”, “chop is dish”).* Спостереження показали, що протягом підліткового періоду можна прослідкувати чітку динаміку агресивності у спілкуванні:

Таблиця 1. Прояв вербальної агресії серед молоді

Вікові групи	Прояви вербальної агресії
Підлітки 10-11 років	34%
Підлітки 12-13 років	51%
Підлітки 14-15 років	72%

[3]

За словами Р. Бэрона, мовна картина, яку змальовує нам молодь характеризується такими ознаками:

1) масове насичення тексту зниженими та нестандартними мовними одиницями як вияв мовної розкутості комуніканта;

2) стилістика пародіювання, іронічного висміювання того, про що досі прийнято було говорити якщо не в шанобливому, то принаймні у стилістично нейтральному тоні [1].

На нашу думку, існує декілька факторів, які якимось чином впливають на становлення мовної поведінки молоді:

- Криза мовної культури;
- вживання ненормативної лексики у засобах масової інформації та в соціальних мережах;
- зниження якості друкованої продукції;
- виховання дітей в неблагонадійних сім’ях;
- шкільне середовище;
- вплив з боку оточення.

Останніми десятиліттями соціологи зауважують, що на становлення агресивної мовної поведінки впливає соціальне становище сім’ї, де виховуються діти. В основному, це сім’ї службовців середньої ланки або особи з середовища малокваліфікованих підсобних працівників, хоча бувають і вийнятки:

Таблиця 2. Прояви вербальної агресії в залежності від соціального становища сім'ї, де виховується дитина

Соціальні шари	Прояви комунікативної агресії
Робітники	50%
Сільські трудівники	60%
Будівельники	65%
Підсобні працівники	75%
Керівні працівники	25%
Службовці середньої ланки	75%
Комерсанти чи торгові працівники	55%
Вчителі, медичні працівники, інженери	35%

[4]

Як відомо, сьогодні наш світ сколихнув глобальний розвиток інформаційних систем. Він вплинув, в свою чергу, на різні сфери суспільного життя. Це нанесло значний відбиток на становлення мовної культури людини, зокрема на комунікативну сферу. Інтернет-комунікація довгий час сприймається як важливий та актуальний напрям наукового аналізу, мовленнєва поведінка користувачів соціальних мереж не є достатньо розглянутою. Неконтрольованість і відмежування від нагляду соціальних інститутів відкривають двері для втілення агресивних тенденцій, що вважаються забороненими у середовищі реальності. Висловлення власної точки зору, навіть близьким людям, показ своїх здібностей, втілення маніпулятивних інтенцій, бажання контролю над іншими людьми є практично не можливим завданням у реальності [7].

Висновки дослідження. Отже, мовленнєва агресія, за визначеннями лінгвістів, це грубе, образливе, спілкування чи словесне вираження негативних емоцій, намірів чи почуттів в неприйнятній формі для даної мовної ситуації. Використання стилістично зниженої лексики, що характеризується вживанням лайливих одиниць, сленгізмів, жаргонізмів й арготизмів, допомагає маркуванню різних відносин між комунікантами, тобто відносин суперництва або конфлікту з комунікативним партнером. Бажання щось зробити чи сказати, щоб відрізнятися від інших або проста відповідь на власну нереалізованість в реальному житті є основними причинами прояву вербально агресії серед молоді. Адже саме молодь є сьогодні інформаційно-обізнаною і становить невідє'мну частку інформаційного життя. На нашу думку, тінейджерам набагато легше реалізувати свої мовні інтенції в віртуальному світі, ніж у реальності. Інколи, ненормативна лексика допомагає вираженню їх емоції або влучному висловленні своєї точки зору, адже іноді дуже важко виразити щось

"правильно", без допоміжних слів, особливо якщо людина не є достатньо ерудованою, як наприклад підлітки. Але все ж мати якийсь концепт правильного слововживання, бо використання слів, спричинене вербальною агресією, впливає на рівень мовної культури суспільства, що наносить відбиток на стан й статус мови.

Список використаних джерел

1. Бэрон Р. Агрессия / Р. Бэрон, Д. Ричардсон. – СПб. : Питер, 2001. – С. 352.
2. Глебов В.В., Родионова О.М. Особенности речевой агрессии / В.В. Глебов, О.М. Родионова. – М.: КомКнига, 2006. – С. 360.
3. Карасик, В. В. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – М.: ГНОЗИС, 2004. – С. 389.
4. Сербина Л. Ф. Особенности агрессивного поведения подростков / Л. Ф. Сербина // Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина. – 2011. – № 4. – С. 98–106.
5. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М.Н. Кожиной. – М.: 2006. – С. 696.
6. Buss A. The psychology of aggression / A. Buss. – New York : Wiley, 1961. – P.307.
7. Crystal D. Language and the Internet / D. Crystal. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – P. 304.

Марченко Д.І.
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВЛЕННЄВОГО АКТУ ЗГОДИ / НЕЗГОДИ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

У статті розглянуто погляди сучасних науковців на поняття експліцитності та імпліцитності, здійснено спробу визначити експліцитні лексико-граматичні засоби реалізації мовленнєвого акту згода / незгода на матеріалі лексикографічних джерел, обґрунтовано необхідність комплексного дослідження як експліцитних, та і імпліцитних засобів на матеріалі художнього дискурсу, який певною мірою є відображенням реальності.

Ключові слова: експліцитність, імпліцитність, лексична одиниця, реалізація, художній дискурс.

The article considers the views of modern scientists within identifying the notions of explication and implication, attempts to single out explicit lexical and grammatical means of realization of the declaration of agreement / disagreement

speech act on the material of lexicographical sources, grounds the necessity of complex studying both explicit and implicit lexical means on the material of literary discourse taken as a way of reality reflection.

Key words: explication, implication, lexical unit, realization, literary discourse.

Актуальність дослідження зумовлена антропоцентричною спрямованістю сучасних наукових студій, а також підвищеним інтересом науковців до вивчення комунікативних актів та засобів їх реалізації.

Мета статті – дослідити особливості лексико-граматичних засобів реалізації мовленнєвого акту згоди / незгоди в англійській мові, що передбачає вирішення таких завдань:

1) Уточнити поняття експліцитності та імпліцитності.
2) Розглянути експліцитні та імпліцитні засоби реалізації мовленнєвих актів згоди / незгоди у сучасній англійській мові;
3) Розробити класифікацію лексико-граматичних засобів реалізації комунікативного акту згоди / незгоди.

Матеріалом статті послугували англомовні словники [16; 17] та фрагменти англомовного художнього дискурсу[15; 18-22].

Питання згоди / незгоди як ключових понять в загальнолюдському мовленнєвому контакті між мовцем і слухачем, проблематика їх вираження та труднощі їх мовної реалізації обговорювались та продовжують обговорюватись не лише в наукових працях лінгвістів, але й філософів таких як Е. Т. Бенвеніст, Н. Д. Арутюнова, Ю. Д. Апресян, В. В. Петров, В. Н. Переверзєв, Т. Г. Винокур, Д. Девідсон, Дж. Остін, Т. В. Булигіна, А. Д. Шмельов, В. Г. Гак, І. М. Кобозева, Н. І. Лауфер , Л. А. Азнабаева та ін. [1; 5; 7; 13; 14]. Висловлювання зі значенням згоди / незгоди представлені в різних видах текстів, що обумовлює зацікавлення лінгвістів вивченням властивостей та функцій даних висловлювань. Вони вивчались та вивчаються на матеріалі англійської, французької, німецької, російської та інших мов, а також в порівняльному плані.

Визначенням місця мовленнєвих актів згоди / незгоди в загальній системі мовленнєвих актів займались Г. Р. Восканян при вивченні комісивних висловлювань та С. А. Теріхов при вивченні конфронтаційних аргументативних актів [14, с. 16]. Г. Р. Восканян відносить мовленнєвий акт згоди / незгоди до комісивів. Він ділить згоду на 1) об’єктивовану, що з’являється у відповідь на: а) розпорядження, б) веління, в) офіційне прохання і 2) суб’єктивовану, що йде у відповідь на: а) побутову вимогу/веління, б) прохання, в) благання. С. А. Теріхов при розгляді місця конфронтаційних мовленнєвих актів в класифікації мов леннєвих актів відносить їх до комісивів, які використовуються для не прийняття точки зору партнера з комунікації або

відмови здійснити те, що виражене в пропозиції мовленнєвого акту [14, с. 16]. І. М. Рудик здійснює спробу дослідити висловлювання зі значенням згоди / незгоди як окремих мовленнєвих актів [10, с. 65]. У межах дисертаційного дослідження проаналізовано лише типізовані, рекурентні висловлювання та вільномодельовані структури зі значенням згоди / незгоди. Вивченню функціонально-семантичного поля "згоди" з ономасіологічної позиції в англійській мові присвячена дисертація Л. Л. Нейленко [11]. В ній здійснюється спроба виявити мовні категорії пред ставлення концепту "згода", основною рисою якого є "позитивна реакція на репліку співрозмовника".

Усі вчені, що займались вивченням даних мовних явищ, зійшлись на думці, що:

– по-перше, базовою формою конструкції згоди / незгоди є діалогічна єдність;

– по-друге, категорія згоди / незгоди служить для вираження прийняття або неприйняття точки зору свого співрозмовника;

– по-третє, в семантичному плані в даній категорії відображається модальна оцінка висловлювання партнера з комунікації з точки зору відповідності і невідповідності дійсності.

Поняття непрямого мовленнєвого акту (імпліцитного) ввів у дослідницьке поле прагмалінгвістики Дж. Серль, який трактував його як мовленнєву дію, у якій один іллокутивний (мовленнєвий) акт здійснюється опосередковано, через здійснення іншого [5, с. 354]. Тобто заздалегідь задуманий комунікативний задум мовця реалізується непрямо за допомогою здійснення висловлювання, семантика якого передає інший інтенціональний зміст.

Й. Мейбауер, підкреслює, що мовні одиниці в прямих мовленнєвих актах (експліцитних) виражають дослівну семантику, а непрямі – недослівний зміст, який не збігається за іллокутивним типом із комунікативною інтенцією мовця [12, с. 112], а може виражатися для втілення ще одного іллокутивного типу.

Ф.С. Бацевич зазначив, що одне висловлювання водночас стає виразником двох комунікативних намірів, утілених мовцем у процесі комунікації. Один із них прямо випливає зі сказаного, натомість інший, який мовець має на думці, не завжди збігається з тим, що вимовляється, і співрозмовник має його домислити. Тобто висловлювання, зберігаючи свій прямий комунікативний задум, виражений експліцитно, стає виразником іншого, заздалегідь сформованого мовцем, імпліцитного. [11, с. 7].

Отже відомо, що комунікативна функція мови виявляється у два способи: експліцитно (прямо) та імпліцитно (опосередковано). Аналізуючи експліцитні (прямі, буквальні) засоби реалізації мовленнєвих актів згоди / незгоди, ми виявили, що вони виходять з буквального змісту речення. Їх

ілокутивна формула безпосередньо співвідноситься з локуцією висловлювання, тобто з пропозиційним змістом висловлювання. Прикладом вираження експліцитної (прямої) реалізації згоди в міжособистісному спілкуванні, тобто діалогічному мовленні є: *She gave a self-deprecating shrug. 'I agree with you about it being courteous to dress up, Dr. Hughes, but I ran out of time to change'*. [13, с. 97] Прикладом вираження експліцитного (прямого) засобу реалізації незгоди у комунікативному акті є: *'No, I disagree. I don't think it would be the right thing to do'.* [8, с. 156] */ 'I really object to being charged for parking'*. [4, с. 67].

Реалізація мовленнєвого акту згоди / незгоди, в яких інтенція мовця відрізняється від значення його висловлювання ми називаємо імпліцитним (непрямим, небуквальним). Інакше кажучи, це такі мовленнєві акти, в яких під час інтендування адресантом і виведення адресатом мовленнєвого смислу переосмислюється один або кілька його компонентів" [4, с. 60]. Подані нижче приклади демонструють застосування імпліцитної згоди: '*Shall we go in, Webster?' Dr. Webster smiled grimly. 'Do I have a choice?*' [13, с. 28]. Прикладом вираження імпліцитної незгоди може бути: *'I'd say you're at least seventy-five per cent Welsh, Mr. Trent'. 'That's rubbish,' said the other man crossly.* [11, с. 91].

Згода / незгода виражаються різними лексемами, що відносяться до різних частин мови. Згоду / незгоду можна виразити іменниками. Основним іменником, який виражає згоду є іменник *agreement*. Наприклад: *'Sounds as though you're not in agreement with our findings', Sarah said smiling, obviously trying to lighten the situation. 'Absolutely not', another of the men said* [19, с. 61].

Згоду можна виразити і такими іменниками, які входять у синонімічний ряд слова *agreement* (згода), і володіють різними відтінками значень. Це такі іменники, як *concurrence, agreeing, assent, consent, compliance, concord, harmony, union, unison*. Найбільший збіг у значеннях іменників, тобто у словах, які виражають згоду як дозвіл на що-небудь чи як позитивну реакцію, виявлено в іменниках *concurrence* (згода, погодженість), agreeing (згода, погодження), *assent* (схвалення, згода при офіційному звертанні), *consent* (дозвіл, згода), та *compliance* (згода, податливість правилам і законам). Зазначимо, що здебільшого вищеподані іменники простежуються в авторському тексті, а не в діалогічному мовленні. Наприклад: *Jules expressed his concurrence with the suggestion* [17]. */ The director has given her assent to the proposals* [18].

Також можна натрапити на іменники іншого плану, що виражають згоду. В наведеному випадку їх застосовано в діалогічному мовленні. Наприклад: *'Have you been talking to her?' Willis avoided the question. 'Merely doing my research. It helps me to understand a patient if I know what was happening in the months before his trauma.' 'I'll take that as a yes'* [21, с. 53].

Синонімічний ряд іменника *disagreement* (незгода) складається з таких слів: *argument, altercation, clash, conflict, debate, difference, discord, dissent, misunderstanding.* Іменниками, які є найближчі за значенням до іменника

disagreement (незгода), а також що позначають незгоду як негативну відповідь на що-небудь або непогодження з чимось, є *discord* (незгода, розбіжність), *dissent* (розбіжність у поглядах, незгода). Іменники argument, *altercation*, *conflict*, *misunderstanding*, *difference*, *clash*, окрім самого поняття незгоди, несуть у собі вираження суперечки, сутички чи сварки з різним емоційним забарвленням (зокрема, *altercation* – коротка, але гучна сварка). Наприклад: *I broke the vase during an argument with my husband* [17].

Трапляються й інші іменники, що виражають незгоду, які активно вживають у діалогічному мовленні. Наприклад: '*Have you any objections if I talk* to himself? [21, с. 85].

Згоду / незгоду можна виражати прикметниками та прислівниками. Згоду можна виразити такими прислівниками. Наприклад: *'Can I see your customs declaration card?' 'Sure', Wendy said nervously shifting the valise from one hand to the other* [15, с. 272]. / *'Let's not talk abut it' Selden said. 'Absolutely', Paula agreed* [16, с. 320].

Прикметниками, які використовують у діалогічному мовленні, є, наприклад: *'That's right', she said, inclining her head* [16, с. 182]. / '*Yeah, right', Magwich said with a sarcastic grin, handing her the glass* [16, с. 535].

Також, мовленнєвій акт згоди / незгоди можна виразити лексемами, які відносяться до дієслів.

Згоду можна виразити різними дієсловами. Наприклад, такими: *to agree, to concur, to accede, to acquiesce, to admit, to allow, to assent, to comply, to concede, to consent, to grant, to permit*. Такі дієслова як, *to acquiesce, to admit, to concede, to grant, to comply*, несуть значення згоди, проте виражають неохоче ставлення до чогось, або навіть певну незгоду зі сказаним. Наприклад, *to admit* – неохоче погоджуватись з тим, що щось є правдивим і правильним або з тим, що хто-небудь є правий. Наприклад: *'It was a stupid thing to do , I admit*'[18].

Також згоду можна виразити й іншими дієсловами. Наприклад: *'Will you ask him to talk to me?' 'I'll ask but it doesn't mean he'll say yes'* [21, с. 233]. / *She gave me an intriguing look. 'Sounds as if you're restless as everyone else.' 'I suppose', I said. 'Why do you ask?'* [19, с. 13].

Незгоду можна виразити такими дієсловами: *to differ (in opinion), to argue, to bicker, to clash, to contend, to contest, to debate, to dispute, to dissent, fall out, to object, to oppose, to quarrel, to wrangle*. Усі ці дієслова належать до синонімічного ряду дієслова *to disagree* (не погоджуватись), яке є одним з основних і найуживаніших дієслів, що вживають для передачі значення незгоди. Чимало з цих дієслів виражають незгоду як непогодження з думкою, негативну реакцію чи відповідь на слова адресанта. Наприклад, *to disagree* та *to differ (in opinion)* – не погоджуватись, мати різні думки; *to contest* – заявляти у формальній формі про те, що ви не сприймаєте чогось або не погоджуєтесь з

цим; *to object* – відчувати або говорити, що ви виступаєте проти або не схвалюєте чогось. Наприклад: *'I really object to being charged for parking'* [18].

Дієслова, які виражають згоду / незгоду у поєднанні з заперечною часткою *not* чи з іншими дієсловами негативного значення, змінюють свою семантичну ознаку і перетворюють позитивне ставлення у негативне, і навпаки. Прикладом незгоди є: '*I'm sure Lorraine wouldn't agree'* [16, с. 256]. Прикладом згоди є: '*Well', Selden said unable to disagree with the assessment* [16, с. 238].

Окрім частин мови, мовленнєвий акт згоди / незгоди можна передавати за допомогою усталених виразів.

Автор Свиридова Т. М. визначає прагматичні ідіоми як «одиниці неоднорідного компонентного складу, неоднорідної структурної організації і ступеня усталеності, специфіка яких обумовлена їх спеціалізацією на вираженні комунікативного наміру, інтенції мовця, різного роду особистих смислів, пов'язаних з мовцем, тобто основних, домінуючих і додаткових, другорядних, допоміжних прагматичних значень» [14, с. 4]. Згоду можна виражати прагматичними ідіомами. Наприклад: '*I think I'll go in and make sure they have room for us', Wil said. 'Why don't you spend some time looking around? You're going to like this place.' 'No kidding!' I said* [19, с. 54].

Прикладами незгоди є: '*You're not dying on me, are you, Charles?' 'No.' 'I don't think so'* [21, с. 281]. / '*Except if Acland did strike Walter, it's possible the blood splatters might have replicated the fight last.' 'And pigs might fly, Nick,' said Jones with sudden weariness* [21, с. 199].

Згоду або незгоду можна висловити також за допомогою конструкції повтору. Повтор іноді використовують у заперечній формі з метою надання висловленню значення незгоди. Наприклад: *'Strange, isn't it?' 'I don't think it is strange.' Diana reached out again and briefly touched her arm* [22, с. 76]. / *'Are we going to a party?'George took her arm and hustled her out of the car. 'We're not going to a party,' he said, raising his eyebrows in glee* [16, с. 271].

Достатньо часто замість самого повтору згоду передають лише короткою відповіддю адресанта. Наприклад: '*Does the name ring a bell with you?' 'No.' 'Nor with me. Let's run through what we've got'* [22, с. 39].

Згоду / незгоду можна також реалізувати за допомогою риторичного запитання, яке виражає непогодження мовця з діями або вчинками адресата, а також передає додаткову інформацію про його ставлення до них. Наприклад: *'So do you think he'll call?' Emmy asked with what appeared to be genuine concern. A little annoyed that her friend had even considered the idea that he wouldn't call, no less verbalized it, she snapped, 'of course he'll call. Why wouldn't he?*' [20, с. 112].

Також можна виразити стверджувальними і заперечними синтаксичними конструкціями, які впливають на структуру і зміст висловлювання. Наприклад: *'Beautiful sunset', I said, then noticed Wil had disappeared into his tent and Reneau was pulling his sleeping bag from its case. 'Yes, it is', Reneau said distractedly*

without looking [19, с. 92]. / *'Yup'. Marcia nodded, taking a piece of gum out of the top drawer of her desk* [15, с. 98].

Зазначимо, що негативна відповідь не завжди означає незгоду слухача з мовцем. Наприклад: '*...He pushed me against the wall and buggered me. I bet that little fact hasn't come out in your cosy conversations with him.' 'No,' Willis agreed matter-of-factly, 'but I guessed something of the sort from your email. You said he was violent towards you'* [21, с. 97].

Отже, згода / незгода може виражатися лексемами, що відносяться до різних частин мов: іменники, прикметники, дієслова, а також різними граматичними структурами, усталеними виразами та синтаксичними конструкціями. Можна зробити висновок, що засоби вираження згоди простежуються у сучасній англійській та американській літературі частіше ніж засоби вираження незгоди. Зазначимо, що кількість синтаксичних засобів, які позначають згоду та незгоду, переважає. Частіше використовують усталені вирази та дієслова для позначення згоди / незгоди. Виявлено, що прислівники та прикметники використовують найрідше.

До перспективи дослідження відносимо комплексний аналіз мовленнєвого акту згоди / незгоди на матеріалі художнього дискурсу, що цілком відповідає антропцентричній спрямованості сучасної лінгвістики.

Список використаних джерел

1. Азнабаева Л. А. Принципы речевого поведения адресата в конвенциональ ном общении / Л. А. Азнабаева. – Уфа: изд. Башкирск. ун-та., 1998. – 182 с.

2. Апресян Ю. Д. Перформативы в грамматике и словаре / Ю. Д. Апресян // Известия Академии наук. Серия литературы и языказ. – 1986. – Т. 45, № 3. – С. 208-223

3. Арутюнова Н. Д. К проблеме функциональных типов лексического зна чения / Н. Д. Арутюнова // Аспекты семантических исследований. – М.: Наука. 1980. – С. 156-249.

4. Безугла Л. Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діало гічному дискурсі/ Л. Р. Безугла. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2007. – 332 с.

5. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Э. Бенвенист. – М.: Прогресс, 1974. – 447 с.

6. Булыгина Т. В., Шмелев А. Д. Оценочные речевые акты извне и изнутри / Т. В. Булыгина, А. Д. Шмельов // Логический анализ языка. Язык речевых действий. – М.: Наука, 1994. – С. 49-59.

7. Винокур Т. Г. Говорящий и слушающий: Варианты речевого поведения / Т. Г. Винокур. – М.: Наука, 1993. – 185 с.

8. Гак В. Г. Речевые рефлексы с речевыми словами / В. Г. Гак // Логический анализ языка. Язык речевых действий. – М., 1994 – С. 6-10.

9. Дэвидсон Д. Об идее концептуальной схемы / Д. Дэвидсон // Аналитическая философия: Избранные тексты. – М.: изд. МГУ, 1993. – С. 144-159.

10. Кобозева И. М., Лауфер Н. И. Интерпретирующие речевые акты / И. М. Кобозева, Н. И. Лауфер // Логический анализ языка. Язык речевых действий. – М.: Наука, 1994. – С. 63-71.

11. Нейленко Л. Л. Семантико-прагматические свойства высказываний со значением согласия (на материале английского диалога): автореф. дис. канд. на соискание ученой степени канд. філол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / Л. Л. Нейленко – Пятигорск, 2004. – 16 с.

12. Остин Дж. Значение слова / Дж. Остин // Аналитическая философия: Избранные тексты. – М.: изд. МГУ, 1993. – С. 105-121.

13. Петров В. В., Переверзев В. Н. Прагматика: формальная репрезентация или логическая модель? / В. В. Петров, В. Н. Переверзев // Логический анализ языка. Проблемы интенсиональных и прагматических контекстов. – М. : На ука, 1989. – С. 227-241.

14. Свиридова Т. М. Согласие-несогласие как фрагмент языковой картины мира // Предложение. Текст. Речевое функционирование языковых единиц: Межвузовский сборник научных трудов. – Елец: ЕГУ им. И. А. Бунина, 2002. – 214 с.

15. Bushnell C. Lipstick Jungle. – London, 2006. – 432 p.

16. Bushnell C. Trading up. – London, 2003. – 548 p.

17. Longman Dictionary of Contemporary English. Edinburgh, 2003. – 1949.

18. Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English. Oxford University Press, 2000. – 1422.

19. Redfield J. The Celestine Prophecy. – Great Britain, 1994. – 282 p.

20. Walters M. Disordered Minds. – London, 2004. – 594 p.

21. Walters M. The Chameleon’s Shadow. – London, 2008. – 527 p.

22. Walters M. The Ice House. – London, 1993. – 430 p.

Неліпович Г.О.
Рівненський державний гуманітарний університет

ФУНКЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ЛЮДИНИ У ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Анотація. Статтю присвячено проблемі функцій фразеологічних одиниць на позначення інтелектуальних характеристик людини у

публіцистичних текстах на основі журналів “Der Spiegel” та “Frankfurter allgemeine Zeitung”. Описано функціональні властивості паремій у публіцистичних текстах. Встановлено, що найбільш поширеними є образність, емоційність, оцінність, експресивність, інформативність, контрастність та іронічність.

Ключові слова: паремія, фразеологічна одиниця, інтелект, публіцистичний текст, функціональність.

Annotation. The article deals with the problem of the functions of phraseological units on the designation of intellectual properties of a person in journalistic texts on the basis of journals “Der Spiegel” and “Frankfurter allgemeine Zeitung”. The functional properties of paramias in journalistic texts are described. It is found that the most common are figurativeness, emotionality, evaluation, expression, informative, contrast and irony.

Keywords: paremia, phraseological unit, intelligence, journalistic text, functionality.

Фразеологічні одиниці вмістили в себе багатовікову історію народу. Вони виявляють здатність відбирати й осмислювати найтиповіші явища суспільного життя, узагальнювати їх у стислій, зручній для запам'ятовування і масового поширення формі, викликають переживання, прикрашають мову, передають дух народу. Фразеологізми та їх різновиди є оптимальним засобом впливу, який використовується не лише з метою донесення інформації до народу, а йз метою актуалізації його уваги. Саме тому паремії вживаються майже в усіх стилях мовлення з чітко вираженим стильовим призначенням.

В. Архангельський, В. Виноградов, Д. Бранник, Л. Булаховський, Л. Козирєва, Л. Супрун, М. Шанський, О. Демська, О. Кунін та низка інших дослідників присвятили чимало наукових праць дослідженню функціонування фразеологізмів у різних стилях мовлення

Актуальність роботи визначається недостатньою розробленістю досліджень щодо функціонально-прагматичного аспекту німецьких фразеологізмів на позначення інтелектуальних характеристик людини з урахуванням використання їх у публіцистичному стилі.

Метою дослідження є виявлення функцій фразеологічних одиниць на позначення інтелектуальних характеристик людини у публіцистичних текстах.

Під поняттям “фразеологічна одиниця” прийнято розуміти лексико-граматичну єдність двох або більше компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення, яка, маючи цілісне значення, відтворюється у мовленні за традицією, автоматично [2].

Сучасний публіцистичний текст – динамічний об’єкт дослідження, у якому проявляється внутрішня суперечливість мови. Експресивний фактор є інгредієнтом значення фразеологізму та співвідноситься з предметно-логічним.

На цьому співвідношенні ґрунтується стилістична класифікація фразеологізмів преси. Так, М. М. Шанський розрізняє міжстильові, розмовно-побутові та книжні фразеологізми [7].

А. Г. Назарян розширюючи пропоновану класифікацію М.М. Шанського, виділяє шість стилістичних категорій із урахуванням сфери вживання фразеологізмів: нейтральні (нейтрально-літературні), розмовно-фамільярні, побутові, жаргонні, книжні та поетичні [5].

Взявши за основу їх наукові доробки, учені розрізняють наступні стилістичні типи ФО сучасної німецькомовної преси: книжні, нейтральні, розмовно-побутові та стилістично-знижені, за якими визначається шкала рівнів стилістичного забарвлення ФО сучасної преси [4].

З огляду на те, що метою публіцистичного тексту є передавання інформації з одночасним впливом на читача, слухача, переконуванням їх у чомусь, спонукання до відповідних вчинків та дій, тому доречним є вживання мовних одиниць, які легко впізнати, запам'ятати, повторити, а саме: фразеологічні звороти, які досить часто доповнюють аргументацію [1].

На основі аналізу публіцистичних текстів, представлених на сторінках журналів “Der Spiegel”, “Frankfurter allgemeine Zeitung” можемо констатувати, що в цих періодичних виданнях з неоднаковою частотою функціонують фразеологізми на позначення інтелектуальних характеристик людини найрізноманітнішого образно-експресивного потенціалу. Це пояснюється багатожанровістю публіцистичного мовлення: замітки, статті, інтерв’ю, репортажі, звіти, есе. Із усієї сукупності фразеологізмів можна виділити наступні функції:

1) образність: „*einen Wurm im Kopf haben*“ – означає страждати нав’язливою ідеєю, багато думати про це. На поверхневому рівні розташований матеріал пов’язаний із бридливим ставленням людини до черв’яків, проте даний вираз свідчить про метафоричне перенесення факту неприємного для людини проживання хробака на будь-які інші обставини.

2) емоційність: *„Was man nicht im Kopf hat, hat man in den Beinen“*– означає, дурні, необдумані вчинки, ідеї, думки при їх реалізації на практиці не вирішують проблему, а лише створюють метушню, завдають додаткові турботи. Емоційності даному фразеологізму надає емоційно-забарвлена лексика: dumm.

3) оцінність: *„nicht ganz richtig im Kopf sein“*– означає, бути не дуже розумним. Вираз вживають, коли хочуть оцінити наявність інтелекту у людини, зазвичай після певних необдуманих вчинків, на основі яких і виникає образ нерозумної особи.

4) експресивність: „*nicht alle Teller im Schrank haben*“ – означає, що людина є нерозумною. Голова в німецькій фразеології може асоціюватися з посудом, якщо ж говориться про його відсутність, то це вказує на проблеми з

розумовими здібностями. Таким чином категорія експресивності реалізується завдяки використовуванні метафори.

Крім цього, фразеологізмам, які вживаються в публіцистичних творах, притаманні інформативна, контрастна та іронічна функції:

1) інформативність: „*jmdm. zur Vernunft bringen*“ – турбуватися, щоб хтось взявся за розум. Фраза заснована на ідеї, тому, хто має безглузді думки, допомогти змінити свою поведінку на краще. Саме в даному повідомленні ґрунтується інформативна функція.

2) контрастність: „*dumm wie Stroh*“ – бути дурним як солома. Дана функція реалізується в мовленні завдяки порівнянню з іншими предметами чи явищами.

3) іронічність: *„dich hat der Esel wohl im Galopp verloren?“* – означає, що людину вважають за дурня. Представлений нами вираз означає зневажливе ставлення до людини, адже впавши з осла можна отримати певні побічні ефекти, і тим самим бути схожим на дану тварину. Поєднавши все це у риторичному питанні ми отримуємо насмішку над людиною, іронічний сміх.

Фразеологізми привертають увагу читачів, наближують важкий для сприймання текст до аудиторії будь-якого рівня, поглиблюють зміст, надають додаткових відтінків висвітлюваній темі.

Фразеологічні одиниці широко використовуються в публіцистичних текстах як яскравий, вдалий і легковпізнаний матеріал. Функціонують для образно-емоційної і оцінної характеристики в різних композиційно-структурних частинах тексту. Виразні семантико-стилістичні якості фразеологізмів, їхня образність, внутрішня форма приваблюють читачів та слухачів.

У результаті нашого дослідження встановлено, що до типових стилістичних функцій ФО на позначення інтелектуальних характеристик людини належать образність, емоційність, оцінність, експресивність, інформативність, контрастність та іронічність. Аналіз досліджуваних ФО встановив, що функцію образності виконує 100% ФО на позначення інтелектуальних характеристик людини, емоційність – майже 12%, оцінність – понад 25%, експресивність – близько 21%, інформативність – майже 20%, контрастність – більше ніж 15% та іронічність – приблизно 7%.

Вивчення фразеологізмів у публіцистичному мовленні переконує в тому, що паремії виступають засобом найяскравішої виразності, емоційної забарвленості, стилістичної експресивності.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо вивчення функціональних властивостей фразеологізмів на позначення інтелектуальних характеристик людини в інших жанрах на основі порівняння їх з українськими відповідниками.

Список використаних джерел

1. Авксеньєв Л., Калашник В., Ужченко В. Фразеологія сучасної української мови. — Х.: Основа, 1977.
2. Баранник Д. Х. Церемоніальний різновид публіцистичного стилю / Д. Х. Баранник // Мовознавство. — 1977. — № 3. — С. 14–19.
3. Дем'яненко Н. Б. Фразеологічні одиниці на позначення ментальної діяльності людини як відображення мовної картини світу (на матеріалі польської мови) [Електронний ресурс] / Дем'яненко Н. Б. – Режим доступу до ресурсу: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/75096/11-Demyanenko.pdf?sequence=1.
4. Марковська А. В. Міжкультурний аспект перекладу німецьких фразеологізмів / А. В. Марковська. // 3. – 2014.
5. Назарян А. Г. Фразеология современного французского языка : [монография] / А. Г. Назарян. – М. : Высшая школа, 1976. – 320 с.
6. Остапович О. Я. Національно марковані фразеологічні одиниці австрійського варіанту сучасної німецької мови : дис. ... к. філол. н. : 10.02.04 "Германські мови" / О. Я. Остапович. – К. : Київ. держ. лінгв. Ун-т, 1999. – 207 с. Ужченко Д. В. Семно-компонентний аналіз як засіб виявлення культурно-національних конотацій фразеологічних одиниць / Д. В. Ужченко // Вісник Луганського державного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка : філологічні науки. – Луганськ, 1998. – № 9. – С. 190–195.
7. Шанский Н. М. Фразеология современного руського языка / Н. М. Шанский. – М. : Высшая школа, 1985. – 160 с.
8. Eismann W. Psycholinguistische Voraussetzungeiner Definitionderphraseologischen Einheit / W. Eismann // Phraseologie. – Heidelberg : Groos, 1981. – S. 59–95.
9. Sternkopf J. BedeutungsschichteninphraseologischenEinheiten / J. Sternkopf // DeutschalsFremdsprache. – 1992. – H. 2. – S. 95–99.

УДК 811.111

Олексієнко Л.О.
Національний транспортний університет, м. Київ

СПЕЦИФІКА ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ДИСКУРСІ СУЧАСНОЇ АНГЛОМОВНОЇ РЕКЛАМИ (на матеріалах американських друкованих видань)

Анотація. Реклама являє собою багатопланове явище, адже окрім того, що вона відіграє важливу економічну роль, формуючи попит та стимулюючи продажі, вона виконує ряд важливих ролей в соціумі. Основні завдання дослідження полягають у тому, щоб проаналізувати поняття "реклама" та

“рекламний дискурс”. Для вивчення проблеми та розв’язання завдань дипломної роботи використано комплекс методів, які базуються на комунікативно-функціональному підході та включають теоретичний аналіз спеціальної літератури за темою дослідження. У даній роботі використано контекстуально-семантичний аналіз для дослідження семантико-змістових характеристик лексичних одиниць заголовків рекламних текстів. Основна увага перекладача полягає у передачі впливу та враження тексту з рідної мови на мову перекладу.

Ключові слова: рекламна індустрія, рекламний дискурс, структурно-семантичні трансформації, теоретичний аналіз, заголовки, маркетингові тексти.

Annotation. Advertising is a multi-faceted phenomenon, because, besides the fact that it plays an important economic role, generating demand and stimulating sales, it performs a number of important roles in society. The main objectives of the study are to analyze the concept of "advertising" and "advertising discourse." To study the problem and solve the tasks of the thesis, a set of methods based on the communicative-functional approach is used and includes a theoretical analysis of the special literature on the subject of the research. This contextual-semantic analysis is used to study the semantic-content characteristics of lexical titles of advertising texts. The focus of the translator is to transfer the impact and impression of the text from the native language to the language of translation.

Key words: the advertising industry, advertising discourse, structural-semantic transformations, theoretical analysis, headlines, marketing texts.

На сучасному етапі розвитку технологій рекламна індустрія посідає досить важливу роль у нашому житті. Світовий бізнес будується на рекламі, значна кількість проектів залежить від того, наскільки вдалою буде реклама. Реклама – багатопланове явище: окрім того, що вона відіграє важливу економічну роль, формуючи попит та стимулюючи продажі, вона виконує ряд важливих ролей в соціумі. Кожного дня рекламні статті, ролики, звернення діють на людську підсвідомість, формуючи споживацький світогляд щодо вподобань, а також беруть участь у формуванні певних стереотипів поведінки та типів мислення, таким чином відіграючи соціальну роль.

Важливою ознакою реклами є її здатність впливати на формування самооцінки особистості, виконуючи психологічну роль у житті людини. Те, що ми бачимо або чуємо кожного дня здатне впливати на нашу психіку, поведінку, адекватне сприйняття навколишнього світу.

Коли мова йде про рекламу, перш за все мається на увазі процес, що охоплює величезну кількість проблем. І саме від грамотності побудови рекламного звернення до цільової аудиторії й залежатиме його успіх.

Оскільки перекладачі є представниками однієї національно-лінгвокультурної спільноти і, відповідно, повинні мати певну когнітивну базу,

тобто певним чином структуровану сукупність необхідних обов'язкових знань як своєї, так і іншої національно-культурної спільноти (так звані фонові знання), адже ними володіють носії цих мов і ці знання формують специфічний національно-культурний менталітет. Це допоможе в подальшому підтримувати зв'язок між торгівлею вітчизняними та зарубіжними товарами і послугами.

Трансформації, або перекладацькі перетворення притаманні анломовному рекламному дискурсу, так як і будь-якому іншому. При перекладі реклами, головне – вміти передати зміст письмового або усного висловлювання засобами іншої мови без втрати головної думки. Адекватний (повноцінний) переклад визначається як переклад, що відповідає оригіналу за функцією (повноцінності передачі) і за обиранням засобів перекладачем (повноцінності мови і стилю). Функціональна точність, характерна для адекватного перекладу, не лише допускає, але нерідко і вимагає відмови від формальних, словникових відповідностей. Адекватний переклад реклами та рекламних заголовків надзвичайно важливий, адже треба вміло передати їх суть та зміст.

Перекладач який добре озброєний лінгвістично, історично та культурно може задовільно виконати завдання адекватного перекладу, що полягає в передачі смислового змісту, емоційній виразності і словесно-структурну оформленні оригіналу [2, с. 391-394].

Відмінності в системах мов і правилах використання одиниць мови постійно створюють визначення проблеми в процесі перекладу, внаслідок чого перекладач вимушений використовувати прийоми перекладу, що називаються перекладацькими трансформаціями. До таких трансформацій і відносяться структурно-семантичні трансформації.

При перекладі рекламного дискурсу використовуються різноманітні перекладацькі трансформації, такі як:

- генералізація – заміна одиниці похідної мови, що має більше вузьке значення, одиницею мови перекладу з ширшим значенням;

- конкретизація – це процес, що протилежний генералізації і полягає у заміні слова або словосполучення з широким предметно-логічним значенням на одиницю мови перекладу з більш вузьким значенням;

- прийом смислового розвитку полягає у заміні словникової відповідності при перекладі контекстуальною, логічно пов'язаною з нею слова чи словосполучення;

- антонімічний переклад - широко поширена комплексна лексико-граматична заміна, суть якої полягає в трансформації стверджувальної конструкції на негативну або, навпаки, з негативної на ствердну, що супроводжується заміною одного із слів речення похідної мови, що перекладається, на його антонім у мові перекладу;

- прийом цілісного перетворення - певний різновид смислового розвитку, при якому перетворюється внутрішня форма будь-якого відрізку

мовного ланцюга - від окремого слова, переважно складного, до синтагми, а іноді і цілого речення.

- прийом компенсації – це заміна непередаваного елементу оригіналу елементом іншого порядку у відповідності із загальним ідейно-художнім характером оригіналу і там, де це представляється зручним за умовами української мови [1, с. 190-197].

Наведемо приклади кожного зі способів перекладу рекламних повідомлень.

Конкретизація спостерігається у даному рекламному повідомленні: ‘*Things look promising’*, яке перекладається як *“Положення виглядають багатообіцяюче”*. Тут *things* вжито не в загальному значенні, як речі, а в більшу вузькому – *положення*.

Генералізацію можемо спостерігати у наступному виразі: *Shoot down your fears! – Подолай свої страхи!* Перекладаємо *shoot down не дослівно, як розстріляй,* а як *подолай*, у загальному значенні.

Прийом смислового розвитку бачимо тут: *Additional evidence comes from comparative studies of living animals and plants. – Додаткові докази можна отримати через порівняльні дослід-ження існуючих тварин та рослин.* В перекладі цього речення використовується слово, значення якого є логічним розвитком значення слова, що перекладається. Іноді відхилення в перекладі від "букви" оригіналу необхідно для досягнення адекватності перекладу, оскільки в мовах оригіналу та перекладу можуть діяти різні мовленнєві норми та існувати різні традиції мовлення.

Антонімічний переклад спостерігаємо у такій соціальній рекламі: *If you want to cross the street remember to look at the traffic lights first. Якщо хочеш перетнути вулицю, не забудь спочатку подивитися на світлофор.* Стверджувальну за формою пропозицію перекладено негативною, так як в українській мові дієслово *пам'ятати* не поєднується з інфінітивом. Перекласти ж цю фразу без антоніма не можна за стилістичними міркуваннями:*"... Пам'ятай про те, щоб подивитися на світлофор"*. Ще одним прикладом є вислів: *Take your time. – Не поспішай.*

Прийом цілісного перетворення використано у фразі з рекламного повідомлення: *Never mind. – Не звертайте уваги.* Специфіка розмовної мови частіше все вимагає цілісного перетворення при перекладі.

Щодо прийому компенсації, то його спостерігаємо у даному зверненні: *Hush! It’s OK! – Тсс! Не бійся!* Компенсацію вжито для того, щоб звертання звучало більш переконливо [5].

Основна увага перекладача полягає у передачі впливу та враження оригінального вихідного тексту, використовуючи всі засоби, які вони використовують, на цільовій мові та культурі. Шумовий вираз не завжди можна

розміщувати в точно такому ж місці в перекладі, як і в вихідному тексті, тому перекладач часто намагатиметься створити подібний ефект десь у тексті.

Як же пов'язані між собою семантика і реклама? Перш за все, згадаємо, що семантика - це область мовознавства (вивчення мови), присвячена вивченню сенсу. Тобто йдеться не про самі слова, а про те, як ми їх використовуємо. Іншими словами можна стверджувати, що маркетологи чи рекламісти - це експерти з семантики. Але пошуковий маркетинг - це програмна текстова реклама [4, с. 105-113].

Щодо аспектів традиційного рекламного стилю, який і досі використовується, можна виділити аксіологічний, нормативний і функціональний.

У аксіологічному відношенні стиль може бути високим, таким як мова од, дифірамбів, відозв, трагедій; низьким, наприклад це мова анекдотів, байок, комедій, що дозволяє використання розмовних і просторічних одиниць і середнім, де використовуються нейтральні загальнолітературні слова. Аксіологічний аспект стилю реклами досить важко охарактеризувати через різноманітність повідомлень, проте у більшості випадків в рекламі використовується середній стиль з використанням елементів високого і низького стилів в залежності від цілей і завдань рекламного повідомлення.

Нормативний аспект характеризує ступінь відповідності викладу матеріалу до загальноприйнятих норм. З одного боку, реклама повинна бути оригінальною, щоб привернути увагу споживача, з іншого – має бути дотримана міра й доцільність у викладі матеріалу. Типовий представник цільової аудиторії не схильний витрачати час на словесну еквілібристику - його цікавить конкретна особиста вигода від товару або послуги [2, с. 423-425].

Функціональна особливість семантичних трансформацій передбачає поділ на офіційно-діловий, науковий, публіцистичний, художній та розмовний стилі. У рекламі використовуються в основному художній і розмовний стилі (за необхідності із залученням мовних засобів інших стилів), адже мовні засоби цих стилів мають сильне емоційно-експресивне забарвлення і дозволяють зробити рекламний текст більш виразним, доступним, підвищують читаність і роблять його легшим для запам'ятовування. [3, с.362-367].

Усі фразеологічні перетворення можна розділити на два типи: семантичний та структурно-семантичний. Семантичні перетворення формуються за допомогою механізмів дефразеологізації та подвійної актуалізації. Структурно-семантичні перетворення складені компонентами, що розширюють оригінальні множини виразів, що реалізуються внаслідок розширення і заклинювання, зменшення компонентів композиції шляхом "урізання" та заміни компонентів [2, с. 398-400].

Отже, мова рекламного повідомлення повинна бути наближеною до усної розмовної (повсякденної) мови, тому в рекламі часто використовуються різні

розмовні конструкції: побутова лексика і фразеологія, емоційно-експресивна лексика (частки, вигуки), вступні слова та звернення. Однак мова рекламного повідомлення безпосередньо залежить від цільової аудиторії та загальної мети. Наприклад, рекламодавець не стане описувати будь-який технічний товар побутовою мовою. Якщо звернення спрямоване на фахівців, можуть використовуватися ті науково-професійні положення і терміни, якими володіють представники даної цільової групи.

Список використаних джерел

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Частина І. Граматичні труднощі / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 271 с.
2. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспекти перекладу) / І. В. Корунець. – Вінниця, 2003. – 448 с.
3. Кочерган М. П. Контрастивна семантика на порозі нового тисячоліття. Проблеми зіставної семантики /М. П. Кочерган. – Зб. наук. статей. – 2001. – № 5. – 424 с,
4. Левченко О. П. Лінгвокультурологія та її термінна система / О. П. Левченко // Вісник Нац. ун-ту "Львів.політ." – Львів, 2003. – № 490. – 490 с.
5. Лексичні трансформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://studopedia.com.ua/1_363820_tema--leksichni-transformatsii.html

Преступенко Д.Ю.
Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича

АНГЛІЙСЬКІ ІМЕННИКОВІ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ НА ПОЗНАЧЕННЯ PERSON: ЛІНГВАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. Останнім часом спостерігається значний інтерес лінгвістів до елементів номінації у мові, фокусуванням уваги мовознавців на способах та шляхах мовної номінації, лексичного складу мови. В нашій роботі ми приділили увагу дослідженню англійських іменникових словосполучень на матеріалі англомовних публіцистичних та художніх текстів. Ми дослідили історію вивчення вказаного виду словосполучень.

Ключові слова: словосполучення, іменникові словосполучення, препозиційні, постпозиційні, пре- і пост позиційні.

Abstract. Recently there has been considerable interest of linguists to the elements of the category in language, a focus of linguists on ways and means of linguistic category of lexical structure of language. In our work we paid attention to

the study of English noun phrases in English journalistic and literary texts. We explored the history of the study of a specified form of words.

Key words: collocations, noun phrases, preposition, postposition, pre - and postposition.

Об'єктом дослідження є англійське словосполучення, відібране з художніх творів, журналів, які є встановленим лінгвістичним матеріалом за характерними англійськими словосполученнями, які функціонують в англійському художньому тексті.

Словосполучення неодноразово були об'єктом дослідження таких науковців як: В.В Бурлакова, В.В. Виноградов, В.М. Ярцева, Г. Суїт, Д. Грінвуд, Дж. Прістлі, Є.В. Юр'єва, М.Я. Блох, О.М. Пешковський, Ф.Ф. Фортунатов та інших. З XVIII ст. в зарубіжній лінгвістиці можна простежити перші спроби дослідження іменникових словосполучень. Було виділено ядерний та залежний компонент, а також проведено дослідження їх структури. Джеймс Брайтленд вперше проаналізував словосполучення з іменниковим ядром та кількома прикметниками в постпозиції до нього. Деякі мовознавці тлумачать словосполучення, спираючись на етимологію терміну. Словосполученням називали будь-яке сполучення повнозначних слів, оформлене граматичними та смисловими показниками, незалежно від їх форми та функції в реченні [1, с. 23]. Таке розуміння сутності словосполучень належить О.М. Пешковському та Ф.Ф. Фортунатову [2, с. 17]. В українській лінгвістиці словосполучення досліджували Д.І. Кваселевич, І.Б. Петриченко, Н.Ф. Клименко, С.М. Єнікеєва, Т.Г. Лук'янова, Т.Г. Малік та інші.

У нашій роботі ми досліжували структуру іменникових словосполучень у постпозиції, препозиції та у двосторонньому розташуванні відносно ядра словосполучення, виокремили особливості будови словосполучення у художньому та публіцистичному дискурсах. Матеріалом наших наукових пошуків стали американські англомовні журнали TIME та PEOPLE, художні твори A Spool of Blue Thread by Anne Tyler та To kill a Mockingbird by Harper Lee, електронні видання Babbel magazine, FluentU, PetBreeds by GRAFIQ. Загалом, за допомогою методу кількісних підрахунків вдалось виокремити 172 приклади вищевказаних словосполучень, з них 21, 1% становлять двосторонні 48, 5% -препозиційні та 30, 4% - постпозиційні словосполучення.

Досліджуючи іменникові словосполучення, нам вдалось виявити, що в препозиційних іменникових словосполученнях перед головним словом можуть розташовуватися прикметники, прикметникові словосполучення, а також числівники (див. Табл. 1.1).

Табл. 1.1 Дистрибутивна формула препозиційних словосполучень та їх аналіз за безпосередніми складовими

Adj. + Adj. + N.	$M_1 + M_2 + N$
Adj. + AdjP + N	$M_1 + M_2 + N$
Adj. + Adj. + Adj. + N	$M_1 + M_2 + M_3 + N$
AdjP + N	$M_1 + N$
Numeral+Adj+N.	$M_1 + M_1 + N$

У постпозиції до іменника можуть розташовуватись прикметникові словосполучення, прийменникові словосполученні,прикметники, а також числівники (див. Табл. 1.2).

Таблиця 1.2 Дистрибутивна формула постпозиційних словосполучень та їх аналіз за безпосередніми складовими.

N + Adj.	$N + M_1$
N. + Adj.+ PP	$N + M_1 + M_2$
N. + Adj. + Adj.	$N + M_1 + M_2$
N. + Adj. + AdjP.	$N + M_1 + M_2$
N. + Adj. + AdjP. + Adj	$N + M_1 + M_2 + M_3$

У двосторонньому розташуванні відповідно до головного слова можуть знаходитись прикметники, прикметникові та прийменникові словосполучення (див. Табл. 1.3).

Табл. 1.3 Дистрибутивна формула двосторонніх словосполучень та їх аналіз за безпосередніми складовими

Adj. + N. + AdjP.	$M_1 + N + M_2$
Adj. + Adj. + N. + AdjP.	$M_1 + M_2 + N + M_3$
AdjP. + Adj. + N. + AdjP.	$M_1 + M_2 + N + M_3$

Так як структура англійської та української мов різниться, необхідно зазначити, що в англійській мові артикль є препозиційним. Наприклад, у словосполученні *«the house»,* де the виступає артиклем, що знаходиться у препозиції до іменника house. Можна стверджувати, що *«the house*» є словосполученням,так як артикль *the* уточнює значення іменника *house.* Формула такого словосполучення буде виглядати таким чином : Article+ N [3, с. 15].

За допомогою аналізу безпосередніх складових та дистрибутивного аналізу ми розглянули іменникове словосполучення з модифікуючим елементом у постпозиції (Рис. 1 Структура препозиційного іменникового словосполучення):

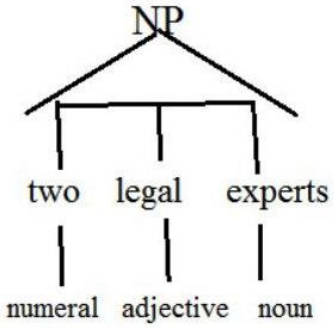

Рис. 1. Структура препозиційного іменникового словосполучення

На рис. 1 показано, що структурно словосполучення складається з трьох компонентів: головного слова – experts, препозиційного детермінанта, вираженого прикметником legal та числівника two. При розгляді словосполучення за безпосередніми складовими виявляємо 3 безпосередні складові: Numeral+Adj+Ns [4].

Зокрема, до складу препозиційних словосполучень (тобто до тих, де модифікатори знаходяться зліва від детермінанта) належить словосполучення *nervous but excited Bran*, ім'я – *Bran* в даному словосполученні виступає ядром словосполучення, воно вказує на чоловічу стать особи, модифікатори *nervous і excited* , що знаходяться у препозиції до детермінанта вказують на емоційний стан особи.Отже,можна вивести дистрибутивну формулу словосполучення: Adj. + Adj. + Name [3, с. 18].

У нашому дослідженні постпозиційні іменникові словосполучення на позначення person становили 30,4% від загальної кількості словосполучень. У словосполученні *Queen the Great*, слово *Queen* є іменником та ядром словосполучення. Спостерігаємо, що модифікатори ядра слідують за іменником, а саме, знаходяться у постпозиції відповідно до детермінанта. Так як модифікатори розташовуються після детермінанта, можемо зробити висновок, що дане словосполучення є постпозиційним. Дистрибутивна формула: N + Adj [3, с. 21].

Аналізуючи семантику постпозиційних іменникових словосполучень слід виділити наступне*: the man was an oathbreaker, a deserter from the Night's Watch.* Можна припустити, що дане речення описує статус чоловіка, а відтак, можна зробити певні припущення щодо його морального стану; також можна зробити висновок про характер такої людини- на це вказують модифікатори-іменники, що розташовуються у постпозиції відповідно до детермінанта. Також

вищезазначені модифікатори несуть негативну характеристику особи [3, с. 25].

Розглянемо іменникове словосполучення у складі рачення: словосполучення *The boy was big and broad and growing every day, with his mother's coloring, the fair skin, red-brown hair, and blue eyes of the Tullys of Riverrun,* яке також належить до ряду постпозиційних. Провівши семантичний аналіз, можемо зробити висновок, що в даному реченні описується зовнішність персонажа, а також порівнюється із зовнішністю його матері [3, с. 145].

У двосторонніх словосполученнях модифікатори знаходяться по обидва боки від детермінанта. Розглянемо даний вид утворення на наступному прикладі*: a cold opportunist who is only looking out for his own inheritance.* У даному прикладі бачимо,що модифікатори – прикметник cold та підрядне речення *who is only looking out for his own inheritance* розташовуються двосторонньо по відношенню до головного слова - іменника-детермінанта opportunist. Важливо зазначити, що дане словосполучення може також виступати у ролі речення. Складемо дистрибутивну формулу даного словосполучення: Adj. + N. + AdjP. На прикладі даної формули можемо чітко простежити структуру словосполучення, де ядро словосполучення знаходиться в центрі, тоді як модифікатори, розташовані як в постпозиції, так і в препозиції відповідно до ядра, додають певну інформацію до означуваного слова. Отже, зважаючи на конструкцію словосполучення, можна підтвердити його приналежність до ряду двосторонніх [4].

У двосторонніх словосполученнях модифікатори знаходяться по обидва боки від детермінанта. Доцільно буде розглянути даний вид утворення на наступному прикладі*: a cold opportunist who is only looking out for his own inheritance.* У даному прикладі бачимо,що модифікатори – прикметник cold та підрядне речення *who is only looking out for his own inheritance* розташовуються двосторонньо по відношенню до головного слова - іменника-детермінанта opportunist. Важливо зазначити, що дане словосполучення може також виступати у ролі речення. Доцільно скласти дистрибутивну формулу даного словосполучення: Adj. + N. + AdjP. На прикладі даної формули можемо чітко простежити структуру словосполучення, де ядро словосполучення знаходиться в центрі словосполучення, тоді як модифікатори, розташовані як в постпозиції, так і в препозиції відповідно до ядра, додають певну інформацію до означуваного слова. Отже, зважаючи на конструкцію словосполучення, можна підтвердити його приналежність до ряду двосторонніх [4].

Для аналізу структури та семантики іменникового словосполучення на позначення person ми обрали комбінацію структурного та семантичного методів. Послуговуючись методом структурного аналізу, ми досліджуємо іменникові словосполучення зсередини, аналізуємо його компоненти та створюємо дистрибутивні моделі.

Для проведення нашого дослідження ми послуговувалися структурним методом, методами дистрибутивного аналізу та аналізу безпосередніх складових, а також методом кількісних підрахунків.

Ми провели дослідження різних типів іменникових словосполучень: препозиційних,пост позиційних та двосторонніх. За допомогою методу кількісних підрахунків дослідили відсоткове співвідношення різних видів словосполучень на матеріалі текстів англомовного та публіцистичного дискурсу.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в можливості дослідження перекладу іменникових словосполучень в українському художньому дискурсі.

Список використаних джерел

1. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике : [учеб. пособие] / И. В. Арнольд. – М. : Высш. шк., 1991. – 140 с.

2. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика : [учебное пособие] / И. М. Кобозева. – М. : Эдиториал УРСС, 2000. – 352 с.

3. Tyler A. A Spool of Blue Thread / Ann Tyler. – New York: The Big Five Book Publishers, 2015. – 368 с.

4. Bale D. How to describe appearance [Електронний ресурс] / David Bale. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://www.fluentu.com/

Приміч О.В.
Рівненський державний гуманітарний університет

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНІ ОЗНАКИ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ

Анотація. У статті визначається поняття «Інтернет комунікації». Детально характеризуються функціонально-стилістичні ознаки даного явища. Досліджується спільне та відмінне між Інтернет комунікацією та спілкуванням в реальному житті.

Ключові слова: Інтернет, комунікація, інформація, повідомлення, система.

Annotation. The article defines the concept of "Internet communication". Functional-stylistic features of this phenomenon are characterized in detail. A collaborative and distinct study is conducted between Internet communication and communication in real life.

Key words: Internet, communication, information, message, system.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день існує три методологічні підходи до проблеми комунікації. Перший ґрунтується на класичній позитивістській методології суб'єкт- об'єктних диспозицій. Онтологія соціальних комунікацій в даному підході заснована на системних зв'язках і функціях. Комунікативні технології ставлять завдання сконструювати бажаний образ того чи іншого суб'єкта і соціальні зв'язки в системі. В плані управління тут передбачається суворий контроль за поведінкою системи і виключення всіх зайвих взаємозв'язків. Другий – некласична методологія (її фундатором є Ю. Габермас), яка ґрунтується на когнітивній моделі суб'єкт-об'єктних відносин. Феноменологічна за своїми витоками методологія виділяє сферу інтеракції (комунікації) як особливий онтологічний об'єкт. Третій, так званий постнекласичний підхід, створений німецьким соціологом Н. Луманом, зводить природу соціального до суб'єкт-суб'єктних відносин, тобто до принципу інтерсуб'єктивності і виключає об'єктивність.

Ряд технократичних підходів до вивчення комунікації був обумовлений специфікою конкретно історичних умов та самого предмету дослідження. Після Другої світової війни роль технічних засобів комунікації в розповсюдженні знань, культури та формування особистості стала центральною темою в роботах сучасних футурологів, які пророкували «технотронну еру» і «інформаційне суспільство». Таким чином виникають концепції технологічного детермінізму, основною серед яких є теорія інформаційного суспільства, яка розглядає сучасні технічні засоби інформації в якості найважливішого стимулу та джерела соціального розвитку.

Також одним із сучасних методологічних підходів є розуміння комунікації як атрибуту людської поведінки та необхідною умовою соціальної взаємодії в суспільстві. І в нашому дослідженні ми розглядаємо комунікацію в її широкому значенні - як одну з основ людської діяльності, людської поведінки, як необхідну умову соціальної взаємодії в суспільстві. Цю обставину підкреслює американський соціолог Ч. Кулі, який розуміє під комунікацією «механізм, завдяки якому стають можливими існування та розвиток людських взаємовідносин» [2, с. 37].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтернет комунікація за рівнем свого впливу на інші сфери спілкування не має собі рівних, а тому становить простір міждисциплінарних досліджень. Перші дослідники інтернет-комунікації (О. Галичкіна, Л. Іванов, Г. Трофімова, M. Castells, D. Crystal, E. Dyson, J. Nielsen) виокремлювали в цьому явищі всього кілька параметрів: гіпертекстовість, електронний сигнал як канал спілкування; віртуальність; дистантність, тобто розділ у просторі й у часі; опосередкованість; креолізованість; статусну рівноправність учасників; комбінацію різних типів дискурсу. На сьогодні кількість параметрів інтернет комунікації обчислюється десятками (роботи О. Горошко, Н. Мечковської, І. Розиної, М. Сидорової,

Л. Щипициної, S. Barnes, B. Danet, S. Herring, K. Hillis, C. Marshall, J. Suler): комунікативне багатоголосся, поліфункціональність, неієрархнічність, децентралізація, переважно горизонтальні комунікативні взаємодії учасників, високий ступінь гнучкості, рухливості, швидкість створення й розпаду комунікативних структур і спільнот. Існуючий рівень досліджень дає змогу виокремити тенденції розвитку інтернет-комунікації, що становлять міждисциплінарний інтерес: тенденція до мережецентричності (Net-Centric) дозволяє децентралізувати й прискорити циркуляцію інформації, посилити мобільність комунікацій, оперативність розроблення рішень та їх якість; тенденція до мобілізаційності передбачає можливість створення комунікацій, що викликають суспільний інтерес і потенційно можуть привести до колективних дій у реальності; тенденція до посилення діалогічності: жанри інтернет комунікації діалогічно орієнтовані, що послугувало основою для їх трансформації; володіння нормами спілкування в мережевому жанрі сприяє породженню веб-хвиль (Web-waves) навколо будь-якої мовленнєвої або немовленнєвої події; тенденція до формування суспільної думки через застосування гіпертекстуальності, що сприяє формуванню ієрархії смислів у системі гіперпосилань; тенденція до асиметричних комунікацій: комунікативна асиметрія містить у собі асиметричність інформації, що створюється за допомогою підстроювання інформаційного потоку та асиметричності дискурсу.

Формулювання завдань статті. Комунікація породжується соціальними і культурними системами і стає частиною цих систем. Термін «комунікація», що з'явився в науковій літературі в XX ст., використовується в різноманітних значеннях: комунікація як передача і прийом інформації включає масові процеси, пов'язані із стосунками на рівні суспільства, інституту, спільності, групи; як міжособистісне спілкування; як засоби повідомлення (транспортні комунікації) і способи розповсюдження та прийому інформації (преса, пошта, кіно, телефонна мережа, радіо і телевізійні системи, Інтернет).

У сучасному світі Інтернет є одним із центрів постіндустріальної цивілізації, тим ядром, довкола якого формується комунікативна активність в суспільстві. Без застосування Інтернету неможливо сьогодні уявити ні економіку, ні політику, ні науку, ні сучасну мистецтво, ні навіть елементарне спілкування, яке не обходиться без форумів, чатів і меседжерів. Розвиток Інтернету призвів до того, що все більше людей у всьому світі дізнаються останні новини не по телевізору або радіо, а читаючи їх в новинних стрічках веб-сайтів. А будь-який Інтернет-журнал за багатством функцій і можливостей, по гнучкості представлення матеріалів і за якістю зворотного зв'язку на порядок перевершує паперові аналоги.

Виклад основного матеріалу. Інтернет комунікація (англ. Internet Communication) — спілкування за допомогою глобальної комп'ютерної мережі Інтернет. Комунікація за допомогою Інтернету виявляється у двох аспектах:

- здійснення обміну інформацією між різними суб'єктами комунікації за допомогою голосу, відео, текстових повідомлень, документів, файлів та ін. (наприклад, системи інтернет-магазинів, інтернет-банкінгу тощо);

- спілкування між комунікантами – людьми [1, с. 63].

Але, виконуючи ряд функцій засобів масової комунікації та масової інформації, Інтернет не є засобом масової комунікації та масової інформації. Інтернет являє собою простір, де функціонують масова комунікація та масова інформація.

Особливість теорії комунікативної дії з точки зору філософії мови полягає в тому, що мова вбудовується в структуру дії як такої і тим самим набуває свого місця в системі дій соціальних. В даному випадку логічним в контексті комунікації постає питання мови Інтернет. Мова, вкорінена в загальнолюдській символічній основі, є автономною частиною культури. З середини 1960-х років, після виходу в світ робіт французького філософа Р. Барта ("Початки семіології") та італійського вченого У. Еко ("Нотатки по семіології візуальних комунікацій"), і в наступні кілька років семіологічної революції філософська думка прийшла до уявлення, що мова – це система знаків, що виражає ідеї, а реальність – це набір мисленевих конструкцій, яка є не що інше, ніж текст.

Психологічний феномен інтернет комунікації полягає в тому, що віртуальна реальність простіша, ніж фізична та соціальна, відповідно дві останні в інтернет-комунікації редукуються до набору окремих ознак. Опанувати й вивчити віртуальну комунікацію значно простіше, ніж спілкування у реальному житті, цим інтернет комунікація й затягує, цим можна пояснити частково втечу у ігрову чи іншу (редуковану) реальність. Для інтернет комунікації властиві такі характеристики:

1. Анонімність, невидимість і відчуття безпеки. Дж. Сулер зазначає, що в такого типу комунікації є ефект вільного спілкування, у межах якого можливі дві реалізації: вихід негативних емоцій і задоволення деструктивних потреб (ображення інших, взламування сайтів) або реалізація можливості бути відвертим і не закриватися у якихось дуже особистих аспектах.

2. Одночасно із конструюванням власної віртуальної особистості людина створює образ співбесідника, який майже завжди не відповідає дійсності, оскільки інформацію, якої не вистачає, він просто домислює.

3. Обмежене сенсорне переживання, складність у вираженні емоцій, що частково компенсується спеціально розробленою знаковою системою (наприклад, емотиконами).

У сфері ділового спілкування в мережі Інтернет вироблено специфічні особливості. До таких належать:

1. Писемна форма спілкування. У звичайних перемовинах, поза межами Інтернету, основним засобом передавання інформації є усна мова. Писемні форми спілкування мають допоміжний характер. У інтернет-комунікації на

писемну форму покладено основне навантаження ділової комунікації. Писемна форма вимагає конкретніше формулювати думку, уточнювати формулювання, висловлюватися лаконічно. Такий спосіб комунікації сприяє не емоційному, а раціональному стилю переговорів, що буває корисно у конфліктних ситуаціях.

2. Цитування співбесідника. Зручним і відповідно поширеним способом відповідати на запитання, поставлені в електронному листі, є копіювання питання і друкування відповіді безпосередньо за запитанням. Така форма дає змогу уникнути неправильного тлумачення того, що було зазначене раніше, а відтак посилює увагу майже до кожного написаного слова.

3. Деформалізація спілкування. Стиль ділової інтернет-комунікації дає змогу скоротити психологічну дистанцію між партнерами. Маркерами такої зміни є: зміна звертання до адрасата на початку листа; зростання частоти менш формальних виразів; поява у тексті емотиконів, спеціальних символів на позначення емоцій; перехід на "ти".

4. Поява у ділових повідомленнях інформації особистого характеру. Один діловий партнер може надавати іншому інформацію з посиланням на власний сайт, блоґ тощо.

5. Збільшення кількості каналів комунікації. Партнери обмінюються не лише корпоративною електронною поштою, а й через персональну електронну поштую.

Висновки дослідження. Отже, можемо відмітити виникнення фактично нового мовного явища — Інтернет стилю, який поєднує в собі окремі риси розмовного, художнього, публіцистичного, офіційно-ділового і наукового стилів. Крім того, в мережі зникає різниця між усним і писемним мовленням. Як відомо, одиницею усного мовлення є діалогічна єдність. Одиницею писемного мовлення є текст, який має бути уніфікованим, стандартизованим і нейтральним. А на екрані монітора, по-перше, змішується усне і писемне мовлення, стирається межа між діалогом і монологом, а також, як правило, присутня емоційна забарвленість.

Не дивно, що Інтернет у наш час впливає на всі сфери життя. У тому числі і на мову, якою ми говоримо, читаємо і пишемо. Спілкування різними мовами необхідне, навіть обов’язкове, оскільки інформація, що знаходиться в Інтернет апріорі призначена для всього світу. Тоді чому ми не можемо отримувати її рідною мовою або мовою, якою хочемо читати? Виходить, що глобальний доступ до інформації та обмеженість вибору мов протирічать одне одному.

Кіберпростір – це не лише середовище існування і поширення інформації, але й засіб здійснення комунікації і обміну поглядами. Різноманітність інформації в Інтернеті про різні культури і цінності дозволяє людині, залишаючись носієм власної культури, представляти її іншим людям, і у свою чергу, знайомитися з іншими культурами і випробовувати їх вплив. Однією з

проблем, проте, є те, що отримати інформацію і послуги в Інтернеті можна лише на одній з домінуючих в світі мов. Якщо швидко не змінити цю ситуацію, то це може призвести до руйнування культурної і мовної різноманітності і прискорити зникнення мов, звичаїв і традицій [4, с. 11].

Перспективи подальших розвідок у визначеному напрямку. Мова інтернет комунікації поповнюється новими лексемами за рахунок запозичень (зокрема з англійської мови — драйвовий, меседж), професіоналізмів (з мови комп'ютерників — запатчити, онлайн) та слів інших груп лексики. Запозичення нерідко використовуються в англійському написанні, транслітеруються українською абеткою. Частина лексем зафіксована словниками (файл, ноутбук). До морфологічних особливостей мови інтернет-комункації належить, зокрема, активне використання імперативу. У запозиченнях нерідко використовуються деривaційні моделі інших мов (здебільшого англійської та російської). Синтаксичні конструкції найбільше зазнають змін у розмовній мові, що відповідає тенденції до спрощення синтаксичних конструкцій, текстової економії при спілкуванні в Інтернеті. Тут характерні короткі розмовні репліки, специфічна розмовна синтаксична структура. На рівні стилістичної організації тексту для мови інтернет комунікації властиве розширення функцій епістолярного жанру, а також трансформація традиційних форм розмовного стилю, головною ознакою якого є відсутність усного варіанту мови. Як наслідок — одиниці писемного тексту перебирають на себе функції усної мови. Для такої мови характерне обмежене використання невербальних засобів, тому для позначення почуттів комуніканти послуговуються особливими знаковими системами — серед яких спеціальні піктограми — емотикони, а також пунктуаційними знаками, великими літерами для позначення модуляцій голосу. Організація тексту в мові інтернет-комунікації нерідко має нелінійний характер, що забезпечується використанням гіпертексту.

Список використаних джерел

1. Виноградова Т. Ю. Специфика общения в Интернете / Т. Ю. Виноградова. – Казань, 2004. – С. 63-67.

2. Кули Ч. Общественная организация / Ч. Кули. – М. : Наука, 1994. – С. 37- 82.

3. Василик М. А. Основы теории коммуникации / М. А. Василик. – М. : Гардарики, 2005. – 615 с.

4. Шарков Ф. И. Истоки и парадигмы исследований социальной коммуникации / Ф. И. Шарков; – М. : РАГС, 2005. – С. 55-57.

УДК 711.111

Саливончик К.В.
Національний транспортний університет, м. Київ

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ “БАГАТИЙ” – “БІДНИЙ” (на основі економічних текстів сучасної англійської та німецької мов)

Анотація. Метою даного дослідження є вивчення структурно-семантичних особливостей англійських та німецьких фразеологічних одиниць з компонентом “багатий” – “бідний” в економічних текстах та їх переклад на українську мову. З’ясовано, що функціонально-стилістична приналежність вказує на особливості функціонування фразеологічних одиниць, а також обумовлює їх семантичне значення та структуру. У ході дослідження англійських та німецьких фразеологічних одиниць з компонентом “багатий” – “бідний” виділено відповідно 8 та 10 семантичних підгруп. Проаналізовано, що семантичне мікрополе «бідність» є ширшим, що обумовлено стилістичною та семантичною диференціацією фразеологічних відтінків. Доведено, що німецькі ФО подібні за структурою та семантичним значенням до англійських ФО досліджуваного семантичного поля.

Ключові слова: способи перекладу, фразеологічні одиниці, фразеологічний еквівалент, структурно-семантичні особливості, мікрополе.

Annotation. The purpose of this study is the learning of the structural and semantic features of English and German phraseological units with the component "rich and poor" in economic texts and their translation into the Ukrainian language. It has been determined that functional-stylistic affiliation points to the peculiarities of the operation of phraseological units, as well as their semantic meaning and structure. During the studying of English and German phraseological units with the component "rich and poor" were identified 8 and 10 semantic subgroups. It is analyzed that the semantic microfield "poverty" is wider, which is due to stylistic and semantic differentiation of phraseological shades. It is proved that the German PU are similar in structure and semantic values to the English PU of the studied semantic field.

Key words: methods of translation, phraseological units, phraseological equivalent, structural-semantic features, microfield.

За словами відомого американського фразеолога А. Маккая (Adam *Makkai*) вивчення фразеології у західній лінгвістиці є одним з найбільш занедбаних і найменш досліджених аспектів. Він, до речі, стверджує, що лише завдяки радянським дослідникам О. С. Ахмановій, В. Г. Архангельському,

М. М. Шанському, О. І. Смирніцькому, В. В. Виноградову та іншим фразеологія дістала право виділитися в окрему лінгвістичну дисципліну [6].

Є багато досліджень про використання фразеологічних одиниць як особливих мовних засобів вираження, але праць, виконаних у рамках фразеологічної стилістики, порівняно мало й з'явилися вони лише в останні роки.

З проблемою стійкості ФО пов'язане питання фразеологічного прототипу. Вчений В.М. Мокієнко переконаний, що проблема стійкості фразеологізмів є однією з найгостріших [3, с.98]. Він також стверджує, що більшість фразеологізмів були вільними сполученнями. Узагальнюючи дослідження різних лінгвістів у сфері фразеології, український мовознавець М. П. Кочерган зазначає такі ознаки ФО як структурно-семантична стійкість та відтворюваність [2, с.360].

На матеріалі англійських ФО І. В. Арнольд запропонувала їх класифікацію за граматичною структурою (субстантивні, дієслівні, ад'єктивні, адвербіальні, вигукового характеру): приналежність ФО визначається за частиною мови першого повнозначного слова у словосполученні [1, с.302].

Проф. А.І. Смирницький розробив структурну класифікацію фразеологічних одиниць, порівнюючи їх зі словами. Він вказує на одиниці, які він порівнює з похідними словами, оскільки похідні слова мають лише одну корінну морфему [4, с.235].

Серед перших підрозділів він вказує на три структурні типи:

а) фразові дієслова: *ante up – розкошелитись; bottom out – піднятися наверх; hard up – бідність; go without money – лишитись ні з чим*.

б) одиниці типу *strapped for cash* – бути на мілині. Деякі з цих одиниць нагадують пасивний стан у своїй структурі, але вони використовуються з різними прийменниками, наприклад: *closefisted (with money) - На тобі, Данило, що мені не мило*; *tightfisted (with money) - Скоріше в курки молока випросиш.*

в) прийменниково – іменні фразеологічні одиниці. Ці одиниці є еквівалентами незмінних слів: припущень, сполучень, прислівників, тому вони не мають граматичного центру, їх семантичний центр є іменною частиною, наприклад: *in debt – по вуха в боргах; in the black - бути в плюсі; in the chips – грошей не рахує; in the hole – бути в боргах; in the money – гроші водяться; in the red – нести збитки.*

Лінгвіст А.І. Смирницький також вказує на наступні структурні типи фразеологічних одиниць [4, с.236]:

а) означально-іменні. Одиниці цього типу є іменниковими еквівалентами і можуть бути частково або ж зовсім ідіоматичними. В часткових одиницях перший компонент ідіоматичний. У багатьох випадках обидва компоненти ідіоматичні, наприклад: *big bucks – дуже багато грошей, багатій; cash cow – дійна корова; money pit – грошова яма; pin money – гроші на шпильки.*

б) дієслівно-іменні фразеологічні одиниці. Граматичним центром багатьох одиниць є саме дієслово. Наприклад: *get along on a shoestring – жити на копійки; hit the jackpot – виграти джек-пот; make ends meet – зводити кінці з кінцями; make money hand over fist - гребсти гроші лопатою.*

в) фразеологічні повторення. Такі одиниці можуть бути побудовані на антонімах, часто вони утворюються за допомогою алітерації. Ці одиниці є еквівалентами прислівників або прикметників і не мають граматичного центру. Наприклад: *butter and egg man – багата людина; as poor as Dickens– бідний, як Діккенс; poor as Job's turkey – голий як бубон; as rich as Croesus – заможній як Крез; scrimp and save - копійка любить, щоб її лічили; down-and-out – жебрак; as poor as a church mouse - увесь Хвесь — голова та ноги.*

Для німецької літератури характерна класифікація Фрідріха Зейлера (Friedrich Seiler) ,що представлена, в праці "Deutsche Sprichwörterkunde",де виділені наступні групи фразеологізмів [7]:

1) прислів'я (Sprichwörter): *Wer Geld hat, dem geht der Teufel aus dem Wege. - Багатому не спиться: багатий злодія боїться;*

2) літературні варіанти прислів'їв - афоризми, сентенції (Aphorismen, Sentenzen): *Wer kein Geld hat, muss Honig im Munde haben.- У кого немає грошей, той повинен мати мед у роті;*

3) приказки (die sprichwörtlichen Redensarten): *Viel Geld, viel Freunde - Багато грошей,мало друзів;*

4) парні словосполучення (die sprichwörtlichen Formeln): : *Geld und Gut – благополуччя;*

5) крилаті слова (geflügelte Worte): *Man kann sich doch kein Geld aus den Rippen schneiden. – Гроші з ребер не виріжеш;*

ФО складаються з компонентів. Одні компоненти – потенційні слова, оскільки слова будучи складовою частиною повністю переосмислених фразеологічних одиниць, втрачають своє пряме співвідношення, деактуалізовуються.

В результаті аналізу економічних статей у мікрополі «багатство» нами були визначені наступні семантичні групи:

1. **ФО зі значенням «великі статки».** Наведемо приклади**:** *made of money – дуже багатий; грошей — аж кишеня не сходиться; make money hand over fist - гребсти гроші лопатою; in the chips – грошей не рахує; sein bei Kasse – гроші водяться.* Такі фразеологічні одиниці застосовуються для характеристики дуже заможних осіб.
2. **ФО зі значенням “багатій”,** наприклад**:** *a rich cob – заможня людина; butter and egg man – багата людина; a man of chink - дуже багата людина; loaded – багатій; Rothschild – багач.* Такі фразеологічні одиниці вживаються для характеристики людей, що мають велику кількість грошей.

3. **Фразеологічні одиниці зі значенням "прізвиська багатих людей".** Наприклад: *a sugar daddy – солодкий татусь; above the salt – вища ланка суспільства; a fat cat – капіталіст; cash cow – дійна корова.* Такі ФО характеризують високий соціальний стан, який може використовуватись іншими людьми у власних цілях.
4. **ФО зі значенням "несподіване або раптове багатство"**: *from rags to riches – із Івана в пана; vom Pferde auf den Esel herunterkommen – не було в Насті й запаски, аж глянь — уже у плахті походжає.* Дані фразеологічні одиниці описують непередбачене збільшення фінансових статків.
5. **ФО зі значенням "безтурботне і благополучне життя".** Зокрема: *rake in the money – Хома купив, Хома п'є, бо в Хоми гроші є; er lebt wie die Made im Speck – пташиного молока не вистачає.* Дані фразеологічні одиниці характеризують людей, які володіють великими матеріальними цінностями.
6. **Фразеологізми зі значенням "марнотрат"**. Наведемо ілюстративний матеріал: *money burns a hole in your pocket – гроші в кармані муляють; goldne Tressen nichts zu fressen – галуни золоті, а їсти нічого.* Такі ФО характеризують надмірне багатство, яке призводить до бездумного розтринькування грошей.
7. **ФО зі значенням "значущість грошей"**. Зокрема: *money talks – гроші вирішують все; wer Geld hat, wird überall verstanden – хто має гроші – скрізь хороший.* Дані фразеологізми описують роль грошей у світі.

   У німецькій мові слід виділити наступний підтип:
8. **Фразеологічні одиниці зі значенням "згубний вплив великих грошей на індивіда":** *der Geiz wächst mit dem Gelde – скупість росте разом із гріхами; Geld hat manchen an den Galgen gebracht - гроші до добра не приводять; Beim Gelde hört die Freundschaft auf – де гроші є, там дружбі кінець; Viel Geld, viel Freunde – багато грошей, та мало друзів; Viel Geld, wenig Verstand – багато грошей, та розуму мало; Wo Geld redet, muss Verstand schweigen - Якщо говорять гроші, то розум мовчить.*

   У ході нашого дослідження виділено такі семантичні підгрупи у мікропорі "бідність":
1. **ФО зі значенням "дуже бідний",** зокрема: *not have a bean – дуже бідний; Nackt und bloß wie ein gerupfter Hahn – голий, як сокіл; nicht rockfeller sein , - бідний.* Такі ФО асоціюються з людьми, які живуть в нестатках.
2. **ФО зі значенням "відсутність грошей".** Наведемо ілюстративний матеріал: *dirt poor – ні копійчини; all to smash – ні копійчини за душею; äußerst bescheiden leben - жити дуже скромно.* Описують людей, у яких брак або ж нестача капіталу.
3. **ФО зі значенням "безвихідь",** наприклад: *live from hand to mouth – що заробив, те з'їв; Man kann sich doch kein Geld aus den Rippen schneiden –*

грошей з ребер не виріжеш. Такі фразеологічні одиниці характеризують важке фінансове становище.

4. **ФО зі значенням "жебрацький спосіб життя"**. Наприклад: *the beggar may sing before the thief (before a footpad) – у неімущого і чорт нічого не вкраде; Nackt und bloß wie ein gerupfter Hahn – в одній кишені пусто,а в іншій – нічого.* Саме ці фразеологізми описують злиденне життя бідних людей.
5. **ФО зі значенням "урбаністична бідність".** Зокрема: *on skid row – зі Скід Роу; the Beggar's Opera – опера для бідних; born on the wrong side of the tracks – народитись в бідній частині міста.* Дані фразеологізми використовуються жителями того чи іншого міста, так як мають у своєму складі компонент-назву району , вулиці чи інших притаманних тільки йому ознак.
6. **Фразеологічні одиниці зі значенням "перехід в стан бідності/ банкрутства".** Наведемо ілюстративний матеріал: *hard pressed – виявитись в скрутному становищі; Rote Zahlen schreiben – терпіти збитки.*
7. **ФО зі значенням "скупість"**. Приміром: *cheapskate – не дам курці проса, нехай здохне; er liegt auf seinem Geld wie der Hund auf dem Heu – жадібній сам собі спокою не дає.* Такі фразеологізми описують надмірну заощадливість та економність.
8. **Фразеологізми зі значенням "боргові залежності"**, наприклад: *in the hole – бути в боргах; bis über die Ohren in Schulden stecken – по вуха в боргах.*
9. **ФО зі значенням "дуже дешево"**, приміром*: pin money – гроші на шпильки; Für einen Apfel und ein Ei - за безцінь.*
10. **Фразеологічні одиниці зі значенням "бідність як позитивний феномен".** Зокрема*: den Reichen flieht der Schlaf – без грошей сон міцніше; Armut lehrt Künste – бідність і мудрого упокорює.* Дані фразеологізми показують бідність через призму позитиву.

Отже, розглянувши структуру ФО англійської мови з компонентом значення "багатий" – "бідний", було виявлено, що найпродукивнішими групами є субстантивовані, ад'єктивні і дієслівні фразеологічні одиниці. Крім того, не всі положення класифікації В.В. Виноградова застосовні для впорядкування німецьких ФО, тому що фразеологічний склад німецької мови має ряд особливостей, властивих тільки йому.

Семантичне мікрополе "бідність" є ширшим, що обумовлено стилістичною та семантичною диференціацією фразеологічних відтінків. Німецькі ФО подібні за структурою та семантичним значенням до англійських ФО досліджуваного семантичного поля, однак відрізняються особливим національно-культурним забарвленням, яке обумовлює особливий фразеологічний образ.

Список використаної літератури

1. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык. : учебник для вузов. – М.: Флинта: Наука, 202. – 302 с.
2. Кочерган М.П. Слово і контекст (лексична сполучуваність і значення слова) / П. М. Кочерган. – Львів, 1980. – 360 с.
3. Мокієнко В.М. Слов'янська фразеологія. / М. В. Мокієнко. – М.: 1999. – 98–99 с.
4. Смирницький А.И. Лексикология английского языка / И. А. Смирницький. – М.: 1996. – 236 с.
5. Федоров А.В. Основы общей теории перевода / В.А. Федоров. – М.: Высшая школа, 1968.- 160 с.
6. Makkai A. Idiom Structure in English / Adam Makkai. – The Hague: Mouton, 1972. — p. 371.
7. Seiler F. Deutsche Sprichwörterkunde / Friedrich Seiler. – München, 1922. – P. 123-124.

Смолько А.Р.
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

МОВНІ ДЕВІАЦІЇ У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ ПІСНІ (на матеріалі творчості Stromae та *Maître Gims*)

Анотація. Статтю присвячено висвітленню сутності та аналізу мовної аномалії як лінгвостилістичної особливості сучасної франкомовної пісні. Проаналізовано пісенні тексти двох французьких виконавців Stromae та *Maître Gims*, виявлено випадки мовних девіацій, а також обґрунтовано їх місце і мету їх використання авторами у пісенному тексті. Характерними мовними відхиленнями є уживання різного роду запозичень, молодіжного сленгу, скорочень та верлану у текстах композицій. Встановлено, що мовні аномалії є невід'ємною частиною творчості співаків та застосовуються на всіх мовних рівнях, зокрема лексичному та граматичному.

Ключові слова: мовна аномалія, мовна девіація, сленг, запозичення, верлан, скорочення.

The article is devoted to the clarification of the essence and analysis of the "language anomaly" as a linguistic feature of modern French songs. The song texts of two French singers Stromae and Maître Gims are analyzed, the cases of the language deviation are revealed as well as the place and purpose of using language anomaly in the text of their songs are justified. The characterized language deviations are various types of borrowing, slang, abbreviations and verlan used in the song texts. It was defined that language anomalies represent an integral part of the compositions of the

singers and are applied at all language levels, especially at lexical and grammatical levels.

Key words: linguistic anomaly, language deviation, slang, borrowing, verlan, abbreviation.

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці надзвичайної актуальності набуває питання впливу лінгвальних чинників на процес породження та інтерпретації тексту. Пісня як текст малої форми, в умовах модернізації та різноманіття музичних жанрів, становить цікаву основу для дослідження сучасних підходів до її написання, аналізу лексико-стилістичних особливостей вираження думки автора та розкриття його креативного потенціалу шляхом реалізації аспекту мовного викладу.

Саме у цій перспективі особливої ваги набувають дослідження відхилень або аномалій у текстах малої форми, де вони покликані відобразити специфіку світосприйняття та стилю автора.

Мовні аномалії набагато простіше віднайти у тексті, аніж їх пояснити. Мовна інтуїція носіїв мови надає їм змогу з легкістю розпізнати найрізноманітніші відхилення від мовних стандартів, будь-то мовні ляпи на телебаченні чи відхилення від норм у художніх творах, чи пісенних текстах. Саме відхід від мовних канонів у пісенному тексті передає відхилення від нормативних форм на більш глибокому рівні – на рівні свідомості автора та його почуттів, які він намагається донести слухачеві. Саме тому у нашому дослідженні ми зосереджуємо фокус саме на пісенних текстах.

Аналіз досліджень та публікації. Сучасні лінгвістичні дослідження спрямовані на вивчення особливостей мовних аномалій у текстах різних форм. У нашому дослідженні ми опираємося на лінгвістичні концепції, розроблені Ю. Д. Апресяном [1], Л. А. Козловою [2] та Т. Б. Радбилем [3], які присвячені визначенню та обґрунтуванню питання мовної аномалії. Усі вони розширили розуміння та поняття мовних відхилень на різних рівнях тексту. Досліджуючи природу мовної девіації у текстах, Т. Б. Радбиль робить висновок про те, що «сутність мовної аномалії у межах будь-якого виду тексту трактується досить неоднозначно – як діалект, просторіччя, соціальний жаргон, та різного роду запозичення, що, безперечно, створює певну невизначеність у розумінні природи аналізованого явища» [3, с. 51].

Дослідники вважають, що аномалія надає тексту особливого емоційного навантаження, має незвичну фонографічну, лексичну і граматичну форми, а також латентний асоціативний фон. Вона відповідає духу, задуму, цілям твору, відтворює характерний колорит тексту та передає потенційному читачеві ідею автора, що власне наводить нас на думку про доцільність її співвіднесення не з мовним відхилення від норми, а з творчим задумом, заснованим на критеріях

художньої доцільності і прагматичної функції певного відхилення від норми [2, с. 122].

Найкращим текстом для їх вивчення можна назвати пісенний. Адже саме пісні були і залишаються невичерпним джерелом мовних порушень. Зважаючи на значну кількість критичних праць присвячених дослідженню мовних аномалій, пісенний текст все ж залишається менш дослідженим, адже щодня з'являються нові композиції, які породжують ще більше запитань щодо цієї теми, даючи зрозуміти, що саме пісенний текст є найнезбагненнішим та оригінальним у своєму роді. **Метою статті** є дослідити та проаналізувати лексико-граматичні та лінгвопрагматичні особливості мовних аномалій на прикладі пісенної творчості сучасних французьких виконавців Stromae та *Maître Gims.*

Виклад основного матеріалу. До мовної аномалії у пісенному тесті ми можемо віднести: використання соціального жаргону, запозичень, молодіжного сленгу та скорочень (абревіації) або ж використання верлану. Це надає змогу авторам пісень бути ближчими до своїх слухачів та переступати різного роду бар'єри (соціального, мовного та ін.). Творчість Stromae та *Maître Gims було обрано нами для дослідження не випадково, адже обидва вважаються одними з найпопулярніших співаків сучасної Франції. Композиції виконавців мають чимало спільних рис – використання та* поєднання танцювальної, ритмічної музики та текстів із гостро соціальним смисловим наповненням, часто песимістично забарвлених. І саме ці явища їх творчості, і наділяє їхні пісні надзвичайною кількістю мовних аномалії, чому і присвячене наше дослідження.

Найперше, що помічаємо під час аналізу пісень, – це, звісно ж, надмірне уживання запозичень, що відносяться до ряду лексичних мовних аномалій. Наприклад, Stromae, як і *Maître Gims* використовують такі англіцизми: *follow, like, hashtag, followers, Okay, Stop, Love, week-end, people, gun, twitter.* Варто зазначити, що у доробку Stromae декілька пісень названо англійською мовою – *Cheese, Summertime, Peace*. Уживання англіцизмів набуло такої широкої популярності у авторів, через те, що англійську мову можна легко назвати міжнародною мовою, та й важко не відмітити глобальний вплив англомовної культури на інші культури світу. У свою чергу *Maître Gims інколи застосовує і англійські вульгаризми: "Si c'est comme ça bah fuck la vie d'artist" [4]. Як відомо, останнє десятиліття вирізняється особливою різкістю текстів та їх брутальністю. Із ненормативної лексики майже остаточно знято табу, тому використання лайки стає нормою популярної пісні.*

Молодіжний сленг, який відносять до лексичних девіацій, є також невід'ємною частиною пісень авторів. Більшість слів молодіжного сленгу у піснях Stromae стосуються повсякденного життя та побуту, наприклад : *taf – travail* (робота), *caisse, sous, thunes – argent* (гроші), *gosses – enfants* (діти),

bosser dur – travailler dur (важко працювати), *pas de bol – pas de chance* (не щастить). Maître Gims використовує вуличну лексику, оскільки виконавець проживав довгий час у бідних та кримінальних районах. Наприклад, у пісні "La chute" автор використовує такий вислів: "*moins que rien*", що в розмовній мові означає «цілковитий нікчема», або ж у фразі "*Mais qui va s'y coller? Mais qui va s'y coller*" [4], з якої розпочинається пісня "Épuisé", де слово "*coller"* має значення «*пахати*». Виокремимо також інші слова, такі як: *la frime* (показуха), *gagner des sous* (заробляти гроші), *les flics* (поліцейські), *les gros* (гроші), *mes couz* (мої друзі, побратими).

Використання скорочень трактують як одиу із проявів лексичних мовних аномалій. Цікавим є той факт, що застосування абревіацій притаманне лише Stromae, у творчості Maître Gims таких випадків не виявлено. Скорочуватися може як початок слова, так і кінець, наприклад: у пісні "*House'llelujah*", що в українському перекладі означає «Слава Хаусу», автор використовує скорочення *athée* (від *athéiste*) та *hétéro* (від *hétérosexuel*) : "*Qu'il est hétéro, qu'il est gay / Qu'il est bouddhiste et athée*" [5]. У іншій пісенній композиції під назвою "Humain à l'eau", в якій автор закликає людей захищати свою землю, також можна знайти скорочення, а саме *hélico* (від *hélicoptére*): "*Ça fait quatre fois qu'ton hélico passe et tout l'village a les boules* [5].

Проте найбільшу кількість скорочень можна віднайти у пісні «Bâtard», наприклад: " Cultrice ou patéticienne / Féministe ou la ferme/ Sois t'es macho, soit homo/ Mais t'es phobe ou sexuel " [ibid.], де автор використав такі скорочення: *cultrice* (від la *puéricultrice*), що в перекладі на українську мову означає *медсестра*; або ж *patéticienne* (від *péripatéticienne) – дівчина легкої поведінки*; *phobe* (від *homophobe*) – *гомофоб*; *sexuel* (від *hétérosexuel*) – *гетеросексуал*; *homo* (від *homosexuel*) – *гомосексуаліст*.

Підсумовуючи використання скорочень у творчості Stromae, їх можна поділити на дві основі групи. Для першої групи характерним є скорочення початку слів: *cultrice (*від *puéricultrice), patéticienne (*від *péripatéticienne), phobe (*від *homophobe), sexuel (*від *hétérosexuel)*, до другої ж відносяться скорочення кінця слів: *homo (*від *homosexuel), hélico (*від *hélicoptère), micro (*від *microphone), hétéro (*від *hétérosexuel), athée (*від *athéiste).*

У Франції, Stromae як і Maître Gims є також відомими як справжні майстри верлану, що також є проявом лексичної мовної аномалії. Саме визначення поняття верлану походить від французького прислівникового виразу "à l'envers" (навпаки), зазвичай, це приголосні звуки, які йдуть у зворотному напрямку, а голосні часто замінюються на *-eu-*, теж саме може відбуватися і зі складами самого слова. Навіть псевдонім Stromae є прикладом верлану, який було утворено зі слова Maestro, достатньо лише поміняти склади слова місцями. У текстах автора можна теж віднайти використання верлану, наприклад у пісні "Bâtard", зустрічаємо слово *veuch*, що походить від слова

"*cheveux*" (волосся): "*T'es veuch ou bien t'es barbu*" [5]; або ж у тесті пісні "Buzz de Maines" : " *Où que j'avais pas assez d'beur mec*" [ibid.], де слово *beur*, означає *"arabe"* (араб). У композиції "Faut que t'arrêtes le rap", також можна знайти верлан *tebé*, що утворено від слова *"bête"* (дурень): "*Mais c'est qu'de l'attitude tebé*" [ibid.].

Щодо пісень Maître Gims, то тут можна простежити використання верлану майже у кожній пісні. Проте, найвиразніше використання верлану можна прослідкувати у композиції "Bella": "*Les gens du coin ne voulaient pas la cher-lâ / Elle faisait trembler tous les villages / Les gens me disaient / Méfie-toi d'cette fille-là*" [4], – де слово "*la cher-lâ*" означає "*la lâcher*" («відпускати її»). Тут автор пісні використовує верлан не стільки зі стилістичною чи прагматичною метою, скільки для звукової форми, а саме для правильних вербальних ритмів, які є властиві хіп-хопу "*... Bella ... dear-lâ…fille-là"* [ibid.]. Інший приклад верлану можна помітити у приспіві: "*Rends-moi bête comme mes ieds- / Bête comme mes ieds-p / J'suis l'ombre de ton ien-ch' / L'ombre de ton ien-ch"* [ibid.]*, де "ieds-p*" – це "*pieds*" («ноги»), а "*ien-ch"*" – "*chien*" («собака»). У композиції "Mal aimé" можна віднайти цілий вираз, побудований за принципом верлану: "*Dans ce monde rien n'est gratos / À six du, les keufs te ver-le»* [ibid.], – у якому "*les keufs*" – "*les Flics*" («поліцейські»), "*te ver-le*" означає "*te lever*" (« піднятися»).

Граматичні мовні девіації також супруводжують тексти авторів, Наприклад, у творчості Stromae часто можна побачити скорочення *t'es*, замість *tu es* : "*Où t'es où t'es où papa, où t'es?*" [5] у пісні "Papaoutai"; "*Eh tu t'es regardé, tu t'crois beau / Parce que tu t'es marié*" [ibid.] – у композиції "Formidable", де можна зустріти і іншу граматичну аномалію *t'crois*, що використовується замість *te crois* , або ж у фразі "*Et au p'tit aussi, enfin si vous en avez*" [ibid.], *p'tit* вжито замість *petit*. Також є поширеною граматична девіація *y a* замість *il y a* : "*Y a ni méchant ni gentil*" [ibid.], яку можна зустріти у цій же пісні. Stromae заміняє фразу *te dis* замість *t'dis*, *ça te prends* на *ça t'prends*, *te bouche* на *t'bouche* у пісні під назвою "Alors on danse" : "*Et la tu t'dis que c'est fini car pire que ça ce serait la mort… / Ca t'prends les trips ca te prends la tête et puis tu prie pour que ça s'arrête/ Mais c'est ton corps c'est pas le ciel alors tu t'bouche plus les oreilles*" [ibid.].

Щодо пісень Maître Gims, граматичні мовні аномалії також мають місце. Наприклад у пісні "J'me Tire" у самій назві можна зустріти граматичну девіацію, адже замість *Je me tire* автор використовує *J'me Tire,* у фразі *"Pour garder l'sourire, je m'disais qu'y'a pire"* [4] у тій самій композиції автор заміняє граматичну конструкцію *me disais* на *m'disais*, чи навіть *il y a* замінюється на *y'a, як* і у творах Stromae. Також автор любить скорочувати займенник *je* з'єднуючи його разом з дієсловом, наприклад: *"Si j'reste les gens me fuiront surement comme la peste*", "*Mais j'veux l'dire juste pour la rime*", "*j'suis pas leur*

modele" [ibid.]. Це ж саме скорочення можна зустріти і у іншій композиції автора під назвою "Épuisé", наприклад "*j'travaille comme un talibé*", "*j'suis fatigué"*, замість *je travaille, je suis.* Використання таких граматичних конструкцій не є дивним феноменом, адже всі ці скорочення використовуються в спілкуванні молоді, а особливо в повідомленнях для того, щоб можна було швидко передати інформацію, причому не втрачаючи свій особистий час. Автори використовують неофіційний бік мови для того, щоби дати зрозуміти своїй публіці, що вони з ними на одному рівні.

Висновки. Усі пісенні композиції Stromae та Maître Gims є надзичайно глибокими, а їхні тексти на соціальну тематику в поєднанні з багатою лексикою складають цінний матеріал для досліджень мовних аномалій. Короткий аналіз мовних девіацій у пісенних текстах автора як діалекту, молодіжного сленгу, просторіччя, соціального жаргону та верлану засвідчує багатофункціональність терміна та його дещо узагальнюючий та широкий смисл, однак який об'єднується єдиною метою – співвіднести мовну аномалію з креативністю та особистісним баченням автора пісенного тексту.

Перспективи подальших розвідок. У цілому проблема мовної аномальності в пісенних текстах авторів представлена настільки невичерпно, що подекуди неможливо охопити усі аспекти її вживання, що створює відкриті перспективи для їх подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Апресян Ю. Д. Языковые аномалии : типы и функции / Ю. Д. Апресян // Res Philologica : Филологические исследования. Памяти академика Георгия Владимировича Степанова (1919–1986). – М. : Наука, 1990. – С. 50–71.

2. Козлова Л. А. Языковые аномалии как средство реализации креативного потенциала языка и их функции в тексте / Л. А. Козлова // Вестник Иркутского государственного лингвистического университета. – 2012. – № 2 (18). – С. 121–134.

3. Радбиль Т. Б. Языковые аномалии в художественном тексте : Андрей Платонов и другие / Тимур Беньюминович Радбиль. – М. : Флинта, 2012. – 322 с.

4. Maître Gims. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://fr.wikipedia. org/wiki.

5. Stromae. Альбоми. [Електронний ресурс] / Stromae. – Режим доступу : https://zvooq.com/artist/104460/.

6. Kirilenko K. I. Analyse et interprétation du texte / K. I. Kirilenko, S. G. Saenko, N. M. Shevtsova, S. O. Shmeleva. – Kyiv : Видавничий центр КДЛУ, 2000. – 347 с.

7. Ruwet N. Fonction de la parole dans la musique vocale / N. Ruwet // Revue belge de Musicologie. Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap. – 1961. – Vol. 15, № 4. – P. 38-44.

Томах Ю.В.
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ЕВФЕМІЗМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАНІПУЛЯЦІЇ У ЗМІ

Анотація: Проаналізовано функціональні особливості використання та творення евфемізмів. Основну увагу зосереджено на маніпулятивній силі та здатності впливати на суспільну думку в контексті використання у засобах масової інформації. Дослідження було проведено на базисі англомовних джерел. Сформульовано мотивацію до використання явища евфемії у ЗМІ, проаналізовано евфемізми з точки зору слів, що здатні дезінформувати суспільство та створити хибне враження та сприйняття інформації. Наведено приклади імплементації евфемізмів у ЗМІ, розглянуто явище евфемії у контексті політичної коректності. Вказано перспективи подальшого вивчення функціональних особливостей явища евфемії та його імплементація в інших дискурсах.

Ключові слова: евфемізм, евфемія, маніпуляція суспільною думкою, ЗМІ, політкоректність, політичний дискурс.

Annotation: The functional features of euphemisms use and creation are analyzed. Attention has been focused on the manipulative power and the ability to influence public opinion in the context of media use. The research was conducted on the basis of English-language sources. The motivation of such a phenomenon usage in massmedia is formulated, euphemisms have been analyzed as those,tht have an ability to disinform the society and create a false impression and information perception. Examples of the euphemisms implementation in the media are presented, the phenomenon of euphemism is investigated in the context of political correctness. The prospects for further studying are the euphemism functional features and its implementation in other discourses are indicated.

Key words: euphemism, manipulation of public opinion, mass media, political correctness, political discourse.

Постановка проблеми та її визначення: Засоби масової інформації мають змогу не тільки доносити до спільноти важливу інформацію, а й маніпулювати громадською думкою людей, «вуалювати» дійсність та підмінювати поняття. І надзвичайно вагому роль в цих процесах відіграє феномен евфеміі та особливості перекладу даних конструкцій з англійської мови українською. Саме ця проблематика визначає актуальність нашої статті.

Аналіз досліджень на дану тематику: Під час проведення даного дослідження було опрацьовано роботи Відлака, Кацева, Крисіна, Ларіна, Москвіна а також багатьох науковців, котрі в тій чи іншій мірі торкнулися

вивчення даного феномену. Було визначено шляхи утворення та функціональні особливості евфемізмів, мотивації Їх формування, було створено декілька класифікацій евфемізмів за походженням та сферами використання, згадано про маніпулятивний вплив евфемістичних одиниць в контексті керування громадською думкою.

Мета і завдання статті: Основною метою статті є всебічний розгляд евфемізмів, як лінгвістичної одиниці, що спроможна здійснювати маніпулятивний вплив на суспільну думку у ЗМІ. Для досягнення даної мети передбачено вирішення наступних завдань: 1) проаналізувати та всебічно класифікувати евфемізми, як лінгвістичний феномен; 2) проаналізувати особовості використання евфемії в ЗМІ;3) розглянути маніпуляторний вплив евфемістичних конструкцій на свідомість реципієнта зокрема на суспільства взагалі.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Мова, перш за все, являє собою суспільне явище і, таким чином, будь-яка мовна система функціонує і розвивається в умовах суспільства. Ці два поняття надзичайно тісно переплелись, особливо в контексті сучасного етапу розвитку людства та комунікації. Дуже часто для досягнення найбільш вдалої комунікації суспільство використовує явище евфемії. Даний термін використовується для позначення феномену, що бере свій початок ще з античних часів та означає використання слів, висловлювань та словосполучень, що мають нейтральну або більш позитивну конотацію, аніж пряма номінація позначуваного слова чи явища. Немало сучасних евфемізмів породжені появою та вкоріненням у свідомості громади нових соціально-політичних моделей поведінки – на приклад, явища політичної коректності. Тлумачний Словник С.І. Ожегова пояснює евфемізм як "...слово або словосполучення, що заміщає пряму номінацію,що вважається різкою, неприємною або неслушною для даної ситуації." [Ожегов, С.И., 1980: 732]. Маніпулятивну силу евфемістичних конструкцій неможливо недооцінити через особливості утворення в імплементації вищезгаданих. Нажаль, наукові праці з даної теми розглядають маніпуляцію свідомістю людини переважно с точки зору психології, політології або філософії.Евфемізми постійно змінюються та трансформуються в англійській мові. Взагалі, сферами табу та евфемії для сучасного суспільства є переважно поняття ,що стосуються дискримінації(расової, культурної чи релігійної), поняття, котрі позначають страшні та неприємні явища дійсності(смерть, хворобу, фізичні вади, розумові та психічні розлади), поняття, пов'язані із впливом держави на життя людей(воєнні дії, соціальні вади, бідність, непрестижні професії, звільнення чи навіть неуспішність в навчанні)а також, ті слова, які вказують на вік, зріст чи зовнішність людини. [Крисін, Л.П., 1994. 28]. Таким чином, серед евфемізмів ми можемо виокремити такі підвиди, як суспільно-естетичні, соціально-моральні, релігійні та політичні

евфемізми. Хью Роусон стверджує у своїх працях, що евфемізми можна розподілити на дві великі полярні групи – власне евфемізми(ті, що мають позитивну конотацію) та дисфемізми (ті, що позначають будь-який предмет, явище або дію більш вульгарним або грубим словом чи виразом). І ті, і інші можуть використовуватися засобами масової інформації для впливу на громадську думку тому, що евфемістичні конструкції ховають дійсне значення позначуваного явища шляхом створення нейтрального чи позитивного значення (у випадку с дисфемізмами – навпаки. Значення навмисно принижується, зазвичай маючи на меті сформувати у громадськості негативні асоціації). Це відбувається через те, що:

1. Не завжди можливо одразу розпізнати та осмислити евфемістичні конструкції у мовленні, що ускладнює об'єктивність під час сприйняття інформації від ЗМІ.
2. Для розпізнання евфемізму необхідно чітко усвідомлювати, яке саме явище чи феномен мають на меті приховати.
3. Неосвіченість деякої частини соціуму щодо існування даного феномену робить неможливим усвідомлення та розуміння усієї важливості та значущості його маніпулятивного впливу.

"Застосування евфемістичних конструкцій може стати причиною суттєвих змін у лексичній структурі мови. Ці модифікації, першочергово, стосуються парадигматичних аспектів, не так суттєво це торкається вимірювання мовної системи з епідигматичної точки зору та спостерігаються у лексичних системах..." [Відлак С., 1967: 270]. Маніпулятивний вплив з психологічної точки зору може бути здійснено на декількох рівнях – на міжособистісному та плив на масову свідомість. Нас цікавить останній. Засоби масової інформації вкрай часто використовують евфемізми, на приклад: заголовок газети "Council takes overweight child into care", в даному конкретному випадку було б недоречно назвати дитину товстою – тобто "fat", тож у ЗМІ було використано евфемістичний замінник "overweight" – "з зайвою вагою". Напрочуд сувора заборона була на словосполучення "ядерна зброя". Американський лінгвіст, фахівець у галузі загального мовознавства, синтаксису та семантики, Джордж Лакофф виокремив наступні слова-замінники цьому феномену у мові ЗМІ: "push-button war" - війна кнопок, а слово "aggression" – напад, агресія, в свою чергу, було(і наразі також є) прийнято замінювати на словосполучення "peacekeeping mission", тобто миротворча місія. Саме такими шляхами евфемістичні замінники мають змогу впливати на громадську думку і "вести за собою" натовп. Такий вплив може стати причиною формування певної ідеології в масах, та має силу залучити до певних політичних вірувань та течій різноманітні групи людей. Дуже яскраво та чітко даний процес можна спостерігати під час конфліктів політичного плану, коли нав'язуються установки, стереотипи, цілі і людину підводять до дії (тут можуть дуже часто

можуть використовуватися не тільки евфемізми, а й дисфемізми з метою скомпрометувати опонента). Найбільш сильний маніпулятивний вплив на людину здійснюється за допомогою так званих політичних евфемізмів, адресатом яких є масова аудиторія. Зазвичай такі евфемізми використовуються з метою пом'якшити негативні асоціації, пов'язані з деякими фактами, часто за рахунок спотворення змісту самого описуваного факту. Деякі автори не вважають політичні евфемізми евфемізмами взагалі, вмотивовуючи це тим, що дезінформація і спотворення істини не можна називати даним поняттям. Політичні евфемізми неабияк важкі для декодування на рівні наміру. Так, звичайні слова "good" і "bad" у політичному дискурсі обертаються на "appropriate" – підхожий та "inappropriate" – недоречний. А "ghastly problem" – важлива проблема перетворюється на "challenging issue" – складне питання. "Spending" – витрати подається як "investment" – інвестиції. "Cuts" – скорочення як "savings" – заощадження. Мета такого прийому "переназивання" – заспокоїти суспільство, налаштувати видимість зв'язку з ним, нав'язати йому ілюзію своєї відповідальності перед ним і при цьому залишитися при владі. В англійській мові великий пласт займають саме евфемізми, які використовуються з метою маскування або спотворення справжньої сутності сказаного. Особливо гостро ця проблема стоїть в відношенні ЗМІ, де вживання евфемізмів є стратегією ухилення від істини і засобом вуалювання інформації. Також, феномен евфемії напрочуд часто використовуються в рекламній сфері в засобах масової інформації. Так словосполученням "efficient apartment", тобто компактне помешкання замінюють просте і не таке співуче "small apartment" - маленьке помешкання. Однокімнатну квартиру "one-room apartment" вже давно перетворили на студію – "studio" а довгу та вузьку кухню називаються "gallery kitchen" – кухня-галерея. Дійшло до смішного, маленький будинок з видом на інші будинки через вулицю, тобто "small house sharing a wall with the houses on either side" в рекламних цілях звуть тільки "town house", тобто "міський будинок".

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Невід'ємними складовими комунікативних процесів є ідеологічний вплив, пропагандування, спроба маніпуляційного впливу на громадську думку, впливання на інформаційного та психологічному рівні. Усі ці аспекти взаємопов'язані. У ЗМІ феномен евфеміі найчастіше використовується, щоб досягнути та реалізувати власні цілі, висвіслити факти та події саме з того боку, чи таким чином, щоб це підтримувало інтереси та стратегію керування суспільною думкою. Імплементація евфемістичних конструкцій в мову засобів масової інформації зазвичай мотивується прагнення до до політкоректності в усіх її проявах, бо концепція політкоректності - провідна риса політичного дискурсу, особливо англомовного. Проте, той факт, що евфемізми суттєво впливають за настрої суспільства на загальну громадську думку ретельно приховують та залишають

"за кулісами". Саме за рахунок прихованого впливу явище евфемії так вдало виконує свою роль вуалювання дійсності у ЗМІ, маючи при цьому найрізноманітніші прояви - від політичних дебатів чи урочистих промов на самітах, під час випусків новин, в газетних статях, чи в рекламі між серіалами. В якості перспектив до подальшого вивчення ми вбачаємо аналіз функціональних особливостей явища евфемії та його імплементація в інших дискурсах та детальний аналіз складнощів та способів перекладу евфемістичних одиниць з англійської мови українською.

Список використаних джерел

1. Антонченко Т. М. Основні тенденції аксіологічних змін у семантичній структурі американізмів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Т. М. Антонченко. – Київ, 2000.

2. Баскова Ю. С. Эвфемизмы как средство манипулирования в языке СМИ (на материале русского и английского языков) [Электронный ресурс] : автореф. … канд. филол. наук : 10.02.19 “Теория языка” / Юлия Сергеевна Баскова ; Кубан. гос. ун-т. – Краснодар : [б. и.], 2006. – Режим доступа : http://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=62492

3. Відлак, С. Проблема эвфемизма на фоне теории языкового поля / С. Відлак. – Этимология 1965. – М., 1967. – С. 320.

4. Доценко Е. Манипуляция: феномен, механизм, защита [Электронный ресурс] / Е. Доценко. – Режим доступа : http://www.aquarun.ru/psih/ks/ks7.html

5. Заварзина, Г. А. Эвфемизмы как проявление «политической корректности». – Русская речь [Текст] / Г. А. Заварзина. – М.: 2000. – №2. – С. 54–56.

6. Кацев А. М. Языковые табу и эвфемия /А. М. Кацев. – Л.: ЛГПИ им. А. И. Герцена, 1988. – С. 80.

7. Кацев, А.М. Роль ассоциативности в эвфемии // Проблемы синхронного и диахронного описания германских языков / А.М. Кацев. – Пятигорск, 1981. – С. 140-148.

8. Крысин, Л.П. Эвфемизмы в современной русской речи // Русистика. – Берлин, 1994, №1-2. – 28-49 с.

9. Москвин В. П. Эвфемизмы : системные связи, функции и способы образования / В. П. Москвин // Вопросы языкознания. – 2001. – № 3. – С. 58–70.

10. Таценко Н. В. Семантичні та прагматичні аспекти евфемії в англомовному політичному дискурсі / Н. В. Таценко // Ученые записки Таврич. нац. ун-та им.

11. Третьюхин А. Н. Прагматический компонент в структуре номинативного акта (опыт ономасиологического описания группы английских производных в языке политики) / А. Н. Третьюхин // Проблемы лексической номинации в английском языке : сб. ст. – М. : 1981. – Вып. 171. – С. 3–16.

12. Denton R. Political Communication in America / R. Denton, J. Woodward, C. Gary. – N.Y. : Praeger Publishers, 1990. – 363 p.

13. Holder R. W. Oxford Dictionary of Euphemisms / R. W. Holder. – Oxford: Oxford University Press Inc., 2008. – 432 p.

Фефелова К.Є.
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СТАТУС МОВЛЕННЄВОГО АКТУ ПОДЯКИ

Анотація. У статті розглядаються мовленнєві акти подяки та їх місце в системі мовленнєвих актів. Особлива увага надається аналізу різних типів мовленнєвих актів подяки на матеріалі англомовного художнього дискурсу, визначенню їх комунікативної інтенції та наслідків впливу іллокутивного акту на конкретного адресата в залежності від типу комунікативної ситуації.

Ключові слова: мовленнєвий акт, подяка, іллокуція, імплікація, комунікативна ситуація

Annotation. The article deals with speech acts of gratitude and their place in the system of speech acts. Special attention is drawn to the analysis of different types of gratitude speech acts on the material of English literary discourse, determining their communicative intention and consequences of illocutionary act's influence on the addressee depending on the type of communicative situation.

Key words: speech act, gratitude, illocution, implication, communicative situation.

Дослідження мовленнєвої поведінки комунікантів є одним з **актуальних** напрямків прагматичних досліджень у вітчизняній і закордонній лінгвістиці. Незважаючи на велику кількість літератури, присвяченої проблемам мовного спілкування, залишається досить багато питань, що вимагають спеціального вивчення. Зокрема, залишаються невивченими фактори, що впливають на вибір мовних тактик і комунікативних ходів, а також специфічні риси певних типів мовленнєвих актів.

У межах цієї статті з **метою** визначення статусу мовленнєвого акту подяки було поставлено відповідні **завдання**: уточнити поняття мовленнєвого акту та класифікацію типів мовленнєвих актів, виявити особливості мовленнєвого акту подяки в англійській мові.

Основи теорії мовленнєвих актів (МА) було закладено Дж. Остіном у 1955 році. Ідеї Остіна розвивали філософи-аналітики, логіки та прагматики Дж. Серль, П. Строссон, Г.-П. Грайс, Дж. Ліч, Д. Шпербер, лінгвісти Анна Вєжбіцька, М. Нікітін тощо [1; 3; 5; 9].

Мовленнєвий акт розуміється як цілеспрямована мовленнєва дія, що здійснюється згідно з принципами і правилами мовленнєвої поведінки, прийнятими в даному суспільстві; мінімальна одиниця нормативної соціомовленнєвої поведінки, що розглядається в межах прагматичної ситуації. Оскільки мовленнєвий акт – це вид дії, то при його аналізі використовуються по суті ті ж категорії, які необхідні для характеристики і оцінки будь-якої дії: суб'єкт, мета, спосіб, інструмент, засіб, результат, умови, успішність тощо. Залежно від обставин або від умов, в яких здійснюється мовленнєвий акт, він може або досягти поставленої мети і тим самим виявитися успішним, або не досягти її. Щоб бути успішним, мовленнєвий акт як мінімум повинен бути доречним, інакше його супроводжує комунікативна невдача [5].

Основними рисами МА є інтенціональність, цілеспрямованість та конвенціальність. МА завжди співвіднесені з особою мовця і є складовою комунікативного акту поряд з актом адитивним (тобто комунікативною дією слухача) і комунікативною ситуацією [2]. До структури мовленнєвого акту відносять локуцію, іллокуцію та перлокуцію.

Локуція (анг. locution – мовний зворот) (локутивний акт) – побудова фонетично і граматично правильного висловлювання певної мови з певним смислом і референцією. Іншими словами, це акт «говоріння», вимовляння.

Іллокуція (il – префікс, який має посилювальне значення, і анг. locution – мовний зворот) (іллокутивний акт) – втілення у висловлюванні, породжуваному в процесі мовленнєвого акту, певної комунікативної інтенції, комунікативної мети, що надає висловлюванню конкретної спрямованості.

Перлокуція (лат. per префікс, який має посилювальне значення, і анг. locution – мовний зворот) (перлокутивний акт) – наслідки впливи іллокутивного акту на конкретного адресата чи аудиторію.

Таким чином, головним нововведенням охарактеризованої вище трирівневої схеми аналізу мовної дії, запропонованої англійським філософом і логіком Дж. Остіном, є поняття іллокутивного акту і відповідне йому семантичне поняття іллокутивної функції (сили), оскільки вони відображають такі аспекти акту мови і змісту висловлювання, які не отримали адекватного опису ні в традиційній лінгвістиці, ні в класичній риториці. Природно, що саме цьому аспекту мовного акту в теорії мовних актів приділяється основна увага. В ході роботи, нами було використано дану схему аналізу мовної дії Дж. Остіна, для аналізу реплік художнього дискурсу. Запропоноване вченим поняття іллокутивного акту дає змогу досить чітко визначити семантичний зміст висловлювання залежно від контексту, а також надає можливість виявити в процесі мовленнєвого акта адресата та адресанта висловлювання та дати їм відповідну характеристику [6].

Іллокутивні акти розрізняються між собою не тільки своєю метою, але і рядом інших ознак. Однією із поширених класифікацій МА є класифікація Дж. Серля, створена в 60-ті роки XX ст.

У своїй статті "Класифікація іллокутивних актів" він визначив найважливіші лінгвістично значущі параметри, за якими розрізняються іллокутивні акти, а значить і МА. Дж. Серль виокремлює п'ять типів МА:

1. Репрезентативи, або асертиви. Зобов'язують мовця нести відповідальність за істинність висловлювання.
2. Директиви. Змушують адресата зробити дещо.
3. Комісиви. Зобов'язують виконати певні дії у майбутньому або дотримуватися певної лінії поведінки.
4. Експресиви. Виражають психологічний стан мовця, характеризують міру його відвертості.
5. Декларативи. Встановлюють відповідність між пропозиційним змістом висловлювання та реальністю [9].

Мовленнєвий акт подяки зачисляють до експресивів, мета яких – виразити психологічний стан мовця, схарактеризувати ступінь його відвертості. Подяка, зазвичай, передає позитивні емоції, оскільки адресант висловлює вдячність за послугу, подарунок, комплімент тощо. Виразити вдячність без емоцій, міміки обличчя та рухів тіла було б неможливо [4].

У типології Ю. Апресяна мовленнєвий акт подяки належить до групи перформативів мовленнєвого ритуалу [1].

Розглянемо приклади різних типів мовленнєвих актів подяки на матеріалі англомовного дискурсу [8].

Такий мовленнєвий акт може мати кілька іллокутивних сил, а саме: подяка за допомогу співрозмовника наприклад: *"**Thank you** for warning me"*; подяка за висловлену пропозицію, яка реалізується у двох випадках: ствердна позитивна відповідь співрозмовника, який приймає пропозицію та реакція-відмова на висловлену пропозицію.

Наприклад: *"Would you like a leg, Gabriel? – **Yes, mummy. Thank you**!"* та *"Do you want a drink before we go? – Jake asked. – **No, thanks**"* Вдячність має позитивний характер як реакція на комплімент: *"You look incredible! – Really? Really incredible is exactly the word. Believe me. I know words. I'm an English teacher Incredible, hard to believe, amazing. You really do. Her smile just beam. **Thanks!**"*, турботу: *"How's your young mother? "**She's very well, thank you.** She gave me some eggs to give you."*.

Подяка також може бути реакцією на прояви емоційного стану, такого, як вітання *"Well, happy birthday! – **Thank you!**"*; співчуття :*"I was sorry to hear about your mother and father," – Innes said. – **Thank you**"*; побажання: *"Good luck with the writing," – she says. "I'll keep my fingers crossed for you." "**I'd appreciate it**"*; запрошення: *"Hello, Fanny! – said Maria offering a large hand which I shook.*

*Wellcome to the club!" "I was so touched. All I managed to say was: "**Thank you!**"*; втішання: *"Jake put his arms around me, drew me closer, wanting to comfort me. **Leaning against him gratefully** I swallowed hard, compressed my lips, and finally managed to get my swimming sense under control"*. Серед випадків подяки як реакції на втішання є і невербальні тактильні засоби проілюстровані у прикладі вище, подяка виражається невербальним *'leaning'* та вербальною номінацією вдячності *'gratefully'*.

Наступними є подарунок: "*For a split second Jake looked as though he was about to refuse the blue cufflinks but apparently changed his mind."**Thanks,"** – he said taking them from her"* та докір. Іллокутивна формула докору реалізується за допомогою дієслова *thank,* яке в іронічному вживанні виступає синонімом дієслів на позначення докору та обвинувачення. Причина такого семантико-прагматичного зрушення у смисловій структурі дієслова криється у витісненні семи минулого позитивного вчинку семою минулого негативного вчинку: *"Hey, what happened to your face?" "What do you mean?" – Agnes put her hands to her face, searching for hitherto unnoticed deformities. "Your mouth is missing," – he badly replied. Agnes glared at him speechless. "**Thanks a lot!**" – she burst out finally. "**Thanks a bloody lot.** I'm just not wearing any make-up, okay?"*.

Подяка звучить дуже іронічно та з обуренням через те, що комунікативний намір першого співрозмовника полягає у тому, щоб вказати адресату на його фізичні вади чи недоліки, що і викликало в наступного іронічний вибух. Також варто звернути увагу на вживання вигуку *thank you very much!(ironic)*. Цей вигук має емотивну силу іронії у випадку вживання його як ввічливої відмови на пропозицію, наприклад: *"Let's talk about your school, Timmy! – **No, thank you very much!**"* .

Мовець ввічливо відмовляється від пропозиції поговорити про річ, яка не є для нього приємною. МА подяки можна виразити прямим і непрямим способом. Пряма подяка виходить з буквального змісту речення. Її іллокутивна формула безпосередньо співвідноситься з локуцією висловлення, тобто з його пропозиційним змістом. У прямих висловленнях даний МА виражений експліцитно, тобто пряме висловлення є перформативом:

*"**Thank you, Alec**! William breathed deeply, and even though he knew it was his turn for supper he checked the note for his papa"*.

Вважається, що існують випадки, коли подяка імплікує прохання, наприклад: *"Sorry about last night, Tommy," – father said quietly. I've brought you this box of fifty Players." – "**Thanks, Dad**. I don't know where you get them from with this cigarette shortage…They are like gold!"*. Імплікація прохання реалізується наступним чином: "дякую, тату, не знаю де ти їх дістав − чи не міг би ти дістати ще?".

Запрошення − подяка теж потребує згоди, проте зафіксовано випадки й без неї: *"**Thank you for the purchase**. Come again!"*. У цій ситуації подяка

висловлюється за здійснену покупку, а запрошення "приходьте ще" імплікує прохання купувати ще в їхній крамниці.

Перформативне вживання подячного висловлення може мати і негативну інтенцію, наприклад: *"I like your outfit. – "**Thank you, I do try.**" (the same speaker to a hostess speaking in a whisper): " I felt delighted she was looking so ugly. – "**Thanks for coming," – she said solemnly**.*

У цій мовленнєвій ситуації мовець словесно знущається з певної особи і при спробі обговорити це з господинею, одержує відкоша. Адресант подяки за допомогою подячного висловлення в офіційному тоні дає зрозуміти співрозмовнику, що не бажає це обговорювати і дякує їй за візит з інтенцією припинити цю розмову.

Значну кількість МА можна інтерпретувати лише на основі імплікатур дискурсу. Мовленнєві акти можуть бути прямими та непрямими. Непрямий мовленнєвий акт проявляється як роздвоєний між значенням і змістом висловлення, між тим, що виражають, і тим, що мають на увазі:

а) *"Here", – said the driver. "I brought you a piece of toast."*

*"**That's kind of you,** but I don't think I can eat anything".*

б) *"**It was kind of you to visit me today**. How inadequate it sounds"*. У непрямому МА мовець передає більше інформації, оскільки він розраховує на сукупність знань адресата і його здатність робити потрібні висновки зі сказаного. Фраза "*that's kind of you"* є репрезентативом та має іллокуцію позитивної оцінки вчинку адресата, у прикладі а) один із комунікантів одержує тост від іншого, перший характеризує вчинок другого як приємний з його боку, при цьому надаючи цьому висловленню іллокуції подяки і розраховуючи на вищезгадану здатність співрозмовника робити потрібні висновки зі сказаного. Отже, фраза *"that's kind of you"* має іллокутивну силу оцінки та подяки, які виражені репрезентативом.

Отже, подяка має декілька іллокутивних сил, зокрема, є реакцією на комплімент, турботу, привітання, побажання, допомогу, співчуття та пропозицію. Подяка може мати позитивний характер, будучи елементом мовленнєвого етикету та негативний, виражаючи іронію, докір та подяку-відмову. Але недостатньо дослідженою є залежність особливостей реалізації МА подяки від статі мовця, що можна віднести до **перспектив** дослідження.

Список використаних джерел

1. Арутюнова Н.Д. Истоки, проблемы и категории прагматики / Арутюнова Н.Д., Падучева Е.В. // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып.16. – М., 1985. – С.3-42.

2. Буренко Т.М. МА вибачення в англійському дискурсі: діахронічний аналіз / Т.М. Буренко // Вісник Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. – No. 782. – Харків : Константа, 2007. – С. 39–42.

3. Дейк ван Т.А. Язык. Познание. Коммуникация / Дейк ван Т.А. – М., 1989. – С. 125-127.

4. Кивенко И.А. Речевой акт благодарности как коммуникативная тактика позитивной и негативной вежливости / Кивенко И.А. // Молодий вчений. – 2015. – № 6 (21). –Частина 2. – С. 98–102.

5. Селіванова О.О. Основи теорії мовної комунікації: Підручник / Олена Олександрівна Селіванова. – Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю.А., 2011. – 350 с.

6. Austin J. L. How to do things with words / J. L. Austin, J. O. Urmson, and Marina SÃ. – 2nd edition. – Cambridge : Harvard Univ. Press, 1975. – 168 p.

7. Clark H. H. Using Language / Clark H. H. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 1996. – 436 p.

8. Dulong T. Postcard from Cedar Key / Dulong T. – N.Y.: Kensington Books, 2012. – 473 p.

9. Searle J.R. Seeing Things as They Are: A Theory of Perception / J.R.Searle // Oxford: Oxford University Press, 2015.

Хомич К.П.
Рівненський державний гуманітарний університет

ПРАГМАТИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕНІГМАТИЧНОГО ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ)

Анотація. У статті досліджені прагматичні та функціональні особливості кросвордів, як вагомої складової енігматичних текстів. Окреслено подальші перспективи залучення даного жанру в сфері освіти серед учнів та студентів, його специфіка та особливості.

Ключові слова: кросворд, енігматичний текст, функціональні особливості.

Annotation. The article examines the pragmatic and functional peculiarities of crosswords as an important component of enigmatic texts. The future prospects of this genre are outlined in the field of education among pupils and students. It is emphasized its specifics and features.

Key words: crossword, enigmatic text, functional features.

Постановка проблеми. Питання енігматики тексту, як дискурсивного жанру, що має свої прагматичні та функціональні особливості розглядається як вітчизняними так і іноземними лінгвістів. Інтерес до кросворду з'явився лише в останнє десятиліття. На сьогодні, цей жанр енігматичних текстів розглядається, як соціокультурна складова, мета якого є відображенням світогляду окремого індивідуума, так і мовного колективу, до якого він

належить. Енігматичний дискурс вже постає, як комунікативна подія, посередником якого служить енігматичний текст, що володіє потужним інтерактивним потенціалом, так як його повна знакова репрезентація можлива при безпосередній участі адресата, що виконує стратегічну програму адресанта.

Отже, завданням цієї статті є окреслення основних підходів до аналізу енігматичного тексту та лінгвістичне трактування прагматичних та функціональних особливостей кросвордів на матеріалі французької мови з метою пояснення ключових механізмів їх функціонування та принципів побудови.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика зазначеної теми була окреслена в працях К. О. Денисова [4] Б. Головіна. Ці підходи в сучасній лінгвістиці є одні з базових в межах енігматичного дискурсу.

Б. Головін у праці "Основы теории речевой культуры", наголошував на тому, що співвідношення "мова – мовлення" пов'язане з правильністю, чистотою і багатством мовлення, співвідношення "мовлення – мислення" – з точністю і логічністю, "мовлення – свідомість" дає виразність, образність, доречність, дієвість, "мовлення – дійсність" дає також точність, логічність, "мовлення – людина, адресат" породжує доступність і, нарешті, співвідношення "мовлення – умови спілкування" дає доречність [1, с. 24-25].

Тобто, аналізуючи дану концепцію, ми можемо стверджувати, що мова, мовлення,мислення, свідомість формують особистість, яка виконує ряд функції при розшифрування енігматичних текстів, опираючись на свій соціокультурний досвід. Взаємозв'язки, які описує лінгвіст мають своє застосування при розгадуванні енігматичних текстів, адже для того щоб розкодувати загадане слово індивід повинний мати фонові знання щоб застосувати основні зв'язки мови з дійсністю. Завдяки цьому відбувається активізація логічного мислення та образності між поняттями та дійсністю.

К. О. Денисова [2] подає один з ключових підходів до вивчення енігматичних тексти. Кросворди вона трактує як "формули смислу". Саме цей науковець однією з перших в межах лінгвістичного аналізу співвідносить зміст кросворду із енігматичним текстом, зважаючи на такі його ознаки, як структура питання-відповіді, комунікативна направленість, відсутність автора, інформаційна самодостатність і змістова завершеність. У зв'язку із цим автор представляє структуру тексту кросворда у вигляді моделі: а) відгадка (загадане ім'я), б) енігмат (загаданий, закодований об'єкт дійсності), в) енігматор (об'єкт, через який відбувається загадування).

Також у своїй праці торкається питання розрізнення таких термінів, як: "енігмат" і "загадка". Науковець виправдовується тим, що одній відгадці (слову) може відповідати декілька енігматів (загаданих об'єктів) [1, с. 5].

Розглядаючи кросворд з лінгвокультурної точки зору варто розглянути

наступне трактування. Кросворд як національно-специфічний енігматичний текст, акумулює в собі актуальну систему цінностей, суспільну мораль, ставлення до світу, до людей, до інших народів; тут наочно демонструється спосіб життя народу, важливі для нього історичні факти, традиції та весь культурний досвід загалом, відображаючи еталони, символи, аксіологічну систему культурних концептів і стереотипів, а це, без сумніву, когнітивна проблематика. Але, на відміну від тлумачних словників, де описується тільки лексичне значення, тут зафіксований т.зв. "лексичний фон", соціокультурний контекст. Таким чином, тексти кросвордів виконують функцію своєрідного словника мотивів, асоціативні зв'язки, вербалізовані в їхніх енігматорах, репрезентують національно-детерміновану категоризацію дійсності та інваріанти уявлень про ті чи інші "культурні предмети" членів певної лінгвокультурної спільноти [2].

Історично будучи одним із видів розважальної діяльності, кросворд змінює своє функціональне значення та в останні роки зосереджується на академічному користуванні, тобто пробуджує апетит до знань. Вчителі використовують цей жанр енігматичних текстів для узагальнення уроку чи теми, а також для загального синтезу знань учнів. Кросворди стимулюють цікавість та допитливість, приймаючи форму головоломки. Вони змушують застосовувати не дише вивчений матеріал, а також загальнокультурні явища та поняття. Вважається, що один із способів прищепити дітям любов до слова – якомога раніще ознайомити їх із різноманітними словесними іграми.

Застосування кросвордів серед студентів, які вивчають мову та літературу Франції чи для тих кому вона є рідна, цей вид діяльності передбачає сформованість лінгвосоціокультурної компетенції. Розгадування енігмата залежить від інтегрованого, цілісного, взаємопов'язаного володінням предметними (мовною, мовленнєвою, комунікативною) та загально-навчальними (соціокультурною) компетенціями. Основними складовими частинами лінгвосоціокультурної компетенції є лінгвістична, соціокультурна, культурознавча та лінгвокраїнознавча, соціальна, лінгво-культурознавча компетенція, соціо-лінгвістична та країнознавча компетенції.

Кросворд залучає всі фонові знання та основні компетенції як і автора так і суб'єкта, який виконує ментальні дії над ним. Вважається, що для розширення кругозору і поліпшення пам'яті найбільше підходять класичні кросворди, а користь японських кросвордів поліпшення логічного і асоціативного мислення. Бажано чергувати головоломки, щоб задіяти всі зони. Враховуючі згадані вище особливості, ми можемо стверджувати, що кросворди засновані на унікальному почутті написання та читання.

Даний тип енігматичних текстів сприяє розвитку навичок словника, завдяки асоціативній функції , щодо загаданого слова, у формі та правописі. Проте варто зазначити, що в процесі розкодування відбувається залучення не

лише знань з французької мови, а також відбувається зв'язок з іншими дисциплінами: історія, географія, культура, література, релігія тощо. Варто зазначити, що сучасні кросворди друкують не тільки в газетах, журналах і збірниках, сьогодні вони перейшли в цифровий формат. Існують спеціальні програми для комп'ютерів і мобільних телефонів. Є сайти, що публікують кросворди онлайн.

Також, науково обґрунтовано зв'язки між вирішенням кросвордів і здоров'ям головного мозку**.** "Ми знайшли взаємозв'язок між тим, як часто люди розгадують кросворди і тим, з яким успіхом вони вирішують завдання на увагу, логічне мислення та пам'ять", — заявив провідний автор дослідження Кіт Веснес (Keith Wesnes). За його словами, ті з учасників дослідження, хто часто вирішує головоломки, справляється з завданнями так само добре, як і люди на 10 років молодше. У травні 2017 року шведські психологи показали, що транскраніальна стимуляція мозку (ТЕС-терапія) постійним струмом, незважаючи на свою популярність, не виявляє значущого ефекту на когнітивні здібності здорової людини [4].

Тексти кросвордів відображають знання й уявлення про світ і про людину в цьому світі, репрезентуючи не наукове, а "переломлене" повсякденністю щоденне знання. Тому представлення знань у кросворді істотно відрізняється від інформації, поданої в дефініціях тлумачних словників, які практично не містять у поясненнях елементів оцінки і, тим паче, асоціативних зв'язків між словами [2, с.6– 19]. По-друге, макроодиниці кросвордів (формулювання завдань і відповіді) постають, без сумніву, національно маркованими. Одиниці-відповіді є лінгвокогнітивними одиницями мовної свідомості, а одиниці-завдання містять формулювання, що представляють деякий інваріант сприйняття того чи іншого феномену. При цьому інваріант може виражатись або безпосередньо, або на нього можуть "виводити" вектори асоціацій, що складають фрейм-структуру свідомості [3, с. 5].

Таким чином, формування лінгвосоціокультурної компетенції дозволяє ширше використати матеріали пізнавального характеру, автентичні матеріали, що сприяє підвищенню комунікативної мотивації, оскільки матеріали такого роду містять великий резерв його формування.

Висновки дослідження. Лінгвістичні дослідження в сфері енігматичних текстів набули свого якісного та практичного застосування. Можна стверджувати прагматичні та функціональні особливості кросвордів сприяють розширенню міжкультурних знань, тренують пам'ять і покращує роботу мозку. Виконуючи функції енігматичного тексту, цей жанр пробуджує та мотивує гравця на отримання нових знань, сфера яких не є обмежена. Застосування даного виду інтелектуальних вправ серед учнів чи студентів пояснюється виробленням логічного та асоціативного мислення.

Кросворд є особливою формою інтелектуальної творчої діяльності, спрямованої на одержання і використання нових знань. Адже основним завданням навчання у вищій школі є не просто передача знань, а й створення сприятливих умов для їх творчого переосмислення, що є підґрунтям для зародження нових ідей.

Перспективи подальших розвідок. Звернення до текстів кросвордів як матеріалу нашого дослідження є не випадковим, адже цей тип енігматичних текстів є найменш досліджений та потребує детального роз'яснення його особливостей та подолання міжкультурних розбіжностей в його трактуванні. Перспективу дослідження вбачаємо в подальшому аналізі лінгвостилістичних особливостей кросвордів на матеріалі французької мови.

Список використаних джерел

1. Головин Б. Н. Основы культуры речи : [учебник для вузов по спец. "Рус. яз. и лит."] / Б. Н. Головин. – [2-е изд., испр.]. – М. : Высшая школа, 1988. – 319 с.

2. Денисова Е. А. Структура и функции энигматического текста : на материале русских загадок и кроссвордов : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Е. А. Денисова. – М., 2008. – 226 с.

3. Красных В. В. Национально-культурная составляющая русского языкового сознания (на материале кроссвордов) / В. В. Красных // Язык, сознание, коммуникация : сб. ст. / [отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов]. – М. : МАКС-Пресс, 2000. – Вып. 15. – С. 5–13.

4. [Електронний ресурс] //Зв'язок між рішенням кросвордів і здоров'ям головного мозку. Режим доступу: https://ukr.media/medicine/313619/

ТЕРМІНОЗНАВСТВО

Кічула М.М.
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ

ТЕРМІНИ ЕКОЛОГІЇ: ОСНОВІ ОЗНАКИ ТА ВИМОГИ

У статті розглянуто визначення поняття "термін", на основі якого запропоновано визначення терміна екології. Проаналізовано існуючі у сучасних лінгвістичних дослідженнях погляди на основні вимоги до терміна. З'ясовано та проаналізовано структурні ознаки терміна, які відрізняють його від інших лексичних одиниць.

Ключові слова: термін, дефініція, термінологія, ознаки терміна.

In the article an attempt has been made to look at different definition formulations of the word "term" and on the basis of that, own definition for ecology term has been formed. Different points of view on term's requirements have been discussed. Also features of the term which differ it from other lexical units have been defined and analyzed.

Keywords: term, definition, terminology, features of the term.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблема екології є одним із найактуальніших питань сьогодення. У сучасному суспільстві стрімко зростає важливість вивчення англомовних термінів екології, які детермінують ступінь шкоди, завданий довкіллю різними галузями виробництва; розробку і вдосконалення інженерно-технічних засобів захисту навколишнього середовища;розвиток основи створення замкнених та безвідхідних технологічних циклів і виробництв із мінімалізацією або й повним виключенням негативного впливу на довкілля та інше.

Термінологія від часу свого становлення стала невід'ємним і важливим складником лексичної мовної системи. Крім того, вона – невіддільна частина наукової думки, що засвідчує досягнення кожної окремої галуззі знань на певному етапі її розвитку. Про рівень прогресу в певній галузі, а також про можливості конкретної мови щодо вираження нових наукових понять свідчить багатство та досконаліть термінології, що обслуговує її.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження поняття "термін" та особливостей формування термінологічної системи присвячені роботи багатьох науковців. Ще у 30-роках XX-го століття Д.С. Лотте та О. Вюстер одними з перших сформулювали у своїх працях деякі ознаки та вимоги до

терміна (системність, стислість, однозначність, інтернаціональний характер багатьох термінів, наявність низки словотвірних моделей, милозвучність). Терміни та шляхи термінотворення також вивчали такі науковці як Н.О. Григоренко, Р.І. Дудок, М.В. Медвідь, В.П. Даниленко, Е.Ф. Скороходько, Г.О. Винокур та інші.

Об'єктом дослідження є термін та його ознаки, які відрізняють термін від інших лексичних одиниць.

Предмет дослідження – визначення терміна "екологія" та виокремлення його ознак.

Мета статті – розглянути визначення терміна і на основі цього дати власне визначення терміна "екологія", а також виявити його ознаки (або вимоги до терміна), що відрізняють його від інших лексичних одиниць.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Термінологічну лексику можемо знайти у кожній мові, вона використовується як засіб міжгалузевого або внутрішньогалузевого спілкування фахівців. Екологія як наука та сфера обслуговування охорони навколишнього середовища не є винятком. Для кращого розуміння поняття "термін екології" розглянемо різні визначення поняття "термін" відомими науковцями.

На думку Б.М. Головіна, "термін – це окреме слово чи утворене на базі іменника підрядне словосполучення, що позначає професійне поняття та призначене для задоволення професійних потреб спілкування у сфері певної професії (наукової, технічної, виробничої, управлінської) [2, с.5]. Відомий термінолог Х. Фельбер дає таке визначення: "Термін – це умовний символ (слово, група слів...), який виражає певне поняття в певній галузі знань" [12, с.54]. В.П. Даниленко вважає, що термін – це слово (чи словосполучення) спеціальної сфери застосування, яке називає спеціальне поняття [4, с.67]. О.С. Ахманова визначає термін як "слово або словосполучення спеціальної (наукової, технічної і т.д.) мови, який створюється (приймається, запозичується і т.д.) для точного вираження спеціальних понять і позначення спеціальних предметів" [1, с.70]. Е.Ф. Скороходько розуміє термін як слово чи усталене словосполучення, що є членом такої лексико-семантичної системи, яка репрезентує певну фахову систему понять. Це тлумачення виключає з кола терміні загальнонаукові лексичні одиниці [9, с.7].

Всі вище зазначені визначення поняття терміна вказують на те, що серед дослідників у галузі термінознавства досі не існує єдиного, всіма визнаного визначення терміна. Проте, узагальнивши вищенаведені тлумачення терміна, можна вважати, що **термін** – це слово або словосполучення, що позначає поняття спеціальної галузі знання або діяльності.

Оскільки екологія охоплює різні сфери діяльності – від охорони довкілля до програм захисту екології, а термін є поняттям спеціальної галузі, то

екологічна терміносистема визначається як сукупність лексичних одиниць, які співвідносяться з концептом ЕКОЛОГІЯ та виражають його понятійний зміст. Елементом екологічної терміносистеми є екологічний термін. Відповідно, **екологічний термін** – це слово або лексична одиниця, що вербалізує знання про навколишнє середовище та обслуговує сферу природоохоронних або природничих наук.

Екологічний термін, як і будь-який інший термін, характеризуються певними вимогами до нього (ознаками), а кількість цих ознак може варіюватися відповідно до різних поглядів дослідників.

У процесі розвідки було виокремлено такі основні **ознаки терміна:**

1) **Системність** є однією з найважливіших умов існування терміна. Слово як і термін існує лише у певній системі понять. Кожен термін входить до певної терміносистеми, у якій виражає своє термінологічне значення. Він має визначене місце у системі, що впливає на структуру та склад терміносистеми. Належність терміна до певної системи є його суттєвою ознакою, що відрізняє термін від загальновживаного слова. Так, наприклад, термін *biofilmreactor* (біоплівковий реактор (для очищення стічних вод)) відноситься до галузі екології, оскільки відноситься до однієї з її лексико-семантичних груп "Назви інструментів та приладів для охорони, очищення, запобігання проблем та підтримання довкілля у відповідному стані", а саме позначає прилад на очищення стічних вод.

2) **Точність**: термін повинен якнайповніше й найточніше передавати зміст поняття, яке він позначає, неточний термін може бути джерелом непорозумінь між фахівцями. Чим визначеніше місце терміна в термінологічній системі, тим він точніший [6, с.7]. Наприклад, термінологічне сполучення *nuclear waste (unwanted, dangerously radioactive material that is made when producing nucler power***) –** радіоактивні відходи точно описує один із видів відходів, як небажаний, небезпечно радіоактивний матеріал, який виробляється при виробництві ядерної енергії.

3) **Однозначність**: термін має співвідноситись тільки з одним науковим або технічним поняття, а поняттю має відповідати тільки один термін. Переважна більшість екологічних термінів є однозначними, проте трапляються випадки полісемічності, коли термін може мати декілька значень, тобто позначати різні класи предметів, явищ, дій, процесів, ознак і відносин [5, с.9]. Так, *wastewater treatment (the processing of wastewater to make it suitable for reuse or safe disposal*) (обробка стічних вод) є однозначним терміном, а термін *ablation (1.the removal of the top layer of something; 2.the removal of snow or ice from the surface of a glacier by melting or by the action of the wind) (*1. розмивання (порід); 2. танення льодовиків) – полісемічним.

4) **Стилістична нейтральність** – відсутність у терміна емоційно-експресивного забарвлення [8, с.3]. Експресія є особливістю авторського

мовлення, що може виявляти себе лише на початковому етапі творення терміна, але, згодом, увійшовши до певної терміносистеми, термін втрачає цю експресивність. Терміни просто позначають поняття і не надають експресивного забарвлення – *defence mechanism* (захисний механізм), *ground water recharge* (поповнення запасів підземних вод), *sea level*(рівень моря) тощо.

5) **Наявність дефініції:** кожний науковий термін має дефініцію (визначення), яка чітко окреслює, обмежує його значення. Комунікативно повноцінними є лише такі терміни, зміст яких відображений у дефініціях, детермінується і закріплюється у межах певного соціуму, тобто фахівці однієї галузі вкладають у термін однаковий зміст, однаково його розуміють [2, с.68]. Так, наприклад, до терміна *desert* (пустеля) словник екології подає таку дефініцію: *an area of land with very little rain fall, arid soil and little or no vegetation* (площа землі з невеликою кількістю опадів, засушливим ґрунтом і де є мало або взагалі немає рослинності). Така дефініція чітко окреслює зміст терміна.

6) **Відсутність у терміна синонімів чи омонімів.** Явище синонімії і омонімії в термінологічній лексиці є негативним. Це пов'язано з однією із найважливіших ознак терміна, яка передбачає відсутність у терміна синонімів чи омонімів. На практиці в термінології екології трапляються поодинокі випадки прояву полісемії та омонімії, а явище синонімії досить широко представлене в досліджуваній терміносистемі (*catastrophe – accident* (катастрофа), *settling tank – precipitation tank* (відстійник).

7) **Відносна незалежність від контексту.** Ця особливість терміна проявляється лише в межах певної терміносистеми. Якщо термін існує поза межами відповідної терміносистеми, він втрачає свої термінологічні властивості та стає загальновживаним словом. Термінологічне поле, в межах якого воно існує, слугує йому контекстом. Наприклад, *solar* у системі термінології екології, а саме у сполученні *solar power* означає "*power obtained by harnessing the energy of the sun's rays".* Одночасно за межами цієї терміносистеми воно набуває інших значень: *1. Relating to or determined by the sun. 2. An upper chamber in a medieval house.* Узагальнюючи можна сказати, що вище наведений термін у своєму термінологічному мікрополі є однозначним і точним. Замежами свого мікрополя він втрачає характеристики терміна та отримує зовсім інші смисли.

8) **Деривативність** терміна – це можливість утворювати на його основі інші терміни. Деривативність термінів екології виявляється як на рівні однослівних термінів, так і на рівні термінологічних словосполучень. Під деривативністю на рівні однослівних термінів розуміємо використання різноманітних термінотвірних афіксів, які утворюють терміни різних частин мови. Порівняємо: *ecology(n)* – екологія*; ecological (adj.)* – екологічний*;ecologically (adv.)* – екологічно. Деривативність торкається також

можливості створювати нові термінологічні словосполучення на основі певного компонента, тобто один і той самий компонент слугує основою для утворення інших термінологічних словосполучень. Термін *ecological* утворює такі термінологічні словосполучення: *ecological balance*– екологічний баланс, *ecological disaster* – екологічна катастрофа, *ecological indicator*– екологічний показник, *ecological niche* – екологічна ніша (життя організму у своєму екологічному середовищі). Деривативність є одним із способів збагачення та кількісного поповнення термінології сфери екології, за допомогою якої утворюються нові терміни.

9) **Вмотивованість.** Вмотивованість терміна сприяє його запам'ятовуванню, полегшує звязок з іншими термінами. Термін вважається умотивованим, коли користувач може вивести та встановити, щонайменше частково, його значення з аналізу його компонентів. Умотивованість термінів екології простежуємо на основі метафоричного та метонімічного перенесень, наприклад: *fertility*– родючість ґрунту, *ozone hole* – озонова діра, *sanitation*– оздоровлення ріки, *ground clearance*– вирубка лісів.

Таким чином, за допомогою вищерозглянутих ознак терміна визначаємо є лексична одиниця терміном чи ні. У дійсності, дуже важко щоб термін відповідав усім вимогам (ознакам), але якщо лексичній одиниці притаманні більшість з цих ознак, тоді таку лексичну одиницю визначаємо як термін. Це в подальшому допоможе систематизувати терміни екології, проаналізувати їх структурні особливості та простежити лексико-семантичні процеси.

Список використаних джерел

1. Ахманова О. С. Очерки по общей и русской лексикологии / О. С. Ахманова. – М., 1957. – 354 с.

2. Балабан Т. Англійсько-український словник-довідник інженерії довкілля / Т. Балабан. – Л. : Вид-во Держ. ун-ту «Львів. політехніка», 2000. – 400 с.

3. Головин Б. Н. Лингвистические основы учения о терминах : Учеб. пособие для филол. спец. вузов [Текст] / Б. Н. Головин, Р.Ю. Кобрин. – М. : Высш. шк., 1987. – 104 с.

4. Городило В. В. Структурно-семантические характеристики английской терминосистемы фитопатологии и защиты растений : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / В. В. Городило. – Калинин, 1986. – 16 с.

5. Даниленко В. П. Русская терминология: Опыт лингвистического описания / В. П. Даниленко. – М. : Наука, 1977. – 246 с.

6. Лейчик В. М. Термин и его определение // Терминоведение и терминография в индоевропейских языках / В. М. Лейчик. – Владивосток, 1987. – С. 135-145.

7. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии: Вопросы теории и методики / Д. С. Лотте. – М., 1961. – 200 с.

8. Медвідь М. В. Термін як елемент сучасної термінологічної системи / М. В. Медвідь, О. Б. Дембровська // StudiaLingua : актуальні проблеми лінгвістики і методики викладання іноземних мов. – 2011. – С. 1-5.

9. Скороходько Е. Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу): Монографія / Е. Ф. Скороходько. – К., – 2006. – 98 с.

10. Суперанская А. В. Общая термінологія : Вопросытеории / А. В. Суперанская, Н. В. Подольская, Н. В. Васильева; Отв. ред. Т. Л. Канделаки; АН СССР, Ин-тязыкознания. – М. : Наука, 1989. – 243 с.

11. Dictionary of Environment and Ecology. P. H. Collin. – Bloomsbury. – Fifth edition. – 2004. – 253 p.

12. Felber H. Terminology Manual / H. Felber // General Information Programme and UNISIST. International Information Centre for Terminology / [ed. by H. Felber]. – Paris : Unesco : Infoterm. – 1984. – 426 p.

Кравчук А.О.
Рівненський державний гуманітарний університет

АНГЛІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА ТЕРМІНОЛОГІЯ: СТРУКТУРНИЙ АСПЕКТ

Анотація: У статті розглядається структурний аспект англійської літературознавчої термінології. Особлива увага приділяється розробленню структурної класифікації досліджуваних термінів. Виявлено, що похідні терміни є найпродуктивнішим структурним типом серед усіх типів термінів.

Ключові слова: термін, літературознавча термінологія, структурна класифікація.

Annotation: The study of the structural aspect of the English literary criticism terminology is examined in the article. Special attention is given to the structural classification of the studied terms. It is revealed that derived terms are the most productive structural type among all the other types of terms.

Key words: term, literary criticism terminology, structural classification.

Постановка проблеми. Із зростанням людських знань і розвитком ідей, а також їх зміною, зростає і кількість слів у мові. Кожне нове наукове відкриття потребує найменування як засобу вираження логічної уяви про поняття. Тому виникає негайна необхідність у роботі спеціалістів над створенням нових термінів і впорядкування наявних. “Сукупність спеціальних найменувань різних галузей науки, техніки та мистецтва, які вживаються у сфері

професійного спілкування та втілюють результати теоретико-пізнавальної діяльності людини, становлять термінологію" [6; с. 3].

"Термінологія – підсистема лексики мови науки і техніки: 1) яка співвідноситься зі спеціальною професійною діяльністю; 2) що визначає номінацію професійних предметів, ознак, дій та явищ; 3) яка визначає формування та функціонування виробничо-технічного, наукового та соціально-управлінського стилів" [3; с. 12].

Особливістю англійської мови є постійне оновлення лексики, постійний розвиток та збагачення якої є необхідною умовою і безпосереднім наслідком прогресу в тих галузях діяльності людини, з якими певна термінологія пов'язана. Важливе місце посідає літературознавча термінологія, що зумовлено високою зацікавленістю науковців у вивченні художніх текстів. Літературознавча термінологія почала складатися з того часу як існує література, і виконує важливу функцію чіткого визначення і тлумачення всіх понять, які стосуються літературної творчості. Вона відображає систему знань про словесне мистецтво і охоплює велику кількість термінів. Як і будь-яка термінологія, термінологія літературознавства утілює в собі насамперед традиційні, уставлені уявлення про специфічний об'єкт дослідження і оформлює предмет даної галузі знання, фіксуючи її фундаментальні та особливі поняття у вигляді системи їх більш чи менш загальновживаних позначень [4; с. 167].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури показав, що над дослідженням термінознавства як науки в цілому працювали такі науковці: Б.М. Головін, С.В. Гриньов, Р.Ю. Кобрін, О.О. Реформатський, В.М. Лейчик, Г.П. Мельников, Е.Ф. Скороходько, Т.Р. Кияк, Л.О. Симоненко, О.І. Павлова, О.В. Константінова та інші. Літературознавча термінологія періодично потрапляє в поле зору термінознавців. Ідеться про вивчення окремих художніх текстів, творчої спадщини письменників, літературознавчих текстів. Досліджували літературознавчу термінологію англійської мови такі науковці як Т.Я. Волкова, Ю.В. Палієвська, І.І. Міхіна. Так, наприклад, Т.Я. Волкова вивчала концептуальний апарат, структурно-семантичні та генетичні особливості термінології англійського літературознавства.

Мета нашого дослідження – дослідити структуру літературознавчих термінів сучасної англійської мови.

Завдання дослідження – розробити структурну класифікацію досліджуваних термінів, зробити кількісний аналіз різних структурних типів літературознавчих термінів з метою виявлення найбільш поширеного структурного типу.

Матеріал дослідження – 265 англійських літературознавчих термінів, відібраних методом суцільної вибірки зі словників літературознавчих термінів сучасної англійської мови [7].

Виклад основного матеріалу. Термінологічна номінація, тобто процес найменування спеціальних понять науки і техніки, є цілеспрямованим творчим процесом. Утворення термінів відбувається свідомо, із прагненням до чіткої системи. Терміни, як і інші верстви лексики, можуть виникати на базі наявних слів і коренів літературної та діалектної лексики. Але процес термінотворення має низку рис, що відрізняють його від творення слів загальновживаної лексики.

Вивчення структури досліджуваної термінології літературознавства в сучасній англійській мові дало змогу розробити структурну класифікацію і виділити 4 основні структурні типи термінів: непохідні терміни-слова (*text, poem, myth, fable, theme*), похідні терміни-слова (*narrator, imagery, dramatist, epistolary*), складні терміни-слова (*playwright, melodrama, masterpiece*), терміни-словосполучення (*science fiction, spy novel, rhyme royal, campus novel*).

У нашому мовному матеріалі виявлено 79 англомовних термінологічних одиниць з літературознавства, які належать до непохідних термінів-слів: *drama – драма, ballad – балада, rhythm – ритм, psalm – псалом, prose – проза, tale – розповідь, plot – сюжет, satire – сатира, text – текст, verse – вірш, ode – ода, novel – роман, icon – знак, fabula – фабула, iamb – ямб, hymn – гімн, humours – гумор, foot – стопа, farce – фарс, fable – байка, scene – сцена, song – пісня, sonnet – сонет, stanza – строфа, stress – наголос, tercet – терцет* та ін.

До непохідних термінів-слів доволі умовно належать також слова, що були запозичені з інших мов, у більшості випадків без зміни форми. Так, наприклад, з французької мови були запозичені такі терміни-слова: *claque – клака, rondeau – рондо, rococo – рококо, cheville – шевілль, vaudeville – водевіль, genre – жанр, barogue – бароко, intrigue – інтрига, quatrain – катрен, essay – есе, motif – мотив, couplet – куплет, feuilleton – фейлетон*; з німецької мови: *leitmotif – лейтмотив*; з італійської мови: *libretto – лібрето, burlesque – бурлеск, scenario – сценарій, coda – кода;* з арабської: *ghasel – газель, almanac – альманах*; японської: *haiku – хайку, tanka – танка* та ін.

Як показав аналіз, у нашому мовному матеріалі 135 термінологічних одиниць належать до похідних термінів-слів. Такі терміни утворені переважно префіксальним та суфіксальним способами словотворення. Префіксація – один із продуктивних способів термінотворення, за допомогою якого змінюється лексичне значення слова. Похідні терміни в терміносистемі англійського літературознавства утворюються за допомогою ряду префіксальних морфем іншомовного походження, у тому числі грецького і латинського. Найбільш продуктивними префіксами грецького походження виступають: префікс *ana-*, який означає «порушення, розлад, відновлення»: *anakrusis – анакруза, anachronism – анахронізм, anacoluthon – анаколуф, analogy – аналогія,*

anapaest – анапест, anaphora – анафора, analepsis – аналепсис, anadiplosis – анадиплосис.

Префікс *anti-* передає значення «проти»: *antiphrasis – антифраз, antithesis – антитеза, antistrophe – антистроф, antimetabole – антиметабола, anticlimax – антиклімакс, anti-novel – анти-роман, antiphon – антифон, anti-hero – анти-герой.*

Префікс *epi-* має значення «над», «близько до», «після»: *episode – епізод, epithet – епітет, epigram – епіграма, epigraph – епіграф, epitaph – епітафія, epilogue – епілог, epiphany – епіфанія.*

Префікс *in-* вживається для утворення негативного значення, означає «протилежність»: *inversion – інверсія, intonation – інтонація.* Префікс *im- є* аломорфом заперечного префікса *in-*, вживається тільки перед лабіальними звуками *m, p*: *impressionism – імпресіонізм.*

Префікс *syn-* також є одним із частотних: *syntax – синтакс, syncope – синкопа, asyndeton – асиндетон, polysyndeton – полісиндетон.*

Суфіксація – це один із способів термінотворення за допомогою суфіксів, який зазвичай змінює лексичне значення основ і слів, які в більшості випадків переходять в іншу частину мови.

Найбільш частотними в досліджуваному матеріалі є суфікси грецького походження: суфікс *-ism* – один з найпродуктивніших суфіксів в англійській мові, утворює іменники, що позначають абстрактні поняття, дії, процеси, їхні результати, а також течії та напрямки в мистецтві, науці, політиці, релігії тощо: *anachronism – анахронізм, antagonism – антагонізм, parallelism – паралелізм, surrealism – сюрреалізм, transcendentalism – трансценденталізм, propagandism – пропагандизм, impressionism – імпресіонізм, existentialism – екзистенціалізм, imagism – імажизм, symbolism – символізм, humanism – гуманізм, naturalism – натуралізм, classicism – класицизм, criticism – критицизм* та ін.

А також суфікс латинського походження: *–ation (-ition, -tion, -ion),* який утворює слова, що означають дію, стан або абстрактні поняття, і застосовується для творення іменників*: interpretation – інтерпретація, intonation – інтонація, alliteration – алітерація, carnivalization – карнавалізація, narration – оповідання, exposition – експозиція.*

У досліджуваному корпусі термінів нами виявлено 12 термінологічних одиниць, які належать до складних слів. Найбільш поширеними типами утворення складних термінів-іменників є тип «проста основа + проста основа», який представлений моделями N + N: *viewpoint – точка зору, pantomime – пантоміма, copyright – авторське право, chronotope – хронотоп* (від грец. *chronos – час* і *topos – місце*); A + N: *folklore – фольклор (народна мудрість), cacophony – какофонія* (від грецьких слів *kakos – поганий і phone – звук, мова*), *cross-rhyme – перехресна рима*.

Наше дослідження свідчить, що окрім термінів-слів, в англійській літературознавчій термінології є також терміни-словосполучення (39 одиниць). Багатослівні терміни складаються з кількох слів і є одним з поширених видів термінів у сфері літературознавства сучасної англійської мови. Переважним типом термінологічних словосполучень у терміносистемі англійського літературознавства є двокомпонентні термінологічні словосполучення, серед яких можна виділити: 1) ад'єктивно-субстантивні: A + N: *rhetorical question – риторичне запитання, accentual verse – акцентний вірш, postcolonial literature – постколоніальна література, binary opposition – бінарна опозиція, free verse – верлібр, American Renaissance – Американське Відродження, higher criticism – вища критика, gothic novel – готичний роман, historical novel – історичний роман* та ін.; 2) субстантивно-субстантивні: N + N: *campus novel – роман-«кампус», city comedy – «міська комедія», school drama – шкільна драма, world literature – світова література* та ін.

Складні термінологічні словосполучення, до складу яких входить більше ніж два компоненти, є менш поширеними серед усіх багатокомпонентних термінів, наприклад, *story within a story – «оповідання в оповіданні», Writers Guild of Great Britain – Письменницька Гільдія Великої Британії, theatre of the absurd – театр абсурду* та ін.

Серед досліджуваних термінологічних словосполучень виділяється група дво- та багатокомпонентних неасимільованих іншомовних словосполучень: франц. *belles-lettres – белетристика*, італ. *ottava rima – восьмивірш*, *commedia dell'arte – комедія масок*.

Висновки дослідження. Отже, у даному дослідженні було розроблено структурну класифікацію англійських літературознавчих термінів, згідно з якою усі досліджувані терміни було поділено на 4 типи: непохідні терміни-слова, похідні терміни-слова, складні терміни-слова та терміни-словосполучення. Кількісний аналіз літературознавчих термінів показав, що 30% (79 од.) термінологічних одиниць належать до непохідних термінів-слів, 51% (135 од.) – до похідних термінів-слів, 4% (12 од.) – до складних термінів-слів, 15% (39 од.) – до термінів-словосполучень. Найбільш чисельним структурним типом виявився тип похідних термінів-слів, що свідчить про високу продуктивність афіксального способу термінотворення в досліджуваній англійській термінології літературознавства.

Список використаних джерел

1. Білоус П. В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: Лекції / П. В. Білоус. – Житомир: Рута, 2009. – 336 с.

2. Волкова Т. Я. Концептуальний апарат і структурно-семантичні та генетичні особливості термінології англійського літературознавства: автореф.

дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / Т. Я. Волкова: Одеський нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. – Одеса, 2002. – 19 с.

3. Головин Б. Н., Кобрин Р. Ю. Лингвистические основы учения о терминах / Б.Н. Головин, Р.Ю. Кобрин. – М. : Высшая школа, 1987. – 104 с.

4. Григорьев В. П. Словотворчество и смежные проблемы языка поэта / В. П. Григорьев. – М. : Наука, 1986. – 256 с.

5. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови: [Підруч. для ін.-тів і фак. іноземн. мов] / М. І. Мостовий. – Х. : Основа, 1993. – 256 с.

6. Симоненко Л. О. Українська наукова термінологія: стан та перспективи розвитку / Л. О. Симоненко // Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. праць. Вип. IV. – К. : КНЕУ, 2001. – С. 3-8.

7. Martin Gray. A Dictionary of Literary Terms. Second Edition / Martin Gray. London: Longman York Press, 1999. – 325 p.

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 811.111

Алексєєва В.О.
Національний транспортний університет, м. Київ

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ МЕТАФОРИЧНИХ ТЕРМІНІВ У НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ (на матеріалі наукової фантастики)

Анотація. Розвиток науки та техніки визначає становлення науково-технічного дискурсу. Тому в технічній літературі часто використовуються метафоричні терміни для позначення нових понять. Основні завдання дослідження полягають у тому, щоб проаналізувати поняття “метафоричний термін” та з’ясувати всі можливі способи його перекладу в науково-технічному дискурсі. Для вивчення проблеми та розв’язання завдань роботи використано комплекс методів, які базуються на комунікативно-функціональному підході та включають теоретичний аналіз спеціальної літератури за темою дослідження. Увага перекладача спрямована на адекватний переклад метафоричних термінів відповідно до сфери їх застосування.

Ключові слова: термін, метафора, метафоричний термін, науково-технічний дискурс, переклад.

Annotation. The development of science and technology determines the formation of scientific and technical discourse. Therefore, technical literature often uses metaphorical terms to refer to new concepts. The main objectives of the study are to analyze the concept of "metaphorical term" and to find out all possible ways of its translation in scientific and technical discourse. To reach the objectives and solve the tasks of the research, a set of methods based on the communicative-functional approach is used and includes a theoretical analysis of specialized literature on the subject of the research. The attention of the translator is aimed at adequate translation of metaphorical terms with regard to the sphere of their application.

Key words: a term, metaphor, a metaphorical term, scientific and technical discourse, translation.

Теорія перекладу, як і будь-яка інша галузь науки, розвивається та змінюється згідно потреб суспільства. На сьогоднішній день наука та техніка

займають одне з перших місць у житті кожної людини. Тому не дивно, що науково-технічні тексти, потребують постійного та грамотного перекладу.

Норми науково-технічного дискурсу англійської та української мов значно відрізняються один від одного, як через мовні, так і культурні особливості, які були зумовлені історично. Тому при перекладі можуть виникати труднощі пов'язані з передачею різноманітних нових або вигаданих термінів, які взагалі не мають відповідників у мові перекладу.

Одними з таких складних мовних одиниць вважаються метафоричні терміни. Такі терміни мають складну семантичну структуру, а їх значення під час перекладу залежить тільки від контексту в якому вони вживаються. Їхньою головною функцією є позначення нових концептів та закріплення нових значень.

Метафоричні терміни набувають розповсюдження у науково-технічних текстах, адже метафора є засобом полегшення вираження понять, які закладені у звичайних термінах. Застосування метафоричних термінів пояснюється ще й тим, що вони допомагають створити найбільш адекватний термін для вираження будь-яких нових наукових концепцій або понять. Також, поява метафоричних термінів зумовлена екстралінгвістичними явищами [4].

Саме поняття "термін" можна охарактеризувати як мовний засіб, який чітко виражає спеціальне поняття в тій чи іншій галузі науки, називає точність, однозначність, емоційну нейтральність [3]. Метафора, навпаки, ґрунтується на переносно вжитому значенні слова та виконує денотативну функцію. Характеризується виразністю, емоційністю та асоціативністю [3]. На цих двох концептах власне і створюється поняття "метафоричного терміна" з яким у подальшому можуть виникати труднощі при перекладі через відмінність структурних, семантичних, прагматичних та семіотичних особливостей англійської та української мов [5].

Сучасні науковці виділяють декілька способів перекладу даних термінів:

- метафоричним словом, що має такий самий або схожий характер образності, наприклад: *In fact, if you use your flash, you'll probably find that the side of the cliff is covered with, say,* ***hoar-sulphur****, or maybe* ***quicksilver dew*** [6, с.51]. – *Якби ти вимкнув ліхтар, то, може б, побачив, що цей бік скелі вкритий* ***сірчаним інеєм****, або ж* ***ртутною росою*** [1, с. 376]; ***The bottom layer*** *is the seed of how every cannonball or every orange that comes after is going to behave, even to an infinite number of cannonballs or oranges* [7, с. 26]. ***Спідній шар*** *є тим взірцем, згідно з яким поводиться потім кожне ядро або кожний апельсин, хоч би й незчисленна кількість ядер або апельсинів* [2, с. 45];
- метафоричним словом, що має інший характер образності, наприклад: *As it dawned upon me first, it presented a sort of metallic spider with*

five jointed, agile legs, and with an extraordinary number of ***jointed levers,*** *bars, and reaching and clutching tentacles about its body* [6, с.145]. *– На перший погляд вона нагадувала металевого павука з п'ятьма рухливими суглобистими лапами, з безліччю малих* ***колінчатих важелів*** *та хапальних щупальців навколо корпуса* [1, с. 431]; *When most other companies brag about their research, they're talking about industrial hack technicians who wear white coats, work out of cookbooks, and dream up an improved* ***windshield wiper*** *for next year's Oldsmobile* [7, с. 24]. *Ті компанії, що вихваляються своїми "дослідженнями", мають на увазі техніків у білих халатах, котрі працюють за готовими рецептами й винаходять удосконалену* ***конструкцію двірника*** *для нової моделі "Олдмобіля"* [2, с. 40];

- неметафоричним словом що передає денотативний зміст слова, наприклад: *And yet, when I showed her* ***a blueprint*** *of the doghouse I proposed to build, she said to me, "I'm sorry, but I never could read one of those things"* [7, с. 7]. *Утім, коли я показав їй* ***креслення*** *собачої будки, яку збирався спорудити, вона сказала: "Вибачте, але я ніколи не вміла читати цих малюнків"* [2, с. 13].

Більшість метафоричних термінів базується на простих аналогіях, в основі яких лежить зіставлення наукових понять зі звичайними речами. Існують терміни, які створені на основі квіткових образів, наприклад: *tulip valve (тюльпаноподібний клапан) – впускний клапан, з чашеподібною і воронкоподібною головкою; daisy wheel (пелюсткоподібний пристрій друку) – компонент принтеру у формі колеса з великою кількість спиць; pine-tree array – багатовібраційна синфазна антена; daisy chain – послідовне підключення (засіб підключення пристроїв до центрального процесора за спільним проводом введення/виводу шин, які з'єднують ці пристрої чоловічими і жіночими роз'ємами).* Крім того, існують терміни, які являють собою зоосемізми, наприклад, *camel-back truss – сегментна форма розкосів; butterfly wall ties (метелковий металевий анкер) – металеві анкера або центральний вигин, який використовується для запобігання проникнення вологи, що проходить по порожнині; crocodile shears – важільні ножиці* [4].

Як бачимо, українські відповідники метафоричних термінів часто значно розширені через те, що такі терміни базуються на соціолінгвістичних особливостях мови, тому перекладачу у рідній мові доводиться пояснювати метафоричний термін описово. Також, при перекладі доводиться нехтувати образністю і передавати тільки номінативне значення.

Отже, загалом метафоричні терміни маю неметафоричні еквіваленти в українській мові і виконують лише номінативну функцію, це також зумовлене простішою структурою науково-технічного дискурсу в англійській мові та жорсткішими нормами української наукової літератури.

Список використаних джерел

1. Веллс Г. Війна світів / Герберт Джордж Веллс; [пер. з англ. Д. Паламарчук]. – Харків: Фоліо, 2003. – С. 333–469.
2. Воннегут К. Колиска для кішки: роман / Курт Воннегут; [пер. з англ. А Немирова]. – Харків: Книжковий Клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2016. – 240 с.
3. Грицай І. Переклад метафоричних термінів, абревіатур і термінів з антропонімами у художніх текстах та телепередачах [Електронній ресурс] Режим доступу: http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/02_%20Hrytsai_pereklad%20metafor_terminiv.pdf
4. Метафоричні терміни: невловима магія трансформації значення [Електронній ресурс] Режим доступу: https://glebov.com.ua/metaforychn%D1%96-term%D1%96ny.html
5. Підгорна А. Б. Метафоричні терміни в англомовних науково-технічних текстах / А. Б. Підгорна – З. : Зап. держ. унів., 2013. – С. 67-70. – (Нова філологія № 57).
6. Vonnegut K. Cat's Cradle : A Novel / Kurt Vonnegut. – N.Y. : Dial Press Trade Paperbacks, 2010. – 304 p.
7. Wells H.G. The War of the Worlds. – Rockville, MD: Arc Manor, 2008. – 180 p.

Антіпіна П.А.
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ПЕРЕКЛАД РЕЧЕНЬ ІЗ ПРИСУДКОМ У ФОРМІ СТАЛОГО ВИРАЗУ

Анотація. Статтю присвячено висвітленню деяких сторін граматичної будови німецької мови, таких як дієслівно-іменні словосполучення і фразеологічні звороти, що виражаються присудком і є стійкими в німецькій мові. Також ціллю даної статті є розгляд специфіки перекладу таких мовних конструкцій українською мовою.

Ключові слова. Дієслівно-іменні словосполучення, фразеологічні звороти, присудок, словосполучення, фразеологізми, переклад.

Annotation. The article is devoted to the coverage of several aspects of the grammatical structure of the German language, namely, verbal-nominal phrases and phraseological phrases that are expressed in terms of the predicate and are stable in the German language. Also, the purpose of this article is to consider the specifics of the translation of such language constructions into the Ukrainian language.

Key words. Verbal-nominal phrases, phraseological set expressions, predicate, word-combinations, phraseological units, translation.

Людині іноді важко пояснити, чому в мові існують ті чи інші слова, той чи інший морфологічний, граматичний лад. Це результат тривалого процесу розвитку мови. Кожна людина, не замислюючись, використовує слова і об'єднує їх в словосполучення і речення. Зрозуміло, це має місце бути для більшості людей в разі їх спілкування рідною мовою. Таким же чином людина використовує в своїй мові різні словосполучення. Вони можуть бути стійкими і вільними, дієслівними і субстантивними. У будь-якому випадку вони є невід'ємною частиною будь-якої мови. І повинні бути вивчені належним чином, так як роз'яснення даної теми в подальшому, допоможе полегшити процес розуміння і перекладу подібних явищ в іноземній мові. Через нестачу потрібної інформації можуть виникнути серйозні проблеми не тільки у перекладача в процесі його професійної діяльності, а й у звичайної людини зі знанням іноземної, коли їй доведеться зіткнуться з цим явищем. Тому в цій роботі будуть розглянуті декілька сторін граматичної будови мови – дієслівно-іменні словосполучення і фразеологічні звороти, що виражаються присудком і є стійкими в німецькій мові, та їх переклад на українську.

Актуальність даної теми пояснюється наявністю в мові величезної кількості словосполучень, які є невивченими до теперішнього часу. Також важливістю в першу чергу для перекладачів, вміння перекладати дані граматичні структури правильно, адже такі явища в мові оригіналу, можуть стати складністю під час перекладацької діяльності.

Присудок поряд з підметом є головним членом речення. Німецький присудок грає більшу, ніж в українській мові, роль в оформленні речення. Він виражає дію, стан або якісні ознаки підмета і відповідає на питання: що робить предмет (що відбувається з ним), чим (ким) він є і яким він є.

Німецький присудок буває декількох типів: - іменний; - дієслівний; - виражений стійким дієслівним словосполученням.

У свою чергу дієслівні словосполучення бувають: - прості; - складні (складені).

Порядок слів у реченні представлений наступним чином: відмінювана частина присудка (das finite Verb) завжди стоїть на другому місці, а незмінна частина присудка (Infinitiv), іменна частина присудка (das Prädikativ) і відокремлюваний префікс стоять на останньому місці. При цьому утворюється так звана дієслівна рамка, характерна для німецького речення (Rahmenkonstruktion). Вона сприяє збереженню в реченні єдиного цілого.

Наступне поняття для розгляду – це словосполучення, що є предметом синтагматичного синтаксису, який вивчає валентність слова, способи її реалізації та виражені в словосполученнях синтаксичні відношення.

Синтаксичні (вільні) словосполучення потрібно відрізняти від фразеологічних. У синтаксичному словосполученні зберігаються лексичні значення всіх повнозначних слів, що входять до нього; синтаксичний зв'язок є

живим, продуктивним (бити лежачого, бити скло, бити в бубон). У фразеологічному словосполученні лексична самостійність одного чи обох його компонентів ослаблена або зовсім утрачена, і воно повністю за характером значення наближається до одного слова (байдики бити).

"Словосполучення будується за певними граматичними зразками, які формуються в мові на основі категоріальних властивостей слів і ґрунтуються на синтаксичному зв'язку між словами. Водночас слід не забувати, що здатність слова поєднуватися з іншими словами і форми вияву цієї здатності залежать не тільки від граматичних властивостей слова (передусім від належності слова до тієї чи іншої частини мови), але й від його лексичного значення" [1, с.87].

Багато словосполучень не виникає спонтанно в мовленні, а, як доводять психолінгвістичні експерименти, існує в мові готовими словесними блоками: *біла ворона; жити на широку ногу* тощо. Ці складні для перекладу словосполучення, що досить різноманітні за своїми структурами, називають стійкими, або фразеологічними (до грец. *phrasa* "висловлювання"), або *фразеологізмами*.

Фразеологізми, як стійкі словосполучення характеризуються цілісним значенням, яке за своїм характером ідіоматично переосмислене та переважно метафорично-образне. Іншими словами: "Фразеологізм – це відносно стійка, соціально зумовлена лексико-граматична єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення, яка, маючи в основі, досить часто уже стертий образ, цілісне переосмислене значення, автоматично відтворюється мовцями як готова до використання одиниця мови" [2, с.178].

За класифікацією, фразеологічні одиниці поділяються на номінативні фразеологічні єдності, що повністю семантично переосмислені, в них поглинається й втрачається індивідуальний зміст слів-компонентів, номінативні фразеологічні сполучення (з одним переосмисленим компонентом) та комунікативні фразеологічні висловлювання, які складають завершене речення.

Наприклад:

j-m den Kopf waschen "намилити будь-кому шию (голову)";

j-n aufs Eis fahren "влаштувати підлість кому-небудь".

"Фразеологічні зрощення, вирази або єдності є абсолютно неподільними, нерозкладні словосполучення, значення яких не залежить від їх лексичного складу" [3.с,102]. Прикладами таких словосполук в німецькій мові є вирази: *einen Korb bekommen* «дістати відмову при сватанні»; та в українській – *дати гарбуза*.

При перекладі слід зважати не лише на семантичну та стилістичну співвіднесеність мовної одиниці та її еквівалента, а й на те, які культурні ситуації лежать в основі цих одиниць і наскільки вони співвідносяться.

Культурні відмінності часто стають проблемою при перекладі фразеологізмів, оскільки вони викликають різні асоціації, або джерело походження фразеологізму вихідної мови не відіграє ніякої ролі в соціокультурі громади мови перекладу. Найбільший інтерес викликає проблема перекладності фразеологізмів та їх способи перекладу. Як стверджує Х. Норд, "перекладознавство керується лінгвістичним розумінням поняття "фразеологізм", не додаючи до пояснення цього феномена нічого власного" [5, с.144].

Фразеологізми є окремими випадками перекладу на рівні словосполучення або речення, якщо в мові перекладу відсутні абсолютно тотожні еквіваленти для даної фразеологічної одиниці, та на рівні слів, якщо такі еквіваленти наявні. М. Л. Шадрін вказує на суперечливість такого підходу:

1) коли фразеологічна одиниця виявляється найменшою одиницею мови в тексті мовою оригіналу, яка має відповідник в тексті мовою перекладу, то фразеологізм є одиницею перекладу;

2) оскільки одиницею перекладу може бути лише одиниця якогось мовного рівня, а фразеологічний рівень у прийнятому автором наборі рівнів мовної ієрархії відсутній, то фразеологічний зворот взагалі не може претендувати на статус одиниці перекладу [4, с.19].

Дослівне відтворення фразеологічних одиниць (далі − ФО) можливе, як правило, тоді, коли в мові перекладу є абсолютний фразеологічний еквівалент, покомпонентний переклад допускається інколи для збереження колориту тексту оригіналу, але і в цьому випадку фразеологізм сприймається як єдине ціле. Що стосується структурно-граматичних критеріїв, то вони взагалі не можуть бути визначальними для віднесення фразеологізмів до одиниць перекладу, оскільки один і той самий фразеологізм може виступати і у формі словосполучення, і у формі речення.

Також варто звернути увагу на те, що усне мовлення рясніє великою кількістю характерних для німецької розмовної лексики (das Köpfchen − мізки, казанок; der Bulle − поліцейський) кліше, інакше кажучи − стійкими формулюваннями, мовними штампами (in Hülle und Fülle − в достатній кількості, в достатку; mit Händen und Füssen − руками і *ногами, an Ort und Stelle − на запланованому, конкретному місці, bei Tag und Nacht − вдень і вночі) і фразеологізмами − стійкими ідіоматичними виразами, які роблять її більш різноманітною і надають їй жвавість.*

Таблиця 1. Приклади перекладу німецьких ідіом

Німецька ідіома	Дослівний переклад	Український відповідник	Тлумачення

j-m dicht auf den Hacken sein/sitzen	Сидіти у будь-кого на п’ятах	Наступати (наступити) на п'яти	а) наздоганяти, переслідувати, йти дуже близько від когось
sich an j-s Fersen heften	закріпитися на чиїхось п'ятах	по п’ятам йти, гнатися	переслідувати когось, нав'язуватися
die Hacken / Füsse / Sohlen nach etw. ablaufen / abrennen	зносити, стерти п'яти / ноги / підошви в пошуках чого-небудь	Збитись з ніг	стомитися від тривалих пошуків, все оббігати
Das Herz fuhr j-m in die Ferse (in die Hosen).	Серце пішло у когось в п'яти (в штани)	*душа* в п'ятах сховалася, у п'ятах холоне	сильно злякатися, відчувати величезний страх
den Mantel nach dem Wind hängen	вивісити пальто за вітром	Тримати ніс за вітром	не бути принциповим, пристосовуватися до обставин
in den Wind / gegen eine Wand reden	говорити в вітер / зі стінкою	Як горохом об стіну; як пугою по воді	говорити даремно, бути не почутим
lügen, dass sich die Balken biegen	брехати так, що балки (дошки) гнуться	Бреше як рудий собака; бреше як собака	брехати безсоромно
an die unrechte Adresse geraten / kommen	потрапити / прийти не за адресою	Звернутися не за адресою	помилково звернутися до некомпетентної в цьому питанні людини
etwas wie saures Bier anpreisen / anbieten	розхвалювати / пропонувати щось на кшталт кислого пива	Вішати лапшу на вуха	рекламувати що-небудь, чого ніхто не хоче мати
j-m freie Hand lassen	звільнити комусь руку	Дати кому-небудь волю	дати свободу кому-небудь діяти самостійно

j-n nicht riechen können	бути не в змозі кого-небудь нюхати, не пахнути	на дух кого-небудь не переносити	сильно не любити кого-небудь, не переносити присутність будь-кого

Отже, можна дійти висновку, що фразеологізм є одиницею перекладу і перекладається як єдине ціле з урахуванням актуалізованих у тексті оригіналу конотативних та експресивно-емоційних нашарувань, незалежно від наявності або відсутності абсолютних фразеологічних еквівалентів у мові перекладу.

Мова є відображенням свідомості та життєвого досвіду народу. Різні народи по-різному інтерпретують дійсність, одні й ті самі явища і характеристики, виділяють суттєві саме для цього народу елементи. Це призводить до того, що мови відрізняються одна від одної не лише граматикою, а й національно-культурною специфікою.

Список використаних джерел

1. Денисенко С. Н. Фразообразование в немецком языке (фразеологическая деривация как системный фактор фразообразования) / Софья Никифоровна Денисенко. – Львов: Вища школа, 1988. – 197 с.

2. Кияк Т. Р. Теорія та практика перекладу (німецька мова) : підручник для вузів / Тарас Романович Кияк, Олександр Дмитрович Огуй, Анатолій Максимович Науменко. – Вінниця: Нова книга, 2006 . – 586 с.

3. Чернышева И. И. Фразеология современного немецкого языка / Ирина Ивановна Чернышева. – М. : Высшая школа, 1970. – 200 с.

4. Шадрин Н. Л. Перевод фразеологических единиц и сопоставительная стилистика / Н. Л. Шадрин. – Саратов : Издательство Саратовского университета, 1991. – 221с.

5. Nord Ch. Das Verhältnis des Zieltextes zum Ausgangstext / Ch. Nord // Handbuch Translation. – Tübingen: Stauffenburg Verlag, 1998. – S. 141-144.

Ахмедова Е.Д.
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНОМОВНОГО ВІДТВОРЕННЯ ФОНОГРАФІЧНИХ СТИЛІЗАЦІЙ (на матеріалі роману Д. Кіза “Квіти для Елджернона”)

Анотація. У статті розглядаються особливості відтворення графонів у мовленні головного героя на матеріалі роману Д. Кіза “Квіти для Елджернона”.

Описані відхилення від орфографічної та граматичної норм та наведені їх приклади. Визначені способи відтворення графонів українською мовою.

Ключові слова: графон, граматична та орфографічна норми, фонографічні стилізації.

Abstract. The article deals with the specifics of representation of the phonological deviations in the protagonist's speech based on D. Kiz's novel "Flowers for Algernon". Deviations from spelling and grammar principles and their examples are given. The methods of deviation translation into Ukrainian are defined.

Key words: phonographic stylization, phonological deviation, spelling and grammar principles.

Іншомовне відтворення фонографічних стилізацій – тема, яка все більше привертає увагу перекладознавців та перекладачів-практиків. Необхідність детального висвітлення вказаної теми обумовлюється, насамперед, тим, що із зростанням кількості художніх творів, що перекладаються українською, зростає потреба у підвищенні якості перекладу. Відтворення фонографічних стилізацій цільовою мовою – непросте завдання для перекладача, оскільки потребує врахування низки факторів, а саме інтенцію автора, контекст, екстралінгвістичні чинники та багато іншого.

Фонографічні стилізації ще відомі як графони. Цей термін вперше був запропонований Кухаренко В.А. Вона визначає графон як графічне позначення індивідуальної вимови мовця. Графони можуть бути різними за формою відображення звуків та за функціональним навантаженням [3, с. 17-18].

Причини, які призводять до відхилення від вимовної норми, можна умовно поділити на дві групи. Перша пов'язана з емоціями та віком, тобто має тимчасовий характер. Друга відображає статус героя (походження, освіченість) і носить постійний характер [3, с. 18].

Графон можна вважати засобом, який демонструє інформацію про героїв, він розкриває характеристику персонажів, а саме їх вік, походження, рівень освіти, соціальний статус. Більш того, за допомогою фонографічних стилізацій можна побачити настрій героя, його емоції або ставлення до чогось.

Кухаренко В.А. класифікує графони на оказіональні і рекурентні.

Оказіональні графони зображають особливості мовлення персонажів, які вказують як раз на вік, соціальний статус та їх емоції. Ці особливості непостійні. Інакше кажучи, у цьому випадку кожний новий герой спотворює слова у кожній новій ситуації [3, с. 20-21].

Рекурентні графони – це загалом особливості діалектного мовлення та дефекти вимови. Вони виконують інші функції; характеризуються як постійні [3, с. 21].

У нашому досліджені фігурують саме оказіональні графони.

Об'єктом нашого дослідження виступають графони у тексті художнього твору. **Предметом** є шляхи подолання труднощів при відтворенні англомовних графонів українською. **Мета** дослідження – визначення особливостей відтворення англомовних графонів українською мовою.

Завдання дослідження:

- навести визначення графонів;
- визначити шляхи формування графонів;
- дослідити способи відтворення графонів в україномовному перекладі.

Матеріалом нашого дослідження послугував англомовний роман Д. Кіза "Квіти для Елджернона" та його україномовний переклад В. Шовкуна. Для аналізу обрано 300 англомовних лексичних одиниць, що утворено автором на позначення мовлення психічно хворої людини, та їх українських відповідників.

При аналізі тексту оригіналу та тексту перекладу ми зіткнулися з великою кількістю особливостей, які розглянуті нижче.

По-перше, читаючи текст оригіналу, ми побачили, що авторські одиниці мають відхилення, а саме:

1. Відхилення від орфографічної норми. За допомогою цього прийому автор відображає дефекти мовлення психічно хворої людини, яка пише усе як вона вимовляє. Наприклад, слова "*martch*", "*progris*" та "*riport*" написані з відхиленнями, відповідно, від "march", "progress" та "report".

2. Відхилення від граматичної норми. Автор, щоб підкреслити мовні вади головного героя, застосовує граматичні відхилення у тексті. Прикладом може бути одиниця "*spilld*", де зроблено відхилення від нормативного утворення форми минулого часу дієслова *spill – spilled* [4, с. 22]. Також є відхилення у побудові теперішнього часу: "*it dont matter*". Ми спостерігаємо, що після *it* використовується *do*, а за правилами потрібно ставити *does* [5, с. 8] та у допоміжному дієслові "*don't*" відстутній апостроф.

По-друге, читаючи текст перекладу, ми помітили, що перекладач намагається передати текст оригіналу, застосовуючи схожі прийоми, а саме відхилення від орфографічної та граматичної норм.

З метою відтворити україномовні відповідники графонам твору оригіналу перекладач застосовує низку засобів, приклади яких наведені нижче:

А) Відтворення відповідників на основі порушення орфографічної норми. Замість нормативного написання перекладач застосовує слова, орфографія яких відрізняється від нормативного подання. Наприклад, одиниця "*reeding*" відтворюється як "*чітати*", що утворено від узуальної одиниці "читати".

Б) Застосування русизмів. Наприклад:

*I hope **they use me** becaus Miss Kinnian says mabye they can make me **smart.***

*Я думаю, з мене буде **польза** бо міс Кінніан каже вони спробують зробити мене **умним.***

У цьому реченні ми можемо спостерігати одразу 2 приклади застосування русизмів. Одиниця "*польза*" безпосередньо запозичена з російської мови, а одиниця "*умним*" створена за зразком російського слова "умный", але із застосуванням української абетки.

В) Штучно деформовані одиниці – це одиниці, які перекладач створює за рахунок існуючих слів, які були трансформовані так, як не говорять освічені люди [4, с. 22]. Наприклад, одиниця "*docter*" відтворюється як "*доктор*". Ця одиниця навіть не може відноситись до русизмів, тому що російською мовою "*врач*".

Г) Використання просторічних одиниць. Наприклад, відповідником "*because*" обрано "*томушо*". Перекладач використав цей прийом, щоб надати характеристику персонажу, а саме його рівень освіти та соціальний статус [4, с. 22].

Ґ) Відхилення від граматичної норми:

What happind is I went ***to Prof Nemurs office*** *on my lunch time like they said and his secertery took me to a place that said psych dept on the door with a long hall and alot of littel rooms with onley a desk and chares* [6, с. 2].

А сталося те шо я пішов ***до професоря Нявмура*** *в його кабінет коли в мене був ланч так бо вони мені сказали і його секретарка повела мене до кімнати де на дверях було написано департамент для психів але за тими дверима була довга зала й багато малих кімнаток де я побачив лише стіл та стульці* [2, с. 9].

У цьому прикладі ми бачимо відхилення при відмінюванні. В українській мові родовий відмінок чоловічого роду другої відміни бере на себе закінчення -*а(я)*. У нашому випадку *професор* відноситься до твердої групи іменників, тому треба ставити закінчення -*а* [1].

Наша вибірка містить випадки невідтворення графонів у перекладі. Так, нижче наведений випадок наявності відхилення у мові оригіналу, але у перекладі відхилення відсутнє:

Dr Strauss says I shoud ***rite down*** *what I think and remembir and evrey thing that happins to me from now on* [6, с. 1].

Дохторь Штраус каже аби я ***писав*** *шо думаю і помнив усе шо зі мною буде від сьогодні* [2, с. 9].

Авторське відхилення "*rite down"* від нормативного "*write down"* передане українською нормативною одиницею "*писав"*, що призводить до певної втрати прагматичного навантаження лексичної одиниці твору оригіналу. У наведеному прикладі у перекладача не було можливості наслідувати авторську модель з об'єктивних причин – українська мова відрізняється від англійської й повне наслідування не є можливим.

У ряді випадків ми зафіксували застосування компенсації – відтворення в мові перекладу авторського стилістичного прийому за рахунок інших засобів та не обов'язково у тому ж самому місці, де його було вжито автором. Наприклад:

This test ***lookd easy*** *because I coud see the* ***picturs*** [6, с. 4].

Цей тест ***здався*** *мені* ***лехким****, томушо я міг бачити* ***картинки*** [2, с. 13].

У перекладі українською бачимо нормативні одиниці "*здався"* та "*картинки"* там, де в англомовному тексті відхилення від граматичної норми – "*lookd"* – та від орфографічної – *"picturs".* Водночас, в українському перекладі вжито орфографічно деформовану одиницю "*лехким"*, хоча в оригіналі наведено узуальну ***easy***. Отже, випадки невідтворення англомовних графонів компенсовано за рахунок створення україномовної одиниці з відхиленням від орфографічної норми.

Ми зафіксували, що у переважній більшості випадків компенсація застосовується, коли перед перекладачем постає завдання з відтворення порушень граматичної норми. Наприклад:

I ***dint understand*** *about it but I remembir Dr Strauss said do anything the testor telld me even if* ***it dont make*** *no sense because thats testing* [6, с. 2].

Я ***не пойняв****, чого він хоче але пригадав як дохторь Штраус сказав аби я робив усе шо він мені скаже навіть якшо* ***я не пойму*** *чого він од мене хоче* [2, с. 10].

З прикладу очевидно, що відхилення від граматичних норм компенсується за допомогою відхилень від орфографічних. Граматика англійської мови відрізняється від української, тому не можливо зобразити авторське відхилення за рахунок аналогічних засобів.

Проаналізувавши переклад графонів з англійської на українську мову, на даному етапі нашого дослідження можна зробити **висновок**, що перекладач загалом намагався відтворити графони у тексті перекладу за рахунок відхилення від орфографічної норми. Частка невідтворених графонів у тексті перекладу та випадків компенсації є доволі значною. Перекладач вдавався до компенсації переважно у випадках утворення відповідників граматичним відхиленням від норми.

Перспективою дослідження є подальший розгляд труднощів відтворення фонографічних стилізацій українською мовою.

Список використаних джерел

1. Відмінкові закінчення іменників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://webpen.com.ua/pages/Morphology_and_spelling/case_endings_of_nouns.html

2. Кіз Д. Квіти для Елджернона: роман / Деніел Кіз; пер. з англ. Віктора Шовкуна. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – 304 с.

3. Кухаренко В. А. Интерпретация текста: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2103 «Иностр. яз.» / В. А. Кухаренко. – 2-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1988. – 192 с.

4. Медведєва А. О. Особливості відтворення мовлення персонажів із розумовими вадами / А. О. Медведєва. – Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. – 2016. – №5. – С. 20-23.

5. Jenny D. English Grammar Book / D. Jenny, E. Virginia // Grammarway 2 / D. Jenny, E. Virginia. – Liberty House, New Greenham Park, Newbury, Bershir: Express Publishing, 2003. – C. 192.

6. Keyes D. Flowers for Algernon: A Novel / Daniel Keyes. – New York: A Harvest Book, 2004. – 322 p.

Білоус К.О.
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

СЛЕНГ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ КІНОТЕКСТУ

Анотація. У статті розглянуто особливості перекладу американського сленгу українською мовою. У ході дослідження розкрито поняття “кіно тексту” та основні проблеми при його перекладі. Проаналізовано основні засоби перекладу сленгових виразів.

Ключові слова: кінотекст, кіноперекладу, сленг, американський молодіжний сленг.

Annotation. The article deals with the features of the translation of American slang into Ukrainian. The study explores the concept of “film text” and the main problems of film translation. Main means of the translation of slang constructions into Ukrainian are determined.

Key words: film translation, film text, slang, American youth slang.

У сучасному світі кіноіндустрія є важливим видом мистецтва. Фільм – це окремий твір кіномистецтва, створений певною культурою, що відображає традиції, уявлення, цінності іншої культуру.

Останнім часом кількість фільмів іноземного виробництва збільшилась і тому збільшився попит на їх переклад, адже саме від перекладу залежить успіх фільму.

Актуальність даного дослідження зумовлена зниженням якості перекладу кінофільму. Проблемою перекладу кінофільмів займалися А.В. Антропова, Т.В. Пшонкіна, Ю.В. Лотман, В.В. Конкульовський. У працях науковців розглядаються проблеми перекладу власних назв кінофільмів, алюзивних висловів, мови персонажів тощо.

Предметом нашого дослідження є відтворення сленгових висловів у перекладі кінофільму. Матеріалом дослідження стали кінотексти американського серіалу “The Big Bang Theory” та їх переклади українською мовою.

Мета дослідження – визначити особливості використання сленгу та його реалізацію в перекладі. Сленгові вирази набувають все більш широкого вжитку, слугують додатковим засобом створення портрету персонажа і є тим мовним пластом, що створює додаткові труднощі при перекладі. Це й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Переклад кінотексту є особливо складним видом перекладу, якому притаманні специфічні властивості. Кінотекст – це складна система, яка інкорпорує в собі як вербальні, так і невербальні системи. Лінгвістична система представлена письмовою (титри, написи) та усною (репліки акторів, пісні, закадровий текст тощо) складовими. Нелінгвістична система містить звукову частину (шум, музика) та відеоряд (образи, рухи, інтер’єр, пейзаж, спецефекти, реквізит). Усі елементи, як справедливо констатує В. В. Рюмін, пов’язані між собою [7, с. 17–18]. Фільм складається з ланцюга подій, кожна подія є вибором героя, демонструє його характер, його реакцію на події реального життя. Кожна подія фільму має інформативну цінність, повідомляє певні факти, істотні для подальшого розвитку подій [5, с. 294]. Фільм дозволяє отримати знання про культурне та соціальне середовище персонажів. В культурологічному плані інформативність усього фільму для глядача міститься у тому, що він дізнається про нові реалії чужої культури, схеми поведінки й цінності [5, с. 295].

Тому, перед перекладачем постає багато завдань, а саме, вибір стратегій і тактик для відтворення реалій, безеквівалентної лексики, інтертекстуальних елементів, пошук еквівалентів різних рівнів, врахування соціального статусу, культурного рівня та віку героїв, відтворення специфічного гумору, сленгу, переклад назв фільмів [6].

Варто зазначити, що існують наступні стратегії для перекладу кінофільму: очуження та одомашнення або як їх ще називають доместикація та форенізація. Використовуючи стратегію одомашнення перекладач замінює елементи вихідного тексту, які є специфічними для культури оригіналу елементами культури адресата. Мова при цьому спрощується та стає близькою до цільової культури: назви речей та звичаїв, які є чужими замінюються на місцеві еквіваленти, при цьому створюється світ, який значно відрізняється від того, який зображено в оригіналі. Якщо ж говорити про стратегію очуження то ця стратегія навпаки, орієнтована на культуру оригіналу, перекладач, намагаючись передати специфічні культурні елементи тексту оригіналу таким чином, щоб глядачі наблизились до носіїв іншої культури [9, с. 58].

Кіноперекладсхожий на переклад художньої літератури. Головним критерієм художнього перекладу є не тільки адекватність лексики та сюжету

авторському тексту, але й збереження індивідуального стилю автора. Якісний художній переклад має бути точним, зрозумілим та літературним. Перекладачеві необхідно зберегти авторську ідею з усіма відтінками та нюансами роздумів та переживань [3, с. 118]. Перекладачеві також необхідно підкреслити колорит іншомовної культури, який відображено в специфічному гуморі, грі слів, розмовній лексиці, сленгу, інтонаціях героїв і який є віддзеркаленням ідей режисера та сценариста кінофільму [4, с. 156].

Проте кіноперекладмає свої прикметні риси. Переклад художніх фільмів пов'язаний як з лінгвістичними, так із певного роду технічними труднощами, що можуть вплинути на адекватність та еквівалентність перекладу й синхронність артикуляції реплік акторів та їх дублерів [4, с. 153].

Серед цих проблем окрему увагу приділяють перекладу сленгу. Сьогодні сленг використовується частіше і сфери його вживання значно збільшились. Сленг молоді швидко реагує на події сьогодення та відображає нові явища. Розглянемо поняття та особливості перекладу американського молодіжного сленгу українською мовою. За словами, Гальперіна І.Р. сленг це – той шар лексики та фразеології, який проявляється у сфері живої розмовної мови в якості розмовних неологізмів, які легко переходять у шар загальноприйнятої розмовної літературної лексики [2, с. 104]. Вчений В. Вілюман запропонував наступну класифікацію сленгу та сформулював його особливості:

1) загальний сленг – образні слова і словосполучення емоційно-оцінного забарвлення, які знаходяться за межами літературної мови, загальнозрозумілі і широко поширені в розмовній мові, які претендують на новизну та оригінальність і в цих якостях виступають синонімами слів і словосполучень літературної мови;

2) спеціальний сленг – слова і словосполучення того або іншого професійного або класового жаргону [1, с. 47].

Характерними ознаками сленгу є наступні: він не може існувати незалежно від контексту; він є недовговічним, а одиниці вживання зникають з мови швидше, ніж слова, що належать до стандартної лексики; емоційний компонент конотації у більшості випадків іронічний, презирливий; сленг чітко протиставляється літературній нормі, в чому і полягає його новизна та оригінальність [8].

Проаналізувавши різні підходи щодо визначення поняття "сленг" та визначення його характерних ознак, можемо зробити висновок, що сленг є ефективним засобом для передачі думок, почуттів, прояву своєї індивідуальності людиною у різних життєвих ситуаціях.

Розглянемо вживання американського сленгу у серіалі "The Big Bang Theory" та його переклад українською мовою. Як відомо, сленг характеризується емоційністю, тому під час перегляду серіалу можна почути наступні емотивні вигуки: *"Awesome", "Hey", "Yeah", "Well" "Nope",*

"Whoop". Зараз ці вигуки стали загальноприйнятими, але раніше вважалися лише мовою підлітків. Розглянемо вживання сленгу на наступному прикладі:

Leonard: "It sounds wonderful"!

Penny: "It was. Until I fell in love with ***jerk"!*** [10]

У перекладі ці репліки прозвучали так:

Леонард: "Прекрасно"!

Пенні: "Було, поки я не закохалася в одного ***виродка"!*** [11]

У словнику американського сленгу "jerk" має наступне значення: "підла людина". Як бачимо, у перекладі українською "jerk" звучить як "виродок". Оскільки поняття "підла людина" та "виродок" мають тотожне лексичне значення, можемо стверджувати, що у даному випадку переклад було здійснено за допомогою аналогу, тобто підбору синоніму.

Penny: "I am so sorry. I am such ***a mess"*** [10].

Пенні: "Вибачте. Я така ***плакса"*** [11].

Можемо зазначити, що у даному прикладі переклад слова "mess" було здійснено також за допомогою аналогу, оскільки слова "mess" має значення "емоційно нестійка людина".

У серіалі "The Big Bang Theory» можемо зустрічати пестливі назви, оскільки вони рідко зустрічаються в літературній мові, ми можемо віднести їх до сленгових виразів.

Penny: "You guys are really ***sweet****"* [10].

Пенні: "Ви такі ***милі****"* [11].

Penny: "You're ***a doll****"* [10].

Пенні: "Ти ***милий****"* [11].

Sheldon: "Hold on, ***honey****. Men at work"* [10].

Шелдон: "Стривай, ***сонечко.*** *Чоловіки працюють"* [11].

Перейдемо до аналізу наступної репліки.

Leonard: "Here we go" [10].

Леонард: "Ну, почалось" [11].

Penny's boyfriend: "Get lost" [10].

Хлопець Пенні: "Забирайтеся геть" [11].

У даному прикладі вибір перекладу залежить від контексту та того, хто говорить. Розмова відбувається між колишнім хлопцем Пенні та її другом Леонардом, який прийшов, щоб забрати її телевізор. Слід звернути увагу, що у даному прикладі вираз *"Get lost"* є просторічним і слугує саме показником неосвіченості людини. Тому можемо стверджувати, що даний переклад є вдалим, оскільки показує культурний рівень того, хто говорить.

У наступному прикладі сленговий вираз вживається для того, щоб показати емоції.

*Sheldon: "****Damn you****, walletnook.com!"*

Leonard: "Problem?"

Sheldon: "The online description was completely misleading. They said: "8 slots plus removable ID" [10].

*Шелдон: "**Хай, тобі грець**, walletnook.com!"*

Леонард: "Клопіт?"

Шелдон: "Опис в Інтернеті геть помилковий. 8 відділень плюс зйомна кишеня для посвідчення" [11].

Можемо зробити висновок, що в даному випадку переклад словосполучення "damn you" зроблено перекладачем українською мовою вдало, адже "хай тобі грець" дуже добре передає почуття невдоволення Шелдона.

Варто відзначити, що сленг часто використовується в суперечках і вживається, як лайка. В одній із серій під час представлення спільної роботи Шелдона та Леонарда на семінарі між ними виникає суперечка.

Sheldon: "So it was working"!

*Leonard: "It wa… It was not! You are a **nutcase**"!*

Шелдон: "Працювало"!

*Леонард: "Не працювало! Ти **божевільний**"!*

Варто відзначити, що мова головних героїв серіалу характеризується вживанням скорочених слів, наприклад: *"Howdy"* від *"How do you do"*, *"S'up?"* від *"What is up?"*, *"Shoulda"* від"*«Should have"* у даному випадку ми можемо стверджувати, що ці вирази є сленгом.

*Penny: "No, I mean has he ever dated someone who was not a **brainiac**?"*

Sheldon: "Oh, well, there was this one girl who had a PhD in French Literature".

*Penny: "How is that not a **brainiac**?"*

Sheldon: "Well, for one thing, she was French. For another, it was literature" [10].

Пенні: "Я маю на увазі, чи зустрічався він не з розумаками?"

Шелдон: "Кілька років тому він ходив на побачення з жінкою, яка мала ступінь із французької літератури".

Пенні: "То хіба вона не розумака?"

Шелдон: "По-перше, вона – француженка, по-друге, предмет – література" [11].

У даному випадку brainiac є сленгом, утвореним від слів brain – мозок, розум та maniac – одержимий, що перекладається як "розумна людина". Як бачимо, у перекладі українською "brainiac" звучить як "розумака". Слід зауважити, що конотація оригіналу "brainiac" та "розумака" не збігаються, адже розумака – це людина, яка вважає себе розумнішою за всіх інших. Тому можемо зробити висновок, що переклавши "brainiac" як "розумака" перекладач надає інше семантичне значення слову.

Отже, переклад кінофільмів є складним процесом, який вимагає від перекладача володіння не лише двома мовами, але й двома культурами. Як

бачимо, сленг дуже часто використовується у молодіжних серіалах. Він слугує засобом самовираження молоді. Особливостями молодіжного сленгу є зміна значень лексем літературної мови, заміна слів їх семантичними синонімами, використання скорочень та емотивних вигуків, тому для адекватного перекладу сленгу перекладач повинен знайти еквівалент у мові перекладу з однаковою експресивністю та емоційною забарвленістю. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у дослідженні використання сленгу в різних галузях.

Список використаних джерел

1. Вилюмин В. Г. О способах образования слов сленга в современном английском языке / В. Г. Вилюмин. // Учен. зап. ЛГПИ им. А.И. Герцена. – 1955. – т.3. – С. 47–50.
2. Гальперин И. Р. О термине сленг / И. Р. Гальперин. // Вопросы языкознания М. Наука. – 1956. – №6. – С. 104–107.
3. Добровольська А. Ю. Особливості функціонування сленгу в американському кінотексті (на матеріалі серіалу "Теорія Великого Вибуху") / А. Ю. Добровольська, Л. В. Сегін. // Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. – 2016. – Том 2. – № 8. – С. 117–120.
4. Дорд В. О. The Sources of American Student Slang / В. О. Дорд. // Нова філологія: збірник наукових праць ЗНУ. – 2008. – С. 69–72.
5. Муха И. П. К вопросу об информативности кинодиалога / И. П. Муха. // Филология. Вестник Нижегородского университета имени Н. И. Лобачевского. – 2010. – №2 (1). – С. 292–297.
6. Конкульовський В. В. До проблеми перекладу кінотекстів комедійного жанру [Електронний ресурс] / В. В. Конкульовський // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis
7. Рюмин Р. В. Английский рифмованный сленг: теоретический и прикладной аспекты: монография / Р. В. Рюмин. – Иркутск: Иркутский гос. лингвистический университет, 2010. – 182 с.
8. Сергієнко П. С. Сленг як мовне та культурне явище. Особливості перекладу сленгу [Електронний ресурс] / П. С. Сергієнко // Междисциплинарные исследования в науке и образовании. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: http://mino.esrae.ru/157-730.
9. Fong G. S. F. The Two Worlds of Subtitling: The Case of Vulgarisms and Sexuallyoreinted Language / G. S. F. Fong // Dubbing an Subtitling in a World Context. – Hong Kong : The Chinese University Press, 2009. – P. 39–61.
10. Субтитри англійською мовою до серіалу “The Big Bang Theory” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fenglish.ru/serial-the-big-bang-theory-teoriya-bolshogo-vzryva-na-anglijskom-s-subtitrami/

11. Серіал українською мовою “Теорія великого вибуху” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uaserials.pro/123-teorya-velikogo-vibuhu-sezon-1.html.

Герасимова Н.І.
Рівненський державний гуманітарний університет

ВІДТВОРЕННЯ ОБРАЗУ САМОТНОСТІ У ТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОМОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ АЛЕГОРИЧНОЇ КАЗКИ-ПРИТЧІ АНТУАНА ДЕ СЕНТ-ЕКЗЮПЕРІ “МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ”

Анотація. У статті розглянуті особливості відтворення образу самотності у тексті українськомовного перекладу твору Антуана де Сент-Екзюпері “Маленький принц” шляхом аналізу перекладу прикметника “seul(e)” на лексичному та лексико-синтаксичному рівнях. Проаналізовані особливості перекладу повтору як засобу стилістичної організації франкомовного тексту та засобу перекладознавчої трансформації.

Ключові слова: перекладацька пара, перекладацька трансформація, актуалізація поняття у перекладі, відтворення образу, відтворення повтору, плеоназм як засіб перекладу.

Annotation. The article deals with the features of the reproduction of the figure of loneliness in the text of the Ukrainian translation of Antoine de Saint-Exupery's work “Little Prince” by analyzing the translation of the adjective “seul(e)” on the lexical and syntactic levels. The peculiarities of the translation of the repetition as a way of stylistic organization of the French-language text and instruments of translation transformations are analyzed.

Keywords: translation pair, translation transformation, actualization of the concept in translation, reproduction of the image, reproduction of the repetition, pleonasm as an instrument of translation.

На сучасному етапі розвитку науки існує велика кількість статей та наукових робіт, присвячених аналізу літературознавчих особливостей твору “Маленький принц”. Дослідженням творчості автора в цілому та його твору “Маленький принц” зокрема займалися такі науковці, як Л. Айрих, Л. Васюк, Г. Давиденко, Л. Макловська, О. Ніколаєнко, С. Тихолоз, С. Циганок, О. Федосенко та інші. Проте актуальність дослідження особливостей стилістики мови перекладу є на часі. Під час аналізу перекладу твору українською мовою нами була виявлена тенденція до використання перекладацьких трансформацій для створення та підсилення образу самотності, що стало поштовхом до аналізу образності твору на лексичному та лексико-синтаксичному рівнях.

Основними завданнями нашого наукового дослідження є вивчення особливостей відтворення образу самотності у тексті українськомовного перекладу шляхом аналізу перекладу прикметника “seul(e)” на лексичному та лексико-синтаксичному рівнях; дослідження особливостей перекладу повтору українською мовою як засобу стилістичної організації франкомовного тексту.

Об’єктом нашого вивчення є переклад прикметника “seul(e)” як засобу вираження поняття “самотність” у системі лексичних координат алегоричної казки-притчі Антуана де Сент-Екзюпері “Маленький принц” та переклад повтору як засіб перекладацької трансформації.

Жанрові особливості твору та індивідуальний світогляд автора створюють специфічну атмосферу та неповторний стиль. Художній твір за своєю суттю – не просто набір певних синтаксичних, змістових, лексичних одиниць, а втілення авторської думки та проекція авторського світосприйняття. Зокрема, Я. Рецкер запевняє, що аналіз тексту, який необхідно перекласти, дозволяє заздалегідь визначити характер змісту, ідейне скерування і стилістичні особливості матеріалу, щоб мати критерій для вибору мовних засобів у процесі перекладу [7, с.8].

Велику роль у сприйнятті та тлумаченні читачем твору відіграє спроможність перекладача до пошуку рішень, завдяки яким внутрішній світ автора та його думки будуть передані максимально точно, щоб забезпечити розуміння читачем іноземного твору та авторського послання.

Стиль і особлива містична манера Екзюпері – це перехід від образу до узагальнення, від притчі до моралі. Мова його твору природна і виразна, а звичайні, звичні поняття несподівано набувають у нього новий оригінальний сенс. Потреба в глибоких узагальненнях спонукала Сент-Екзюпері звернутися до жанру алегоричної казки-притчі. Відсутність конкретно-історичного змісту, умовність, характерні для притчі, дозволили письменнику висловити свої погляди на моральні проблеми часу, які його хвилювали. Казкові ж елементи твору дозволили створити специфічні образи, які можуть виконувати специфічні дії.

Проблема самотності – один із основних лейтмотивів твору, який актуалізує на мовному рівні вживання прикметників, які позначають поняття “самотність”. Так у тексті оригіналу ми знаходимо прикметник “seul(e)”, частотність якого є високою .

Над питанням співвідношення слова, образу та образності працював український мовознавець О. Потебня. Для позначення образу вчений вживає терміни “уявлення”, “знак”, “символ”, “засіб порівняння” та “внутрішня форма”. Науковець розглядав поетичний образ у творі і внутрішню форму у слові як один і той самий феномен свідомості, оскільки внутрішня форма, за його словами, “центр образу, одна з його ознак, яка переважає над усіма іншими” [6, с.33]. Х.А. Щепанська підкреслює різноплановість поняття

“образ” у лінгвістичному трактуванні О. Потебні: “Коли О. Потебня говорить про образ як рівнозначний символу засіб відображення дійсності, то тут, очевидно, маємо справу з мовним образом як вербальним репрезентантом відповідного ментального образу, а коли мовознавець визначає образ як складову символу, то йдеться, мабуть, про чуттєвий образ, який у структурі символу виділяють більшість дослідників” [10, с.66].

У працях Л. Бєлєхової ключовим є поняття словесного образу, яке вона визначає як “лінгвокогнітивний текстовий конструкт, що інтегрує в собі передконцептуальну, концептуальну та вербальну іпостасі поетичного образу” [2, с.21]. Дослідниця звертає увагу на те, що часто лінгвістичні школи інтерпретують поняття “образ” як категорію свідомості, за допомогою якої людина здатна зрозуміти таємниці слів чи зміст тексту. Сама ж Л. Бєлєхова розмежовує поняття “образу” (конкретної чуттєвої реальності), “поетичного образу” (вираження ідеї, узагальненого змісту віршованого тексту) та “словесного поетичного образу” (утілення образу, ідеї й змісту в мовленнєвій формі) [2, с.21].

За визначенням, поданим у лінгвістичній енциклопедії О. О. Селіванової, трансформація – основа більшості прийомів перекладу, яка полягає в зміні формальних або семантичних компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі [8, с.536]. На думку Я. Й. Рецкера, трансформації є прийомами логічного мислення, які допомагають розкривати значення іншомовного слова в контексті і знайти йому відповідник, який не збігається зі словником [7, с.38].

Так, ми виокремлюємо перекладацькі пари з компонентом “seul(e)”, які актуалізують поняття “самотність” у контексті речення із залученням перекладацьких трансформацій.

У роботі над перекладацькими парами перекладач вдається до синтаксичних трансформацій та поряд з ними використовує плеоназм “*жив життям”* на підсилення образу.

“vécu seul – жив самотнім життям” (J'ai ainsi *vécu seul*, sans personne avec qui parler véritablement, jusqu'à une panne dans le désert du Sahara, il y a six ans. – Так я *жив самотнім життям*, і не було нікого, з ким міг би по-справжньому поговорити, аж до аварії, якої я зазнав у Сахарі шість років тому [1, с.6].)

Перекладач вдається до використання плеоназму створюючи додаткову експресивну, емоційну конотацію.

*“seul – сам-один” (*Mais tu es *seul* sur ta planète! – Але ж на твоїй планеті ти *сам-один* [1, с.30]!)

Плеоназм — це надмірна кількість граматичного або лексичного забезпечення змісту поняття. Плеоназмом називають також стилістичний зворот мови з однозначними, семантично близькими чи синонімічними

словами, сполуками, які, попри позірну надмірність, виконують важливу функцію увиразнення, зумисного перебільшення, підкреслення змісту поняття, нагнітання почуттів [5, с.197].

Також перекладач використовує лексико-синтаксичні трансформації: заміни словосполучення на слово. Використовуючи прийом вилучення, перекладач знімає надлишкове емоційне навантаження речення.

"tout seul – сам" (Et comme je n'avais avec moi ni mécanicien, ni passagers, je me préparai à essayer de réussir, *tout seul,* une réparation difficile. – Зі мною не було ні механіка, ані пасажирів, і я мав усе зробити *сам*, хоч ремонт був складний [1, с.6].)

В українському перекладі твору "Маленький принц" перекладач також вдається до повтору як засобу перекладу, який присутній у мові оригіналу. Така заміна підкреслює протиставлення дитячого та дорослого світу як "дорослі, вони – діти, ми" та їх серйозні відмінності.

Повтор – це повторення того самого слова чи виразу з метою виділити істотне у мовленні, підкреслити ті чи інші деталі в описах, посилити експресивно-зображувальні властивості мови. Повтор допомагає повніше відобразити хвилюючі моменти в житті людини та її емоційний стан [3, с.148].

На основі повторюваності мовних одиниць у художньому тексті формуються нові, естетичні знаки – так звані ключові слова чи фрази, лейтмотиви. Повторюване слово чи фраза виокремлює якусь тему, ідею, і, завдяки повтору, ця тема або образ набувають символічного значення.

Морфолого-граматична заміна повтору використовується з метою відсторонення, протиставлення, створення атмосфери відчуження, що також є елементом створення та підсилення образу самотності.

"les grandes personnes – дорослі, вони" (Si je vous ai raconté ces détails sur l'astéroïde B 612 et si je vous ai confié son numéro, c'est à cause *des grandes personnes. Les grandes personnes* aiment les chiffres. – Я вам розповів такі деталі про астероїд В-612 і навіть сказав його номер усе через тих же *дорослих. Вони* люблять цифри [1, с.11].)

Елементи художнього стилю автора виявляються у яскравій образності та вживанні тропів, відтворення яких становить актуальну перекладацьку проблему. Особливим завданням А. Жаловського стала передача внутрішньої образності прикметника "seul(e)" у перекладі на лексичному та лексико-синтаксичному рівнях задля максимального збереження риторичних фігур та наближення авторської інтенції до інтенції читача.

У ході проведеного дослідницького аналізу особливостей відтворення образу самотності шляхом аналізу перекладу прикметника "seul(e)" на лексичному та лексико-синтаксичному рівнях та дослідження особливостей перекладу повтору українською мовою як засобу стилістичної організації франкомовного тексту, ми дійшли висновку, що у перекладі було вжито низку

трансформацій, зокрема синтаксичних та лексико-синтаксичних трансформацій, морфолого-граматичної заміни та вживання плеоназму.

Список використаних джерел

1. Антуан де Сент-Екзюпері. Маленький принц / Антуан де Сент-Екзюпері; пер. з фр. А. Жаловський. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. – 79 с.
2. Бєлєхова Л. І. Види мапування як лінгвокогнітивної операції формування новообразів (на матеріалі американської поезії) / Л. І. Бєлєхова – С. 21–24. – Режим доступу: http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/3744/1/Belekhova.pdf.
3. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури. – К. : Либідь, 2001. – 448 с.
4. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – М. : 2004. – 253 с.
5. Куньч З. Риторичний словник. — К. : Рідна мова, 1997. — 345 с.
6. Потебня О. Естетика і поетика слова : збірник / Упоряд., вступ. ст., приміт. І.В. Іваньо, А.І. Колодної; Пер. А. Колодної. – К. : Мистецтво, 1985.
7. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. – М.: Международные отношения, 1974. – 216 с.
8. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – П. : Довкілля-К, 2011. – 844 с.
9. Смущинська І.В. Фігури слова і сучасний дискурс // Мовні і концептуальні картини світу, випуск 29, 2010 рік. – С. 284-289.
10. Щепанська Х.А. Мовний образ, концепт, вербальний символ та їх функціонування в художньому тексті / Х. А. Щепанська // Лінгвістичні дослідження. – 2012. – Вип. 33. – С. 66–71. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/znpkhnpu_lingv_2012_33_14.pdf
11. Antoine de Saint-Exupéry. Le petit prince / Antoine de Saint-Exupéry. – Paris : Folio Junior, 1998. – 98 p.

Дейнеко А.І.
Рівненський державний гуманітарний університет

ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КАРТИНИ СВІТУ В ЦІЛІСНОМУ ФРАЗЕОЛОГІЧНОМУ ЗНАЧЕННІ

Анотація. Статтю присвячено відображенню національної картини світу у фразеологічному складі мови, який яскраво виражає національне світосприйняття, національну культуру, ментальність етносу, побут, звичаї та

традиції. Фразеологізми описано як мовні знаки, які втілюють національну культуру в мові. У статті розглянуто особливості та способи перекладу фразеологічних одиниць, визначено лінгвокультурологічний аспект перекладу.

Ключові слова: фразеологічні одиниці, лінгвокультурологічний аспект, національна картина світу, мовна картина світу.

Annotation. The article is devoted to the reflection of the national picture of the world and linguistic picture in phraseology of language, which brightly expresses national perception of the world, national culture, mentality of nation, way of life, consuetudes and traditions. Phraseologisms are considered as linguistic signs that represent the national culture in the language. The article deals with the peculiarities and ways of translation of phraseological units and defines linguo-cultural aspect of translation of phraseological units.

Key words: phraseological units, linguo-cultural aspect, national picture of the world, linguistic picture of the world.

Постановка проблеми. Вивчення лінгвокультурологічного аспекту фразеології пов’язане з загальною проблемою взаємозв’язку, взаємовпливу та взаємодії мови і культури. Філософські аспекти цієї проблеми, закладені В. фон Гумбольдтом, О.О.Потебнею, Е.Сепіром, підготували ґрунт для появи лінгвокраїнознавчої теорії слова і низки досліджень культурного компонента значення слова. Лінгвокраїнознавча орієнтація у фразеології зумовила підвищений інтерес дослідників до вивчення національно-культурної специфіки фразеологізмів, зокрема до виокремлення національно-культурного, або культурологічного компонента як складової значення мовних одиниць взагалі та фразеологічних одиниць зокрема. Такі дослідження сприяли формуванню наприкінці ХХ століття самостійного напряму в лінгвістиці – лінгвокультурології, предметом якої є і безеквівалентна лексика, і фразеологічний фонд мови [4, с. 97].

Однією з цілей лінгвокультурологічних досліджень слід виокремити вивчення відображення національної картини світу у мові, тобто в мовній картині світу. Лінгвокультурологія досліджує, передусім, зв’зок фразеологічних одиниць з культурою народу. Фразеологізми постають національно-специфічними одиницями мови, що передають з покоління в покоління культурний фонд народу, саме тому дослідження національно-культурного компоненту як складової семантики фразеологічних одиниць належить до найактуальніших питань у вивченні національної картини світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні десятиліття лінгвісти все частіше звертаються до досліджень фразеологічних одиниць з національно-культурної точки зору, що дозволяє проаналізувати, з одного боку, найрізноманітніші системні зв’язки в мові, а з іншого – виявити особливості культур носіїв досліджуваної мови, щоб розкрити загальні та специфічні

характеристики національних особливостей. Указаній проблематиці свої праці присвятили зарубіжні вчені (Л. І. Гришаєва, В. І. Карасик, Г. В. Колшанський, В.М. Телія, Р. Х. Хайрулліна, J. Link, L. Weisgerber та ін.) та вітчизняні дослідники (О.П. Пророченко, В.І. Гаврись, І.О. Голубовська, В.В. Жайворонок, С.Я. Єрмоленко, Л.А. Лисиченко, та ін.). Проте недостатньо вивченими лишаються на сьогодні способи формування, збереженні і передачі національно-культурної інформації, чинники, що зумовили національну своєрідність фразеологізмів, що й визначає **актуальність** дослідження.

Мета пропонованої розвідки полягає у встановлення чинників, що зумовили національну своєрідність фразеологізмів та врахування міжкультурного аспекту при перекладі німецьких фразеологізмів (далі – ФО). Для досягнення поставленої мети потрібно розв'язати наступні **завдання:** окреслити специфіку відображення національної картини світу у цілісному значенні досліджуваних ФО; визначити фрагменти картини світу, що зумовили національну своєрідність фразеологізмів.

Виклад основного матеріалу. Фразеологія будь-якої мови – це найцінніша лінгвістична спадщина, у якій відбивається бачення світу, національна культура, звичаї і вірування, фантазія й історія народу, що говорить на ньому. Фразеологізм – це вислів, у якому завжди присутній менталітет нації, її світосприйняття, її культури – її обличчя. Мова – особливий код менталітету, механізми і закономірності кодування і дешифровки якого передаються від покоління до покоління [1]. Досвід історичного, культурного, духовно-морального розвитку нації кодується системою концептів, що складають фразеологічні одиниці. Вони відображають особливості будь-якої національної мови і таким чином віддзеркалюють душу та своєрідність нації чи конкретного народу.

Думку про те, що мова й культура взаємодіють, було висловлено В. Гумбольдтом ще на початку XIX століття. Ідеї В. Гумбольдта продовжили Е. Сепір та Б. Уорф, які вважали, що мова творить національну картину світу, від якої залежить не лише мислення народу, але і його світогляд. НКС кожного етносу, відображаючись у мовній картині світу, визначає різну духовну й культурну своєрідність колективу мовців.

Різні умови проживання етносів, соціально-історичні, культурні фактори, які відрізняють один народ від іншого, є об'єктивним підґрунтям для становлення національної картини світу, яка постає сукупністю концептів, що є основою національного мислення. Національна система концептів містить як одиниці, зафіксовані в мовних знаках, так і такі, що не виражені засобами національної мови, але існують в національній концептосфері та забезпечують національне мислення. У процесі діяльності в людській свідомості відбувається утвердження певних понять, які відображають вагомі властивості предмета, поняття, вони, у свою чергу, матеріалізуються у мові.

Професор І.О. Голубовська визначає національну картину світу (далі – НКС) як "виражене етносом засобами певної мови світовідчуття і світорозуміння, вербалізовану інтерпретацію мовним соціумом навколишнього світу і себе самого в цьому світі" [2, с. 6].

Кожен етнос формує НКС, пристосовуючись до тих умов життя, які йому диктують природні та соціальні умови. Людина намагається впорядкувати все, що її оточує, створюючи таким чином особливу, відмінну від інших НКС, яка зазнає змін під впливом історичних, суспільних, економічних та інших чинників, відповідаючи вимогам часу, потребам суспільства. Зміна НКС відображається в мовній картині світу. На нашу думку, мовна картина світу – це система уявлень про світ, які, проходячи крізь людське пізнання, стають ментальними конструкціями, віддзеркаленими на всіх рівнях мовної системи, і можуть бути передані іншим членам спільноти засобами національної мови.

Різні типи фразеологізмів, на що указувала В.М. Телія, по-різному відображають культуру [4, с. 11]. Найпростіше пояснити культурний аспект тих фразеологізмів, у значенні яких велику роль відіграє денотативний компонент. Проте у більшості фразеологізмів культурна інформація має іншу прикріпленість. Сюди відносяться образно-емотивні за своєю суттю фразеологізми, тобто такі, у значенні яких лежить образна основа. Внутрішня форма фразеологічних одиниць містить основну інформацію, пов'язану з культурою. У самому формуванні фразеологізмів, тобто у відборі образів прослідковується їх зв'язок з культурно-національними стереотипами і еталонами. Ця інформація потім відображається у конотаціях. Конотативне значення виконує образно-експресивну функцію, фіксуючи спеціально для певного етносу поняття (відображення істотних властивостей, зв'язків, відношень предметів і явищ), відбиваючи й оцінюючи таким чином національну картину світу.

Фразеологічне значення передає національно-культурну інформацію (далі – НКІ), тобто інформацію про культуру в межах етносу. Більша частина ФО сучасної німецької мови створена народом. Тому більшість німецьких ФО передають НКІ – інформацію про матеріальні й духовні цінності народу [2, с. 16].

НКІ в семантиці ФО може бути пов'язана з прадавніми пластами культури – віруваннями, традиціями, звичаями, промислами, ремеслами тощо. ФО передають НКІ, яка представляє собою накопичений віками народний досвід, пов'язаний із стародавніми духовними і матеріальними цінностями, основою культури етносу. Наприклад: вірування: *mit St. Florian reden* – (розм.) підпалити щось, (досл.) розмовляти зі Св. Флоріаном (Св. Флоріа вважається покровителем пожежників); звичаї, традиції: *geschmückt sein wie ein Pfingstochse* – (розм., фам., зневажл.) бути одягнутим без смаку, (досл.) бути прикрашеним як бичок на Трійцю (ФО походить від традиції наряджати корів вінками під час першого вигону стада на пасовисько, що припадає на перший день Трійці).

Часто у ФО відображається наступні фрагменти національної картини світу: ритуали, обряди, звичаї, забобони, казки, які мають народний характер, наприклад: *am Hungertuch / Palmtuch nagen* – (розм.) затягнути пасок, бути бідним / голодним (ФО виникла ≈ 1000 року н.е., коли в країнах Європи під час посту на вівтар у церкві вішали хустки.); *das Abendmahl auf etw. nehmen* – побожитися в ч.-н. (ФО походить від традиції проводити суд божий); *der Sandmann kommt* – спати хочеться (Sandmann – продавець піску – казкова істота, яка, насипаючи в очі пісок, занурює в сон). Відображенням народного світогляду є народна культура, наприклад: *wie Matz von Dresden* – (розм.) як дрезденський телепень (кажуть про людину, яка сидить навпочіпки – в положенні, що нагадує кам'яну скульптуру біля старого мосту через р. Ельба в Дрездені), іграшки, ігри, розваги, наприклад: *der Hampelmann sein* – (розм.) бути безхарактерним (ФО виникла на основі образу національної іграшки Hampelmann, яка рухалась, коли її смикали за мотузки); *bei jemandem einen Stein im Brett haben* – (розм.) симпатизувати к.-н. (ФО виникла на основі гри Puffspiel/ Tricktrack).

У ході історичного розвитку суспільства утворилися фрагменти НКС, які слугують поштовхом для виникнення сучасних сталих одиниць (політика, економіка, спорт, техніка тощо). Ми вважаємо, що ФО, пов'язані з указаними фрагментами НКС, можуть передавати НКІ, володіти національно-культурною семантикою, якщо компонентом таких ФО виступають імена політиків, видатних людей, артефакти. Наприклад, ФО, що відображають політичне життя: *Er ist kein Bismark* – хорошим політиком його не назвеш, він не Бісмарк. ФО пов'язана з іменем Отто фон Бісмарка, першим канцлером Німеччини (1847-1888 рр.), який прославився як політик; *Marx ist die Theorie, Murks ist die Praxis!* – Маркс у теорії, а на практиці – вкрасти! ФО пов'язана з пропагованою К. Марксом ідеологією.

Варто зазначити, що фразеологічні одиниці німецької мови з національно-культурною семантикою можна поділити на дві великі групи:

1.ФО, які відображають факти, побут, культуру, історичні події, явища, ситуації, артефакти (вони не мають прямих відповідників у національних культурах інших країн), наприклад:

Bei jmdm. in der Kreide stehen – 1. (сильно) заборгувати кому-небудь, бути належним кому-небудь; 2. (перен.) бути в боргу перед ким-небудь. Фразеологізм нагадує про звичай власників невеликих пивних ресторанчиків, записувати крейдою на дошці скільки той чи інший відвідувач випив за вечір кухлів пива і скільки він заборгував. Цей звичай ліг в основу фразеологізму.

Einen Korb bekommen, jmdm. einen Korb geben - 1. одержувати відмовлення; дати відмовлення нареченому; 2. (букв.) одержати кошик, дати кому-небудь кошик. Даний фразеологізм звертається до старого звичаю спускати з вікна нареченого, якому хочуть відмовити, дати кошик з поганим

дном, через який наречений обов'язково повинен був провалитися, якщо б його стали підтягувати наверх у цьому кошику. У XVII-XVIII століттях цей звичай трохи змінився: наречена просто посилала небажаному нареченому кошик без дна. У сучасній німецькій мові вираз вживається в самому широкому значенні: "відмовити кому-небудь", "відмовитися від чого-небудь".

2. ФО, які відображають назви рослин та тварин:

das nenne ich Schwein (це – щастя всіх); *Schwein haben* (мати успіх).

Так, наприклад: свинарство з давніх-давен є найдавнішим видом тваринництва на західній території Німеччини. Свиня (*das Schwein*) вважається в Німеччині символом багатства та добробуту.

Національно-культурна своєрідність мови включає компонент, який притаманний одній мові і не зустрічається в жодній іншій. Фразеологічні одиниці, в семантиці яких є національно-культурний компонент, дозволяють пролити світло на зв'язок культурно-національної своєрідності фразеологізмів з характерними особливостями світобачення носіїв мови, визначають роль та місце фразеології в формуванні та відображенні культурної самосвідомості народу.

З усього вищезгаданого можна зробити **висновки**, що ФО – код національної культури, що відображає систему ціннісних норм етносу і передає з покоління в покоління етнокультурну інформацію. Національно-культурний компонент у структурі ФО репрезентує народні образи, символи, стереотипи, які виступають одиницями національно-культурної інформації. Присутність його забезпечує національно-культурний характер цілісному значенню ФО сучасної німецької мови.

Дослідження має **перспективи розвитку**. Перспективним вбачається вивчення засобів перекладу ФО зі збереженням їх національно-культурного компонента та особливостей функціонування ФО в контексті міжкультурної комунікації.

Список використаних джерел

1. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке / В. В. Виноградов. – Избранные труды. Лексикология и лексикография. – М., 1977. – С. 140-161.

2. Голубовська І. О. Етноспецифічні константи мовної свідомості : автореф. дис… д-ра філол. наук: 10.02.15 / І.О. Голубовська : Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2004. – 38 с.

3. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія / Р. П. Зорівчак. – Львів : Вища школа, 1983. – 172 с.

4. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М. : Школа "Языки русской культуры", 1996. – 288 с.

5. Чернишенко І. А. Фактори формування національних мовних картин світу / І. А. Чернишенко // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – Вип. 32. – 162 с.

6. Lüger H. Satzwertige Phraseologismen. Eine pragmalinguistische Untersuchung / H. Lüger. – Wien : Edition Praesens, 1999. – 310 с.

Кірея Г.І.
Рівненський державний гуманітарний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ОНІМІВ (за твором ДЖ.Р.Р. Толкіна "Гобіт, або Туди і Звідти")

Анотація. Проаналізовано особливості перекладу літературно-художніх онімів у повісті Дж. Р. Р. Толкіна "Гобіт, або Туди і Звідти", зокрема досліджено використані перекладачем способи перекладу задля адекватного відтворення онімів українською мовою із урахуванням семантики та стилістичного забарвлення як важливих показників ідіостилю письменника.

Ключові слова: онім, антропонім, антропонімічна система, семантика антропоніма, літературно-художній антропонім.

Annotation. Peculiarities of translation of literary anthroponyms in J. R. R. Tolkien's novel "Hobbit, or There and Back Again" are analyzed, in particular, are studied the methods used by the translator to adequately render the onyms' semantics and stylistic coloring into Ukrainian as important indicators of writer's individual style.

Key words: onym, anthroponym, anthroponymic system, anthroponym semantics, literary anthroponym

Форма, звуковий склад, структура антропонімів, що використовуються у творах художньої літератури, збігаються із традиційними моделями антропонімів реальної дійсності. Водночас літературні імена мають власні особливості, адже крім найменування персонажів, у силу своєї "фонетичної, семантичної, та морфологічної вмотивованості" [6, с. 43], вони ще й характеризують героїв. Це – найважливіша роль, яку виконують власні імена у художньому тексті. У зв'язку із вказаним, необхідно відзначити факт стилістичної вмотивованості літературних імен, котру перекладач повинен зберегти у вихідному творі. Академік В. Виноградов стверджував: "Питання про добір імен, прізвищ, прізвиськ у художній літературі, про їхню структурну своєрідність у різних жанрах і стилях, про їхні образні та характеристичні функції – велика й складна тема стилістики художньої літератури" [2, с. 38]. Прізвища, імена, найменування, використані стилістично правильно та чітко, забезпечують досягнення поставленої автором мети та загального духу

художнього твору, вносять у твір специфічний колорит та значення. Першочерговим завданням перекладача є збереження цього колориту у творі засобами іншої мови.

Ономастична система художнього твору є відкритою системою, адже вона формується елементами індивідуально-авторського ономастикону, котрий в свою чергу виступає важливою складовою будь-якого художнього полотна. Ономастична система вважається незамкненою, оскільки її склад постійно оновлюється новими найменуваннями, які з часом можуть набути широкого вжитку, або відійти до периферії. Відповідно й антропонімічна система легендаріуму Дж.Р.Р. Толкіна є частиною авторського ономастикону, що утворюється сукупністю художніх онімів як елементів ономастичних просторів його творів.

Оніми (власні назви) – це індивідуальні найменування одиничних об'єктів у зв'язку із потребами людства в індивідуалізації, та обумовлені більшою мірою соціокультурними факторами. Онімія повісті Дж. Р. Р. Толкіна "Гобіт, або Туди і Звідти" представлена групами поетонімів, виділених за різними критеріями, як смисловими, так і формальними. Основними опозиціями, на яких базується ономастична система аналізованого тексту жанру фентезі, можна вважати: імена суб'єктів (антропоніми) та імена об'єктів (топоніми); реальні імена суб'єктів чи об'єктів та вигадані імена суб'єктів чи об'єктів. Одним з різновидів власних назв є антропоніми, тобто особові імена людей, прізвища, прізвиська, псевдоніми.

Переклад вигаданих власних імен художнього твору є складним процесом, адже новоутворені антропоніми, як вкраплення штучної культури, крім звичайної номінації, несуть додатковий сенс, мають певне стилістичне навантаження, особливі стилістично-виражальні можливості, глибоке культурне наповнення у художньому творі, відображають мовну картину світу художнього твору. Поетоніми є важливими елементами стилістичної та організаційної структури художнього тексту, а також є відображенням авторського стилю. До того ж, вигадані власні назви художнього твору відносяться до безеквівалентної лексики. Тож виникають труднощі при виборі способу їх перекладу, відтворення яких мовою перекладу естетично задовольнило б потреби читача у такій же мірі як задовольняє читача оригінальний твір.

Мета нашого дослідження – дослідити особливості передачі власних назв у перекладі фентезійного твору Дж. Р.Р. Толкіна "Гобіт або Туди і Звідти ", котрий здійснила Олена О'Лір.

У традиційному перекладознавстві велике значення мали роботи видатних науковців і лінгвістів, що досліджували перекладацькі способи, які застосовуються при перекладі власних назв, це роботи таких лінгвістів як Л.

С. Бархударов, С. Влахов, С. Флорін, М. П. Кочерган, І. В. Корунець, А.І. Рибакін, Л.Я. Черняховська тощо.

Існують різні погляди науковців щодо семантичної наповненості власних назв та потреби урахування конотацій при перекладі онімів. Так, С. Влахов та С. Флорін стверджують, що власні імена становлять особливу цікавість, і часто виконують роль лаконічних характеристик персонажа. Власні назви – основа образної системи твору, і дослідження їх семантики є першочерговим завданням перекладача, адже саме це дозволить цілісно побудувати систему образів твору [3, с. 216]. У ім'я героя автор закладає певне значення, яке відповідає характеру цього ж героя, тому правильно підібране ім'я показує зв'язок форми і значення та підсилює емоційне враження на читача. Проте, деякі науковці зауважують, що власні імена передають енциклопедичну інформацію, у них немає ні семантичного значення, ні додаткової конотації, тому найбільш оптимальний спосіб їх перекладу – відтворення графічної оболонки слова мовою перекладу.

Ми вважаємо, що у процесі відтворення власної назви іншою мовою перекладач повинен звернути увагу на семантичне походження найменування. Перекладач у вихідному тексті повинен відтворити семантичне наповнення імені, внутрішню форму, образність; знайти відповідник у мові перекладу, який би мав те саме емоційне та контекстуальне забарвлення, що й оригінальна мовна одиниця, попередньо з'ясувавши походження антропонімів для усвідомлення закодованого змісту імені та, звісно ж, обрати доцільний спосіб перекладу.

При перекладі власних назв використовують такий спосіб як транскодування (транскрибування, транслітерування, адаптивне транскодування, змішане транскодування), коли перекладач передає засобами абетки мови перекладу звукову та графічну форма слова вихідної мови. Транскрибування імені дозволяє зберегти його національну своєрідність, первісну конотацію, при цьому не втрачаючи форми. Чималу кількість власних назв твору перекладено способом транскодування, наприклад:

"…the famous ***Belladonna Took****, one of the three remarkable daughters of* ***the Old Took****…"*– "*знаменита* ***Беладонна Тук****, одна з трьох славних доньок* ***Старого Тука***". Прізвище ***Took*** транскрибовано у *Тук,* хоча ім'я ***Belladonna*** транслітеровано, а у перекладі ім'я ***the Old Took*** застосовано калькування та транскрипцію. У перекладі назви місця проживання гобіта Більбо, *"hobbit hole" – "гобітська нора",* використано адаптивне транскодування, адже форма слова *hobbit* у вихідній мові адаптується до граматично правильної форми прикметника українською *(гобіт****ська)****.* Перекладачем створено й прикметник ***"****таківський****"*** від англійського *"Tookish"****:*** *"Then something* ***Tookish*** *woke up inside him…" – "У ньому прокинулося щось* ***туківське****…"*

Також переклад імені дракона "***Old Smaug"*** "*Старий Смоґ"* є прикладом змішаного транскодування, адже більша частина транскодованого слова є ідентичною його звучанню з вихідної мови, але, разом із цим, замість використання українською "*Смауг*", перекладач обрала "*Смог*" задля емоційного впливу на читача, художнього підкреслення природи дракона, котрий спалював цілі міста, залишаючи лише димовий туман (смог). Подібно до цього перекладено назву гори "*Mount Gram**"*** як "*Грім-гора**"***, а не відповідно до звучання "*Грем-гора"*, задля порівняння височини із природною стихією та назву лісу "*Mirkwood*" як "*Морок-ліс**"***, місце куди сонячні промені не діставалися ніколи; "*the ruins of **Dale** – the old town in the valley*" "*руїн **Долу** – старого міста в долини*". "Діл" є синонімом слова "долина", місто й справді лежить у низовині, отже перекладач не лише максимально можливо зберігає звукову оболонку слова при перекладі, а й створює асоціації для читача.

Транслітерування – спосіб, при якому слова вихідної мови передаються по літерах. При транслітерації письмовий варіант імені не спотворюється, його носій має універсальну, незалежну від мови ідентифікацію. Варто зазначити, що транслітерація є одним із найчастотніших способів перекладу цього твору, про що свідчать численні приклади:

1. "*knocked their king **Golfimbul's** head clean off with a wooden club*" – "*зніс своєю дерев'яною палицею голову їхньому королеві **Ґольфімбулю"***.

2. "***Gandalf** looked at him from under long bushy eyebrows…*"– "***Ґандальф** зиркнув на нього з-під довгих кошлатих брів…*".

3. "***Kili** and **Fili**… brought back little fiddles; **Dori**, **Nori**, and **Ori** brought out flutes…**Bombur** produced a drum…**Bifur** and **Bofur** …came back with clarinets…**Dwalin** and **Balin** said…*"– "***Кілі** та **Філі** … витягли маленькі скрипочки; **Дорі**, **Норі** й **Орі** повитягали флейти…**Бомбур** приволік брабан… **Біфур** і **Бофур** повернулися з кларнетами… **Двалін** і **Балін** одночасно сказали…*"

4. "***Oin*** and ***Gloin** were their names*" – "*їх звали **Оїн*** і ***Глоїн***".

5. "… ***Bombur** was immensely fat and heavy*" – "***Бомбур** був надто огрядний і важкий*".

6. ***"Bungo**, that was **Bilbo**'s father" – "**Бунґо**, який був батьком **Більбо".***

7. "*Long ago in my grandfather **Thror's** time" – **"**Багато років тому, за часів мого діда **Трора"**.*

*8. "It had been discovered by my far ancestor, **Thrain the Old**" – **"**Гору відкрив мій далекий предок, **Траїн Перший"**.*

9. *"Your grandfather was killed… in the mines of **Moria** by **Azog the Goblin" – "**Твого діда Трора … убив у копальнях **Морії Ґоблін АзоҐ".***

Калькування (дослівний, буквальний переклад) – відтворення не звукового, а комбінаторного складу слова або словосполучення, передача

внутрішньої форми слова, коли складові частини слова (морфеми) або фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами цільової мови. Калькування не порушує норм вживання та сполучуваності слів в українській мові. Цей спосіб використовують для передачі особистісних характеристик персонажа, закладених у його ім'я. Наприклад, "*Bilbo* ***Baggins*** *was grown up, being about fifty years old or so…*"– "*Більбо* ***Торбин*** *подорослішав, дожив приблизно до п'ятдесяти чи скількох там літ…*"; "***Mr. Baggins of Bag-End, Under-Hill***"- "*Пан* ***Торбин*** *із* ***Торбиного Кута****, що під Пригірком*". Прізвище Торбин (Baggins) свідчить про походження гобіта із місцевості Bag End (означає "дно мішка"). Проблемою для перекладача у цьому випадку є передача мовними засобами зв'язку прізвища та місцевості, із якої походить його володар.

Також транслітерацію застосовано при перекладі прізвищ *Торіна* та *Бандобраса Тука*. *"This last belonged to* ***Thorin****, an enormously important dwarf, in fact no other than the great* ***Thorin Oakenshield*** *himself…*" – *"Цей останній належав* ***Торінові****, надзвичайно поважному гному, власне самому* ***Торінові Дубощиту****…".* Торін II (Thorin II), ватажок гномів на шляху до Самотньої Гори, був наречений Дубощитом (Oakenshield), тому що під час Битви за Азанулбізар використовував дубову гілку, щоб відбивати удари, коли його щит розколовся.

"He [the ***Bullroarer****] charged the ranks of the goblins of* ***Mount Gram*** *in the* ***Battle of the Green Fields****, and knocked their king* ***Golfimbul's*** *head clean off with a wooden club"– "Це він* ***Бикорев*** *атакував лави Ґоблінів із* ***Грім-гори*** *у* ***битві на Зелених Полях*** *і зніс своєю дерев'яною палицею голову їхньому королеві* ***Ґольфімбулю****".* Прізвисько Бандобраса Тука (Bandobras Took) – *"Bullroarer"* ("Ревіння бика") за своєю етимологією насправді є назвою древнього музикального інструменту, який при розкручуванні видає потужне гудіння, своєрідний сигнал початку бою. Бандобрас виділявся серед гобітів своїм ростом в чотири фути і п'ять дюймів (≈135 см), будучи "велетнем" у світ гобітів, таким чином може бути ототожнений із биком, що своїми закликами, ніби подібними звуками вище названого інструменту, вів свій народ у бій.

Калькування також застосовано для перекладу наступних найменувань:

1. "*Battle of the Green Fields*" – "*Битва на Зелених Полях*".
2. "*Hobbits …have become rare and shy of* ***the Big People****, as they call us"– "Гобіти стали рідкісними і почали триматися осторонь від* ***Великого Народу****, як вони називають нас".*
3. "*…****The Hill****, as all the people for many miles round called it…*" – "***Пригірок****, як його називали всі, хто жив на багато миль довкола…*". Пригірок – невеликий горб, словниковий відповідник англійського hill.
4. "*You might try* ***over The Hill*** or ***across The Water****…*" – "*Вам слід було б пошукати охочих у* ***Загір'ї*** або в ***Заріччі****…*".

5. "*Nearer to the* ***Mountain*** *than the far edge of* ***the Long Lake*** *now-a-days*" – "*Біля* ***Гори*** *– ближче, ніж на дальньому боці* ***Довгого Озера…".***

Переклад Олени О'Лір наповнений численними цікавими перекладацькими рішеннями, як-от "***The Tookishness*** *was wearing off…*"– "***Туківська кров*** *угамувалася…*".

Отже, на предмет відтворення антропонімів у перекладі українською мовою було проаналізовано англомовний художній твір Дж. Р.Р. Толкіна "Гобіт або Туди і Звідти ", переклад якого був здійснений Оленою О'Лір. Для перекладу власних назв, а саме антропонімів і топонімів, Олена О'*Лір* використовувала такі прийоми: транскодування (транскрибування, транслітерування, адаптивне транскодування, змішане транскодування), калькування тощо. Кожен із способів передбачає можливість використання при перекладі додаткового пояснення, якщо значення власної назви контекстуально не розкрите. Одними із найчастотніших способів перекладу антропонімів цього твору стали калькування та транслітерація, про що свідчать численні приклади.

Список використаних джерел

1. Белей Л. О. Нова українська літературно-художня антропонімія : проблеми теорії та історії / Л. О. Белей. – Ужгород : Видавництво УжНУ "Говерла", 2002. – 175 с.
2. Виноградов В. В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика / В. В. Виноградов. – М. : Изд-во АН СССР, 1963. – 256 с.
3. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М. : Международные отношения, 1980. – 340 с.
4. Зайцева К. Б. Английская стилистическая ономастика : Тексты лекций / К. Б.Зайцева. – Одесса, 1973. – 63 с.
5. Леонтович О. А. В мире английских имен / О. А. Леонтович. – М. : Астрель, 2002. – 140 с.
6. Луговая Е.А. Топоним виртуального пространства как культурно-историческая категорія: автореф. лис. На соискание научн. ступени канд. филос. Наук / Е.А.Луговая. – Севастополь, 2006. – 22 с.
7. Магазаник Э. Б. Ономапоэтика, или „Говорящие имена" в литературе / Э. Б. Магазаник. – Ташкент : Изд-во „Фан" УзССР, 1978. – 148 с.
8. Пузырев А. В. Виды мотивированности поэтических собственных имен // Лексика русского языка. Рязань : Изд-во Рязанского педагогического института, 1979. – 50 с.
9. Толкін, Джон Рональд Руел. Гобіт, або Туди і Звідти / Переклад з англійської: Олена О'Лір. 5-те видання. — Львів : Астролябія, 2017. — 384 с.

10. Chester Nathan Gould, “Dwarf-Names: A Study in Old Icelandic Religion”, published in *Publications of the Modern Language Association of America*, Vol. 44 (1929), issue 4, 967p.

11. Hooker, Mark T. Tolkien And Welsh. 1st ed., Wales, Llyfrawr, 2012. – 127 p.

12. Tolkien, J. R. R and J. R. R Tolkien. *The Annotated Hobbit*. 1st ed., Boston, Houghton Mifflin Co., 2002. – 389 p.

Колесник Ю.А.
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНОМОВНОГО ВІДТВОРЕННЯ ЛЕКСИЧНОГО НОНСЕНСУ (на матеріалі роману Дж. Джойса “Улісс”)

Анотація. Робота присвячена дослідженню особливостей україномовного відтворення лексичного нонсенсу на матеріалі роману Дж. Джойса “Улісс”. Розглянуто поняття лексичного нонсенсу у лінгвістиці, визначено його функції в рамках літературного дискурсу (зокрема, в рамках досліджуваного твору), визначено шляхи формування лексичного нонсенсу та особливості його перекладу з урахуванням структурних та функціональних характеристик.

Ключові слова: відтворення, звукосимволізм, лексичний нонсенс, переклад.

Annotation. The paper deals with the study of the features of the Ukrainian-language reproduction of lexical nonsense based on the novel "Ulysses" by J. Joyce. The concept of lexical nonsense in linguistics is considered, its functions are defined within the framework of literary discourse (in particular, within the scope of the research material), the ways of formation of lexical nonsense and features of its translation are determined, taking into account structural and functional characteristics.

Key words: lexical nonsense, reproduction, sound symbolism, translation.

Явище нонсенсу спричиняє значну зацікавленість та потребує дослідження у багатьох наукових галузях, включаючи перекладознавство. Серед основних проблем, які виникають при відтворенні нонсенсу – відсутність необхідних еквівалентів у мові перекладу, наявність імпліцитної інформації та суб’єктивної думки автора, особлива стилістична забарвленість лексичних одиниць та труднощі, пов’язані з інтерпретацією тексту, який містить зазначене явище.

Одиниці лексичного нонсенсу відносяться до спеціально створених автором одиниць, вони вживаються в особливих випадках художнього

дискурсу, а отже, при перекладі постає необхідність самостійного утворення лексичних відповідників без опори на існуючі перекладацькі рішення, враховуючи ряд чинників, таких як цілі та наміри автора, контекст, експліцитну та імпліцитну інформацію, екстралінгвістичні чинники та ін.

Актуальність нашого дослідження зумовлена необхідністю аналізу випадків вживання нонсенсу та пошуку шляхів вирішення труднощів при перекладі лексичних одиниць. Необхідно зазначити, що повний україномовний переклад роману, обраного матеріалом дослідження, був виконаний та опублікований лише у 2015 році.

Об'єктом дослідження виступає лексичний нонсенс у художньому дискурсі. **Предметом** дослідження є шляхи подолання труднощів при перекладі англомовних лексичних одиниць нонсенсу.

Мета дослідження – визначення особливостей відтворення англомовного лексичного нонсенсу українською мовою.

Завдання дослідження:

– навести визначення лексичного нонсенсу;

– визначити його функції в рамках літературного дискурсу (зокрема, в рамках досліджуваного твору Дж. Джойса "Улісс");

– визначити шляхи формування лексичного нонсенсу;

– визначити особливості його україномовного перекладу з урахуванням структурних та функціональних характеристик.

Матеріалом нашого дослідження послугував роман Дж. Джойса "Улісс" та його україномовний переклад, виконаний О. Терехом та О. Мокровольським. Для аналізу відібрано 300 англомовних лексичних одиниць та їх українських відповідників.

Першими дослідниками, які звернули увагу саме на мовний аспект нонсенсу, були Л. Бауер, М. Долітскі, Дж. Ейтчісон, В. Емпсон, Дж. Ліч, С. Су, В. Тіггіс. Значний вплив на розуміння нонсенсу у лінгвістиці мали праці вчених, які досліджували жанрові різновиди нонсенсу: М. Есслін, Н. Малколм, Е. Партрідж, Е.Сьюелл, Л. Форстер та ін.

Дослідники цікавляться нонсенсом як надзвичайним засобом комізму. Так, Дж. Колоннезе робить особливий наголос на ролі нонсенсних поєднань під час утворення форми комізму, яка "створена мовою, що має вираз за посередництва лінгвістично незвичних конструкцій у плані логіки або семантики" [13, с. 254-255].

Розуміння нонсенсу в лінгвістиці спирається на його трактуванні в інших гуманітарних науках, зокрема, у психології, риториці, логіці, філософії та ін..

Найбільш повно і комплексно до вивчення лексичного нонсенсу підійшла Вороніна К.В., яка визначила структурно-семантичні та функціональні особливості лексичного нонсенсу в англомовному поетичному дискурсі [1, 2, 3].

Дослідниця розробляє класифікацію нонсенсу на основі структурно-функціонального критерію. Вона визначає, що вербальний нонсенс має такі різновиди, як лексичний, синтаксичний та текстовий [3].

У романі Дж. Джойса "Улісс" ми виділяємо фонографічні та словотвірні способи утворення лексики. Особливістю фонографічних способів є будування нових лексичних одиниць шляхом довільного поєднання фонем. До вказаної групи утворення оказіоналізмів відносимо різноманітні випадки ономатопеї, під якою зазвичай розуміють умовну імітацію звучань навколишньої дійсності фонетичними засобами даної мови. До фонографічних одиниць лексичного нонсенсу відносимо випадки, метою вживання яких є відтворення особливої ритмічної організації твору слів, які побудовано шляхом довільного поєднання фонем [2, с. 47].

Т. А. Грідіна робить висновок про те, що «ще у ранньому і молодшому онтогенезі діти особливо чутливі до фонетичного вигляду слова: вже протомова дитини включає в себе різні види звукозображувальних і звукосимволічних номінацій (ономатопей і ідеофонів). Ці розряди слів, представлені в ранньому лексиконі дитини, несуть в собі заряд фоносемантичної експресії [4, с. 45-46].

Спробуємо проаналізувати шляхи перекладу лексичного нонсенсу, утвореного за допомогою словотворення.

Серед словотворень, зокрема, ми можемо виділити іменні, дієслівні, прикметникові та змішані складені слова. Іменні складені слова зазвичай формуються з поєднання двох іменників, і можуть виступати як загальні або власні назви. Ці складені слова типові для стилю Джойса, хоча інші письменники можуть також використовувати деякі слова-гібриди у своїх роботах, наприклад, добре відомі дві книги Льюїса Керрола: "Аліса в країні чудес" (1865) та "Аліса в Задзеркаллі" (1871). Крім того, ці слова не тільки компактні за смислом, але й також багаті на культурну конотацію, і вони заслуговують нашої пильної уваги. Зразками іменних складених слів у романі можуть слугувати такі слова як *bensoulbenjamin, babemaries, Kennygiggles, Besteglinton, Bronzelydia* та інші. Розглянемо наступний приклад (надалі усі оригінальні та перекладні речення подаються відповідно за посиланнями [4] та [5]):

Roll of ***Bensoulbenjamin*** *rolled to the quivery loveshivery roofpanes. – Рокіт* ***Бендушебенджамінового*** *вокалу прокотився аж до стелі й струсонув її і потряс силою свого кохання.*

Автор утворив виділену лексичну одиницю за рахунок принципу складання основ. У цьому прикладі можна спостерігати, що перекладач дотримується цього принципу, зберігаючи поєднання в українському варіанті *Бен+душе+бенджамінового* та використовуючи прийом калькування.

Наступний приклад демонструє деяке відхилення від первинного смислу, який автор вкладає у фразу:

*By the Nilebank the **babemaries** kneel, cradle of bulrushes. – На березі Ніла **служниці** стали навколішки, папірусова скринька.*

Словоскладений елемент *babemaries* складається з двох іменників: *babe+mary,* що може трактуватися як "годувальниця". Наведене речення відсилає нас до епізоду Книги Буття, де розповідається історія народження Мойсея. Згідно з Книгою Буття, Мойсей був усиновлений дочкою єгипетського фараона, яка знайшла його у корзині, куди його поклала матір, оберігаючи його від наказу фараона вбивати новонароджених хлопчиків. За порадою дівчинки, яка була сестрою Мойсея та спостерігала за подіями, принцеса довірила немовля єврейській жінці, яка виявилася його власною матір'ю, і яка, відповідно, стала його годувальницею. У цьому ж епізоді роману згадується про "молодика Мойсея", який "помер, так і не ввійшовши в землю обітовану". Необхідно зазначити, що нонсенсний компонент не передається у цільовій мові цілком навіть із застосуванням варіанта "годувальниці". Проте, враховуючи наявність інформації, яка потребує фонових знань з релігії, доцільніше було б вжити варіант перекладу "годувальниці".

Дієслівні складені слова є не настільки численними в романі як іменні сполуки, проте вони присутні у тексті та відіграють певну роль. Як відомо, дієслівна група тісно пов'язана з емпіричною функцією мови, тобто з зовнішнім і внутрішнім досвідом людини. У романі "Улісс" дієслівні складені слова, хоча їх небагато, є найважливішими в описі "пригод" героїв — це події, вчинки, відчуття, мислення, буття та майбутнє [6, с. 1178]. Серед них зустрічаються такі приклади як *sixeyed, seehear, smellsip, smiledyawnednodded* та ін.. Розглянемо такий приклад:

*Davy Byrne **smiledyawnednodded** all in one. – Деві Берн водночас **посміхнувсяпозіхнувікивнув**.*

Як бачимо, у цьому прикладі перекладач застосовує прийом калькування, зберігаючи структуру поєднання трьох дієслів у формі минулого часу *smiled+yawned+nodded – посміхнувся+позіхнув+кивнув*.

Деякі складені слова другого типу дійсно очужені і здатні подовжити час сприйняття читачами, наприклад:

*Practice dwindling. A **mighthavebeen**. Losing heart. Gambling. – Клієнтів кіт наплакав. **Слава в минулому**. Пустився берега. Програвся на перегонах.*

Вищенаведені фрагменти є внутрішнім монологом Блума під заголовком "Жаль" в епізоді 7. У цьому епізоді Блума можна побачити в офісі компанії "Freeman's Journal and National Press", де він знаходиться в типографії, говорячи про рекламу. У цьому уривку Блум не розповідає нічого про людину, про яку він стурбований. Що означає "*mighthavebeen*"? З контексту ми знаємо, що Блум проявляє симпатію до Дж. Дж. О`Моллоя, оскількі останній, колишній адвокат, завжди попатраний іншими, страждає від захворювання легенів; йому стає все гірше. "Practice dwindling" може розумітися як "зусилля О'Моллоя в якості

адвоката даремні”. Це складне поєднання "mighthavebeen", створене з «might + have + been», припускає нереальний стан, який можна передавати як “він міг би бути успішною людиною”. Цей короткий потік розкриває частину особистості Блума: його доброту і співчуття. Блум завжди турбується про страждання інших: якість, якої часто позбавлені більшість людей в суспільстві егоцентричного лицемірства [6, с. 1180].

Прикметникові складені слова відрізняються від дієслівних за синтаксичною функцією. Серед зразків можна виділити такі приклади як *wellpleased, welshcombed, theirhisnothis. Silent, each contemplating the other in both mirrors of the reciprocal flesh of* ***theirhisnothis*** *fellowfaces. – Таки мовчали, споглядаючи одне одного в парі тілесних дзеркал узаємопривернутої плоті* ***їхйогонейого*** *попарованих облич.*

При перекладі використовується прийом калькування зі збереженням структури нонсенсної одиниці.

Найбільш складними для розуміння читача є так звані змішані складені слова, які поєднують різні частини мови та містять високий ступінь конотації. До таких елементів відносяться наступні оказіоналізми *Rutlandbaconsouthamptonshakespeare, contransmaginificandjewbangtantiality, handsomemarriedwomanrubbedagainstwide, behindinClonskeatram.* Наведемо приклад. Наступне речення перенасичене подібними елементами:

Hellohellohello amawfullyglad kraark awfullygladaseeragain hellohello amarawf kopthsth. – Аллоаллоалло страшеннорадий крааак страшеннорадийпобачитисязнову аллоалло страшкопшс.

У цьому реченні перекладачеві необхідно було передати особливості мовлення літньої людини, що й було успішно здійснено за допомогою прийому компенсації.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що при перекладі англомовного нонсенсу у романі “Улісс” перекладачі вдаються до різних стратегій. Загалом, найчастіше вживаним прийомом став прийом компенсації, у деяких випадках – калькування або транскрипція. Спостерігалися випадки часткової відмови від надавання будь-якого перекладацького відповідника та наведення пояснення у перекладацькому коментарі. Окремої уваги варті звукозображальні елементи, які властиві “очуженій” лексиці Дж. Джойса. У цьому випадку перекладачі також намагалися відтворити україномовні відповідники, орієнтуючись на особливості функціонування фонології та української фонетики. Проте в деяких випадках перекладачі відмовлялися від транскодування та удавалися до компенсації, щоб зберегти ефект, який було закладено автором.

Перспективою дослідження є подальший розгляд особливостей функціонування та труднощів перекладу іншомовного лексичного нонсенсу українською мовою у прозовій та поетичній формі.

Список використаних джерел

1. Вороніна К. В. Нонсенс в аспекті адресатно-адресантної взаємодії / К. В. Вороніна // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, 2009. – № 848. – С. 102-107.
2. Вороніна К. В. Оказіональні утворення як елемент ідіостилю Дж. Джойса / К. В. Вороніна, А. В. Котова. // Сучасна іноземна філологія: дослідницький потенціал. – 2016. – С. 47–49.
3. Вороніна К. В. Структурно-семантичні та функціональні особливості лексичного нонсенсу в англомовному поетичному дискурсі : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Вороніна Камілла Владиславівна. – Харків., 2012. – 225 с.
4. Гридина Т. А. Что такое "Альдыпып": фоносемантические проекции детского окказионального слова (экспериментальные данные) / Гридина Татьяна Александровна. // Уральский филологический вестник. – 2015. – №4.
5. Джойс Д. Улісс / Джеймс Джойс; пер. з англ. О. Мокровольський, О. Терех. – Київ : Видавництво Жупанського, 2015. – 732 с. – (Майстри світової прози).
6. Колоннезе Дж. Нонсенс как форма комизма / Дж. Колоннезе // Логический анализ языка. Языковые механизмы комизма ; [отв. ред. Н. Д. Арутюнова]. – М. : Индрик, 2007. – С. 254-262.
7. Joyce J. Ulysses. – London : Picador, 1998. – 741 p.
8. Wu X. The Poetics of Foregrounding: The Lexical Deviation in Ulysses / Xianyou Wu // Academy Publisher. – 2011. – №9. – P. 1176–1184.

Кравчук А.Г.
Рівненський державний гуманітарний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ АНГЛІЙСЬКОЮ В ДРАМІ-ФЕЄРІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ "ЛІСОВА ПІСНЯ"

Анотація. Статтю присвячено особливостям перекладу національно-забарвленої лексики з української мови на англійську в драмі-феєрії "Лісова пісня" української письменниці Лесі Українки. У дослідженні виявлено та проаналізовано різні типи реалій та варіанти їх передачі перекладачем Персівалом Канді.

Ключові слова: безеквівалентна лексика, слова-реалії, транслітерація, приблизний переклад, аналог.

Annotation: The article deals with the peculiarities of nationally-colored words translation from Ukrainian into English in the fairy drama "Forest song" by a Ukrainian writer Lesia Ukrainka. The study identifies and analyzes various types of realia and the means of their rendering in translation by Percival Cunde.

Key words: non-equivalent vocabulary, realia, transliteration, approximate translation, analogue.

Постановка проблеми та її значення. Кожен народ має свою унікальну культуру, свої характерні риси та національні особливості притаманні лише йому, які на рівні мови втілюються в особливих лексемах – реаліях. При перекладі творів слід особливу увагу приділяти передачі реалій іноземних країн, адже перекладач таким чином вводить елементи іншомовної культури у мову перекладу або нівелює національно-культурні особливості твору. Слова-реалії однієї мови не мають точних еквівалентів у іншій, тож виникає багато суперечностей щодо способів їх перекладу.

Актуальність статті зумовлена необхідністю вивчення способів перекладу реалій у тексті художнього твору.

Метою статті є вивчити різновиди реалій у драмі-феєрії "Лісова пісня" Лесі Українки та дослідити способи їх перекладу англійською мовою, застосовані Персівалом Канді.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

- визначити, що таке реалія;
- розглянути види реалій та підходи лінгвістів до способу перекладу цих одиниць;
- провести аналіз реалій у драмі-феєрії Лесі Українки "Лісова пісня";
- з'ясувати прийоми перекладу реалій у творі, що їх застосував перекладач Персівал Канді;

Виклад основного матеріалу. Вивчення і розуміння способів перекладу реалій посідає важливе місце серед перекладознавчих проблем. Переклад є важливою складовою людського спілкування, оскільки дає можливість зрозуміти одне одного різномовним народам. Те, чому різні народи по-різному номінують оточуючу їх дійсність, і яким чином це передати іншою мовою, цікавило людство здавна – так, відомо, що уже у Вавилоні в 2100 р. до н. е. існували двомовний (шумерсько-аккадський) та багатомовні (шумерсько-аккадсько-хуритсько-угаритський) словники [1, с.34].

Досі не існує однозначного визначення терміну "переклад". В.С. Виноградов у книзі "Введение в переводоведение" тлумачить "переклад" як "викликаний суспільною необхідністю процес і результат передачі інформації (змісту), що їх виражено у письмовому або усному тексті однією мовою, за допомогою еквівалентного (адекватного) тексту іншою мовою" [2, с.11]. А. Лилова визначає процес перекладу як "специфічну усну або письмову діяльність, що направлена на перетворення тексту однією мовою на іншу мову при збереженні інваріантності, змісту і якості оригіналу, а також авторської автентичності" [3, с. 25]. Тобто при перекладі важливо передати не лише зміст, а й стиль та колоритність твору, особливо це стосується художніх творів. Саме

слова-реалії надають творам певної самобутності та дають нам уявлення про місце, країну, народ, до якого належить автор або який описується у творі.

Грунтовне вивчення реалій як показників національного колориту почалося лише на початку 50-х років минулого століття. Вперше цей термін починає з'являтися в працях Л. Н. Соболева, А. В. Федорова, І. Келнера, А. Д. Швейцера тощо [4, с. 5-6].

Лінгвісти не можуть дійти одностайної згоди в питанні визначення терміна "реалія". Е. М. Верещагин і В. Г. Костомаров у своїй книзі "Язык и культура" замість "реалія" вживають термін "безеквівалентна лексика", яку визначають як "поняття, план змісту яких неможливо точно зіставити з будь-яким іншомовним лексичним поняттям; безеквівалентні слова не перекладаються, їх доводиться передавати описовими виразами або за допомогою пояснень" [5, с. 67]. Як бачимо, способи експлікативного перекладу не вважаються цими дослідниками повноцінними.

В. І. Карабан у книзі "Переклад англійської наукової і технічної літератури" подає таке визначення: "слова-реалії – це лексичні елементи, що позначають етноспецифічні поняття, (поняття притаманні тільки одній культурі)" [6, с. 421].

Р. П. Зорівчак зазначає, що під реалією як перекладознавчим терміном слід розуміти "моно-і полілексемну одиницю, основне лексичне значення якої вміщає традиційно закріплений за нею комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача" [7, с.93].

С. Влахов і С. Флорін у праці "Непереводимое в переводе" визначають реалії як "слова і словосполучення народної мови, які відображають найменування предметів, понять, явищ, характерних для географічного середовища, культури, матеріального побуту, або суспільно-історичних особливостей народу, нації, країни, племені, і які, таким чином, постають носіями національного, місцевого або історичного колориту; точних відповідностей на інших мовах такі слова не мають, а отже, їх не можна перекласти "на загальних підставах", тому що вимагають особливого підходу" [4, с. 438].

Залежно від лінгвістичної парадигми та підходу до проблеми реалій як лінгвістичного явища існує чимало способів класифікації цих одиниць та вимог щодо їх перекладу. У нашій статті спираємося на класифікацію способів перекладу, описану С. Влаховим і С. Флоріном як на найповнішу, які виділяють такі способи перекладу реалій:

- транскрипція (транслітерація);
- переклад (заміни): неологізми (калька; півкалька; освоєння; семантичний неологізм), приблизний переклад (відповідність за родом та видом; функціональний аналог; опис, пояснення, тлумачення; контекстуальний переклад) [4, с. 93].

Як бачимо, згідно цього підходу, передача зовнішньої форми слова за допомогою транскрипції / транслітерації протиставляється власне перекладу, під яким розуміють передачу семантики одиниць за допомогою різноманітних контекстуальних замін.

У своєму творі Леся Українка використовує чимало історизмів та архаїзмів для позначання предметів побуту та культури, що створює певні труднощі при перекладі. Труднощі пов'язані з тим, що за відсутності в перекладацькій мові точного еквівалента, необхідно передати не лише основне значення реалії, а й вкладене національне забарвлення.

У статті досліджено переклад у переважній більшості етнографічних реалій (назви предметів побуту, одягу, міфологічних істот тощо) загальною кількістю 100 одиниць, дібраних методом суцільної вибірки з драми-феєрії Лесі Українки "Лісова пісня" та її перекладу у виконанні Персіваля Канді.

Для перекладу назв міфологічних істот перекладач часто вдається до методу транслітерації з подальшим поясненням. Метод транслітерації полягає у заміні літер іншомовного слова літерами мови перекладу [8, с. 230]. Наприклад: *русалка – Rusalka a water nymph, мавка – Mavka a forest nymph, куць – Kutz, a malicious imp.*

С. Влахов і С. Флорін вважають, що введення неологізму у текст перекладу є чи не найбільш вдалим після транскрипції шляхом збереження змісту і колориту слова-реалії [4, с. 88].

Трапляються поодинокі випадки використання методу калькування для перекладу назв одягу. Калька – це запозичення шляхом буквального перекладу (дуже часто частинами) слова або звороту з наступним складанням перекладених частин без будь-яких змін [4, с. 88]: *червоні черевички – scarlet booties, шапка-рогатка – square cap, "Той, що в скалі сидить" – "He Who Dwells in Rock"*.

Метод освоєння передбачає адаптацію іншомовної реалії, тобто надання їй на основі іншомовного матеріалу вигляду рідного слова [4, с. 89]:
червінець – gold, паничі – gentlemen, морській царенко - the Sea King's son, таляри – dollars, панна – lady, колискова "Люлі-люлі-люлята, засніть, мої малята!" - "Lulla-lulla-lullaby, Sleep, my darlings, mother's nigh".

Приблизний переклад реалій застосовується частіше ніж будь-який інший прийом. Зазвичай цим шляхом вдається, хоча часто і не дуже точно, передати предметний зміст реалій, але колорит майже завжди втрачається, оскільки відбувається заміна оригінального конотативного еквівалента нейтральним за стилем. Можливі кілька випадків застосування цього прийому:

Принцип заміни одиницею відповідно роду та виду дозволяє передати зміст реалії одиницею з поширенішим (дуже рідко — більш вузьким) значенням; перекладач використовує родове поняття замість видового [4, с.90]:

- *віночок* (‘квіти, листя, гілки і т. ін., сплетені в коло, яким звичайно прикрашають голову’ [8, с.667]) – *chaplet* (‘a wreath, garland or circlet for a person's head’ [9] – ‘гірлянда або кільце на голову’)*;*

- *сікняг* (‘діалектний варіант слова ситняг – багаторічна трав'яна рослина родини осокових, що росте переважно на болотах’ [8, с.208]) - *water plants;*

- *шата* (‘багате, розкішне святкове вбрання’ [8, с.420]) – *garment* (‘dress; an outer covering’ [9] – ‘верхній одяг’),

- *свита* (‘старовинний довгополий верхній одяг, звичайно з домотканого грубого сукна’ [8, с.76]) – *smock* (‘a piece of clothing like a long shirt, worn loosely over other clothing to protect it when working’ [9] – ‘довга робоча сорочка’);

- *кошіль* (‘кіш з лози’ [8, с. 316]) – *basket* (‘a container used to hold or carry things’ [9] – ‘контейнер для переносу речей’);

- *курінь* (‘легка будівля, сторожка’ [8, с.409]) – *house.*

Функціональний аналог як спосіб перекладу реалій дозволяє замінити незнайоме читачу перекладу знайомим йому словом, реалією зі своєї культури [4, с. 91]: *водяник – water goblin, лісовик – forest elf, перелесник – Will-o’-the-Wisp, сон-трава – anemones.*

Опис, пояснення або тлумачення як спосіб приблизного перекладу також застосовується перекладачем твору Лесі Українки, не всі поняття можна вводити в текст перекладу за допомогою транскрипції або транслітерації, оскільки вона не розкриває внутрішньої форми слова, не несе ніякого смислового навантаження; якщо воно важливе, перекладач вдається до опису, наприклад: *потерчата – Lost Babes, чисте плесо – a clean open space, провесна – very early spring, узлісся – the edge of the forest, коновка – silver cup, постоли – high boots are made of bast, бриль – a straw hat, самоцвіт – sparkling gems, веснянки – spring songs, нетерплячка – an impatient man.*

Висновки. Для перекладу реалій Персівал Канді застосовує різні способи перекладу, часто поєднуючи їх. Використання різних способів є доцільним для адекватного перекладу, оскільки таким чином текст не перевантажується іншомовними словами і водночас не втрачає свій національний колорит. У дослідженні було виявлено, що перекладач надає перевагу використанню різних варіантів приблизного перекладу, тобто перекладацькім замінам, які допомагають розкрити внутрішню форму слова і передати смисл реалії.

Список використаної літератури

1. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник / І. В. Корунець. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 448 с.

2. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (Общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М. : ИОСО РАО, 2001. – 224 с.

3. Лилова А. Введение в общую теорию перевода. – М. : Высш. школа, 1985. – 256 с.

4. Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М. : Международные отношения, 1980. – 340 с.

5. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура. Три лингвострановедческие концепции: лексического фона, речеповеденческих тактик и сапиентемы / Под редакцией и с послесловием академика Ю. С. Степанова. – М.: Индрик, 2005. – 1040 с.

6. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с.

7. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози) / Р. П. Зорівчак. – Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – 216 с.

8. Академічний тлумачний словник української мови: в 11 томах. – Режим доступу: http://sum.in.ua/

9. Dictionary, Encyclopedia and Thesaurus – The Free Dictionary. – Режим доступу: https://www.thefreedictionary.com/

10. Spirit of Flame: A Collection of the Works of Lesya Ukrainka. Translated by Percival Cundy. New York: Bookman Associates, 1950. Pp. 169–260.

11. Українка Леся. Лісова пісня. Драма-феєрія в 3-х діях. – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2006. – 308 с.

Купрієнко Ю.В., Міруценко Ю.В.
Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

ЛЕКСИЧНІ ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ГАЗЕТНИХ ЗАГОЛОВКІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. Стаття присвячена питанням лексичного аналізу при перекладі газетних заголовків. Автор наводить приклади лексичних трансформацій, а також відсоткове співвідношення використання останніх. Окреслено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: газетні заголовки, лексичні трансформації, лексичні одиниці, перекладацька компетентність.

Annotation. The article is devoted to lexical analysis while translating newspaper headings. The author gives examples of lexical transformations, as well as the percentage of the use of the latter. Further research prospects are outlined.

Key words: newspaper headings, lexical transformations, lexical units, translation competence.

Газети відіграють значну роль в сучасному житті. Газетну публіцистику називають літописом сучасності, адже вона є віддзеркаленням подій і звертається до щоденних проблем суспільства – політичних, соціальних, побутових, філософських тощо.

Газетний заголовок як специфічне лінгвістичне явище – предмет багатьох наукових робіт. Переклад заголовку можна вважати окремою проблемою перекладознавства, від рішення якої, в більшій мірі, залежить "доля" всього іноземного тексту.

Проблема визначення англомовного газетного заголовку завжди була цікавим об'єктом для вивчення та дискусії багатьма вченими.

Актуальність теми "газетно-інформаційного перекладу" полягає в тому, що в сучасних умовах переклад газетно-інформаційних текстів набуває особливого значення, виступаючи як засіб реклами і спосіб інформування громадськості. Обсяг видаваних щорічно газетно-інформаційних текстів, орієнтованих на іншомовну аудиторію достатньо великий і відповідно до розширення міжнародних зв'язків продовжує збільшуватися.

Мета даної роботи полягає в тому, щоб дослідити лексичні аспекти перекладу, передати проблеми перекладу, а також розкрити засоби перекладу, що найбільш вживаються в газетно-інформаційних текстах.

Об'єктом даного дослідження є англомовні газети.

Предметом дослідження є технології перекладу газетної лексики з англійської мови на українську.

Беручи до уваги розбіжності в граматичній структурі та лексичному наповненні української та англійської мов, слід зазначити, що при перекладі газетних заголовків часто використовуються граматичні та лексичні трансформації [8, с.73]. В даній статті ми сфокусуємось виключно на лексичних трансформаціях.

Перший лексичний прийом, виділений під час перекладу англомовних газетних заголовків – транслітерація.

Транслітерація – це механічна передача тексту й окремих слів, які записані однією графічною системою, засобами іншої графічної системи при другорядній ролі звукової точності, тобто передача однієї писемності літерами іншої [2]. Наведемо приклади: 1) *"Web Censorship in China? Not a Problem, Says Bill Gates" [9, с. 4]. – "Веб цензура у Китаї? Не проблема, вважає Біл Гейтс";* 2) *"British Economy Creeps Out of Recession"* [7]. – "*Економіка Британії виповзає з кризи".*

При перекладі заголовків ми вдаємося до прийому транслітерації, чітко передавши власні назви англійської мови графічними засобами української мови. Враховуючи той факт, що заголовки висвітлюють міжнародні питання, транслітерація в даному випадку є доречною та дає змогу зрозуміти зміст заголовку як українському читачеві, так і іноземцю.

Наступним прийомом перекладу заголовків, близьким до транслітерації є транскрипція.

Транскрипція – ще один із видів лексичних трансформацій, що використовується для точного відтворення звукового складу слів і текстів будь-якої мови або діалекту [2]. Такий вид трансформацій дуже практичний, оскільки іншомовні імена, терміни, власні назви тощо, які не перекладаються, записуються засобами національного алфавіту, найближчими за звучанням до оригіналу. Наприклад: 1) *"Obama to Propose Freeze On Government Spending" [7, с. 7]. – "Обама пропонує заморозити урядові витрати";* 2) *"Man Arrested Under Terrorism Act in Birmingham" [6]. – "Заарештовано людину за звинуваченням у скоєнні терористичного акту у Бірмінгемі";*

3) "Report Says Al-Qaeda Still Aims to Use Weapons of Mass Destruction Against U. S." [5, с. 9]. – "У доповіді повідомляється, що Аль-Каїда й досі збирається застосувати зброю масового знищення проти США"; 4) "Van Goghs Letters Shed Light on His Work" [5]. – "Листи Ван Гога можуть пролити світло на його роботи".

У наведених прикладах ми не переклали, а транскрибували власні імена, що відноситься до загальноприйнятого правила. В перекладі власні імена та прізвища передані згідно графічної форми мови перекладу, не порушуючи при цьому первісну конотацію.

Не менш важливим прийомом, який ми виділяємо є калькування.

Калькування – копіювання іншомовного слова за допомогою свого, незапозиченого матеріалу, або поморфемний переклад іншомовного слова. Тобто кожна значуща частина оригіналу буквально перекладається і займає в перекладі таке ж місце, як і в оригіналі [2]. Калькування часто зустрічається у перекладі термінів та термінологічних виразів, а також фразеологічних зворотів, у тому числі приказок, прислів'їв. Розглянемо наступні приклади: 1) *"Visual Merchandising in Retail Trade" [9, с. 3]. – "Візуальний мерчандайзинг у роздрібній торгівлі"; 2) "The Grass is Always Greener On the Other Side Of the Hill" [3]. – "Трава завжди зеленіша з іншої сторони пагорба".*

Утворені відповідники не порушують норми вживання і сполучуваності слів в українській мові.

Іншим прийомом перекладу газетних заголовків є конкретизація значення. Конкретизація значення – це лексична трансформація, внаслідок якої слово ширшої семантики в оригіналі замінюється словом більш вузької семантики у мові, на яку робиться переклад [2]. Варто відмітити, що використання даного виду лексичних трансформацій потребує творчого підходу з боку перекладача. Наприклад: 1) *"New Science Facilities in Texas" [10, с. 6]. – "Нові наукові лабораторії у Техасі";2) "Iceland's Children Paying for Slump" [4]. – "Діти в Ісландії розплачуються за світову економічну кризу".*

З прикладів ми бачимо, що використавши прийом конкретизації та замінивши слова ширшої семантики в оригіналі словом вужчої семантики, головна інформація, закладена в газетному заголовку оригіналу, не була втрачена.

Наступний прийом, який ми виділили – генералізація вихідного значення.

Генералізація вихідного значення – трансформація, протилежна за напрямком до трансформації конкретизації, має місце в тих випадках, коли слово з вужчим значенням в оригіналі замінюється на слово з ширшим значенням в цільовій мові [16]. Проаналізуємо наступні приклади: 1) *"Existing-Home Sales Take a Big Fall in December" [10, с. 6]. – "У грудні впали продажі нерухомості".*

В реченні словосполучення Existing-home пропонуємо перекласти як нерухомість, оскільки в статті міститься інформація про зменшення продажів не лише готових будинків, але й усіх видів помешкань. Тобто в перекладі, ми замінили словосполучення на еквівалент з більш ширшим значенням.

2) "Afghan Corruption is Headache for White House" [5]. – "Корупція у Афганістані – головний біль Сполучених Штатів".

В англійській мові часто вживаються назви столиць чи урядових споруд для означення всієї країни, тому *White House* перекладається як *США*.

Модуляція або змістовий розвиток є ще одним важливим прийомом при перекладі газетних заголовків.

Модуляція, або змістовий розвиток – це лексико-семантична заміна слова або словосполучення вихідної мови одиницею цільової мови, значення якої є логічним продовженням або наслідком значення вихідної одиниці [2]. Наприклад: 1) *"Can the Leopard Change His Spots?" [10, с. 6]. – "Природу не виправити"; 2) "Can a Bad Mother Help Her Nature?" [6]. – "Недбайливі матері не змінюються".*

У цих двох прикладах трансформація модуляції представлена відповіддю у цільовій мові на питання у вихідній мові.

Наступний прийом – описовий переклад використовується у тих випадках, коли неможливо підібрати короткі і точні еквіваленти [1, с.76]. Наприклад: 1) *"Caucus for Producers, Writers & Directors in Austin" [10, с. 5]. – "Закриті збори виробників, письменників та менеджерів для попереднього обговорення організаційних питань у Остіні, Техас".*

Перекладач використав прийом описового перекладу слова caucus, оскільки точного відповідника в українській мові не існує.

2) "List of Most Booming Landslides" [7]. – "Список найгучніших перемог на виборах з великою перевагою голосів".

Суть лексичних трансформацій полягає в заміні окремих лексичних одиниць (слів і стійких словосполучень) вихідної мови лексичними одиницями мови перекладу, які не є їх словниковими еквівалентам тобто, які мають інше

значення, ніж передаванні ними в перекладі одиниці вихідної мови. До основних лексичних трансформацій відносяться: прийом конкретизації та генералізації, прийом модуляції або смислового розвитку, антонімічний переклад та прийом цілісного перетворення.

Отже, при перекладі англомовних газетних заголовків ми застосували певну кількість лексичних трансформацій, за допомогою яких адекватно передали інформацію мовою перекладу, яку містили згадані заголовки. Найуживанішими лексичними трансформаціями в даному дослідженні виявилися наступні: транслітерація (18,7%), транскрибування (12,5%), калькування (18,7%), описовий переклад (6,2%) конкретизація (18,7%), генералізація (12,5%) та модуляція (12%).

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку ми вбачаємо в розроблені ефективної методики формування компетентності у перекладачів при перекладі газетних заголовків з англійської мови на українську.

Список використаних джерел:

1. Акопов А. І. Методика типологічного дослідження періодичних видань / А. І. Акопов. – Іркутськ : ЦК ВЛКСМ Молода гвардія, 1985. − 262 с.

2. Ганич Д. Г., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів / Д. Г. Ганич, І. С. Олійник. – Київ : Вища школа, 1985. – 360 с.

3. Газета The Guardian [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.theguardian.com/world /March 28, 2014

4. Газета The Times [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.thetimes.co.uk/tto/news/ December 29, 2014

5. Газета The Times [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.thetimes.co.uk/tto/news/politics/March 17, 2014

6. Газета The Times [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.thetimes.co.uk/tto/money/December 21, 2014

7. Газета The Wall Street Journal [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.wsj.com/news/econom /January 26, 2014.

8. Мирам Г. С. Основы перевода: курс лекций; учебное пособие / Г. С. Мирам. – Киев : Ника-Центр, 2002. – 248 с.

9. Harding J. TheTimes // News Corporation. – June 9, 2009. – P. 3-8.

10. Kelner C. The Independent // Independent Print Limited. – April 15, 2005. – P. 4-7.

Ларкіна К.В.
Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

ФУНКЦІОНУВАННЯ БЕЗОСОБОВИХ РЕЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

Анотація: У статті наведені результати аналізу магістерського дослідження, в центрі якого знаходяться функціонування безособових речень в англійській та українській науково-технічній літературі та особливості їх перекладу. Наведено особливості перекладу науково-технічного тексту. Встановлено функції безособових речень в англійських і українських науково-технічних текстах з точки зору прагматики та розглянуто функціонування безособових речень в англійських і українських науково-технічних текстах з точки зору науково-технічного дискурсу.

Ключові слова: безособові речення, науково-технічний дискурс, безособова форма дієслова, науково-технічні тексти.

Annotation: This article exposes the results of MA analysis and thesis, which focus on the functioning of impersonal sentences in English and Ukrainian scientific-technical literature and peculiarities of their translation. Peculiarities of translation of scientific-technical texts are given. Functions of impersonal sentences in English and Ukrainian scientific-technical texts from the point of view of pragmatics are established and functioning of impersonal sentences in English and Ukrainian scientific-technical texts from the point of view of scientific-technical discourse is overviewed.

Key words: impersonal sentences, scientific-technical discourse, the impersonal form of the verb, scientific and technical texts.

Постановка проблеми та її визначення: В наш час тема функціонування безособових речень в англійській та українській науково-технічній літературі ще недостатньо висвітлена і через це можна зіштовхнутися з великою кількістю труднощів при перекладі науково-технічної літератури, адже існують певні особливості використання та перекладу безособових речень, пов'язані з відмінностями в структурі англійської та української мов. Саме ця проблематика визначає актуальність нашої статті.

Аналіз досліджень на дану тематику: Для нашого дослідження були опрацьовані роботи В. Карабана, П. Селігія, а також роботи зарубіжних авторів таких, як Дж. Кінніві, П. Ронні, Л. Трімбл, а також методичне видання Mechanical and Electrical Building Services Engineering Guidelines for Primary School Buildings, в яких були проаналізовані найголовніші особливості перекладу науково-технічних текстів і науково-технічного дискурсу, а також

проілюстровано приклади використання безособових речень в англійській науково-технічній літературі.

Мета та завдання статті: Основною метою статті є вивчення функціонування безособових речень в науково-технічній літературі та їх переклад в межах прагматичних особливостей англомовного науково-технічного дискурсу. Для досягнення мети було передбачено вирішення таких завдань: 1) дослідити функціонування безособових речень в англійських і українських науково-технічних текстах і їх переклад; 2) встановити функції безособових речень в англійських і українських науково-технічних текстах з точки зору прагматики; 3) розглянути функціонування безособових речень в англійських і українських науково-технічних текстах з точки зору науково-технічного дискурсу.

Виклад основного матеріалу. Наразі техніка та технології набувають швидкого розвитку, а особливо сфера інформаційних технологій. Зараз інформаційні технології впроваджуються на багатьох підприємствах, організаціях та різних органах влади. Розроблені концепції впровадження ІТ в наукові заклади, фабрики, тощо. Разом із цим збільшилося значення також і науково-технічної літератури та перекладу науково-технічної літератури. Як зазначає В. Карабан, мова технічної літератури відрізняється певними лексичними, граматичними та стилістичними особливостями. В англійських фахових текстах набагато частіше, ніж в українських використовуються форми пасивного стану та неособові форми дієслів, дієприкметникові звороти, специфічні синтаксичні конструкції, особові займенники першої особи однини та одночленні та інфінітивні й номінативні речення. Найбільше всього граматичних розбіжностей між англійськими та українськими науковими текстами полягають в інвентарному характері, зумовленому особливостями побудови цих мов [1, с. 14-15].

Використання безособових речень в англійській та українській науково-технічній літературі зумовлене ознаками самого наукового стилю мовлення: 1) зрозумілість і предметність тлумачень; 2) логічна послідовність викладу; 3) узагальнення явищ і понять; 4) об'єктивний аналіз; 5) точність і лаконічність висловлення думки; 6) аргументація тверджень; 7) однозначне пояснення причинно-наслідкових відношень [2, с.67]

У науково-технічних текстах використовуються найбільш інформативні та компактні синтаксичні конструкцій, виражені безособовими реченнями:

1) прості поширені і складнопідрядні речення:

- *When* ***it comes*** *to measuring work pieces, there are various methods and many tools available for this task* [4]. *– Коли мова йде про зважування деталей, існують різноманітні доступні для цього методи та прилади*.

- *For a better understanding of the factors that influence the mechanical properties of metals,* ***it is necessary*** *to gain some basic knowledge about the*

molecular structure of metals [5]. – *Щоб краще зрозуміти фактори, що впливають на якості металів, необхідно здобути основні знання про молекулярну структуру металів*.

2) пасивні конструкції:

- *In the case of existing school buildings where* ***it is proposed to extend****, convert, or renovate them, a* ***flexible pragmatic approach will be required*** *and an agreed* ***brief may be established*** *prior to the commencement of design* [4]. – *У цьому випадку існування шкільних будівель, які пропонують розширити, обміняти чи відновити, потрібен буде гнучкий прагматичний підхід і також попередній термін має бути узгоджений до початку розробки*.

- *The following* ***issues shall be included*** *in a selection matrix format at stage 3 for appropriate mechanical systems; capital cost, running costs, replacement cost, plant space, controls, maintenance, efficiency, noise, appearance, interference with user events, response, impact on build, compatibility with natural ventilation where appropriate* [5]. – *У формат матриці вибору для необхідної механічної системи на етапі номер три мають бути включені наступні питання: грошові витрати, поточні витрати, вартість заміни, місце заводу, управління, технічне обслуговування, ефективність, шум, зовнішній вигляд, перешкоди із боку користувача, відповідальність, вплив на будівництво, сумісність з природною вентиляцією, де це доречно*.

3) номінативні речення в заголовках, формулюваннях пунктів плану

- ***Cable and Digital Television*** [4]. – *Кабельне та цифрове телебачення.*

- ***Cold Water Services*** [4]. – *Послуги постачання холодної води.*

Кожний текст, у тому числі й науково-технічний, відображає реальність. Текст — це підрозділ більш загального терміну, такого як дискурс. Незалежно від того, письмовий він чи усний, на нього впливають екстралінгвістичні фактори, такі як контекст, котрий включає в себе автора, цільову аудиторію, комунікаційний канал і всі соціальні та інституційні змінні [7, с.23].

У технічному дискурсі слова зазвичай описують предмети, що знаходяться навколо нас. Вони називають об’єкти, описують їхні характеристики та створюють базу для створення комплексного значення, що утворюють слова, коли поєднуються у фрази та речення. Букви, звуки, слова та фрази — основні елементи, завдяки яким ми перетворюємо оточуючий нас світ у формі мови. Починаючи із простого сприйняття, людська свідомість будує категорії та моделі структурування реальності, використовуючи мову як загальний засіб концептуалізації, розуміння та обміну досвідом.

Спілкування зазнає технологічної зміни, а це складний вид діяльності. Вивчення використання спеціалізованих слів у контексті може служити інструментом для її зіставлення, оцінки її потенційного впливу та надання уваги людям, що активні в різних сферах діяльності [6, с. 29].

Наука і технологія — логічні та послідовні. Таким чином, для деяких авторів науково-технічних текстів — це мета, яка визначає технічний дискурс, тоді як Кіневі називає це "метою дискурсу". У. Е. Бріттон вважав, що "основною рисою науково-технічного тексту є зусилля автора, що він докладає для того, щоб текст виражав саме ту думку, що він намагається викласти" [3, с.41].

Технічний дискурс — це дискурс зі змістом в області науки і техніки. Деякими його ознаками є: 1) зміст полягає в практичних питаннях; 2) використання специфічного словникового запасу; 3) умовні форми, що прагнуть до об'єктивної точності.

У контексті науково-технічного дискурсу саме безособові речення виконують функцію передачі об'єктивної точності до читача, адже вони позбавленні особи, що виконує науково-технічна література позбавлена особистості автора, тому що її мета — передавати факти.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, наразі через прискорений технологічний розвиток і поширення науково-технічної інформації виросло і значення науково-технічного перекладу. Науково-технічну літературу давно виокремлено як жанр поряд із іншими літературними жанрами – епічним, драматичним, ліричним, художнім. У сфері мовного перекладу давно виокремлено технічний переклад як окрему гілку, що вимагає не тільки досконалого знання рідної та чужої мови, а й добрих знань тієї спеціальності, яка є предметом розгляду. Для англійської науково-технічної літератури характерним є використання безособових речень для створення логічної послідовності викладу, узагальнення понять та явищ, аргументації тверджень та точності висловлення думки. Оскільки українська та англійська мови мають різну структуру побудови, існують певні особливості перекладу безособових конструкцій. Функціонування безособових речень в англійській та українській науково-технічній літературі потребує подальшого вивчення як основний засіб передачі інформації в науково-технічних текстах.

Список використаних джерел

1. Карабан В. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову / В. Карабан. — Флоренція, Гранада, Київ: Tempus, 1997. — 317 с.

2. Селігій П. Світло і тіні наукового стилю / П. Селігій. — К. : Вид. дім "Києво-могилянська академія", 2016. — 627 с.

3. Kinneavy, James L. A theory of discourse; the aims of discourse / James L. Kinneavy. — English Cliffs, N.J.:Prentice-Hall, 2017. — 57 c.

4. Mechanical and Electrical Building Services Engineering Guidelines for Primary School Buildings. Planning and Building Unit Building Section Department of Education. — 2004. — С.43. — Режим доступу: https://www.education

.ie/en/School-Design/Technical-Guidance-Documents/Current-Technical-Guidance/bu_tgd_003_post_primary.pdf. — Назва з екрану.

5. Ronney, Paul D. Basics of Mechanical Engineering: Integrating Science, Technology and Common Sense / Paul D. Ronney. — Department of Aerospace and Mechanical Engineering University of Southern California, 2017. — 50 с.

6. Trimble, L. English for Science and Technology. A Discourse Approach (Cambridge Language Teaching Library) / L. Trimble. — Cambridge: Cambridge University Press, 2017. — 143 с.

7. Van Djik, Teun A. Discourse and Context. A sociocognitive Approach / D. Van, A. Teun. — Cambridge, Cambridge University Press, 2015. — 210 с.

Мак В.В.
Рівненський державний гуманітарний університет

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Анотація. Стаття присвячена всебічному дослідженню методів та прийомів відтворення функціонально-стилістичних особливостей під час перекладу англомовного політичного дискурсу. Характеризуються лексичні та синтаксичні трансформації на матеріалі політичних текстів та промов. В статті розглядається переклад неологізмів. Окремо описуються шляхи перекладу фразеологізмів.

Ключові слова: політичний дискурс, політичний термін, лексичні трансформації, стилістичні трансформації, неологізм, фразеологізм.

Annotation. This article is dedicated to the comprehensive research of techniques and strategies of rendering the functional and stylistic features of the translation of modern English political discourse into Ukrainian. It was found that some translation solutions contain several stylistic modifications. We also give some methods and examples of translating the political neologisms and phraseological units.

Key words: political discourse, political terms, lexical transformations, stylistic transformations, neologism, phraseologism.

Постановка проблеми. Політичний переклад – це один з найскладніших видів перекладу, що являє собою сферу підвищеної мовної відповідальності. Тому при перекладі політичних текстів, зокрема політичних промов, перекладач в першу чергу повинен досконало володіти відповідною лексикою та термінологією, бути обізнаним щодо особливостей політичної ситуації, розуміти політичні реалії і вміти їх правильно передати мовою перекладу, а також максимально чітко відтворити всі логічні акценти тексту оригіналу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що з кожним роком зростає кількість політичних текстів, які перекладаються – від промов до документів, мемуарів політичних діячів. Незважаючи на те, що проблеми перекладу й функціонування окремих груп політичних термінів, політичних реалій тощо вже розглядалися у наукових працях Р. П. Зорівчак, В. І. Карабана, Т. Р. Кияка, В. Н. Комиссарова, В. М. Крупнова, С. Є. Максімова, О. В. Ребрія, Л. М. Черноватого та інших дослідників, функціонально-стилістичні особливості перекладу англомовного політичного дискурсу залишаються малодослідженими.

Метою цієї статті є висвітлення характерних рис перекладу текстів, документів політичної сфери, промов політиків. Також визначення основних прийомів під час перекладу.

Мета дослідження зумовлює необхідність розв'язання таких **завдань:**

- дати визначення поняття "політичний дискурс";
- охарактеризувати лексичні та стилістичні трансформації;
- визначити деякі способи перекладу неологізмів та фразеологізмів.

Виклад основного матеріалу. Політичний текст, що складається з мовних актів, є актуалізацією політичного дискурсу. Політичний дискурс – це сукупність "усіх мовних актів, що використовуються в політичних дискусіях, а також правил публічної політики, освячених традицією і перевірених досвідом" [1, с. 6]. Цей дискурс є лінгвістичним образом, завдання якого полягає в тому, щоб залучити до себе увагу, зацікавити адресата й спонукати його до відповідних дій.

Політичний дискурс реалізується в усній та писемній формах. До політичного дискурсу можна віднести публічні виступи, заяви, звертання, промови політиків, політичних оглядачів та коментаторів, публікації у ЗМІ, матеріали спеціалізованих видань, що мають справу з різними аспектами політики.

Головною відмінністю політичного дискурсу від інших видів дискурсу є його яскраво виражена апеляція до ціннісної системи, яка існує в певному суспільстві. Ціннісна орієнтація зумовлює широке використання лексичних одиниць з оцінним значенням, застосування особливих стилістичних прийомів, що узгоджується з ідеологічною програмою політичних діячів, де ці одиниці позначають, головним чином, систему політичних цінностей (свобода, вибір, права, демократія і т. і.).

У той час, як технічна термінологія має порівняно вузьку сферу вжитку й, в основному, не виходить за межі окремої спеціальності, до якої вони саме стосуються, політичні терміни мають значно більше поширення: вони проникають в усі області життя й стають загальним надбанням.

Як відзначає Г.С. Соловей в своїй праці, перекладаючи політичні терміни, можна виділити такі три основні групи: 1) політичні терміни (*coalition forces* –

сили коаліції, outlaw regime – незаконний режим); 2) політичні реалії (*the White House – Білий Дім, State of the Union – стан в країні*); 3) політичні символи (*Nation's Founders – засновники держави, The Cold War – "Холодна війна"*) [5, с. 8].

Політичний переклад вимагає не тільки абсолютну ясність формулювань і точне відтворення інтенції автора тексту або оратора, а ще й розуміння культурних традицій іншої країни. Через різницю в баченні предметів об'єктивної дійсності та оцінюванні політичних подій, відмінності у семантичній структурі або традиційному для кожної мови вживанні слів дослівний переклад часто стає незрозумілим, тоді у вирішенні цього завдання допомагають перекладацькі трансформації.

Суть лексичних трансформацій полягає в "заміні окремих лексичних одиниць (слів і стійких словосполучень) мови оригіналу лексичними одиницями мови, на яку відбувається переклад, але які не є їхніми словниковими еквівалентами" [2, с. 209.]. Серед них виділяють: заміну (і додавання або опущення), конкретизацію, генералізацію, а також о транскрибування, транслітерацію і калькування.

У наступному прикладі при перекладі відбувається заміна словосполучення "*defining project"* непрямим еквівалентом "головне завдання" через традиційне для мови перекладу вживання мовних кліше і штампів: *And the* ***defining project*** *of our generation is to restore that promise. / І* ***головним завданням*** *нашого покоління є дотримання цієї обіцянки.*.

При перекладі виразу "*to make promises*" з дієсловом широкої семантики *make* відбувається заміна мовної одиниці оригіналу з більш широким предметно-логічним значенням на одиницю з більш вузьким конкретним значенням, тобто використовується прийом конкретизації, що ілюструє наступний приклад: *Our government shouldn't* ***make promises*** *we cannot keep – but we must keep the promises we've already made. / Наш уряд не повинен* ***давати обіцянок****, які ми не можемо здійснити, але ми повинні дотриматися обіцянок, які ми вже зробили.*

Використання прийому генералізації (зворотнього конкретизації) відбувається, коли міра інформаційної впорядкованості вихідної одиниці вище відповідної їй за змістом в мові перекладу і полягає в заміні видового поняття родовим, наприклад: ***An autoworker*** *fine-tuned some of the best, most fuel-efficient cars in the world, and did his part to help America wean itself off foreign oil. /* ***Робітники машинобудівної сфери*** *створили модель одного з найекономічніших автомобілів в світі і допомогли зменшити залежність Америки від іноземної нафти.*

При перекладі власних назв та імен використовуються транскрибування, транслітерація і калькування. Наприклад, за допомогою транслітерації – написання буквами українського алфавіту англійських слів без врахування

особливостей вимови, перекладаються імена та прізвища: ***Estiven Rodriguez*** *couldn't speak a word of English when he moved to New York City at age nine. / Переїхавши до Нью – Йорку у дев'ять років* ***Естівен Родрігес*** *не знав навіть слова англійською.*

Якщо мова йдеться про всесвітньовідомі фірми або підприємства можна транслітерувати (*Microsoft – Мікрософт, Sprint – Спринт)* або залишити англійське написання, як наприклад: *Tonight, I can announce that with the support of the FCC and companies like* ***Apple, Microsoft, Sprint, and Verizon****, we've got a down payment to start connecting more than 15,000 schools and twenty million students over the next two years, without adding a dime to the deficit. / Сьогодні я можу повідомити, що за підтримки федеральної комісії з питань зв'язку і таких компаній, як* ***Apple, Microsoft, Sprint, Verizon*** *у нас є авансовий платіж для початку підключення більш 15000 шкіл і двадцять мільйонів студентів протягом двох наступних років, не впливаючи на дефіцит*

Якщо при перекладі необхідно передати зміст власної назви, використовується калькування, але лише за умов, що утворений відповідник не порушує норми вживання і сполучуваності слів в мові перекладу. Наприклад: *Over more than three decades, even before* ***the Great Recession*** *, massive shifts in technology and global competition had eliminated a lot of good, middle-class jobs, and weakened the economic foundations. / За більш ніж три десятиліття, ще до* ***Великої рецесії,*** *масивні зрушення в технологіях та глобальна конкуренція усунули багато хороших робочих місць для середнього класу і послабили економічні основи.*

Стилістичні трансформації – це перетворення тексту оригіналу для передачі певного стилістичного значення в перекладі. Стилістичні трансформації допомагають відтворити особливу атмосферу, емоційне забарвлення та жанрово-стилістичні особливості оригінального тексту. Серед стилістичних трансформацій Т. Р. Левицька, А. М. Фітерман виділяють: синонімічні заміни, описовий переклад, компенсацію [4, с. 45].

Наступний приклад демонструє використання синонімічної заміни (контекстуального синоніма) при перекладі дієслова *expect*: *They don't expect those of us in this chamber to agree on every issue. But they* ***do expect*** *us to put the nation's interests before party. / Вони не очікують, що ми будемо погоджуватися один з одним у кожному питанні. Але вони* ***сподіваються,*** *що ми поставимо інтереси країни вище за партійні.*

При перекладі невідомих та незрозумілих реалій-власних назв застосовується описовий переклад. Наприклад, словосполучення "*Super Bowl*", що позначає фінальну гру сезону в професійному американському футболі, є реалією, яка зрозуміла лише американцям, тому потребує пояснення при перекладі українською мовою: *We need to teach our kids that it's not just the winner of* ***the Super Bowl*** *who deserves to be celebrated, but the winner of the*

science fair. / Ми повинні навчати наших дітей тому, що не тільки переможець ***чемпіонату з американського футболу*** *заслуговує на відзнаку, але і переможець наукового конкурсу.*

При перекладі наступного речення доцільно використати антонімічний переклад, замінивши негативну конструкцію на протилежну: *But when that debate prevents us from carrying out even the most basic functions of our democracy – when our differences shut down government or threaten the full faith and credit of the United States –* ***then we are not doing right*** *by the American people. / Але коли ці дебати не дають змоги реалізовувати навіть найосновніші функції нашої демократії - коли наші суперечки підривають статус уряду і підривають віру в Сполучені Штати – це означає що* ***ми погано поводимося*** *по відношенню до американського народу.*

Прийом смислового розвитку, що полягає в заміні словникового відповідника при перекладі контекстуальним, лексично пов'язаним з ним, ілюструє наступний приклад: *Today, after four years of economic growth, corporate profits and stock prices have rarely been higher, and* ***those at the top*** *have never done better. / Після чотирьох років економічного зростання, корпоративні прибутки і ціни на акції ще ніколи не були настільки високими, а добробут* ***економічної еліти*** *– кращим.* У цьому випадку при перекладі спостерігаємо зміну причинно-наслідкових відношень: підвищення корпоративних прибутків і акцій можна сприйняти як покращення економічних умов саме членів правління компаній.

На відміну від нейтральної мови науково-технічного тексту, мова політичних статей та промов часто емоційно насичена, що наближає її до мови художньої літератури, тому при перекладі такого матеріалу перекладач має донести до читача й всі емоційні елементи, укладені в оригіналі, так само як і його політичну спрямованість. Цим політичний текст і відрізняється від науково-технічного [3, с. 76].

У політичному дискурсі, особливо під час політичних промов, використання фразеологізмів чи їх частин дуже часто відбувається у комплексі з іншими експресивними засобами мовлення, кожен з яких вимагає окремої уваги при перекладі, як, наприклад, у наступному контексті: *So while Mr. Putin basks in his sleight-of-hand attempt to sustain the unsustainable by becoming Prime minister until he is anointed Czar for life, let him be reminded that those who live by the sword die by the sword ("The Times"). / Тому, зараз коли Путін радіє своїм спритним і успішним трюкам по збереженню того, що неможливо зберегти, готуючись зайняти прем'єрське крісло, щоб потім пройти обряд помазання і стати довічним царем, йому слід нагадати, що той, хто приходить з мечем, від меча і гине* (пер. С. Смірнова, газета «Таймс»). У даному реченні автор вживає прислів'я *"Those who live by the sword die by the sword"*, яке при перекладі замінено близьким за значенням аналогом *"той, хто приходить з*

мечем, від меча і гине”, збережено семантику фрази та її емоційно-експресивну складову; паралогічний лексичний засіб *“to sustain the unsustainable”*, який у даному контексті виконує емоційно-оцінну функцію, замінено близьким за змістом виразом *“збереження того, що неможливо зберегти”*. Явище, яке спостерігається у наведеному прикладі, отримало назву “нанизування” (в одному реченні) кількох експресивних засобів, яке засвідчує, що образність мовлення є складною, багатогранною категорією, яка при перекладі неодмінно потребує відтворення усіх складових [6, с. 87].

Політичний дискурс є одним із основних джерел неологізмів. В українську мову з англійської прийшла велика кількість слів, які стосуються політики. Тому при їх перекладі можна використати слово-відповідник мови перекладу. Ось приклади таких слів: президент, прем’єр, спікер, депутат, парламент, балотуватися, коаліція. Але протягом останніх років українські вчені прагнуть замінити якомога більше іноземних термінів українськими відповідниками. Тобто можливі два такі переклади: “Камерон заявив, що не буде балотуватися на пост прем’єра третій раз поспіль” і “Камерон заявив, що не буде висувати свою кандидатуру на пост прем’єра третій раз поспіль”. Це залежить від того, якої концепції перекладу дотримується перекладач. Якщо це концепція “відчуження”, тоді використає перший варіант, якщо “одомашнення”, тоді другий.

Висновки дослідження. Отже, політичний дискурс являє собою будь-які мовленнєві утворення, суб’єкт, адресат або зміст яких відноситься до сфери політики. Оскільки політичний переклад займає одну з центральних позицій серед тематичних розділів перекладацької діяльності, то комплексний підхід до аналізу лексичних особливостей перекладу є досить актуальним за сучасних умов.

Оскільки дослівний переклад часто є незрозумілим, то під час перекладу політичної сфери важливу роль відіграють лексичні та стилістичні трансформації.

Політичний дискус є одим із основних джерел неологізмів, тому способи їх перекладу також є вартими уваги.

Необхідно також зазначити, що політичні промови насичені експресивними засобами та фразеологізмами. І для того, щоб зберегти їх емоційно-експресивну функцію, перекладачеві необхідно володіти знаннями політичних реалій та способами їх відтворення мовою перекладу.

Перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі вбачаємо у визначенні найуживаніших перекладацьких трансформацій на лексичному, морфологічному і синтаксичному рівнях.

Список використаних джерел

1. Баранов А. Н. Политическая метафорика публицистического текста: Возможности лингвистического мониторинга // Язык массовой информации как объект междисциплинарного исследования. – М., 2001.
2. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Л. С. Бархударов. – Москва : Международные отношения, 1975. – 240 с.
3. Карабан В. І. Переклад англійської наукової та технічної літератури: частина 2. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 304 с.
4. Левицкая Т. Р. Проблемы перевода / Т. Р. Левицкая, А. М. Фитерман. – Москва : Международные отношения, 1976. – 208 с.
5. Соловей Г. С. Політична лексика як об’єкт перекладу (на матеріалі текстів політичних заяв, звернень, промов, статей та анекдотів) : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.16 / Ганна Сергіївна Соловей . – Х., 2011. – 20 с.
6. Шепель Г. С. Виразні можливості фразових оказіоналізмів в сучасній англійській мові / Г. С. Шепель // Мова, мовлення, мовна комунікація: І Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпропетровськ, 1–15 листопада 2004 р. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2004. – Т. 71. – 467 с.

Макогон С.А.
Харківський національній університет імені В.Н. Каразіна

ВЛАСНІ НАЗВИ ДЖ. Р. Р. ТОЛКІНА В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ (на матеріалі роману-казки “The Hobbit, or There and Back Again”)

Анотація.У статті розглянуті особливості формування та функціонування власних назв у казці, що належить до жанру фентезі. Визначені способи утворення відповідників англомовним власних назвам в перекладах українською. Встановлено, що транскодування та калькування є провідними способами відтворення перекладацьких відповідників в обох перекладах українською.

Ключові слова: власна назва, калькування, перекладацький відповідник, транскодування.

Abstract. Thepaperdealswithparticularities of coining proper names as well as their functioning in the children’s fantasy novel. The main translation methods of rendering English proper names into Ukrainianhave been defined. As a result, the conclusion is made that both translators have selected transcoding and calquing (loan translation) as the most successful means of creating Ukrainian translation equivalents.

Keywords: calque (loan translation), proper name, transcoding, translation equivalent.

Особливості перекладу власних назв неодноразово підлягали висвітленню у розробках фахівців у галузі перекладознавства, привертаючи все більшу дослідницьку зацікавленість. У художніх творах власні назви виконують не лише номінативну функцію – їх роль значно ширша. Наділені яскравим емоційно-оцінним забарвленням, вони виступають засобом характеристики персонажу, розкриваючи закладені автором імпліцитні змісти [3; 5]. Крім того, великий ступінь експресивності власних назв здатен чинити вплив на читача [4; 5], на "духовний чи фізичний стан адресата" [4, с. 95] – прагматична функція. До наведених вище функцій, які виконують власні назви у художніх творах, дослідники додають прогнозуючу [2; 5]. Отже, відтворення власних назв з урахуванням їх функціонального навантаження засобами мови перекладу залишається одним з найважливіших аспектів, дослідження якого потребує комплексних підходів.

Відтворення власних назв творів жанру фентезі представляє особливий інтерес, адже до фокусу дослідницької уваги потрапляють одиниці на позначення вигаданих автором світів з їх героями, географічними місцевостями, назвами предметів матеріальної культури тощо. Зазначимо, що жанр фентезі – відносно новий, тож, його дослідження ще не набули достатнього висвітлення. Отже, **актуальність** даної розробки обумовлена необхідністю комплексного підходу до вивчення особливостей відтворення власних назв засобами цільової мови.

Об'єкт даного дослідження – лексичні одиниці, створені автором на позначення власних назв вигаданого світу. **Предмет** – способи їх україномовного відтворення. **Метою** є визначення того, як само структурні та функціональні характеристики одиниць на позначення власних назв твору оригіналу вплинули на способи утворення українських перекладацьких відповідників та на вибір стратегії перекладу.

Завдання дослідження:

1) встановити особливості формування та функціонування власних назв у творі оригіналу;
2) встановити способи відтворення власних назв з урахуванням їх структурних та функціональних характеристик в двох перекладахукраїнською;
3) визначити провідну стратегію, обрану перекладачами для утворення власних відповідників.

Дослідження виконано на **матеріалі** роману Дж. Р. Р. Толкіна "The Hobbit, or There and BackAgain" [9] та його перекладів українською: "Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори", виконаного О. Мокровольським [7], та "Гобіт, або Туди і звідти", здійсненого О. О'Лір [8]. Вибір цього твору в якості матеріалу дослідження обумовлено тим, що це сам цей роман вважають одним з перших творів жанру фентезі [1]. Вважають, що робота над казкою розпочалася під час перевірки екзаменаційних робіт, коли, стомившись, Дж. Р. Р. Толкін написав на

звороті однієї з них: “В норі під землею жив гобіт…” [1]. Автор розпочав роботу у 1930 р., а через 7 років – 21 вересня 1937 р. – твір було надруковано у видавництві George Allen & Unwin. Написана Дж. Р. Р. Толкіним для власних дітей, казка зазнала шаленого успіху з боку читачів та позитивних відгуків з боку критиків. Тож, видавець звернувся до автора з проханням продовжити історію про гобітів. Згодом Дж. Р. Р. Толкін створив більш серйозний твір, розрахований на дорослу аудиторію, який отримав назву “Володар Перснів”. Отже, казку “Гобіт, або Туди і звідти” вважають своєрідною “прелюдією” до “Володаря Перснів” [9].

На поточний момент існує два переклади українською цієї всесвітньо відомої казки. Перший переклад під назвою “Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори” здійснив Олександр Мокровольський у 1985 р. Пізніше – у 2007 році – цю казку переклала Олена О'Лір; в її перекладі казка отримала назву “Гобіт, або Туди і звідти”.

Наявність двох перекладів свідчить про те, що творчість Дж. Р. Р. Толкіна привертає увагу не тільки читачів, а й перекладачів-практиків, які не перестають вражати своєю майстерністю у поводженні з засобами художньої виразності мови перекладу. Отже, до першочергових завдань дослідника належить визначити, за рахунок яких саме засобів цільової мови досягається збереження авторського ідіостилю та творчого задуму.

Перед тим, як звернути більш детальну увагу на особливості перекладацького відтворення, проаналізуємо, які саме різновиди власних назв містить казка. Так, найбільш численну групу складають власні імена персонажів: *Bilbo Baggins, Belladonna Took, Gandalf, Dwalin, Balin, Kili, Fili, Dori, Nori, Ori, Oin* тощо. Казка Дж. Р. Р. Толкіна – пригодницький твір, де йдеться про надзвичайну подорож гобіта, чарівника та гномів за скарбом діда й батька одного з гномів Торіна, який було заховано у горі Еребор, та який знаходиться під охороною жадібного дракона на ім’я Смог. Отже, змальовуючи подорож головних героїв, ніяк не можна обійтись без географічних назв, які представлені в казці назвами поселень, міст, водних об’єктів, гір та гірських хребтів, лісів тощо: *town of Dale, Goblin-town, Bywater, Bag-End, Long Lake, the River Running, Mount Gram, Mirkwood* тощо. Створення дивовижного казкового світу передбачає введення до тексту лексичних одиниць на позначення об’єктів матеріальної культури персонажів. У випадку з досліджуваним твором це переважно назва зброї: *Goblin-cleaver, Orcrist, Beater, Sting* тощо. Подані далі групи власних назв є менш численними, але не менш важливими. Так, у казці наявні власні назви на позначення певних народностей: *Big People, Good People, Men of the Lake* тощо. Наведені власні назви на позначення свят або визначних подій: *Midsummer’s Eve. Durin’s Day*. Також маємо приклади власних імен дивовижних тварин: *Smaug*.

Перейдемо до визначення основних способів відтворення перекладацьких відповідників українською. Одним з широко вживаних способів виявилося транскодування. До нього зверталися обидва перекладача під часутворення відповідників власним іменам казкових персонажів. Так, *Belladonna Took, Dwalin, Balin, Kili, Fili, Dori, Nori, Ori, Oin, Bifur, Bofur, Bombur* в перекладах обох перекладачів отримали такі відповідники: *Беладонна Тук, Двалін, Балін, Кілі, Філі, Дорі, Норі, Орі, Оїн, Біфур, Бофур, Бомбур*. У прикладах нижче так само маємо випадки транскодування, але О. Мокровольський обирає транслітерування, а О. О'Лір – транскрибування. Імена чарівника та гнома, відповідно, *Gandalf* та *Gloin* у перекладі О. Мокровольського – *Гандальф* та *Глоїн*, у О. О'Лір – *Ґандальф* та *Ґлоїн*. Той самий підхід застосовано для відтворення імені дракона *Smaug*: *Смауг* у О. Мокровольського та *Смоґ* у О. О'Лір.

Досить поширеним способом відтворення українських відповідників є калькування. Наша вибірка містить різноманітні випадки застосування вказаного способу. Наприклад, назва озера *Long Lake* була калькована обома перекладачами; маємо майже ідентичні варіанти, різниця полягає у написанні. У О. Мокровольського – *Довге озеро*, в той час як О. О'Лір тяжіє до збереження авторської орфографії. У неї обидві одиниці написані з великої літери: *Довге Озеро*. До калькованих відповідників звернулися й під час перекладу назви битви *Battle of the Green Fields*. Привертають увагу особливості графічного відображення обох перекладачів. Так, О. Мокровольський запропонував *Битву на зелених полях*, а О. О'Лір – *битву на Зелених Полях*. Незважаючи на розбіжності, обидва перекладацьких рішення відтворюють авторський задум стосовно власної назви.

У випадках нижче бачимо певні розбіжності між перекладачами. Так, під час утворення відповідників назвам споруд *Lower Halls* та *Front Gate* обидва застосовують калькування, але варіанти О. О'Лір зберігають власні назви: *Нижні Зали* та *Головна Брама*. Відповідники О. Мокровольського*нижні зали* та *передня брама* фактично перетворюють власні назви на загальні.

Подані нижче приклади калькованих відповідників демонструють особливості сприйняття та інтерпретації кожного з перекладачів. Так, для утворення відповідника для *Last Desert* О. Мокровольський застосовує калькування без трансформацій – *Остання пустеля*. О. О'Лір пропонує більш творчий підхід, у неї це *Крайземна Пустеля*. А для утворення відповідника авторському *Withered Heath* обидва перекладача звернулися до словникових відповідників *withered*: 1) висохлий, висушений; зів'ялий; зморщений (про яблуко) 2) зморщений (про шкіру) 3) змарнілий; виснажений 4) сухий, паралізований [6] та *heath*: 1) пустище, болотиста місцевість, яка поросла вересом, *heather* 1) верес 2) болото, покрите вересом; вересове пустище [6]. Але О. Мокровольський зупиняється на першому з наведених відповідників –

пустище, а О. О'Лір до вподоби відтінок значення, пов'язаний з вересом. Так, у перекладах бачимо *Сухе пустище* та *Сухі Вересовища,* відповідно, у О. Мокровольського та у О. О'Лір.

Звернемо увагу на випадки утворення перекладацьких відповідників промовистим іменам. Переважна більшість випадків була відтворена за рахунок калькування. Так, для відтворення відповідника для *Thorin Oakenshield* обидва перекладача транскодували першу одиницю та калькували другу, отримавши *Торін Дубощит*.

З метою віднайти вдале перекладацьке рішення для одиниці *Bullroarer* обидва перекладача звернули увагу на структуру одиниці, що складається з *bull – бик* та *roar – ревіти*. Запропоновані відповідники *Рикобик* О. Мокровольського та *Бикорева* О. О'Лір зберігають не тільки структуру лексичних одиниць оригіналу, а й прагматичне та функціональне навантаження. Не виключеним є звертання перекладачів до рекомендацій самого Дж. Р. Р. Толкіна щодо перекладу власних творів. Як перекладач, він не міг не усвідомлювати складність відтворення іншими мовами його творів взагалі та вигаданих ним лексичних одиниць зокрема. Отже, він залишив "Guide to the Names in The Lord of the Rings", де навів докладні ретельно сформульовані рекомендації щодо перекладу власних назв. Хоча вказане керівництво стосується "Володаря Перснів", перекладачі мають враховувати авторські рекомендації й під час роботи над іншими творами цього видатного письменника. Тим паче, що казку "Гобіт, або Туди і звідти" можна вважати твором, що започатковує жанрово-стилістичні основи подальших творів жанру фентезі.

Вірогідно, що під час утворення відповідника імені головного героя *Bilbo Baggins* перекладачі користувалися рекомендаціями Дж. Р. Р. Толкіна. Він радив перекладати прізвище *Baggins* з збереженням семи *bag – мішок, торба*. Крім того, перекладацький відповідник має корелювати також і з назвою місцевості *Bag End*, де мешкає *Baggins*. Отже, відповідники О. О'Лір *Більбо Торбин* та *Торбин Кут* повністю відтворює авторську інтенцію. Щодо відповідника О. Мокровольського *Більбо Злоткінс* та *Золотий куток*, бачимо певне відхилення від рекомендацій Дж. Толкіна. Напевно, перекладач вирішив таким чином відтворити характеристику персонажа – заможного поважного гобіта, який ніколи не вплутувався ні в які пригоди.

У результаті проведеного дослідження зроблено певні **висновки**. Власні назви – надзвичайно важливий елемент ідіостилю автора. Відтворення власних назв відбувається з урахуванням їх структури та функцій. Найчастотнішими способами утворення перекладацьких відповідників власним назвам зафіксовані транскодування та калькування, що є реалізацією стратегій очуження та одомашнення, відповідно. Жоден з перекладачів не обрав однієї стратегії. Їх відповідники демонструють майстерне поєднання обох стратегій,

що є запорукою успіху відтворення не тільки власних назв, а й всього художнього твору.

Перспективи подальших досліджень полягають у подальшому дослідженні особливостей україномовного відтворення індивідуально-авторських одиниць на матеріалі інших творів жанру фентезі.

Список використаних джерел

1. Гобіт, або Туди і Звідти / Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Гобіт,_або_Туди_і_Звідти

2. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту / В. А. Кухаренко. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 272 с.

3. Кушнір Л. О. Стратегії відтворення імпліцитного змісту творів Дж. Р. Р. Толкіна в українських перекладах / Л. О. Кушнір // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. – Одеса : Міжнароднийгуманітарнийуніверситет, – Вип. 24. – Т. 2. – С. 118–122.

4. Стилистика английского языка / [Мороховский А. Н., Воробьева О. П., Лихошерст Н. И., Тимошенко З. В.]. – К. : Выща школа, 1991. – 270 с.

5. Фадєєва О. В. Відтворення толкієнізмів у перекладацькій практиці / О. В. Фадєєва // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія № 9 Сучасні тенденції розвитку мов. Випуск 1. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – С. 337-342.

6. ABBYY Lingvox 5 : Словарь. – [Electronic resource] – Вып. 15.0.592.10. – 2011.

7. Толкін Дж. Р. Р. Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори: Повість-казка. Для мол. шк. в. / Переклад з англійської: Олександр Мокровольський; Мал. М. С. Біломлинського. – Київ: Веселка, 1985. – 303 с.

8. Толкін Дж. Р. Р. Гобіт, або Туди і звідти / Переклад з англійської: Олени О'Лір. — Львів: Астролябія, 2007. — 320 с.

9. Tolkien J. R. R. The Hobbit, or There and Back Again / J. R. R. Tolkien. [Electronic resource]. – London: HaperCollins Publishers, 1995. – Access mode: https://www.lake.k12.fl.us/cms/lib.

Михлик І.О.
Національний авіаційний університет, м. Київ

ВІДТВОРЕННЯ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНОЇ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. Проаналізовувано діалектну лексику новели “Пригоди Гекльберрі Фінна” в українському перекладі та оригіналі художнього твору.

Наведено класифікацію діалектної лексики в зазначеному вище творі. Вказано на особливості відтворення діалектної лексики на фонетичному, морфологічному та граматичному рівнях а також, труднощі з якими може стикнутися перекладач.

Ключові слова: діалектна лексика, новела, художній переклад, фонетичний рівень, граматичний рівень.

Annotation. The research is dedicated to determining the specifics of reproducing different types of dialectic lexis in the Ukrainian translations of Mark Twain's classical novel "The adventures of Huckleberry Finn". The present article is an attempt to prove that fiction is full of dialectic lexis. The aim of the research was to determine and to dialectic lexis the main strategies of reproducing phonetic, grammatical, and morphological levels.

Key words: dialectic lexis, novella, fiction translation, phonetic level, grammatical level.

Постановка проблеми. Важливу роль при а перекладі відіграє відтворення соціолінгвістичних факторів, що забезпечують відмінності в мові окремих груп носіїв мови. Труднощі перекладу можуть виникнути через відхилення від національної мови оригіналу. У перекладі такі елементи, майже неможливо відтворити. Труднощі перекладу діалектної лексики є надзвичайно значними, але завдяки такому засобу перекладацької трансформації як компенсація вдається хоча б частково відтворити стилістичне навантаження відхилень "територіального" типу. Можливість замін та компенсацій відкриває різноманітні шляхи для вирішення проблеми перекладу мовних елементів. Коли текст оригіналу написаний на певному діалекті, переклад виконується як з іншої загальнонаціональної мови. Існує велика кількість випадків, коли діалектизми можуть вводитися до художнього тексту із метою характеристики окремих персонажів, їх ідентифікації як жителів певної місцевості, де вживається даний діалект. Відповідно, що використання елементів того чи іншого територіального діалекта мови, на який виконується переклад неминуче вступає в суперечку з реальним змістом оригіналу, з місцем дії, його обставинами, належністю діючих осіб, навіть і автора до певної національності.

Метою є виявлення особливостей відтворення діалектної лексики в художньої новели "Пригоди Гекльберрі Фінна" у перекладі українською мовою.

Об'єктом дослідження є діалектна лексика в художному творі "Пригоди Гекльберрі Фінна" та його українському відповіднику.

Предмет дослідження – особливості відтворення діалектної лексики на морфологічному, фонетичному та граматичному рівнях в українському перекладі твору англійської художньої літератури. **Теоретичним підґрунтям**

слугували наукові праці І. С. Алексєєва, В. С. Виноградова Я. І. Рецкера, А. В. Федорова, О. І. Чередниченка, О. Д. Швейцера та ін.

Марк Твен у новелі "Пригоди Гекльберрі Фінна" ужив близько 3 600 діалектних слів. Діалект Пайк-Каунті є найбільш уживаним діалектом у творі, а також чотири його пом'якшених варіанти. Причиною цього є те, що у першій половині XIX століття (час, що описаний у романі "Пригоди Гекльберрі Фінна") територія округу Пайк штату Міссурі і південного заходу США була кордоном між освоєною і цивілізованою частиною і дикою територією континенту, який постійно пересувався. Тому особливості мови жителів заходу та південного заходу країни були відображенням їхнього способу життя, соціального становища. Діалектом Пайк-Каунті в романі розмовляє більшість героїв, а також і сам Гек Фінн [1, с. 9].

Основні фонетичні відмінності діалектів від літературного стандарту складаються як у кількісних характеристиках, так і в якісних показниках окремих звуків. Для діалектів дуже характерною є вимова тих звуків, які в літературному варіанті взагалі не вимовляються. З іншого боку, багато звуків, що вимовлені в літературному варіанті, в діалектах опускаються [4, с. 37]. Дуже характерно також використання паразитичних звуків у слові, епентези, міни приголосних, дисиміляції, рухливих форматів. Нижче будуть розглянуті специфічні риси діалектного вживання як голосних і їх поєднань в різних позиціях у слові, так і приголосних. Територіальні діалекти, на відміну від соціальних (тут специфічними є лише деякі тематичні шари лексики і фразеології), – явище історичне. У них зберігаються шари попередніх мовних формувань, їх здебільшого ототожнюють із говором, а іноді вважають ширшим за нього. Територіальним діалектам властиві поряд із рисами, спільними для всіх (чи більшості) діалектів і літературної мови, специфічні фонетичні, акцентуаційні, граматичні й лексичні особливості, якими вони протиставляються іншим діалектам і літературній мові [5, с. 10].

Англійська мова виникла на базі англо-фризьких наріч, що входили до складу західно-германської групи мов. Існує значна відмінність між мовою Англії IX і XIII та XVII ст. насамперед через граматичну й лексичну структуру, а також фонетичні особливості.

Розгляньмо ці особливості на різних мовних рівнях. На морфологічному рівні цей діалект характеризується вживанням частки "а" на початку слова: *" He set there* ***a-mumbling*** *and* ***a-growling*** *a minute, and then he says."* [6] – *"Він хвилинку* ***побурчав*** *і* ***помимрив*** *собі під ніс, а далі мовив"* [7]. На фонетичному рівні особливості відтворення цього діалекту автором доволі розмаїті: *"Oh, yes, this is a wonderful* ***govment****, wonderful."* [6] – *"Еге ж, чудовий у нас* ***уряд****, чудовий!"* [7]; кількісна редукція звуків на початку або всередині слова: *"I didn't see no* ***di'monds****, and i told him so "* [6] – *"Не бачив я ніяких* ***діамантів*** *і так і сказав йому"* [7]; *"Yes, and I* ***told'em*** *so; I told old Thatcher so to his face"* [6] – *"I*

я їм так і ***сказав****: я сказав старому Тетчерові прямо очі"* [7]. На граматичному рівні бачимо порушення граматичної валентності через вживання допоміжного дієслова "do". *" But I* ***dasn't*** *scratch it"* [6] – *"А почухати його я* ***не*** *насмілювавсь"* [7].

Окрім діалекту Пайк-Каунт, Марк Твен використовує афроамериканський діалект. Ним у романі розмовляв Джим. Мова Джима відрізняється від літературної норми в основному на фонетичному рівні. На фонетичному рівні діалект має найбільше відхилень від літературної норми: дисиміляція "ef*": " You see,* ***ef*** *I kep' on tryin' to git away afoot, de dogs 'ud track me"* [6] – *"Коли ми відійшли від будинку на таку віддаль, що бачити нас уже не могли, він озирнувся на всі боки, а тоді підбіг до мене"* [7]; діерези та протези: *"Git up! What you* ***'bout****?"* [6] – *"Уставай! Що це ти* ***собі*** *надумав?"* [7]; субституція звуків у словах, щоб фонетично наблизити їх до мови чорношкірих рабів: *"****Den*** *we* ***kin git sumfn*** *better* ***den*** *strawbries."* [6] – *"****З*** *нею ми* ***можемо добути*** *собі* ***чогось*** *кращого* ***за*** *суниці"* [7].

На граматичному рівні "діалектні" риси афро-американського мовлення нечисленні та у цілому подібні до тих, що зустрічаються у діалекті Пайк-Каунті: подвійне заперечення: *"****No****'m, I* ***ain't*** *hungry"* [6] – *"****Ні****, я* ***не*** *голодний"* [7]; використання заперечення "aint": *"And that* ***ain't*** *the wust!"* [6] – *"Мало того!"* [7]. На відміну від інших героїв твору, які іноді користуються стандартними мовними конструкціями, мова Джима не містить правильних граматичних конструкцій. На лексичному рівні в афро-американському діалекті зустрічаємо: просторіччя, яке частково подібне до діалекту Пайк-Каунті та утворюється через різні фонетичні і граматичні зсуви (використання невнормованих форм допоміжних дієслів, якісні та кількісні звукові перетворення тощо) [2, с. 23]. Однією з важливих лексико-семантичних аномалій протагоніста твору "Пригоди Гекльберрі Фінна" Гека є його розмовна мова, яку персонаж використовує у колі своїх друзів. Проте це не означає, що твенівський герой звучить в оригіналі занадто невибагливо та простакувато. Діалект Пайк-Каунті посідає перше місце за вживаністю серед діалектів, використаних Марком Твеном у романі "Пригоди Гекльберрі Фінна" [3, с. 90].

Отже, отримані результати не вичерпують усього змісту розглянутої проблеми. В якості дослідницької перспективи вбачаємо дослідження діалектизмів при перекладі англійської художньої літератури на українську мову. Проаналізовано, що за допомогою діалектизмів словник англійської мови збагачується, причому особливо інтенсивно названі явища та засоби використовувались з початком ново-англійського періоду. Попри помітне поповнення англійської лексики словами, запозиченими з деяких інших мов, англійська мова загалом не стала жертвою перенасичення іншомовними елементами. Це стало можливим тому, що вона, засвоюючи іншомовні

елементи, увібрала у себе все цінне і потрібне, одночасно відкинувши все випадкове у процесі свого подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Альошина М. Д. Відтворення ідіостилю Марка Твена в українських перекладах у зіставленні з англійським / М. Д. Альошина. – Київ: Всесвіт, 2015. – С. 9.
2. Бархударов Л.С. Мова і переклад / Л.С. Бархударов. – Москва: Міжнародні відносини, 1975. – С. 23
3. Гальперін І.Р. Текст як об'єкт лінгвістичного дослідження / І.Р. Гальперін. Москва, 1981. – С. 90.
4. Колісник М. П. Уточнення змістового терміна “діалект” / М. П. Колісник. – Київ: Азбука, 2001. - С. 37.
5. Струк І. В. Відтворення діалектного мовлення в перекладі / І. В. Струк. – Київ: Абетка, 2014. – С. 11.
6. Twain M. The adventures of Huckleberry Finn / M. Twain – Режим доступу до ресурсу:http://www.pagebypagebooks.com/Mark_Twain/Adventures_of_Huckleberry_Finn/.
7. Твен М. Пригоди Гекльберрі Фінна / переклад з англійської І. Стешенка. – Київ: Веселка, 1990. – 496 с.

Ольховська А.С., Скнипа С.Є.
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ТЕХНОЛОГІЯ “ПАМ’ЯТЬ ПЕРЕКЛАДУ” У СТРУКТУРІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Анотація. У статті досліджено роль сучасних перекладацьких інформаційно-комунікаційних технологій на ринку перекладацьких послуг, зокрема систем автоматизації перекладу хмарного типу, невід’ємним компонентом яких виступає технологія “пам’ять перекладу”. Розкрито зміст згаданого поняття та його місце у структурі фахової підготовки майбутніх перекладачів. Проаналізовано переваги хмарних систем автоматизації перекладу, які ґрунтуються на технології “пам’ять перекладу”, окреслено їх наявний спектр та проведено їх порівняльний аналіз з метою вибору найоптимальніших систем для забезпечення фахової підготовки майбутніх перекладачів.

Ключові слова: технологія “пам’ять перекладу”, хмарні системи автоматизації перекладу, фахова підготовка майбутніх перекладачів.

Annotation. The article investigates the role of the modern translation information and communication technologies (ICT) on the translation market with a

focus on cloud-based computer-aided translation tools (cloud-based CAT-tools) which contain the translation memory technology as an inherent component. It provides the definition of the mentioned notion and describes its place in the structure of the future translators' training. It analyzes advantages of the cloud-based CAT-tools comprising the translation memory technology, outlines their current range and compares them with the aim of selecting the most optimal tools to be used during future translators' training.

Key words: translation memory, cloud-based computer-aided translation tools (cloud-based CAT-tools), future translators' training.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) у наш час зазнали суттєвого розвитку, пронизавши практично усі сфери сучасного життя, а тому діяльність багатьох фахівців не можливо уявити без їх володіння та використання. Не оминули такі зміни й перекладачів, професія яких стає все більш технологізованою з кожним роком. Так, за даними Common Sense Advisory – агенції, що займається комплексним вивченням ринку мовних послуг, обсяг мовної індустрії у 2016 році склав 40 млрд доларів США, а за прогнозами до 2020 року він збільшиться до 45 млрд доларів США, у той час як за даними GALA (Globalization and Localization Association – Асоціації з глобалізації та локалізації) загальний обсяг ринку перекладацьких технологій склав 29 мільярдів доларів США [7], що є вражаючим показником.

Зважаючи на такий стан речей, увага дослідників наразі прикута до проблем застосування технологій майбутніми перекладачами, а також основ їх навчання на перекладацьких відділеннях вищих навчальних закладів. Зокрема досліджувалися: наявний спектр електронних засобів для перекладачів [2], практичні аспекти застосування систем автоматизації перекладу майбутніми перекладачами [3], електронні термінологічні бази [1] та технологія "пам'ять перекладу" [4], у тому числі й у складі хмарних систем автоматизації перекладу [6] в аспекті професійної підготовки перекладачів. У нашій країні упровадження перекладацьких технологій до структури фахової підготовки майбутніх перекладачів знаходиться на початковому етапі, а тому **актуальними** є дослідження, спрямовані на вивчення теоретичних та методичних аспектів цієї проблеми.

Метою нашої статті є комплексне вивчення технології "пам'ять перекладу", як складової фахової підготовки майбутніх перекладачів, що, у свою чергу, передбачає вирішення наступних **завдань**: 1) встановити роль сучасних перекладацьких ІКТ на ринку перекладацьких послуг, зокрема систем автоматизації перекладу хмарного типу, невід'ємним компонентом яких виступає технологія "пам'ять перекладу"; 2) розкрити зміст поняття "пам'ять перекладу" та його місце у структурі фахової підготовки майбутніх перекладачів; 3) проаналізувати наявний спектр хмарних систем автоматизації

перекладу, які ґрунтуються на технології "пам'ять перекладу" та провести їх порівняльний аналіз з метою вибору найоптимальніших систем для забезпечення фахової підготовки майбутніх перекладачів.

Сучасні ІКТ посідають одне з провідних місць на ринку перекладацьких послуг, оскільки виконання перекладу на професійному рівні без їх застосування є практично неможливим. Перекладацькі ІКТ виконують низку важливих функцій, а саме: сприяють забезпеченню якості перекладу, підвищують продуктивність праці, забезпечують легкий та швидкий зв'язок для всіх учасників перекладацького процесу. Спектр перекладацьких технологій є надзвичайно широким, однак безперечним є те, що одне з найважливіших місць посідають системи автоматизації перекладу, адже за свідченням представників ринку переважна більшість письмових перекладів виконуються саме з використанням програмного забезпечення такого типу.

Системи автоматизації перекладу (computer-assisted translation tools) або CAT-інструменти (CAT- tools) являють собою інтегровані перекладацькі середовища, які вміщують в себе практично увесь спектр технологій, що них використовує сучасний перекладач, зокрема: бази пам'яті перекладу, термінологічні бази, модуль вирівнювання, модуль машинного перекладу, редактор тощо та поділяються на десктопні та хмарні. Десктопні CAT-інструменти встановлюються на комп'ютер певного користувача за наявності ліцензії на використання, яка зазвичай є доволі коштовною та прив'язана до одного робочого місця. Програмні продукти хмарної архітектури не потрібно встановлювати на персональний комп'ютер, оскільки вони є доступними в якості Інтернет-сервісів за умови безперебійного доступу до мережі та, відповідно, не потребують придбання ліцензії.

Хмарні CAT-інструменти мають цілу низку переваг [6]. Перш за все, завдяки тому, що вони не потребують встановлення на персональний комп'ютер, а дозволяють користувачеві отримати доступ через веб-браузер, перекладач отримує змогу заходити у свій аккаунт з будь-якого доступного девайсу та будь-якої точки земного світу. Таким чином, значно полегшується увесь процес використання CAT-інструменту (не потрібно займатися встановленням програмного забезпечення, що займає багато часу), економиться місце на робочому комп'ютері перекладача (що є актуальним, адже незважаючи на все зростаючі потужності та можливості сучасної техніки, місце є завжди обмеженим ресурсом до якого слід ставитися дбайливо), підвищується гнучкість перекладача, який отримує змогу перекладати будь-де. Хмарні CAT-інструменти не потрібно оновлювати, про їх вдосконалення постійно дбають розробники. Вказана перевага є значною, зважаючи на те, що оновлені версії десктопних CAT-інструментів не надаються розробниками безкоштовно навіть за умов використання попередньої ліцензійної версії програми. Кожну наступну версію потрібно купляти, при тому що ціна такої версії зазвичай є

високою. Значною проблемою десктопних CAT-інструментів було питання сумісності з операційною системою, адже перші програми були орієнтовані для використання на Windows. У випадку із хмарними CAT-інструментами згадана проблема втрачає актуальність, оскільки зайти в свій аккаунт можливо навіть через мобільний телефон, який працює, скажімо, на Android. Найважливішою ж перевагою хмарних систем автоматизації перекладу, безперечно, є легкість співробітництва фахівців в межах певного перекладацького проекту. Завдяки тому, що вся інформація зберігається на єдиному сервері, перекладачі, працюючи в режимі он-лайн, отримують змогу спілкування один з одним та з іншими фахівцями перекладацького проекту, отримувати переклади від своїх колег, обмінюватися базами пам'яті перекладу та термінологічними базами, виправляти власні помилки та помилки інших членів команди і обговорювати свої рішення. До того ж, на сучасному етапі кількість членів перекладацьких команд практично не обмежується, що, у свою чергу, також становить суттєву перевагу під час роботи над великими проектами, в межах яких задіяно багато фахівців.

Пам'ять перекладу (translation memory) є ключовою технологією CAT-інструменту будь-якого типу, а тому дуже часто таке програмне забезпечення взагалі називають системами пам'яті перекладу (translation memory systems) або TM-інструментами (TM tools). Пам'ять перекладу являє собою програму, що зберігає перекладені тексти та їх оригінали посегментно з метою їх подальшого повного або часткового використання перекладачем під час виконання перекладу текстів подібного типу [5] та має значну кількість переваг. Згадана технологія є надзвичайно ефективною при перекладі однотипних текстів, які містять багато лексики та фрагментів, що повторюються, адже дозволяє значно підвищити продуктивність перекладача, як в аспекті швидкості, так і в аспекті якості, дозволяючи забезпечити уніфікованість стилю і термінології текстів перекладу. До того ж, у вигідному становищі опиняється і замовник перекладацьких послуг, оскільки при підрахунку загальної вартості перекладу враховуються повністю та частково перекладені сегменти, наявні у базі пам'яті перекладу, які, відповідно, оплачуються перекладачеві за меншим тарифом. Підрахунок може здійснюватися CAT-інструментами автоматично, що забезпечує швидкість та точність підрахунків.

Тим не менш, пам'ять перекладів має і певні недоліки. Так, бази можуть містити помилки, які перекладач може просто не помітити, а відтак помилка переходитиме з одного перекладу в інший. Саме тому, час від часу бази пам'яті перекладу потребують проведення перевірки з метою визначення вад та їх усунення. До того ж, перекладач, який працює з такими базами, є значно обмеженим в лексичному та стилістичному плані, що звужує можливості для творчого прийняття перекладацьких рішень. Тим не менш, переваги значно

перевищують недоліки, а використання CAT-інструментів на основі технології "пам'ять перекладу" вже давно стало стандартом професії в результаті чого на ринку перекладацьких послуг зростає кількість таких інструментів, зокрема хмарного типу, які є надзвичайно зручними у застосуванні та користуються дедалі більшим попитом з боку як перекладацьких компаній, так і перекладачів-фрілансерів.

До найвідоміших хмарних CAT-інструментів належать: Wordfast Anywhere, Memsource, SmartCAT, Wordbee, усі з яких базуються на технології "пам'ять перекладу". Коротко охарактеризуємо кожен інструмент з метою визначення можливості його використання у процесі підготовки майбутніх перекладачів.

Wordfast Anywhere являє собою комплексне хмарне перекладацьке середовище, яке, на додачу до пам'яті перекладу, містить низку інших модулей: управління термінологією, машинний переклад тощо. Сервіс є безкоштовним для всіх користувачів, а для реєстрації необхідно лише вказати свою адресу електронної пошти та пароль.

Memsource – сучасний CAT-інструмент з повним використанням веб-можливостей, який дозволяє здійснювати надійне підключення до перекладацьких проектів, баз даних пам'яті перекладів та термінології. Перевагою є можливість безкоштовного використання за умов невеликих обсягів текстів перекладу.

SmartCAT – потужна перекладацька платформа, що має надзвичайно широкий функціонал, спрямований на забезпечення реалізації повного перекладацького циклу в межах одного комплексного середовища. TM-інструмент платформи є лише однією з чисельних доступних опцій, причому його використання є безкоштовним незалежно від обсягів виконуваних перекладів.

Wordbee – нова сучасна перекладацька платформа, функціонал якої не поступається попереднім ресурсам, проте використання якої є платним, що, з одного боку, робить її не настільки зручною в навчальних цілях, як попередні платформи, однак, з іншого боку, на сайті анонсована можливість її використання в академічних цілях за окремої домовленості, що все ж таки робить її застосування під час навчання перекладачів потенційно можливим та перспективним.

Розглянувши кожен CAT-інструмент, ми виокремили низку ключових характеристик, наявність яких є бажаною у процесі підготовки майбутніх перекладачів, а саме: можливість безкоштовного використання, легка реєстрація, необмежений обсяг перекладів, термінологічний модуль, модуль машинного перекладу, модуль вирівнювання, модуль управління

перекладацькими проектами. Нижче наведено таблицю із порівнянням інструментів за обраними параметрами.

Таблиця 1. Порівняльна характеристика хмарних CAT-інструментів, які ґрунтуються на технології "пам'ять перекладу"

Характеристики інструменту	Wordfast Anywhere	Memsource	SmartCAT	Wordbee
Можливість безкоштовного використання	+	+	+	– (наявна академ. версія)
Легка реєстрація	+	+	+	+
Необмежений обсяг перекладів	+	–	+	+
Термінологічний модуль	+	+	+	+
Модуль машинного перекладу	+	+	+	+
Модуль вирівнювання	+	+	+	+
Модуль управління перекладацькими проектами	+	+	+	+

Як випливає з табл. 1, усі проаналізовані CAT-інструменти хмарного типу, які ґрунтуються на технології "пам'ять перекладу" можуть бути використані у процесі фахової підготовки майбутніх перекладачів, оскільки містять необхідні ключові параметри, у тому числі й можливість безкоштовного використання в академічних цілях.

Підсумовуючи усе викладене вище, доходимо **висновку**, що професійна діяльність сучасного перекладача значною мірою залежить від використання перекладацьких ІКТ, зокрема CAT-інструментів хмарного типу, які ґрунтуються на технології "пам'ять перекладу", а тому вони мають стати обов'язковим компонентом навчання у процесі фахової підготовки майбутніх перекладачів. Саме тому, **перспективу** наших подальших розвідок вбачаємо у вивченні впливу TM-інструментів на діяльність перекладача з метою побудови методики навчання, яка б враховувала такий вплив.

Список використаних джерел

1. Амеліна С. М. Вивчення технологій створення електронних термінологічних баз у процесі професійної підготовки перекладачів / Амеліна С. М., Тарасенко Р. О. // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2017. – 60 (4). – С. 105–115.

2. Austermuehl F. Electronic Tools for Translators / F. Austermuehl F. – New York : Routledge, 2014. – 202 p.

3. Bowker L. Computer-aided Translation Technology: A Practical Introduction / Bowker L. – Ottawa : University of Ottawa Press, 2002. – 185 p.

4. Chung-Ling S. Translation memory: a teaching challenge / S. Chung-Ling // Perspectives: Studies in Translatology. – 2005. – Vol. 13. – No. 3. – P. 205–214.

5. Doherty S. The Impact of Translation Technologies on the Process and Product of Translation / S. Doherty // International Journal of Communication. – 2016. – 10. – P. 947–969.

6. Muegge U. Cloud-based translation memory tools are changing the way translators work and train [Electronic resource] / U. Muegge. – Way of access : http://works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1102&context=uwe_muegge.

7. Translation and Localization Industry Facts and Data [Electronic resource]. – Way of access : https://www.gala-global.org/industry/industry-facts-and-data.

УДК 811.111

Панкова Є.В.
Національний транспортний університет, м. Київ

АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛЕКСИКИ АНГЛОМОВНОЇ ТА УКРАЇНОМОВНОЇ СИСТЕМИ СФЕРИ ТОРГІВЛІ

Анотація. Дослідження специфіки перекладу термінологічних одиниць галузі торгівлі є важливим аспектом налагодження торговельно-економічних відносин України з державами Європи та світу. Терміносистема торговельної сфери, як галузі економічної діяльності, має свої специфічні особливості, які вимагають пошуку найбільш чіткого визначення спеціальних понять, враховуючи при цьому реалії конкретної країни. Торговельні терміни, що виражають концепцію знань даної галузі та складають основу загальноекономічної теорії, є важливими компонентами економічних текстів, а також часто постають одними з основних об'єктів непорозумінь. Тож, головним завданням даної статті є представлення основних моделей коректної та адекватної передачі термінологічних одиниць з англійської мови на українську.

Ключові слова: торговельна галузь, терміносистема, торговельно-економічні відносини, перекладацькі трансформації, фаховий текст.

Annotation. The trade sphere terminological units' translation peculiarities investigation is considered to be an important aspect of trade and economic relations establishing between Ukraine and Europe, including other English-speaking countries. Trade sphere terminological system, being an economic industry sphere, has its own specific features, which require the search for the most rational special concepts definition, while taking into account the culture-specific elements of a particular country. Trade terms, expressing trade-sphere concepts of knowledge and

forming the general economic theory basis, are important components of economic texts, and also often become one of the main objects of misunderstanding. Therefore, the main purpose of this article is to present the basic models of the correct and adequate terminology translation from English into Ukrainian.

Key words: trade industry, terminology system, trade and economic relations, translation transformations, source text.

У зв'язку з активним налагодженням економічних відносин України з країнами Європи та світу, результатом яких є здійснення зовнішньої торгівлі, на сьогоднішній день у сучасному українському суспільстві дедалі більше уваги приділяється перекладу англійської термінології торговельної галузі на українську мову. З кожним днем все більше людей вступають у взаємозв'язки з фізичними та юридичними особами, які знаходяться за кордоном. Тому переклад торговельної лексики з однієї мови на іншу є важливим аспектом з метою запобігання непорозумінь між учасниками торговельно-економічних відносин.

Очевидним є той факт, що економіка охоплює різні сфери людського життя: сільське господарство, промисловість, маркетинг, торгівлю, біржу і т. д. До того ж, кожна галузь економічної діяльності має свої специфічні особливості, які вимагають пошуку найбільш чіткого визначення спеціальних виразів, враховуючи при цьому юридичні, економічні, культурні та політичні реалії конкретної країни.

Фахова мова торгово-економічної сфери відображає специфіку розвитку цієї галузі, її стан та особливості на сучасному етапі, фіксує результати пізнавальної та виробничої діяльності людини [4]. Сукупність усіх торговельних термінів разом з тими, які використовуються представниками суміжних наук (бухгалтерські, загальноекономічні, фінансові терміни і т. д.), утворюють величезну макросистему, до складу якої входять тисячі найменувань. Кожен термін, що є елементом даної макросистеми, водночас є одиницею певної мікросистеми (фінансової, маркетингової тощо). Кожен такий термін, займаючи певну ланку в мікросистемі, перебуває у фіксованих зв'язках з іншими термінами, що входять до даної мікросистеми. Від змісту терміна залежить його місце у терміносистемі, що також зумовлює його взаємодію та зв'язки з іншими елементами системи.

До того ж, одні й ті ж терміни, які входять до різних мікросистем, можуть утворювати певні взаємозв'язки на макрорівні економічної системи, що водночас є свідченням двох прямо протилежних явищ наукового прогресу: інтеграцію економічних наук з одного боку, та їхню диференціацію з іншого. Усі підмови економіки спираються на загальний для усіх них термінологічний фонд, але поряд з тим розвиток їхніх вузькогалузевих терміносистем невпинно продовжується. Це явище ускладнює порозуміння в рамках макросистеми

економічної термінології, адже за таких умов з'являється висока вірогідність появи термінологічної синонімії та багатозначності.

Отже, термінологічна макросистема економічної сфери характеризується динамічним розвитком, адже вона знаходиться у постійному тісному контакті з життям і розвитком суспільства, реагує на зміни у мові та передає наукову інформацію. Сучасні наукові дослідження у сфері перекладу ґрунтуються на вивченні чинників, які впливають на вибір варіанту перекладу та їх зв'язок зі специфікаціями цільової мови.

Проблему перекладу економічних термінів з англійської мови на українську висвітлено у сучасних перекладацьких працях як одну з найбільш актуальних. Дослідження специфіки перекладу термінів представлено у роботах таких учених, як Н. Антонюк, В. Даниленко, В. Карабан, Н. Сапальова, Л. Славова, Ф. Циткіна та ін. Цей процес є надзвичайно важливим для торговельної галузі, оскільки протягом останніх десяти років зазнавав інтенсивного розвитку. Термінологічний апарат торговельної мікросистеми англійської мови є досить насиченим та складним, і цей факт впливає на виникнення ускладнень у процесі перекладу.

Отже, такі об'єкти лінгвістики, як торговельні терміни, що виражають концепцію знань даної галузі та складають основу загальноекономічної теорії [3], є важливими компонентами економічних текстів та постають одними з основних об'єктів непорозумінь, які виникають при перекладі, через їх вірогідну неоднозначність, породжену, у тому числі, національною варіативністю [1], відсутність відповідності новим явищам у мові перекладу, а також завдяки виникненню деяких відмінностей у процесі формування термінологічного апарату досліджуваних мов. Тож, головним завданням даної статті є представлення основних моделей коректної та адекватної передачі термінологічних одиниць з англійської мови на українську.

Варто зазначити, що повний, точний та адекватний переклад економічних текстів фахової мови торгівлі неможливий без володіння перекладачем знаннями про методики перекладу термінологічного апарату макросистеми економіки. До того ж необхідно враховувати той факт, що вибір термінологічного відповідника у мові перекладу перш за все має починатися з аналізу особливостей та сфери вживання іншомовного поняття. І у випадку, якщо назва терміна у мові оригіналу ґрунтується на його головній ознаці або влучному порівнянні, то й у мові перекладу ці ознаки відіграватимуть вирішальну роль. А отже, передача наукового поняття буде відбуватися за зразком перекладу звичайної лексичної одиниці – способом підбору мовного еквівалента (сталої лексичної відповідності, що повністю відповідає значенню іншомовної термінологічної одиниці [2]) з термінологічного апарату мови перекладу, наприклад торговельні терміни *consignee* та *collect on delivery* мають

словникові відповідники в українській мові, відповідно: *товароотримувач* та *оплата накладним платежем*.

У випадку відсутності явища в українській торгово-економічній дійсності, що викликає "тимчасову без еквівалентність", англомовний термін на представлення цього поняття доречно відтворювати в українській мові шляхом застосування міжмовної перекладацької трансформації, або сукупності цих трансформацій, а саме: лексичних (транскодування, калькування, описовий метод), лексико-граматичних або лексико-семантичних (компресія, конкретизація та генералізація) [1].

Найпростішим способом перекладу термінів прийнято вважати метод транскодування, тобто пофонемної (транскрибування: *R+L Global Logistics – Р+Л Глобал Лоджістікс*) або політерної (транслітерація: *booking – букінг*) передачі вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу. Цей спосіб часто використовується для перекладу англійських економічних термінів торговельної галузі, орфографічна система мови яких має багато відмінностей від української і передбачає першочергову передачу звукової форми терміна, а вже потім – його лексичного значення [1].

Однак при перекладі методом транслітерації слід пам'ятати про "фальшивих друзів перекладача", які, не зважаючи на зовнішню схожість, у двох мовах мають різні значення. Ці слова називаються псевдоінтернаціоналізмами, тобто тими, які не мають схожих лексичних значень. Розгляньмо це на такому прикладі: *check – перевірка,* замість *чек, trailer – причеп,* а не *трейлер.* Переклад таких слів способом транслітерації може призвести до семантичного калькування, порушення правил лексичної сполучуваності, стилістичної невідповідності українського еквівалента, а також до викривлення лексичного змісту поняття, яке перекладається [1].

У випадках, коли постає потреба перекладу назв корпорацій, фінансових установ, фірм, або певних економічних термінів, перекладачі використовують лексичний прийом калькування. Калькування – передача не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фраземи (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу: *standard carrier alfa code – стандартний альфа-код перевізника, commodity description – опис товару*.

До широко використовуваних лексичних трансформацій при перекладі термінів торговельної сфери належить описовий метод передачі значення певного терміна, наприклад: c*ongenbill – проформа коносаменту для оформлення договору про морські перевезення вантажів.* Цей метод використовується фахівцями перекладу при передачі тих понять і реалій економічної системи, які вже давно відомі постіндустріальному суспільству, проте лише зараз починають виникати та поширюватися в українській

понятійній дійсності. До них відносять сферу надання фінансових послуг і сучасні форми торгівлі.

У разі, якщо точний еквівалент того чи іншого торговельного поняття відсутній у словнику торговельних термінів, або коли такі способи перекладу, як транслітерація, калькування чи опис поняття недоречні, варто звернути увагу на лексико-граматичні або лексико-семантичні трансформації.

Конкретизацією вважають процес перекладацької трансформації, під час якого одиниця більш широкого конкретологічного змісту передається на мову перекладу одиницею конкретного змісту. Іноді необхідно вдатися до заміни українського слова чи словосполучення (спектр значень яких в англійській мові є ширшим) відповідним еквівалентом, який конкретизує значення у відповідності до стилістичних вимог та контексту. Передусім така заміна передбачає пошук синонімічного еквіваленту у мові перекладу, який буде більш конкретно і стилістично виправдано відображати фаховість даної лексичної одиниці. Наприклад, маємо речення: *Every service to be performed hereunder shall be subject to all the terms and conditions of the Uniform Bill of Lading*, яке після перекладу виглядає наступним чином: *Кожна послуга, що підлягає виконанню згідно з цим договором, повинна відповідати всім умовам стандартного коносаменту.* Отже, слово *"hereunder"* у цьому випадку доцільно передати словосполученням *"згідно з цим договором"*.

Генералізація першочергового значення терміну торговельної сфери застосовується у тих випадках, коли міра інформаційної упорядкованості вихідної лексичної одиниці вища, ніж така, що відповідає їй за змістом у мові перекладу. Тому, внаслідок даної перекладацької трансформації термінологічна одиниця, що має вужче значення, при перекладі замінюється на поняття з ширшим значенням з метою більш доступно передати сенс поняття. Наприклад, маємо речення: *Кожна сторона в будь-який час зацікавлена у всіх або будь-якому із зазначених об'єктів. – Each party at any time interested in all or any of said property.* У даному випадку поняття *"об'єктів"* перекладаємо як *"property"*, застосовуючи прийом генералізації.

Компресія – це більш стисле викладення інформації завдяки опущенню зайвих елементів та позамовного контексту, наприклад: *документ про відповідність судноплавної компанії вимогам МКУБ – Document of Compliance.* Застосування даного способу передачі є доцільним при перекладі економічної термінолексики на рівні макроконтексту, рідше – на мікрорівні, адже це може призвести до некоректної втрати частини лексичного значення даної термінологічної одиниці.

Таким чином, термінологія торговельної галузі досліджуваних мов поряд із загальними властивостями та рисами, характерними для будь-якої терміносистеми, має деякі відмінності, зумовлені специфікою цієї галузі і лексико-семантичних одиниць, що входять до складу її терміносистеми. Тому,

сучасні дослідження аспектів перекладу торговельно-економічних термінів є надзвичайно важливими, адже їх результати дозволять не лише вдосконалити процес перекладу фахових текстів мови торгівлі, а й прискорити обмін інформацією між фахівцями цієї сфери з різних країн світу.

Подальший розвиток даного аспекту прекладознавства має великі перспективи, адже понятійний апарат української торгово-економічної сфери потребує розширення та вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан – Вінниця : Нова книга, 2002. – 458 с.

2. Коваленко А. Я. Общий курс научно-технического перевода: Пособие по переводу с английского языка на русский / А. Я. Коваленко – Киев : ИНКОС, 2003. – 320 с.

3. Визначення поняття «термін» [Електронний ресурс] – URL: http://www.textologia.ru/slovari/lingvisticheskie-terminy/termin/?q=486&n=1894

4. Hoffmann L. Vom Fachwort zum Fachtext / Lothar Hoffmann. – Tübingen : Gunter Narr Verlag, 1988. – 265 S.

Петрова О.Є.
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

СТРАТЕГІЇ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ

Анотація. Стаття присвячена розгляду специфіки англо-українського перекладу текстів реклами електронних пристроїв та парфумерії і косметики, зокрема засобам та стратегіям, використаним у перекладі таких текстів для досягнення мети рекламного повідомлення. Виділені у дослідженні засоби персуазивності дають змогу виявити кореляції між об’єктом реклами та типами цих засобів, а також між способами та стратегіями перекладу англомовної реклами українською мовою.

Ключові слова: рекламний текст, рекламний дискурс, засоби персуазивності, стратегія перекладу.

Annotation. The article presents the insights into the specific features of translating advertisements from English into Ukrainian. Namely, the advertisements of electronic devises (gadgets) and perfumery and cosmetics. The research focuses on the means and strategies employed in the translation of these texts so that advertisements reach their aim. Persuasive means specified in the research make it possible to establish correlations between the advertisement object and types of these

means and also the means and strategies of translating English-language advertisements into Ukrainian.

Key words: advertising text, advertising discourse, persuasive means, translation strategy.

Нагальна потреба в аналізі перекладу англомовної реклами іншими мовами обумовила звернення до особливостей перекладу рекламних текстів, зокрема ключових лексичних одиниць цих текстів, що реалізують головний стратегічний смисл реклами – переконування. Реклама допомагає привертати увагу до товарів і послуг, може містити раціоналістичну і/та емоційну складові переконування. Послуговуючись доведеними у лінгвістичних розвідках положеннями про те, що ключову роль у рекламі відіграють інформеми (інформативні мовні одиниці), аргументеми (або раціонально-оцінні мовні одиниці) та емотеми (емоційно-оцінні мовні одиниці) [2; 3], ми поставили собі за мету з'ясувати наявність чи відсутність кореляції між природою цих одиниць та способами їхнього перекладу, а також виявити кореляції між лінгвальними властивостями ключових лексичних одиниць рекламних текстів електронних пристроїв і рекламних текстів косметики і парфумерії та способами їхнього перекладу українською мовою, а також визначити стратегій перекладу ключових лексичних одиниць цих текстів.

Таким чином, **актуальність** дослідження зумовлена потребою аналізу англомовної реклами з позиції перекладознавства. Дані дослідження рекламного дискурсу, а саме виокремлення персуазивних засобів, дозволяють з'ясувати особливості перекладу текстів з англійської на українську мову. Дослідження ґрунтується на **гіпотезі**, суть якої у тому, що існують певні взаємозалежності між об'єктом реклами, вербальними засобами, використаними в тексті реклами, а також способами і стратегіями їхнього англо-українського перекладу.

Об'єктом дослідження є ключові одиниці рекламних текстів і їхні відповідники українською мовою.

Предметом дослідження виступили способи і стратегії перекладу ключових персуазивних одиниць текстів реклами.

Метою дослідження стало виявлення кореляції між лінгвальними властивостями ключових одиниць рекламних текстів електронних пристроїв і рекламних текстів косметики і парфумерії та способами їхнього перекладу українською мовою, а також визначення стратегій перекладу.

Методами дослідження стали метод суцільної вибірки, використаний під час виокремлення персуазивних одиниць текстів, метод когнітивно-прагматичної інтерпретації, застосований для класифікації одиниць на аргументеми, інформеми та емотеми, метод порівняння тексту оригіналу і тексту перекладу, застосований для виявлення способів англо-українського

перекладу, елементи методу кількісного аналізу були необхідними для виявлення кореляцій між типом одиниць оригіналу та способом їхнього перекладу, а також для встановлення питомої ваги стратегій перекладу.

Матеріалом дослідження виступили тексти, що увійшли до загальної вибірки. Вони презентують рекламу електронних пристроїв (мобільних телефонів, ноутбуків, планшетів); ці рекламні тексти взяті із сайтів фірм Lenovo, Sony, ASUS, Xiaomi (тексти обсягом 6240 знаків / 7 стандартних сторінок), а також тексти, які рекламують парфумерію та косметику на сайтах компаній Amway та Duty Free у Києві, обсягом знаків 21731 / 41 стандартних сторінок. Обсяг всього отриманого матеріалу становить знаків 27971 / 48 стандартних сторінок. Ці тексти було зібрано методом ***вибіркового добору.***

Для проведення кількісних підрахунків була також сформована серійна вибірка, яка складається з двох серій (груп). До першої увійшли тексти оригіналу та перекладу реклами електронних пристроїв. До другої серії увійшли тексти оригіналу та перекладу реклами парфумерії та косметики. Для цього було обрано 292 висловлювання текстів оригіналу реклами електронних пристроїв і реклами косметики та парфумерії англійською мовою, які вміщують засоби персуазивності, а також 292 варіанти їхнього перекладу.

Формування бази фактичного матеріалу, таким чином, стало **першим етапом** нашого дослідження. На **другому етапі** було здійснено аналіз стратегічних характеристик текстів оригіналу. Для цього було здійснено такі кроки:

- проведено аналіз якісного аспекту на матеріалі усіх текстів; для цього усі наявні висловлювання схарактеризовано як аргументеми, емотеми та інформеми із застосуванням методу ***функціонально-семантичного аналізу*** та методу ***когнітивно-прагматичної інтерпретації.***

Беручи до уваги вербальні опори відповідних смислів, ми виокремили аргументами, які подано далі в таблиці 1.

Таблиця 1. Приклади розподілу аргументем на підставі наявності в складі висловлень вербальних опор відповідних смислів

Зручно	*The ultimate On-the-Go Productivity Tablet*
Ефективно	*This anti-blemish product bundle features an **effective** daily toner*
Інноваційно	*Beyond Mi Note 2's stunning surface is the **innovation** behind the curved glass and deep technology*

Серед інформем було виділено такі як, наприклад:

Таблиця 2. Розподіл інформем на підставі наявності в складі висловлень вербальних опор відповідних смислів

Виробник товару	***Christian Dior*** *Dior Addict Ultra Gloss*
Назва товару	***ASUS ZenPad 3S 10***
Характеристика товару	***Carbon-Tough*** *Yet* ***Ultralight***

Прикладами емотем у нашому дослідженні можуть слугувати такі:

Cinematic *entertainment;*

The ***luxurious*** *and* ***charismatic*** *Bleu de Chanel.*

Наступним етапом стало визначення якісних та кількісних показників, стратегій перекладу ключових одиниць текстів, що досліджуються. Для цього передбачено здійснення трьох кроків:

- на **першому кроці** визначено потенціал способів перекладу одиниць, що виступають опорами персуазивних смислів. Керуючись класифікацією В.І. Карабана [1] зокрема було встановлено, що **аргументеми** перекладено за допомогою таких способів перекладу *як вибір автохтонного відповідника* (64,7%, напр., e*nhanced* ***security*** **–** підвищена **безпека**), *вибір транскодованого відповідника* (23,5%, напр., *beyond Mi Note 2's stunning surface is the* ***innovation*** *behind the curved glass and deep technology – За приголомшливим виглядом Mi Note 2 ховаються глибокі технології та* ***інновація*** *вигнутого скла*), *вибір калькованого відповідника* (5,9%, напр., *long-lasting coverage,* ***all-day*** *wear – покриття* ***на весь день***), *вибір оказіонального відповідника* (5,9%, напр., *The* ***Ultimate*** *On-the-Go Productivity Tablet –* ***універсальний*** *високопродуктивний планшет*).

Інформеми було перекладено за допомогою таких способів як *нульовий переклад* (33,3%, напр., *Eau de Cologne* ***Christian Dior*** *Dior Homme Cologne 125ml – Eau de Cologne* ***Christian Dior*** *Dior Homme Cologne 125ml*), *калькування* (26,7%, напр., ***Carbon-Tough*** *Yet Ultralight-* ***Міцність вуглецевого волокна*** *та вражаюча легкість*), *вибір автохтонного відповідника* (26,7%, напр.., *blended with botanicals* ***Ginseng****, Eclipta Alba Extract and Mulberry Leaf Extract – збагачені сумішшю таких рослинних складників, як* ***женьшень****, екстракти екліпти білої та листя шовковиці*), *транскодування* (6,6%, напр., *ZenFone 4 is a 5.5-inch* ***smartphone*** **–** *ZenFone 4 – це 5,5-дюймовий* ***смартфон***), *нульовий переклад+вибір автохтонного відповідника* (6,6%, напр., *type better with the* ***Halo keyboard –*** *неймовірно зручний друк на* ***клавіатурі Halo***).

Розглядаючи обрані **емотеми** у нашому дослідженні, ми дійшли висновку, що усі зазначені одиниці було перекладено способом *вибору автохтонного відповідника* (5 одиниць, 100%). Наприклад:

*The **luxurious** and **charismatic** Bleu de Chanel celebrates boundless and unchained freedom of spirit – **Розкішна** і надзвичайно **привабліва** композиція Bleu de Chanel виголошує гімн свободі – нескінченній і безмежній.*

- На **другому кроці** виявлені способи перекладу було диференційовано як такі, що належать до стратегії одомашнення або очуження.

Зважаючи на те, що такі способи перекладу як добір автохтонного, або оказіонального відповідників та калькування кореспондують зі стратегією одомашнення, у той час як використання транскодування та нульового перекладу співвіднесені зі стратегією очуження, можна стверджувати, що **аргументеми** переважно перекладаються за допомогою стратегії **одомашнення** (64,7% – вибір автохтонного відповідника, 5,9% – вибір оказіонального відповідника, 5,9% – вибір калькованого відповідника).

Ми також з'ясували, що під час перекладу **інформем** стратегії **одомашнення і очуження** використовувалися майже з однаковою частотою (53,4% і 46,5% відповідно).

Усі обрані у нашому дослідженні **емотеми** було перекладено за допомогою способу вибору автохтонного відповідника (100%), отже, під час перекладу **емотем** використовувалася стратегія **одомашнення**.

- На **третьому кроці** методом кількісного аналізу було виявлено (на матеріалі серійної вибірки) питому вагу використання стратегій одомашнення та очуження в рекламах електричних пристроїв та парфумерії і косметики відповідно.

Розглядаючи **аргументеми**, у ході дослідження було визначено, що такі одиниці у групі реклами **електронних пристроїв** перекладаються за допомогою **транскодованого відповідника** (40%) (наприклад, *innovation – інноваційний*), **автохтонного відповідника** (40%) (наприклад, *security – безпека*), **оказіонального відповідника** (20%) (*ultimate – універсальний*).

Отже, під час перекладу **аргументем** в рекламі **електронних пристроїв** стратегії перекладу характеризуються приблизно однаковою вживаністю: вибір транскодованого відповідника, що кореспондує зі стратегією очуження, та вибір автохтонного відповідника, що співвіднесений зі стратегією одомашнення, мають однакову питому вагу; у той самий час вибір оказіонального відповідника може кореспондувати як із стратегією одомашнення, так і зі стратегією очуження залежно від природи цього відповідника.

Розглядаючи переклад **аргументем** в рекламі **парфумерії та косметики**, було визначено, що найуживанішим способом став **вибір автохтонного відповідника** (75%) (наприклад, *fascinate – зачаровувати*), 16,7% було перекладено за допомогою вибору **транскодованого відповідника** (наприклад, *effective – ефективний*), а 8,3% – за допомогою **калькованого відповідника** (наприклад, *all-day – цілий день*).

Отже, під час перекладу **аргументем** в рекламі **парфумерії і косметики** переважає **стратегія одомашнення** (83,3%), адже переважають такі способи як вибір автохтонного і калькованого відповідника (75+8,3 = 83,3%).

Розглядаючи переклад **інформем**, у ході дослідження було визначено, що такі одиниці у рекламі **електронних пристроїв** було перекладено за допомогою **нульового перекладу** (43%), наприклад, *ASUS ZenPad 3S 10*, **калькування** (28,5%) (наприклад, *ultralight – вражаюча легкість)*, **транскодування** (*smartphone – смaтрфон*) (14,2%), **вибору автохтонного відповідника** (14,2%) (*tablet – планшет*).

Отже, під час перекладу **інформем** у рекламі **електронних пристроїв** із незначно більшим показником переважає **стратегія очуження** (57,2%), яку представляють способи нульового перекладу і транскодування (43+14= 57,2%).

Розглядаючи переклад **інформем** в рекламі **парфумерії і косметики**, було встановлено, що по 37,5% припадає на спосіб **нульового перекладу** (наприклад, *Christian Dior*) та **вибір автохтонного відповідника** (наприклад, *woman – жінка*), 25% одиниць було перекладено способом **калькування** (наприклад, *Eclipta Extract – екстракт екліпти*).

Отже, під час перекладу **інформем** в рекламі **парфумерії і косметики** переважає стратегія **одомашнення**, представлена такими способами перекладу як вибір автохтонного відповідника і калькування (37,5+25 = 62,5%), що кореспондують із цією стратегією.

Розглядаючи **емотеми** в обох групах (реклама електронних пристроїв і реклама парфумерії і косметики), ми побачили, що усі одиниця було перекладено способом вибору автохтонного відповідника. Отже, як в рекламі електронних пристроїв, так і в рекламі парфумерії і косметики використано **стратегію одомашнення.**

Таким чином, можна дійти висновку, що проведений аналіз дозволив підтвердити нашу гіпотезу, засвідчивши, що існують певні, хоча й нечіткі кореляції між об'єктом реклами, використаними в рекламних текстах персуазивними засобами та стратегіями їхнього англо-українського перекладу.

Список використаних джерел

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В'ячеслав Іванович Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с.

2. Малишенко А. О. Гендерні особливості англомовного рекламного дискурсу друкованих засобів масової інформації : дис. … канд. філол. наук : 10.02.04 / Малишенко Аліна Олегівна. – Харків, 2010. – 198 с.

3. Мартинюк А. П. Дискурсивний інструментарій аналізу англомовної реклами / А. П. Мартинюк // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і

перспективи / НАН України Центр наук. дослідж. і викладання іноземмов ; [ред.кол. : А.Д. Бєлова (голов.ред) та ін.]. – К. : Логос, 2009. – С. 159–167.

4. Офіційний сайт LENOVO Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www3.lenovo.com/ua/uk/.

5. AMWAY: ГЛАВНАЯ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.amway.ua/ru/.

6. ASUS Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.asus.com/ua/.

7. AMWAY [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.amway.ua/en/.

8. ASUS USA [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.asus.com/us/support/.

9. Lenovo Official US Site | Computers, Smartphones, Data Center [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www3.lenovo.com/us/en/.

10. Mi Note – Mi Global Home – Xiaomi [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mi.com/en/minote/.

11. MyDutyFree – preorder service in duty-free [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://mydutyfree.net/.

12. Online Store Xiaomi.UA [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://www.xiaomi.ua/.

Петрусенко І.Є.
Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ТЕКСТІВ

Анотація: У статті наведені результати аналізу магістерського дослідження, в центрі якого знаходяться жанрово-стилістичні особливості перекладу науково-популярних текстів. Наведено основні проблеми перекладу науково-популярних текстів та рішення цих проблем. Виявлені та систематизовані стилістичні засоби, що використовуються найчастіше при перекладі науково-популярних текстів.

Ключові слова: жанр, стилістичні засоби, науково-популярний підстиль науково-популярних текст.

Annotation: This article presents the results of MA analysis and thesis, which focus on the genre-stylistic peculiarities of the popular science texts translation. It comprises the main problems of the popular science texts translation and the solution of these problems. It identifies and systematizes the stylistic devices that are used frequently in translating of the popular science texts.

Key words: genre, stylistic devices, popular science substyle, popular science text.

Постановка проблеми та її визначення: В наш час труднощі, що пов’язані з жанрово-стилістичними проблемами перекладу науково-популярних текстів ще недостатньо висвітлені і через це можна зіштовхнутися з великою кількістю проблем, які будуть заважати перекладачеві або вченому при роботі, тому що саме в цьому підстилі присутнє поєднання полярних стильових рис, притаманних науковому та публіцистичному стилям, що складає велику проблему для перекладачів при праці з подібними текстами. Саме ця проблематика визначає актуальність нашої статті.

Аналіз досліджень на дану тематику: Для нашого дослідження були опрацьовані роботи Мацько, Сидоренко, Селігея, Дудика, Семенога та Федоренко, а також було використано декілька фрагментів з науково-популярних статей, таких як: Scientific American, New Scientist, Science Debate, Popular Science, в яких були проаналізовані найголовніші ознаки науково-популярного підстилю, а також виявлені перекладацькі проблеми та способи їх вирішення.

Мета та завдання статті: Основною метою статті є розгляд та аналіз жанрово-стилістичних особливостей перекладу науково-популярних текстів та дослідження можливих шляхів подолання проблематики перекладу науково-популярних текстів у жанрово-стилістичному аспекті. Для досягнення мети було передбачено вирішення таких завдань: 1) дослідити характерні риси науково-популярного підстилю; 2) розкрити особливості науково-популярного дискурсу; 3) проаналізувати найголовніші стилістичні засоби, що використовуються у науково-популярному підстилі та розглянути способи вирішення проблем при перекладі стилістичних засобів в науково-популярних текстах.

Виклад основного матеріалу. Наука як соціально значуща сфера людської діяльності, функцією якої є вироблення й використання теоретично систематизованих об'єктивних знань про дійсність, є складовою частиною духовної культури суспільства. З появою науки з’явився науковий стиль, який використовується в наукових працях, для викладення результатів наукової та дослідницької діяльності, а метою наукового стилю є повідомлення, пояснення, тлумачення досягнутих наукових результатів, відкриттів. Тобто, науковий стиль - функціональний різновид літературної мови, що обслуговує сферу і потреби науки [3, с.23].

Залежно від характеру адресата і цілей спілкування у науковому стилі сформувалися наступні підстилі: 1) Власне науковий, адресатом його є вчені, а метою - отримання нового знання про людину, природу, суспільстві; 2) Науково-навчальний, адресат - нові покоління, мета - засвоєння наукової картини світу; 3) Науково-технічний, адресатом є фахівці техніко-технологічного профілю, метою - застосування досягнень фундаментальної

науки в практиці; 4) Науково-популярний, адресат - широкі верстви населення, мета - підвищення загального культурного рівня народу [4, с.56].

Так як одним з найпоширеніших підстилів наукового стилю є науково-популярний підстиль, який в наш час має велику кількість реципієнтів, що користуються цим підстилем у повсякденному житті, то слід звернути увагу на його особливості та відмінні риси, що характеризують саме науково-популярний підстиль.

Характерні риси науково-популярного підстилю: 1) заміна термінології описами або роз'ясненнями або коротка розшифровка значення термінів в дужках; 2) використання прийомів художнього мовлення з метою надання викладеному матеріалу образність і емоційність, можливість використання розмовної мови; 3) використання різноманітних прийомів, в тому числі мовних, актуалізація уваги читача або слухача (особливо часто використовується питально-відповідний комплекс) [1, с.25]. Необхідно зазначити, що цей підстиль має певний спектр проблем, так як через поєднання полярних стильових рис необхідно виконати переклад логічно, адекватно і вірно перекласти науково-популярну статтю так, щоб адресат зрозумів тему наданої статті, а також мав бажання продовжувати користуватися цим підстилем у повсякденному житті [2, с.78].

І так як кожний стиль і його підстилі не можливо відокремити і вивчати окремо від дискурсу, так як дискурс – це розумовий та мовленнєвий процес, результатом якого постає мовна структура. "Дискурс показує мову з надзвичайно складної динамічної сторони, де стабільні мовні одиниці виявляють багатозначність, а також формальну і семантичну варіативність". Науково-популярний дискурс – є гібридним, позаяк йому властиві ознаки як суто наукового, так і мас-медійного дискурсів. Слід зазначити, що безперечним аргументом вчених, котрі намагаються відстояти право науково - популярного дискурсу як самостійного дискурсу є його яскраво виражена антропоцентричність, безумовна націленість на адресата. Можна говорити про генералізацію наукового знання "як когнітивного процесу обробки наукового знання при повторній його репрезентації", при цьому різновидом генералізації є популяризація, стратегії якої направлені на адаптацію рівнів знань адресата до рівня знань адресанта в процесі обробки наукової інформації. Окрім тексту, в поняття дискурсу вчені вкладають також і екстралінгвістичні фактори, тобто "знання про світ, настанови, мету мовця, спрямованість на його ментально-прагматичну сферу і т. ін.". Тобто, прагнучи зробити науково - популярний текст максимально зрозумілим для адресата, адресант застосовує тактику, спрямовану на адаптацію власного когнітивного рівня з когнітивним рівнем передбачуваного читача [5, с.68].

Тому, можна прийти до висновку, що основними функціями науково-популярного дискурсу з урахуванням його когнітивних, прагматичних і

психолінгвістичних особливостей є: функція поширення, передачі знань серед широкої аудиторії; функція залучення уваги реципієнта і збудження його інтересу; функція впливу на чуттєве і емоційне сприйняття читача.

А основними прагматичними категоріями науково-популярного тексту, що детермінують його основні мовні особливості, є: комунікативна мета (функція, інтенція, програма); адресат (реципієнт); суб'єкт комунікації (автор тексту); об'єкт комунікації (змістовний компонент); суб'єктно-адресатні відносини [1, с.80].

А основними прагматичними функціями науково-популярного тексту, що детермінують його основні мовні особливості, є функція залучення уваги і встановлення контакту між адресантом та адресатом.

З цією функцією в науково-популярному дискурсі стикаються стилістичні прийоми і виразні засоби мови, які використовуються для створення комунікації між комунікантами. Саме стилістичні прийоми виокремлюють науково-популярний підстиль, саме цим привертаючи увагу реципієнтів. Але необхідно зазначити, що оскільки науково-популярний підстиль є різновидом наукового стилю, то тут не обійтися без термінів і загальнонаукової лексики. І щоб виконати функцію привернення уваги і встановлення контакту між адресантом та адресатом необхідно використовувати стилістику, щоб вміти перекладати тексти науково-популярного підстилю [2, с.39].

У даному підстилі певне місце займають терміни, тобто це спеціальне слово, яке має дефініцію. І якщо загальнонаукова лексика відома читачеві – неспеціалісту, і вона не вимагає спеціальних пояснень, то терміни завжди вимагають розшифровки. Для полегшення розуміння терміну використовується кілька способів введення в контекст.

1) ***The placebo effect*** *is a substance without obvious therapeutic properties used as a medicinal product, the therapeutic effect of which is associated with the belief of the patient in the efficacy of the drug* [6].

У цьому прикладі в англійському та українському варіанті термін вводиться відразу, потім дається його дефініція. Увага акцентується саме на самому терміні, який надалі неодноразово повторюється. Такий спосіб називається прямим.

2) *Irrational, intense and persistent fear arising from certain situations, actions, things, animals or people is called* ***phobia*** [6].

При перекладі була збережена структура англійської пропозиції, де термін введений в кінці речення. Увага акцентується не на самому терміні, а на понятті, яке він означає. Такий спосіб називається інверсійним.

Крім прямого і інверсійного введення автор може пояснити термін в дужках, попередньо описавши його своїми словами.

3) *In addition to simultaneous interpreting, interpreters are asked to provide whispering interpreting* ***(chuchotage)*** [8].

Щоб уникнути тавтології, пояснення в дужках довелося прибрати, так як в українській версії термін і його опис перекладаються однаково, а в англійській спочатку йде опис, а потім сам термін в дужках.

У науково-популярному підстилі широко використовується розмовна лексика. Вона підсилює виразність тексту, надає йому образність і емоційно-експресивне забарвлення, а також створює ефект діалогічності, що забезпечує популяризацію науково-популярного підстилю.

1) *Redford plays him as a* ***homespun*** *techno-prophet whose deafness to the consequences of publicizing his findings is rooted in a kind of monstrous idealism*.[9]

2) *Even* ***a pink "keyboard for blondes"*** *was created with simplified, to be exact, primitive, but with funny key signatures* [8].

Для науково-популярного підстилю також характерним є вживання фразеологізмів, прислів'їв і приказок. Так як використання прислів'їв і приказок надає промовам іронічний відтінок і оживляє розповідь.

1) ***Stop beating around the bush****, let's get to the point!* [6].

2) *Although it is more than* ***meets the eye****, a similar development of situation can be seen in Germany* [7].

3) *In spite of that fact, that he didn't have a clue, he was* ***keen as mustard*** [9].

Ще одним необхідним елементом даного підстилю є суб'єктивація розповіді. Основне завдання - донести і зробити зрозумілою наукову інформацію, а також зацікавити читачів. Авторське «я» полегшує це завдання.

I don't believe *felines bring me luck or have spiritual meaning. But* ***as I*** *sat there, a gray long-haired cat named April purring on my lap,* ***I felt that I was getting*** *along fine in Kuching* [7].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, необхідно зазначити, що з переходом у новий науковий та освітній простір, все актуальнішим постає завдання ефективного обміну науковою інформацією. Саме для цього й використовується науково-популярний підстиль, що займає в сучасному світі певне місце й через свою привабливість для широкого кола читачів цей підстиль потребує подальшого вивчення та серйозної праці в аспекті саме науково-популярних текстів, тому що саме через поєднання наукового та публіцистичного стилів, виникають певні труднощі при перекладі подібних текстів, які необхідно вивчати та вирішувати. В якості перспективи до подальшого вивчення цього дослідження ми вбачаємо поглиблене вивчення проблематики адекватності перекладу стильових ознак науково-популярного підстилю та його впливу на реципієнтів у перекладознавстві.

Список використаних джерел

1. Дудик П. С. Стилістика української мови: навч. посіб. для студ. вузів / П. С. Дудик. – К. : Академія, 2005. – 368 с.

2. Мацько Л. І., Сидоренко О. М. Стилістика української мови: Підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; За ред. Л. І. Мацько. — К. : Вища шк., 2003. — 462 с.

3. Селігей П. О. Світло і тіні наукового стилю / П. О. Селігей // Українська мова. — 2016. — 627 с.

4. Семеног О. М. Культура наукової української мови: Навч. посіб. / О. М. Семеног — К. : Академія, 2010. — 213 с.

5. Федоренко С. В. Міжкультурний аспект перекладу наукової літератури / С. В. Федоренко // Філол. трактати . – 2012. – № 1. – С. 123-125.

6. Scientific American [Елетронний ресурс]. https://www.scientificamerican .com

7. New Scientist [Елетронний ресурс]. - https://www.newscientist.com

8. Science Debate [Елетронний ресурс]. - http://www.sciencedebate2008.com

9. Popular Science [Елетронний ресурс]. - https://www.popsci.com

Ряпалова А.О.
Сумський держаний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

ОСОБЛИВОСТІ ПРАГМАТИЧНОЇ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Анотація. Стаття висвітлює сучасні вітчизняні та зарубіжні підходи до вивчення прийомів та стратегій адаптації при перекладі художнього тексту, розкриває особливості їх реалізації. Стаття містить опис видів прагматичної адаптації та характеристику текстів, що підлягають її застосуванню. В статті також подаються критерії художнього тексту для застосування прагматичної та соціокультурної адаптацій.

Ключові слова: прийом адаптації, стратегія адаптації, прагматична адаптація, соціокультурна адаптація.

Annotation. The article gives an overview of contemporary approaches to adaptation in translation both in Ukrainian and Western traditions. Some characteristics of types of pragmatic adaptation and texts the former are applied to are dealt in the article. Pragmatic and sociocultural adaptation criteria are also outlined.

Key words: adaptation technique, adaptation strategy, pragmatic adaptation, sociocultural adaptation.

Постановка проблеми. У час глобалізації й інформаційних обмінів у фокусі інтересів сучасного перекладознавства знаходиться проблема вивчення адаптації тексту іншомовного походження до норм мови перекладу. Належного ставлення дослідників останнім часом вимагає виокремлення елементів, які підлягають адаптації, зокрема прагматичній та соціокультурній. Актуальним

напрямом сучасних філологічних студій постає вивчення прийомів та стратегій адаптації як запоруки успішного процесу перекладу. Зацікавлення проблемою адаптації зумовлене її розмитим тлумаченням та прогалинами вивчення цього аспекту в перекладознавчій практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій виявив теоретичне обґрунтування прагматичної та соціокультурної адаптації тексту в розвідках багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема у працях В.Н. Комісарова, А.Д. Швейцера, А. Нойберта, Л.С. Бархударова, В.С. Виноградова, Г. П. Грайса, Я. І. Рецкера, В.В. Демецької , І. П. Сусова, Ю.С. Степанова, В.В. Богданова та інших. Однак відкритим залишається питання щодо виокремлення характеристик тексту, які вимагають адаптації.

В процесі дослідження було сформульовано наступні **завдання:**

-з’ясувати підходи до вивчення прийомів та стратегій адаптації зарубіжних та вітчизняних вчених;

- розглянути поняття прагматичної та соціокультурної адаптацій;

-визначити критерії прагматичної та соціокультурної адаптацій;

-проаналізувати види прагматичної адаптації та характеристику текстів, що підлягають її застосуванню.

Виклад основного матеріалу. Якщо розглядати адаптацію в якості невід'ємної складової процесу перекладу, з'являється необхідність класифікувати це явище відповідно до перекладацького категоріального апарату. Це веде до виникнення наступної антиномії: адаптація як прийом перекладу на противагу адаптації як стратегія перекладу.

Гарусова О. В. розглядає адаптацію, по-перше, як перекладацький прийом, що полягає в заміні невідомої рецепторові інформації відомою [3, с. 70]. Використання цього прийому при перекладі обумовлено ситуативними розбіжностями в структурах та рівнях мови джерела і мови перекладу. По-друге, адаптація розуміється нею як стратегія орієнтації перекладача на культуру носіїв мови перекладу: перекладач, як суб'єкт комунікативного акту, робить перебудови синтаксису, національно маркованої лексики і стилістичних характеристик тексту, асимілюючи останній за соціокультурною ознакою [3, с. 96].

У працях зарубіжних вчених протиріччя “прийом – стратегія” постає в іншій формі. По-перше, перекладацька адаптація розуміється як комплекс прийомів, що застосовується в будь-якій ситуації, коли контекст вихідного тексту не існує в культурі реципієнтів. В цьому випадку адаптація використовується для досягнення еквівалентності ситуацій [8, с. 41]. По-друге, виділяють локальну і глобальну адаптацію, визначення яких можна співвіднести, на наш погляд, з термінами “прийом” і “стратегія”. Так, локальна адаптація застосовується для окремої частини тексту оригіналу, яка передбачає певні перекладацькі складнощі; глобальна адаптація застосовується до всього

тексту і спрямована на реконструкцію мети, функцій і комунікативного впливу вихідного тексту [8, с. 41].

Глобальна адаптація розглядається як процес, спрямований на вирішення таких перекладацьких труднощів:

1) "кодові невідповідності" − відсутність лексичних еквівалентів в мові перекладу;

2) "соціокультурні невідповідності" − відмінності між мовою джерелом і мовою перекладу, обумовлених позамовною дійсністю мови джерела, його національним і культурним колоритом;

3) "комунікативні невідповідності" − відмінності у функціях учасників, цілей і умов комунікативних актів, в межах яких створюється текст оригіналу і текст перекладу [8, с. 42].

Як і стратегія адаптації, глобальна адаптація містить деякі прийоми, які застосовуються для вирішення вищезазначених перекладацьких труднощів. Серед таких прийомів виділяють: 1) транскрипцію, 2) опущення, 3) експлікацію, 4) осучаснення, 5) переписування (в останньому випадку текст оригіналу зберігає тільки найнеобхіднішу інформацію) [8, с. 39].

Спираючись на вищевикладені факти, постає можливим вважати поняття "стратегія адаптації" та "глобальна адаптація" тотожними і розуміти їх як комплекс перекладацьких прийомів (рішень), що застосовується до всього тексту з метою вирішення перекладацьких труднощів, викликаних кодовими, соціокультурними та комунікативними невідповідностями між текстом оригіналу і текстом перекладу.

У вітчизняному перекладознавстві процес адаптації розглядається як сукупність двох основних аспектів − прагматичного і соціокультурного. Розглянемо детально кожен з них.

Оскільки будь-яке висловлювання створюється з метою отримання комунікативного ефекту, одним з основних завдань перекладача є зберегти або, якщо необхідно, змінити прагматичну складову тексту "з метою досягнення рівних комунікативних впливів" [7, с. 48]. Стикаючись з певними перекладацькими труднощами прагматичного характеру, перекладач вдається до зміни, тобто до прагматичної адаптації вихідного тексту.

Нойберт А. пропонує таку класифікацію текстів оригіналу з прагматичної точки зору [10, с. 27].

1. Текст мовою оригіналу призначений спеціально для носіїв цієї мови.

2. Текст мовою оригіналу не призначений виключно для носіїв цієї мови. Тексти даного типу створюються спочатку на мові оригіналу, але припускається можливий подальший переказ, тобто цільовою аудиторією такого тексту є носії мови перекладу.

3. Текст створюється для носіїв вихідної мови, але після перекладу стає значущим і для носіїв інших мов.

4. Текст створюється вихідною мовою для перекладу і призначений для носіїв мови перекладу.

У даній статті розглядаються третя і четверта група текстів. До неї відносяться художні тексти, реципієнтами яких, найчастіше виступають носії вихідної мови. Переклад даного типу текстів є невід'ємною частиною культурної взаємодії між різними країнами. На думку А. Нойберта, саме такі тексти не можуть бути передані повністю адекватно з прагматичної точки зору [10, с. 27]. Таким чином можна зробити висновок про те, що тексти художньої тематики представляють найбільшу складність під час перекладу, тобто потребують використання прийомів і стратегій перекладацької адаптації.

Відповідно до виділених вище прагматичних особливостей тексту оригіналу, Комісаров В.Н. виділяє наступні види прагматичної адаптації при передачі цих особливостей [5, с. 43].

1. "Орієнтація на середньостатистичного реципієнта". Цей вид прагматичної адаптації застосовується в більшості випадків для передачі мовних реалій, топонімів та імен власних, які, як правило, представляють труднощі при перекладі. В рамках такої адаптації використовуються прийоми експлікації, опущення, заміни відомим елементом, генералізації, конкретизації.

2. "Орієнтація на правильність сприйняття вихідного тексту, на рівність комунікативних ефектів". У межах такої адаптації перекладач здійснює зближення комунікативних ефектів вихідного тексту і тексту перекладу, замінюючи асоціації вихідного тексту більш природними для реципієнта асоціаціями, підвищуючи або знижуючи регістр тексту перекладу.

3. "Орієнтація на конкретного рецептора або ситуацію спілкування". Цей вид перекладацької адаптації використовується в більшості випадків для перекладу назв фільмів, рекламних текстів, книг і передач. Перекладач в даному випадку робить спробу висловити таку думку: "про це не йдеться у вихідному тексті, а мається на увазі в ньому" [10, с. 48].

4. Вирішення "екстраперекладацького над завдання" [10, с. 41]. У такому перекладі мається на увазі нульова прагматична адаптація, тобто переклад містить у собі філологічний переклад, який передбачає максимальне збереження особливостей вихідного тексту і створення іншого прагматичного потенціалу, якого вимагає перекладацьке надзавдання.

Щодо прагматичних критеріїв прагматичної адаптації, слід виокремити наступні [2, с. 105]:

1. Лексичні і семантичні параметри тексту оригіналу, що відображають прагматичний намір автора. Наприклад, розмовні вирази, аксіологічна лексика тощо: *He's a terrific dancer* [9, с. 184]. – *Він танцює, як бог* [4, с. 186].

2. Синтаксичні особливості тексту оригіналу. Наприклад, прості, складні, неповні, безособові пропозиції; зміна порядку слів; наявність окличних

речень; риторичні запитання; анафори; поєднання прямої і непрямої мови тощо: *"Met Leroy at the Stardust Ballroom," she explained* [9, с. 184]. – *Я зустрілася з Лероєм у танцювальній залі "Зоряна пилюк", – пояснила мені Фей* [4, с. 186].

3. Граматичні параметри тексту оригіналу. Наприклад, використання модальних дієслів, инфінітивів, герундіїв тощо: *But this was no time to start experimenting* [9, с. 184]. – *Але це не був час для експериментів* [4, с. 186].

4. Стилістичні параметри тексту оригіналу. Цими параметрами можуть виступати комбінація функціональних стилів всередині одного тексту; виразні засоби: метафори, епітети тощо: *Crazy stuff like that* [9, с. 184]. – *Отаку нісенітницю ти городив* [4, с. 186].

На відміну від прагматичної адаптації тексту, головне завдання якої лежить в збереженні прагматичного потенціалу і комунікативного ефекту тексту оригіналу, соціокультурна адаптація використовується для "наближення культур" тексту оригіналу і тексту перекладу [6, с. 324]. Зазначається, що переклад є замовленням певного соціуму з його характерними особливостями та знаходиться на певній "просторово-часовій" і "культурно-історичній" відстані від свого початкового тексту [6, с. 325].

Через складну систему адаптаційних змін, соціокультурна адаптація має на меті зменшити культурну і часову відстань між текстом оригіналу та текстом перекладу.

Серед соціокультурних критеріїв адаптації тексту оригіналу на рівні тексту виокремлюються [2, с. 100]:

1. Ідіоматичні вирази та гра слів, які потребують певних фонових знань в новому мовному середовищі: *I've got to get myself all dolled up once in a while and go downtown to the Stardust Ballroom* [9, с. 173]. – *Тож я мушу вряди-годи виряджатися і йти до танцювальної зали Стардаст* [4, с. 175].

2. Використання займенників, яке не є притаманними для носіїв мови перекладу: *When you've got a child like him it's a cross, and you bear it, and love it* [9, с. 173]. – *Якщо ти маєш таку дитину як він, то це хрест, який ти повинен нести й любити* [4, с. 175].

3. Лакуни і культурні реалії, які можуть бути відсутніми в мові перекладу: *For all the money you've thrown down the sewer to do something that can't be done, I could have had a barbershop of my own instead of eating my heart out selling for ten hours a day* [9, с. 144]. – *Бо ті гроші, що ти викинула на те, чого не можна зробити, я міг би витратити на власну крамницю перукарського обладнання замість стовбичити по десять годин за прилавком* [4, с. 146].

4. Лексичні елементи, що відображають культурні та соціальні особливості носіїв мови джерела і їх особливості сприйняття навколишнього світу (позначення одиниць виміру, спеціальна термінологія, абревіатури, власні імена, топоніми): *Frightened by their quarreling, Charlie whimpers* [9, с. 143]. – *Наляканий їхньою сваркою, Чарлі почав скиглити* [4, с. 145].

Висновки дослідження. Таким чином, прагматика тексту є складною, багаторівневою структурою, яка виражена різноманітними мовними одиницями. В основі всіх перетворень при перекладі англомовних художніх текстів на українську мову лежить прагматична та соціокультурна адаптації, які відповідають за збереження прагматичного потенціалу і комунікативного ефекту тексту оригіналу та використовуються для "наближення культур" тексту оригіналу і тексту перекладу відповідно.

У якості перспектив подальших розвідок у визначеному напрямі можуть слугувати більш детальний аналіз і розробка критеріїв прагматичної та соціокультурної адаптацій та їх нерозривний зв'язок.

Список використаних джерел

1. Вагапова Л. Л. Прагматический аспект перевода [Электронный ресурс] / Л. Л. Вагапова // Самиздат. — Москва, 2008. — Режим доступу до ст. : http://zhurnal.lib.ru/w/wagapow_a_s/pragm-aspect.shtml.
2. Волкова Т. А. Дискурсивно-коммуникативная модель перевода : [монография] / А. Т. Волкова. — М. : Изд. Флинта, 2010. — 124 с.
3. Гарусова Е. В. Интерпретативные позиции переводчика как причина вариативности перевода: дис. … канд. филол. наук. / Гарусова Елена Владимировна. — Т., 2007. —173 с.
4. Кіз Деніел. Квіти для Елджернона : [роман] / Деніел Кіз; пер. з англ. В. Шовкун. — Харків : Книжковий Клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2015. — 304 с.
5. Комиссаров В.Н. Теория перевода Лингвистические аспекты / Вилен Наумович Комиссаров. — М. : Высш. шк., 1990. – 250 с.
6. Масленникова Е. М. Культурная трансформируемость и адаптируемость художественного текста при переводе // Человек в информационном пространстве : сборник научных трудов / Е.М. Масленникова. — Ярославль, 2014. — С. 322–327.
7. Сдобников В. В. Стратегия перевода: общее определение / В. В. Сдобников // Вестник Нижегородского государственного лингвистического университета им. Н.А. Добролюбова. — 2011. — С. 165–172.
8. Baker M. Routledge encyclopedia of translation studies. / M. Baker, G. Saldanha. — N.Y. : Abingdon / Routledge, 2011. — 704 p.
9. Keyes D. : Flowers for Algernon / Daniel Keyes. — London : Gollancz / Orion, 2004 — 311 c.
10. Neubert A. Pragmatische Aspekte der Übersetzung. / A. Neubert // Beihefte zur Zeitschrift „Fremdsprachen". — Leipzig, 1968. — Nr. 2. — P. 168-175.

УДК 811

Свенцицька О.В.
Національний транспортний університет, м. Київ

СПЕЦИФІКА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО АСПЕКТУ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ (на матеріалі роману О. Забужко “Музей покинутих секретів”)

Анотація. На сьогоднішній день існує тенденція до утворення нових галузей знань шляхом поєднання та взаємопроникнення вже існуючих наук. Це явище підтверджує також і виникнення лінгвокультурології, галузі лінгвістики на перетині лінгвістики та культурології. Володіння засадами цієї науки, а також інтерпретативної теорії є необхідним для здійснення якісного перекладу та передачі національно-культурних особливостей художнього тексту.

Ключові слова: лінгвокультурологія, лінгвокультурема, концепт, реалії, інтерпретативна теорія, культурні особливості.

Annotation. Today there is a tendency towards the formation of new branches of knowledge through combination and fusion of existing sciences. This phenomenon also confirms the emergence of linguoculturology, branch of linguistics on the crossroads of linguistics and cultural studies. Understanding the principles of this science is necessary for high-quality translation of national and cultural specific features of artistic texts.

Key words: cultural linguistics, linguistic culturema, concept, realities, interpretive theory, cultural peculiarities.

Сьогодні лінгвокультурологія переживає період свого розквіту. Цьому сприяють декілька причин. По-перше, стрімка глобалізація світових проблем, необхідність враховувати різноманітні особливості спілкування і поведінки різних народів світу в вирішенні найрізноманітніших питань, необхідність передбачити ситуації, в яких може виникнути міжкультурне непорозуміння, важливість визначення культурних цінностей під час комунікативної діяльності. По-друге, це інтеграційна тенденція розвитку гуманітарних дисциплін, необхідність володіння знаннями з суміжних наук (психологія, соціологія, етнографія, культурологія, політологія тощо). По-третє, це розуміння та використання мови як засобу осмислення колективного досвіду, який закодований у значеннях слів, фразеологічних одиниць, загальновідомих текстів. Цей досвід і є суттю досліджуваної іноземної мови та пронизує комунікативне середовище масової інформації [4, с. 73].

Білоруська дослідниця, філолог і педагог В. А. Маслова надає таке визначення лінгвокультурології: це галузь лінгвістики, що виникла на стику

лінгвістики і культурології і досліджує прояви культури народу, які відбилися і закріпилися в мові [5, с. 8]. Тобто культурологія досліджує свідомість людини у відношенні до навколишнього світу, соціального і культурного оточення. Тож лінгвокультурологія має своїм предметом і мову, і культуру, які знаходяться у постійній взаємодії, адже мова найтісніше пов'язана саме з культурою, вона розвивається у ній та її ж і виражає.

На думку дослідника В. В. Воробйова, лінгвокультурологія – це комплексна наукова дисципліна синтезуючого типу, що вивчає взаємозв'язок та взаємодію культури і мови в її функціонуванні і відбиває цей процес як цілісну структуру одиниць в єдності їх мовного та позамовного (культурного) змісту за допомогою системних методів і з орієнтацією на сучасні пріоритети та культурні норми. Ця дисципліна характеризується, перш за все, цілісним, паритетним і системним розглядом культури і мови як сукупності одиниць (лінгвокультурем), що утворюють польові структури [3, с. 37].

Лінгвокультурологія виникла у площині антропоцентричної парадигми в лінгвістиці, а ідея антропоцентричності мови є ключовою у сучасній лінгвістиці. Саме мисляча людина, її знання та поведінка знаходяться у центрі цього явища, саме людина є середньою ланкою між мовою та світом культури, який вона виражає.

Об'єктом лінгвокультурології є дослідження взаємодії мови, яка передає культурну інформацію, культури та людини, яка створює цю культуру, користуючись мовою. Таким чином, об'єкт розміщується на перетині кількох наук – лінгвістики і культурології, етнографії та психолінгвістики.

Предметом дослідження цієї науки є одиниці мови, які набули символічного, еталонного, образно-метафоричного значення в культурі і які узагальнюють результати власне людської свідомості, що зафіксовані в міфах, легендах, ритуалах, обрядах, фольклорних та релігійних дискурсах, поетичних і прозових художніх текстах, фразеологізмах і метафорах, символах і пареміях (прислів'ях і приказках) і т.д. [5, с. 35].

Знання у галузі лінгвокультурології та володіння її ключовими поняттями (такими як концепт, лінгвокультурема, контекст культури, мова культури) є необхідними для повноцінної діяльності перекладача. Адже під час перекладу, особливо під час перекладу художніх текстів, він стикається з реаліями того чи іншого народу. І щоб максимально точно передати сенс тексту, усі відтінки значень тих чи інших предметів та явищ, що є характерними для певної нації, фахівець повинен бути ознайомленим із ними та вміти підібрати спосіб перекладу, який дозволить найточніше донести до читача закодоване у тексті повідомлення. До того ж він має бути носієм високого рівня мовної свідомості та досконало володіти знаннями у сфері національного менталітету мов оригіналу та перекладу.

При перекладі культурно забарвлених одиниць перекладач може зустрітися з деякими труднощами. По-перше, це відсутність у мові перекладу потрібного еквівалента. Таке явище має місце через відсутність у носіїв цієї мови об'єкта, який ця реалія позначає у мові оригіналу. По-друге, це необхідність, передати не лише предметне, семантичне значення реалії, а також і її конотативне значення – національне та історичне забарвлення, колорит. Чітких правил перекладу таких одиниць немає, адже кожен перекладач повинен враховувати перш за все контекст, і, спираючись на свій досвід та володіння мовою перекладу обирає найбільш влучний спосіб їх передачі. Проте дослідники С. Влахов та С. Флорін пропонують таку загальну схему прийомів передачі реалій у художньому перекладі [1, с. 93]:

1) транскрипція та транслітерація;

2) переклад способом заміни (субституція):

- за допомогою неологізмів (калька, напівкалька, освоєння, семантичний неологізм);
- приблизний переклад (родо-видова заміна, функціональний аналог, опис, пояснення, тлумачення);
- контекстуальний переклад.

Наведемо приклади способів перекладу культурно забарвлених одиниць, які найчастіше зустрічалися у перекладі роману О. Забужко "Музей покинутих секретів".

"Під час хрущовської реабілітації розстріляним у тюрмах НКВД ліпили були в довідках для родичів, у графі "Причина смерти", найвигадливіші медичні діагнози". "During the Khrushchev thaw, officials who issued belated death certificates to the families of those executed in the NKVD prisons came up with all kinds of diseases to fill in the "cause of death" field". У даному реченні бачимо переклад реалії суспільного життя – абревіатури "НКВД" – способом транслітерації. Так само перекладено і абревіатуру "КГБ" (KGB).

За допомогою транскрипції найчастіше передають географічні та власні назви, а також імена.

"— Мені бабуся розповідала, — не знати до чого каже журналістка, впавши в задуму, — що вони прадідову бібліотеку тоді були закопали — там купа була дореволюційних книжок, Винниченко, Грушевський, історія французької літератури в Петлюриному перекладі — ну, вони й перелякалися…". "Grandma told me," the reporter begins thoughtfully, "that they buried Great-Grandfather's entire library then, a stash of pre-revolutionary books: Vynnychenko, Hrushevsky, a history of French literature in Petliura's translation — enough that they were afraid, you know". Тут присутні власні назви – прізвища українських істориків, які передали способом транскрипціїї. Те ж саме відбувається практично з усіма іменами та прізвищами, які зустрічаються у творі (*Uncle Volodya, Olha Fedorivna, Lyudmyla, Ambroziy, Apollinaria*).

"Так що УПА — ні, УПА була ні при чому". *"So the whole UIA thing had nothing to do with anything"*. Абревіатура УПА була перекладена способом калькування *(Українська Повстанська Армія – Ukrainian Insurgent Army).*

"… Скарги, доповідні записки — до Київміськради, до Генпрокуратури, до ЦК українського, до ЦК московського". *"…Petitions to the Kyiv City Council, the Solicitor General's Office, the Ukrainian Central Communist Party Committee, and the Central Committee in Moscow"*. Тут бачимо реалії, притаманні Рядянському Союзу ("ЦК" – центральний комітет) та сучасній Україні (Київміськрада, генпрокуратура). Україномовному читачеві зорієнтуваттся легко, а для англомовного перекладач застосував відповідники, підібрані шляхом калькування (*Kyiv City Council)* та трансформації *(Central Committee in Moscow, Ukrainian Central Communist Party Committee).*

"Пижикові", еге ж, ось як це звалось, — по-армійському вишикувані лави мовчазно чорніючих "пижиків" на трибуні Мавзолею 7-го листопада…". *"Pyzhyk. That's what the fur was called, that's right, herds of silently black pyzhyks lined up in military precision on the terrace of Lenin's Mausoleum on the 7th of November…"*. В наведеному прикладі є одразу дві реалії: побутова (пижик) та власне ім'я (Мавзолей). Першу перекладено способом транскрипції, а другу – калькуванням.

"А цей був просто класичний, хоч зараз у каталоги: козак у червоному жупані, дівчина у вінку з лентами, криниця з журавлем, білий у яблуках кінь, біла хата на зеленому полі — і внизу, жовтим по зеленому, наївним невиробленим почерком, отой підпис". *"And the piece was a real classic, fit for a catalog: the kozak in a long red zupan, the girl wearing a wreath with ribbons, the well with a sweep, the white dappled horse, white house on a green field, and below, yellow on green, in naive unpracticed lettering—that title"*. В даному реченні присутні українські реалії *жупан, козак, вінок, криниця з журавлем, хата.* Перекладач вдався до транскрипції *(kozak, zupan),* калькування (*wreath, well with a sweep*).

Лінгвокультурологічний підхід при перекладі художнього тесту передбачає також залучення інтерпретативної теорії перекладу. Ця теорія базується на положенні про те, що спілкування між людьми здійснюється не шляхом обміну одиницями мови, а за допомогою мовних висловів-текстів, що мають певний сенс. Причому сенс цілого тексту не зводиться до простої суми значень мовних одиниць. Саме виокремлення сенсу з початкового повідомлення і перевираження його в тексті перекладу є основним завданням перекладача [2]. Тобто основною задачею фахівця є не послівний переклад, а охоплення, розуміння ідеї тексту чи його частини і подальша його передача мовою перекладу.

Отже, лінгвокультурологія – молода наука, яка пов'язана як з культурологією, так і з лінгвістикою і поєднує в собі сукупність знань про

національно-культурні особливості певного народу та їх відображення у мові. Її мета – вивчення способів, за допомогою яких мова несе в собі, зберігає та виявляє явища культури. Дана галузь є на сьогодні досить популярною. Вона вивчає взаємодію різних мов і культур народів світу, тому має позанаціональний статус. Лінгвокультурологія відіграє важливу роль при перекладі різних текстів, адже допомагає перекладачу глибше зрозуміти походження та значення культурних реалій мови оригіналу та підібрати найвлучніший спосіб їх перекладу. Володіння засадами цієї науки є необхідною навичкою для здійснення успішного перекладу художніх текстів та точної передачі відтінків значень культурно забарвлених слів. Серед способів передачі лінгвокультурологічних одиниць, що зустрічаються у перекладі роману О. Забужко "Музей покинутих секретів", який здійснила Н. Шевчук-Мюррей, переважають транскрипція, калькування, транслітерація, трансформація.

Список використаних джерел

1. Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин — М. : Международные отношения, 1980. – 342 с.

2. Волкова Т. А. Дискурсивно-коммуникативная модель перевода. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://studall.org/all4-27878.html

3. Воробьёв В. В. Лингвокультурология / В. В. Воробьёв. — М., 2006. – С. 1-112.

4. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.

5. Маслова В. А. Лингвокультурология: Учеб. пособие для [студ. высш. учеб. заведений] / В. А. Маслова — М.: Издательский центр "Академия", 2001. – 208 с.

Сухова А.В., Токар О.В.
Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ БІЗНЕС-ІДІОМ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. Статтю присвячено вивченню функціювання англомовних ідіом у діловій комунікації. Робота включає в себе систематизацію теоретичного матеріалу та перекладацький аналіз фактичного матеріалу дослідження. Безпосередню увагу приділено труднощам перекладу бізнес-ідіом. У результаті аналізу виявлено найпоширеніші способи перекладу бізнес-ідіом з англійської мови українською.

Ключові слова: бізнес-ідіома, ділова комунікація, труднощі перекладу, способи перекладу.

Annotation. The article focuses on the research of English-language idioms functioning in business communication. The work comprises theoretical material systematization and factual material translation analysis. Special attention is paid to the study of the business idioms translation problems. The analysis results reveal the most widespread methods of business idioms translation from English into Ukrainian.

Key words: business idiom, business communication, translation problems, translation methods.

У сучасному світі процес політичного та економічного розвитку стає все більш динамічним. Установлюються й розширюються міжнародні зв'язки, впроваджуються нові технології, що охоплюють різні сфери людської діяльності. В умовах глобалізації постає необхідність укладання міжнародних договорів з метою подальшого розвитку, обміну знаннями, досвідом тощо. Усі ці зміні здійснюють певний вплив на мовні процеси. Лексичний склад багатьох мов, зокрема англійської, постійно поповнюється неологізмами, існуючі лексичні одиниці набувають нового значення, у активний вжиток входять також і нові ідіоми. Дослідження особливостей перекладу бізнес-ідіом є надзвичайно цікавим і водночас складним питанням, оскільки ідіоми виявляють національний колорит, що може бути втраченим під час перекладу. Таким чином, стрімке проникнення образних мовних засобів, а саме ідіом, у сьогоденну бізнес-сферу, потреба у високоякісному перекладі в галузі ділової комунікації та інші вищезазначені фактори зумовлюють **актуальність** теми статті.

До проблеми дослідження фразеології зверталося багато як українських, так і зарубіжних науковців: О. О. Потебня, В. С. Калашник, М. Ф. Алефіренко, В. Д. Ужченко, Л. А. Вінарева, О. А. Зубач, М. М. Літвінова, О. О. Селіванова, В. В. Ситель, О. В. Кунін, В. В. Виноградов, Н. М. Амосова, О. І. Смирницький, Ш. Баллі, Л. П. Сміт, В. Х. Коллінз та інші. Безпосередньо питанням вивчення особливостей перекладу ідіом займалися такі вчені, як Л. С. Бархударов, В. С. Виноградов, Я. І. Рецкер, І. В. Корунець, В. Н. Комісаров, В. В. Коптілов, В. В. Алімов, С. П. Ковганюк та інші. Попри наявність чисельних праць, присвячених окресленій проблематиці, залишається необхідність вивчення функціювання зазначеного мовного феномену в діловій комунікації.

Прийнято вважати, що для мови бізнесу притаманним є використання нейтрального стилю мовлення і відсутність емоційно забарвлених лексичних одиниць. Проте проведений аналіз показав, що на тлі основного корпусу нейтральної лексики у діловій комунікації знаходять своє відображення й засоби експресивності, зокрема ідіоми, що становлять **об'єкт** нашого

дослідження. **Предметом** дослідження є особливості перекладу бізнес-ідіом з англійської мови українською.

Мета роботи полягає у вивченні специфіки англо-українського перекладу ідіоматичних виразів, що реалізуються в діловому мовленні. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення низки **завдань**: проаналізувати поняття «ідіома»; розглянути класифікації ідіом; ідентифікувати особливості функціювання ідіом у діловій комунікації; виявити труднощі, що виникають у процесі перекладу бізнес-ідіом; визначити основні способи перекладу бізнес-ідіом з англійської мови українською.

Ідіоми є невід'ємною частиною англійської мови і тому потребують ґрунтовного дослідження. Оскільки ідіоматичний вираз є складним і багатогранним явищем, у процесі перекладу цього прошарку лексики можуть виникати певні труднощі, пов'язані з адекватною передачею значення ідіом однієї мови засобами іншої, а також із здійсненням рівнозначного впливу на реципієнта. Задля уникнення таких проблем перекладачеві необхідно мати принаймні базові знання щодо поняття ідіоми, її характерних рис, основних різновидів і найпоширеніших способів перекладу цих лексичних одиниць.

Перш за все, пропонуємо ознайомитися з базовим визначенням поняття "ідіома", на яке ми спираємося в нашому дослідженні. Ідіомою вважають сталу, семантично "непрозору" або метафоричну одиницю, значення якої не виводиться із значення компонентів, що входять до її складу. У більш широкому розумінні ідіома – це загальний термін для позначення багатьох видів полілексемних одиниць, незалежно від того, чи є вони семантично "непрозорими" [3, с. 4].

Ідіома є сполученням слів з низьким показником комбінаторності, що зумовлено структурно-семантичними особливостями компонентів (або одного компоненту), чи особливим характером відношення словосполучення до дійсності, а також сполученням двох факторів [1].

У лінгвістиці існує велика кількість класифікацій, в основі яких лежать різні критерії виокремлення ідіом:

- семантична (Ш. Баллі, В. В. Виноградов);
- структурно-семантична (О. В. Кунін, О. І. Смирницький);
- контекстологічна (Н. М. Амосова);
- тематична (Л. П. Сміт, В. Х. Коллінз, В. В. Ситель, Л. А. Вінарева);
- етимологічна (О. В. Кунін).

Як вже було зазначено, мова ділової комунікації не передбачає наявності емоційної лексики. Прийнято вважати, що мова ділового спілкування автологічна, що у бізнес-сфері не використовують ідіоматику та інші засоби виразності, а оперують лише усталеними термінами, характерними для певного напрямку бізнесу. Тим не менш, мовлення не існує без емоційності. У офіційно-діловому стилі так само, як і в науковому, вироблено специфічну термінологію,

але поряд із термінологічною лексикою функціюють ідіоматичні вирази, які перекладаються не дослівно, а переосмислено, що сприяє експресивності та посиленню прагматичного ефекту.

У процесі перекладу англомовних ідіом українською або іншою мовою перекладач, зазвичай, стикається з певними труднощами, пов'язаними з культурними відмінностями, які не завжди легко подолати. Проблеми, що постають під час перекладу ідіоматичних виразів, відносяться до двох основних напрямів: нездатність розпізнати та правильно інтерпретувати ідіому та неадекватна передача різних аспектів значення ідіоми засобами цільової мови [2, с. 65].

Лінгвіст М. Бейкер розрізняє чотири типи труднощів, що в більшості випадків виникають під час перекладу ідіом з однієї мови іншою. По-перше, ідіома може не мати еквівалента в цільовій мові, що ускладнює процес пошуку адекватного способу перекладу. По-друге, навіть якщо у цільовій мові існує аналогічна ідіома, контекст її використання може значно відрізнятися від контексту використання ідіоми у вихідній мові. Відповідно, ці ідіоми можуть володіти абсолютно різними конотаціями, через що стає неможливим їх трансформування. По-третє, ідіома може використовуватися у вихідному тексті як у буквальному, так і в ідіоматичному значеннях. Важливо, щоб ідіома цільової мови збігалася з ідіомою вихідної мови за своєю формою та смислом. Остання поширена проблема полягає у тому, що сама конвенція використання ідіом у письмовому дискурсі, контекст функціювання та частотність вживання можуть бути різними у вихідній та цільовій мовах [2, с. 71]. Зазначимо, що ми повністю погоджуємося з наведеною типологією на підставі проведеного аналізу.

Ідіоми – це своєрідні елементи мови, які досить важко перекласти іншою мовою зі збереженням того повідомлення, що вони мають на меті передати. Тому перед перекладачем постає нелегке завдання вибору правильної стратегії. Наше дослідження ґрунтується на стратегіях перекладу ідіоматичних виразів, запропонованих М. Бейкер: 1) переклад ідіомою зі схожими значенням та формою, тобто такою, що є семантично подібною і складається з тих самих лексичних елементів; 2) переклад ідіомою зі схожим значенням, але іншої форми, тобто такою, що є семантично подібною, але лексичні елементи якої відрізняються; 3) переклад за допомогою парафрази, до якого вдаються у разі відсутності еквівалента у цільовій мові [2, с. 75–80].

З нашої точки зору, найкращою стратегією є перша – підбір абсолютного еквівалента вихідної ідіоми у мові перекладу, який є рівноцінним, несе в собі ту ж саму образність і має ту ж саму прагматичну настанову, що було закладено адресантом у ідіому мови оригіналу. Проте варто зауважити, що цей вид еквівалентності досягається лише в рідкісних випадках, передусім, через існуючі культурологічні відмінності та розбіжності в мовних системах.

Найпоширенішим же способом перекладу ідіом є парафраза, до якої звертаються, коли знайти відповідний еквівалент у мові перекладу неможливо. Однак важливо пам'ятати, що така стратегія має суттєвий недолік – неминучість втрати виразності в результаті перекладу ідіоми описовим способом. У процесі опрацювання матеріалу дослідження, крім вищезазначених способів перекладу, ми долучаємося й до інших, що будуть розглянуті далі.

Проведений аналіз і систематизація підходів до вивчення особливостей перекладу ідіом створює сприятливий ґрунт для дослідження ідіом у англомовній бізнес-комунікації, а також для виявлення шляхів їх передачі засобами української мови. Матеріалом нашого дослідження слугувала ілюстративна частина англомовних тлумачних словників ("Cambridge Business English Dictionary", "A Dictionary of Business and Management", "Oxford Dictionary of English Idioms"). Наведемо низку прикладів функціювання ідіом у діловій англійській мові та запропонуємо найбільш адекватні, на нашу думку, варіанти перекладу українською мовою.

1. *Any independent entrepreneur longs for a cash cow product. – Будь-який приватний підприємець прагне, щоб його продукція була надійним джерелом прибутку.*

У цьому реченні своє відображення знаходить ідіома *cash cow*, що була перекладена описовим способом як *надійне джерело прибутку.* Звернемо увагу на те, що в російській мові існує відносний еквівалент перекладу – *дойная корова*. Вважаємо, що український переклад цієї ідіоми словосполученням «*дійна корова»* не є доречним, тому пропонуємо замінити його на більш характерне для ділової комунікації, що містить у собі нейтральну лексику.

2. *It's a Mickey Mouse job – you ought to be ashamed. – Це несерйозна робота – Вам повинно бути соромно.*

У прикладі представлено ідіому *Mickey Mouse job*, перекладену українською мовою також описовим способом як *несерйозна робота*. З огляду на контекст функціювання вищенаведеної ідіоми, а саме на взаємовідносини між комунікантами (керівник – підлеглий), нам виявляється досить вдалим вибір перекладу за допомогою парафрази. Крім цього, важливо пам'ятати що, в усному спілкуванні невербальний компонент комунікації відіграє значну роль у справленні прагматичного впливу на адресата.

3. *Why don't we ask our ideas hamster? He knows how to help us hit upon an idea. – Чому б нам не запитати нашого генератора ідей? Він знає, як допомогти нам вигадати щось.*

Поданий приклад містить бізнес-ідіому *ideas hamster*, для перекладу якої було підібрано відносний еквівалент в українській мові – *генератор ідей*. Значення англомовної ідіоми та українського перекладацького еквівалента мають певні розбіжності, але в цілому смисл і стилістичне забарвлення висловлювання передаються, на нашу думку, в повному обсязі.

4. *It's about time we told our chief that she's just an empty suit. – Нам вже час сказати нашому керівникові, що вона не може впоратися зі своїми обов'язками – її просто прийняли на роботу за протекцією.*

Для перекладу англомовної ідіоми *empty suit*, що функціює у наведеному прикладі, було застосовано описовий спосіб перекладу з додаванням пояснення для повної передачі конотативного значення ідіоми.

5. *I don't know him well, but my gut tells me that James is the right person for the sales director position. – Я знаю його не дуже добре, але серцем відчуваю, що Джеймс підходить для посади директора з продажу.*

У представленому прикладі бізнес-комунікації вжито ідіому *my gut tells me*, у результаті перекладу якої було обрано фразеологічний аналог в українській мові – *відчувати серцем.* Варто зауважити, що запропонований варіант перекладу зберігає значення, образність, стилістичну та прагматичну функції ідіоми мови оригіналу.

6. *She must be the only stress puppy in the company. – Напевно, вона – єдина в компанії особа, яка прогресує за рахунок стресових ситуацій.*

У представленому реченні спостерігаємо функціювання ідіоми *stress puppy*, перекладеної описовим способом, як *особа, яка прогресує за рахунок стресових ситуацій*. Було застосовано саме цей спосіб перекладу, оскільки в українській мові не існує аналогу, а дослівний переклад призвів би до буквалізму й неправильного тлумачення ідіоми. Тому запропоновано переклад, що передбачає пояснення значення ідіоми за допомогою вільного сполучення слів. Вважаємо, що в такому випадку відмова від збереження образного компоненту є цілком вмотивованою.

Висновки. Переклад ідіом, що функціюють у англомовному діловому мовленні, є, з одного боку, цікавим, але, з іншого, складним завданням. Одна з основних проблем полягає у вдалому визначенні відповідного способу перекладу, який би забезпечував адекватність й еквівалентність. На основі проведеного аналізу особливостей перекладу бізнес-ідіом доходимо висновків, що основними способами перекладу ідіом є такі: переклад за допомогою описового способу, відносним і абсолютним еквівалентом та фразеологічним аналогом, найуживанішим з яких є описовий переклад. Підсумовуючи, зазначимо, що попри той факт, що, ділове мовлення вимагає стислості та чіткості викладу інформації, наразі спостерігається тенденція до більш поширеного вживання ідіом у сфері ділової комунікації, що виконують стилістичну роль і сприяють певній експресивності бізнес-мовлення.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у виявленні тематичних груп бізнес-ідіом, а також у вивченні прагматичного аспекту перекладу ідіом у діловій комунікації.

Список використаних джерел

1. Арбекова Т. И. Лексикология английского языка / Т. И. Арбекова. – М. : Высшая школа, 1977. – 240 с.
2. Baker M. (2011). In other words: A coursebook on translation. London and New York : Routledge : [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://www.slideshare.net/abdullahktk2/mona-baker-in-other-words-a-coursebook-on-translationroutledge-2011
3. Moon R. Fixed expressions and idioms in English: a corpus-based approach / R. Moon. – Oxford : Clarendon Press, 1998. – 340 p.

Татарчук А.Д.
Національний транспортний університет, м. Київ

ПЕРЕКЛАД КОМІЧНОГО

Анотація: Комічне – це категорія естетики, що ґрунтується на когнітивних механізмах сприйняття. Головною особливістю комічного є наявність інконгруентності. Інконгруентність – це алогізм, відхилення від норми, яке породжує сміховинну реакцію. Переклад комічного передбачає не лише адекватну передачу лінгвістичного компоненту, але і адекватну передачу інконгруентності, наявної у комічному. Питання комічного та перекладу комічного зі збереженням смислу інконгруентності та гумористичного ефекту під час перекладу є вагомим питанням теорії та практики перекладу.

Ключові слова: комічне, інконгруентність, переклад, адекватність, гумор.

Annotation. Comic is an an aesthetic category, complex phenomenon based on cognitive mechanisms of meaning production and comprehension. The main point of the comic is the presence of incongruence. Incongruence is an alogism and discrepancy, which causes the reaction of laughter. Whenever humour is to be translated the translator faces many difficulties in rendering it because the matter is not simply to adequately translate the linguistic component, but also to adequately present the humorous gist of the message. The problem of humour phenomenology, its functioning and adequacy of translation/interpretation is significant for theory and practice of translation.

Key words: comic, incongruence, translation, adequacy, humour phenomenology.

Постановка проблеми. Проблема адекватності перекладу є центральним питанням перекладознавства. Зокрема питання адекватності передачі комічного, що містить інконгруентніть є недостатньо висвітленим, що призводить до неповного розуміння поняття адекватного перекладу, виникнення певних додаткових труднощів для перекладача та веде до

зменшення компетентності перекладача та якості перекладу, що містить елементи комічного.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Когнітивний напрям прийнято вважати основним напрямом вивчення категорії "комічне". Основні твердження категорії комічного сформовані саме у межах цього напряму.

Поміж теорій когнітивного напряму значне місце посідає теорія А. Каслера [5] в основі якої лежить думка про бісоціативну природу комічного. Відомою є також семантична теорія сценаріїв В. Раскіна [11]. В. Раскін – перший, хто позначив свій підхід до комічного як лінгвістичний. У комічного були чітко визначенні лінгвістичні(мовні) витоки. На основі основі теорії В.Раскіна базується формальна теорія С.Аттардо [10], що є продовженням лінгвістичного дослідження категорії комічного. Роботи він розширює теорію В. Раскіна. Питання перекладу комічного вивчали такі дослідники як Бассай С.В. [1], зокрема особливостей перекладу гумору та анекдотів. Питання адекватної передачі комічного у своїх роботах висвітлює Підгрушна О.Г. [6]. Вона наголошує на впливі культурологічних знань адресанта та адресата, розглядає питання перекладу культурно специфічної лексики.

Завдання статті. Під час розвідки були поставленні такі завдання, як з'ясувати сутність категорії комічного та дослідити механізми утворення комічного. З'ясувати особливості поняття адекватності перекладу. Визначити особливості адекватного перекладу комічного;

Виклад основного матеріалу. Комічне – це естетично-філософська категорія. Власне категорія "комічне" є об'єктом вивчення не лише естетики. Цим можна пояснити той факт, що аналіз категорії комічного відбувався і наразі відбувається з різних позицій: естетико-філософських, біосоціопсихологічних, соціокультурних, літературознавчих і лінгвістичних [3].

Сутність комічного полягає у наявності інконгруентності, тобто певного алогізму та невідповідності, що викликає реакцію сміху. Ця невідповідність може бути на мовному рівні (алогізми, нісенітниці, застереження, імітація дефекту мови, акценту), на рівні сюжетної ситуації (непорозуміння, одного героя приймають за іншого, невпізнання, помилкові дії), на рівні характеру (протиріччя між самооцінкою та враженням, між словом і ділом, між бажаним і дійсним) тощо. Сприйняття комічного завжди є процесом індивідуальним. Те ж саме комічне повідомлення може по-різному сприйматися різними людьми [4].

Основними видами комічного є: сарказм, сатира, іронія, гумор, жарт. Гумор прийнято вважати особливим видом комічного. Сміх, що виникає при сприйнятті гумористичного повідомлення є незлобливим та доброзичливим. Сміх як результат реакції саме на гумористичне повідомлення приносить задоволення обидвом сторонам комунікації. Якщо сміх є вираженням зверхності над об'єктом комічного, його вадами та недоліками, то такий ефект

недоцільно називати гумористичним. Сміхова реакція, що не позитивує об'єкт комічного є сатиричним, іронічним або саркастичним ефектом [9].

Існує приблизно 90 теорій комічного, котрі пояснюють феномен "смішного". Більшість із них схожі одна на одну, але жодна з них не охоплює всі аспекти цієї категорії. Теорії сміху пояснюють механізм утворення комічного ефекту так: результат суміщення двох сценаріїв (матриць, фреймів), що містять інконгруентність (алогізм, невідповідність, відхилення від норми) призводить до певного порушення стереотипної схеми сприйняття змісту тексту. Декодування тексту, що містить алогізм, відбувається при взаємодії елементів пам'яті. Емоційною реакцією на сприйняття алогічної інформації є сміх. Важко виокремити найбільш бездоганну та правильну теорію, кожна з них є об'єктивною [7].

Сприйняття комічного завжди є процесом індивідуальним. Те ж саме комічне повідомлення може по-різному сприйматися різними людьми. Більш того не все, що викликає сміх, є комічним (окрім комічного сміх може викликати, наприклад, лоскотання, чи він може виникнути внаслідок дії алкогольних напоїв). Але й не все комічне викликає сміх. Алогізм та невідповідність можуть наштовхнутися на різні види емоційного реагування так само як і на відсутність реакції через нерозуміння [7].

Адекватність перекладу – це відтворення змісту та форми або мети, яка була поставлена перед перекладачем зі збереженням максимальної еквівалентності, наміру автора щодо впливу на адресата, емоційного забарвлення, ритму, комунікативної інтенції адресанта. У роботах багатьох дослідників категорія адекватності перекладу зводиться до смислової відповідності та наявності стилістичної еквівалентності [3].

Виконання адекватного перекладу вимагає вирішенню низки завдань, таких як аналіз тексту оригіналу та визначення його особливостей на лексичному, семантичному та прагматичному рівні та аналізу тих чинників, які можуть впливати на збереження змісту або форми перекладеної інформації. Для досягнення адекватного перекладу потрібно досконало володіти мовою оригіналу та мовою перекладу, розуміти авторську інтенцію, дотримуватися усіх мовних норм мови перекладу, зберегти стильові особливості оригіналу та емоційне навантаження. Високий рівень адекватності є однією з базових характеристик якісного перекладу.

Наявність інконгруентності в оригінальному тексті є додатковою задачею для перекладача. Адже адекватність перекладу при наявності комічного передбачає збереження смислу інконкруентності, що викликає сміховинну реакцію.

Комічне – це гра зі змістом [6]. Якщо мова йде про переклад гри слів, то трансформації підлягає не лише зміст, але і форма певної текстової одиниці. Зокрема, однією з основних особливостей саме британського гумору є те, що

він базується на полісемії, тобто багатозначності. Це створює додаткові задачі для перекладача, адже якщо передати зміст точно цільова аудиторія може не побачити комічне і сприйняти текст як розповідний або повчальний, а не комічний. Таким чином, переклад може не зберегти смисл та функціональну відповідність. Тому перед перекладачем постає питання: зберегти точність змісту або смислову еквівалентність.

Умовами досягнення адекватного перекладу комічного на українську мову є:

1. Знання української мови, особливостей фонетичного, лексичного, грамматичного, синтаксичного рівнів, особливості типологічної приналежності мови, особливості вживання різних мовних зворотів та фразеологічних утворень;

2. Розуміння інконгруентності та гри слів, що закладена у комічному;

3.Уміння підібрати найбільш влучний еквівалент, для того щоб зберегти змістову точність;

4. Знання особливостей перекладу комічного мовлення;

5. Розуміння особливостей взаємодії слова та контекста цільової мови;

6. Розуміння реалій та культурологічного середовища української мови;

7. Збереження смислової відповідності

Основною рисою перекладу є те, що повна відповідність є майже неможливою через ряд причин: відмінності у культурах, орфографічній, лексичній, граматичний, типологічній структурі мов, історичного та позамовного контексту.

Адекватність відтворення змісту і форми комічного при перекладі є складною, але можливою задачею. Одне з основних питань, що найчастіше постає перед перекладачем це зберегти змістову еквівалентність, але не зберігти смислову та функціональну, або зберегти смисл інконгруентності, закладеної в комічному, але не зберегти змістову еквівалентність. На вирішення цієї задачі впливає декілька чинників, перш за все, контекст. До вагомих факторів впливу також належать особливості лінгвокультурологічного середовища адресанта та адресата, фонові знання цільової аудиторії.

Максимально адекватний переклад є показником високої кваліфікації та компетентності перекладача [4].

Перспективи подальших розвідок. Результати розвідок можуть бути застосовані у практичній діяльності перекладача, адже вони допомагають вирішити перекладацькі питання, які пов’язані не лише з відтворенням змістової еквівалентності, а й зі збереженням максимальної адекватності при перекладі комічного. Значення одержаних результатів полягає у тому, що матеріали і результати дослідження можуть бути використані при розробці теоретичних та практичних курсів з перекладознавства та для факультетів іноземних мов у вищих навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Бассай С. М. Мовна репрезентація этнокультурних стереотипів у німецькомовному побутовому анекдоті : дис кандидата філологічних наук: 10.02.04 / Бассай Світлана Миколаївна. – З., 2016. – 299 с.
2. Ванников Ю. В. Проблемы адекватности перевода. Типы адекватности, виды перевода и переводическая деятельность / Ю. В. Ванников // Текст и перевод. – М. : Наука, 1988. – 34 с.
3. История эстетики: Учебное пособие. / Под ред. В. В. Прозерского, Н. В. Голик) - СПб.: Издательство РХГА, 2011.– 815 с.
4. Комиссаров В. Н. Теория перевода / В. Н. Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 250 с.
5. А. Кестлер The Act of Creation. – London, 1964.
6. Підгрушна О. Г. Специфіка перекладу гумору на межі англійської та української культур / Science and Education a New Dimension. Philology, III(10), Issue: 47, 2015.
7. Самохина В. А. Современная англоязычная шутка / В. А. Самохина. – Харьков : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2008. – 356 с.
8. Хардина М. В. Окказиональное использование фразеологических единиц с целью создания комического эффекта. М., 1978. – 3-4 с.
9. Шопенгауэр А. Мир как воля и представление / А. Шопенгауэр. – Мн. : Попурри, 1999. – 832 с.
10. S. Attardo Linguistic Theories of Humor. – Berlin : Mouton de Gruyter. Edición de libros: Attardo, S., 2017.
11. V. Raskin Semantic Mechanisms of Humor / Raskin V. – Dordrecht : Reidel, 1985.

Тригубчук М.В.
Національний авіаційний університет, м. Київ

ВІДТВОРЕННЯ ГЕНДЕРНО-МАРКОВАНИХ ОДИНИЦЬ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ ТВОРІВ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У статті здійснено спробу проаналізувати гендерно-марковані одиниці з творів англійської художньої літератури “Аліса в країні чудес” та “Чарівник країни Оз” та їх переклади. Було здійснено спробу класифікувати приклади з гендерно-маркованими одиницями, відібраними методом суцільної вибірки із зазначених вище творів. За мету ставили виявити та описати особливості відтворення гендерно-маркованих одиниць, а також труднощі, з якими може стикнутися перекладач під час їх передачі засобами цільової мови.

Ключові слова: гендер, гендерно-марковані одиниці, художня література, перекладацькі трансформації.

Annotation. The present article is an attempt to prove that fiction is full of gender specifics, rendering of which is a key to the quality of translation. The gender dimension can be captured in translation using a set of transformations. Analysis of the original tale by Lewis Carroll "Alice in Wonderland" and L. Frank Baum "The Wizard of Oz" and their translations proved that the translators did not pay enough attention to the gender dimension, since some translations contain inaccuracies and errors in rendering names of the characters.

Key words: gender, gender-marked units, fiction, translation transformations.

Постановка проблеми. У наш час розвиток антропоорієнтованих досліджень сприяє значущості гендерної лінгвістики. Важливу роль під час вивчення мовної особистості відіграють індивідуальні характеристики людини, пов'язані зі статтю. Гендерний фактор є наріжним каменем у багатьох дослідженнях з психології, біології, соціології, політики, історії, релігії, освіти та медицини. Вивчення гендерного фактора в контексті культури і в зв'язку з мовленнєвою діяльністю людини є також одним з пріоритетних напрямків сучасної лінгвістики, а саме зіставної лінгвістики та гендерних досліджень, але перекладацький аспект залишається малодослідженим. Відтак, особливості відтворення гендерно-маркованих одиниць засобами цільової мови набирають особливої ваги.

Метою запропонованої статті є виявлення особливостей відтворення гендерно-маркованих одиниць в українських перекладах творів "Аліса в країні чудес" та "Чарівник країни Оз".

Об'єктом дослідження є гендерно-марковані одиниці в художніх творах та їхні українські переклади.

Предмет дослідження – особливості застосування перекладацьких трансформацій лексичного та граматичного характеру для передачі гендерно-маркованих одиниць в українських перекладах творів англійської художньої літератури. **Теоретичним підґрунтям** слугували наукові праці Л. М. Бутовської, Є. Гофмана, А. В. Кириліної, А. П. Мартинюк, О. В. Рябова та ін.

Результати нашого дослідження засвідчують, що кожен твір може бути унікальним у плані прояву гендерного аспекту. У статті послуговуємося визначенням, що "гендер – це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм та характеристик чоловічої та жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що, насамперед, визначається соціальним, політичним, економічним і культурними контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їх статі" [2, с. 11].

Гендерний аспект є структуроутворюючим елементом твору, що виявляється на кожному з мовних рівнів (морфологічному, лексичному, синтаксичному). Гендерно-марковані одиниці виконують певну функцію на кожному з рівнів, отже, їхня передача стає запорукою адекватного перекладу. Конотація мовних одиниць відображає певні асоціації, що створюють у свідомості людини образи, які мають гендерну спрямованість. У разі перекладу художніх творів складність передачі гендерного аспекту полягає в тому, що мовні одиниці художнього тексту характеризуються одночасною актуалізацією декількох значень. Перекладачеві важливо розпізнати і правильно передати ці гендерно-орієнтовані асоціації, що можуть бути важливою складовою художньої стилістики оригіналу.

Гендерний компонент, що виявляється через імена казкових персонажів, представляє труднощі у процесі перекладу художнього тексту. Класифікація перекладацьких трансформацій за В. Н. Комісаровим стала у нагоді при визначенні основних способів перекладу гендерно-маркованих одиниць. Аналіз оригіналу казки Льюїса Керролла "Аліса в країні чудес" та Лімана Френка Баума "Чарівник країни Оз" і їхніх перекладів, свідчить, що перекладачі не приділяють належної уваги такому делікатному питанню, як гендерний аспект імені персонажа, так як в кожному перекладі присутні неточності і помилки при передачі імен персонажів. У більшості випадків перекладачі використовують калькування як найпростіший спосіб перекладу.

Проілюструємо це на прикладах:

"We, indeed!" cried the Mouse, who was trembling down to the end of ***his*** *tail* [8]. 1) – *Ми?! Ми не говоритимем! − заверещала Миша, тремтячи усім тілом аж до кінчика хвоста* [5]. 2) − *Ми! Ну? знаєте! − скрикнула Миша, що тремтіла аж до кінчика хвоста* [6].

Л. Керрол дає нам зрозуміти, що Mouse – це він, а не вона. На це вказують займенники чоловічого роду, які використовує автор стосовно цього персонажу. Більш того, у третьому розділі є епізод, коли персонаж "Mouse" починає розповідати історію або, точніше, читати лекцію. Твір написаний у Вікторіанську епоху, і дія відбувається саме в цей період, тому стає ясно, що читання лекцій було притаманне чоловікам, а не жінкам. Одним з рішень цієї проблеми могло бути використання трансформації, і тоді "Mouse" став би "Мишеням". Переклад імені "Mouse" як "Миша" можна скоріше трактувати в цій казці як неточність у гендерному плані, яка не тягне за собою серйозного спотворення тексту перекладу.

Проблема з перекладом імені персонажа "Caterpillar" доводить, що гендерне зрушення може привести до невірного сприйняття. В оригіналі очевидно, що "Caterpillar" − герой чоловічої статі. Цьому сприяє гендерна маркованість лексики (маскулінний аспект), що відноситься до згаданого персонажу. Аліса, розмовляючи з героєм "Caterpillar", використовує звернення

"sir" (сер), яке в обох українських перекладах передається лексемою "пані" або взагалі вилучається:

Alice replied, rather shyly, 'I − I hardly know, ***sir****, just at present − at least I know who I was when I got up this morning, but I think I must have been changed several times since then.'* [8]. 1) *− Я?.. Я,* ***пані,*** *й сама вже не знаю... − ледь зніяковіла Аліса. − Знаю хіба, ким була сьогодні зранку, але відтоді я, по-моєму, кілька разів мінялася* [5]. 2) *− Я... я вже й сама не знаю,* ***пані****, саме зараз... у всякому разі, я знаю, хто я була, коли прокинулася сьогодні вранці, але з того часу я вже кілька разів мінялася* [6].

Виникли труднощі і з перекладом імені героя "Mock Turtle" Л. Керрол описує цей персонаж виключно як чоловічий. Автор використовує займенники чоловічого роду під час опису "Mock Turtle" (he, his, him):

The Mock Turtle sighed deeply, and drew the back of one flapper across ***his*** *eyes.* ***He*** *looked at Alice, and tried to speak, but for a minute or two sobs choked* ***his*** *voice. "Same as if he had a bone in* ***his*** *throat", said the Gryphon: and it set to work shaking him and punching him in the back. At last the Mock Turtle recovered his voice, and, with tears running down* ***his*** *cheeks,* ***he*** *went on again* [8].

Г.С. Бушина перетворює "Mock Turtle" в жіночий персонаж − Фальшива Черепаха (калькування): *At last the Gryphon said to the Mock Turtle, 'Drive on, old fellow! Don't be all day about it!' and he went on in these words: 'Yes, we went to school in the sea, though you mayn't believe it'* [8]. *− Нарешті, Грифон звернувся до* ***фальшивої черепахи****: − Кажіть далі,* ***добродійко****! Не сидіти ж нам тут цілий день! Черепаха* ***повела*** *розповідь далі: − Так, ми відвідували школу на дні моря, хоч ти, може і не віриш...* [6].

В.О. Корнієнко робить "Mock Turtle" чоловічим персонажем, але ім'я героя вживається у жіночому роді − Казна-Що-Не-Черепаха (модуляція з елементом калькування) так як використовується слово "черепаха", що призводить до неузгодженості в граматичному роді, однак ми повинні пам'ятати, що перекладач повинен дотримуватися норм мови перекладу.

Гендерний аспект може бути відображений в перекладі за допомогою певного набору трансформацій. Однак, для створення адекватного перекладу, що зберігає смислову спільність оригіналу і тексту перекладу, а також художнє враження оригіналу, перекладач повинен бути вкрай уважний під час передачі гендерного компонента твору.

Найбільш яскравими прикладами лексико-граматичних трансформацій на морфологічному рівні є компенсація. Компенсація – це вид перекладацької трансформації, в якій елементи смислу, втрачені в процесі перекладу одиниці вихідної мови в оригіналі, передаються в тексті перекладу яким-небудь іншим засобом, причому необов'язково в тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі, тим самим заповнюється, «компенсується» втрачений смисл, і, в цілому, зміст оригіналу відтворюється з більшою повнотою [1, с. 225], наприклад:

The Witch gave Dorothy a friendly little nod, whirled around on her left heel three times, and straightway disappeared, much to the surprise of little Toto, who ***barked after her loudly enough*** *when she had gone, because* ***he had been afraid even to growl while she stood by*** [7]. *– Відьма ж приязно кивнула Дороті, тричі крутнулася на лівій нозі і зникла без сліду, дуже здивувавши Тото, який* ***зайшовся голосним гавкотом****. (Поки Відьма стояла перед ними****, він не те що гавкати – гарчати не зважувався)*** [4].

Цікавим з погляду гендерного фактора є переклад імен казкових персонажів “Two” (he), “Seven” (he), що в оригінальному тексті співвідносяться з чоловічою статтю. Перекладачі зберігають стать персонажів у перекладі, проте, за традицією української мови, змушені використовувати імена персонажів, що є іменниками жіночого роду в українській мові, наприклад:

‘That’s none of your business, ***Two****!’ said* ***Seven****. ‘Yes, it is* ***his*** *business!’ said Five, ‘and I’ll tell* ***him****− it was for bringing the cook tulip-roots instead of onions’* [8]. 1) *− А то вже не твій клопіт,* ***Двійко****! −* ***сказав Сімка****. − Ба ні, якраз* ***його****! − вигукнув П'ятірка. − І я* ***йому*** *таки скажу, за що: за те, що* ***він*** *замість цибулі приніс на кухню тюльпанових цибулин* [5]. 2) *− Це тебе не стосується,* ***Двійко****! −* ***сказав Сімка****. − Ні,* ***його*** *це стосується − промовив П'ятірка. − І я скажу* ***йому****... За те, що* ***він*** *приніс кухарю коріння тюльпанів, замість цибулі* [6].

У перекладі таких персонажів як “Rabbit” (it, he), “Dinah” (she), “Fish-Footman” (he), “Frog-Footman” (he), “Hatter” (he), “March Hare” (he), “Time” (he), перекладачі дотримуються передачі тієї статі персонажа, що була обрана автором в оригіналі.

З метою адекватної передачі гендерно-маркованих одиниць у цільовій мові перекладачам інколи доводиться вдаватися до граматичних трансформацій. Під заміною граматичної категорії розуміємо використання перекладачами тієї ж частини мови, що й в оригіналі, проте, використовується інша граматична категорія цієї частини мови [1, с. 220]. Так, перекладач “Аліси в Країні Чудес” В. О. Корнієнко вдається до заміни вказівного займенника “this” на гендерно-маркований присвійний займенник чоловічого роду “його”, так як Додо (індик) передається перекладачем як персонаж чоловічої статі:

‘We beg your acceptance of this elegant thimble’; and, when it had finished ***this*** *short speech, they all cheered* [8]. *– Зробіть нам таку ласку, – сказав він, – прийміть цей найелегантніший у світі наперсток! Коротеньку* ***його*** *промову було зустрінуто загальними оплесками* [5].

Г.С. Бушина також використовує згаданий вище прийом, проте, перекладає вказівний займенник присвійним займенником «свій» який не несе гендерної маркованості, наприклад:

– Ми просимо вас прийняти цей чудовий наперсток. Коли він закінчив ***свою*** *коротку промову, присутні зустріли її схвальними вигуками* [6].

Стратегія перекладу гендерної специфіки художнього твору залежить від гендерного аспекту оригіналу загалом і його художньої структури, системи персонажів, що визначаються через аналіз екстралінгвістичного контексту та компонентів смислу тексту; аналіз проблеми передачі гендерно-маркованих художніх образів дозволяє розширити лінгвістичний і перекладацький аналіз художнього твору.

Отже, отримані результати не вичерпують всього змісту розглянутої проблеми. В якості дослідницької перспективи інтерес становить вивчення гендерного аспекту перекладу художніх творів у зіставленні з особливостями прояву та перекладу гендерної специфіки в текстах інших жанрів, наприклад, рекламному або газетно-інформаційному.

Для того щоб створити адекватний переклад художнього тексту, необхідно глибоко осмислити задум автора; перекладач покликаний донести до реципієнтів повністю всі думки, виражені автором, і якщо характерною рисою художнього твору є гендерний аспект, то перекладач повинен створити текст, що має таку ж саму гендерну характеристику, як і текст оригіналу, і сприймається реципієнтами цільової мови так само, як і реципієнтами оригінального тексту, щоб уникнути спотворення гендерної спрямованості тексту.

Аналіз фактичного матеріалу засвідчив, що гендерний аспект перекладу є цілком переборною перешкодою. Обрані стратегії перекладу залежать від типу гендерно-маркованих одиниць і поставлених цілей перед перекладачем: наприклад, на морфологічному рівні необхідно передати гендерний компонент, завдяки якому вноситься ясність у текст; на лексичному рівні – створити художній образ, виразно передати гендерну характеристику через лексичні одиниці; на синтаксичному рівні – передати маскулінність або фемінінність образу через вказані вище способи прояву гендерної дихотомії в мовній поведінці.

Список використаних джерел

1. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / В.Н. Комиссаров. – М. : Высш. шк., 1990. – 253 с.

2. Мельник Т. М. Гендер як наука та навчальна дисципліна // Основи теорії гендеру. Навчальний посібник / ред. В. П. Агеєва, Л. С. Кобелянська, М. М. Скорик. – Київ : К.І.С., 2004. – С. 10 – 30.

3. Fausto-Sterling A. The five sexes : Why male and female are not enough / Fausto-Sterling A. // Sexualities : Identities, Behaviors, and Society /ed. by Kimmel M.S., Plante R.F. – Oxford : Oxford University Press, 2004. – P. 39-44.

4. Баум Ліман Френк. Чарівник Країни Оз / Переклад з англійської М. Пінчевського [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.ae-lib.org.ua/texts/baum__1_the_wonderful_wizard_of_oz__ua.htm

5. Керрол Льюїс. Аліса в Країні Чудес / Переклад з англійської Валентина Корнієнка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ae-lib.org.ua/texts/carroll__alices_adventures_in_wonderland__ua.htm

6. Керрол Льюїс. Аліса в Країні Чудес / Переклад з англійської Г. Бушиної. – Київ : Радянський письменник, 1960. – 245 с.

7. Baum L. Frank The Wonderful Wizard of Oz [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gutenberg.org/files/55/55-h/55-h.htm

8. Carroll Lewis. Alice in Wonderland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ebooks.adelaide.edu.au/c/carroll/lewis/alice/index.html

Цуп О.В.
Рівненський державний гуманітарний університет

ВІДОБРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ПРОТАГОНІСТА В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ДЖОНА ФАУЛЗА “КОЛЕКЦІОНЕР”

Анотація. Статтю присвячено дослідженню лінгвістики емоцій та англо-українському перекладу емотивної лексики на прикладі роману Джона Фаулза “Колекціонер”. Встановлено, що емотивність є не лише семантичною, а й прагматичною категорією. З’ясовано способи досягнення адекватності при перекладі емотивного змісту художнього тексту.

Ключові слова: емотивність, художній переклад, лінгвістика емоцій, емотивна проза, адекватність при перекладі.

Annotation. The article focuses on the study of linguistics of emotions and the English-Ukrainian translation of emotional vocabulary based on the novel “The Collector” by John Fowles. It has been established that emotivity is not only a semantic category but also a pragmatic one. The ways of achieving adequacy in the translation of the emotional content of literary text have been ascertained.

Key words: emotivity, literary translation, linguistics of emotions, emotive prose, translation adequacy.

Постановка проблеми. Упродовж останніх років особливу увагу лінгвістів привертали дослідження механізмів мовного вираження емоцій людини, мовної номінації та інтерпретації емоцій як об’єктивної сутності автора та реципієнта.

Особливо важливим є дослідження категорії емотивності з точки зору контрастивної лінгвістики. Як відомо, емотивність є інтерлінгвальною категорією, оскільки носії абсолютно усіх мов наділені здатністю відчувати різноманітні емоції. Це означає, що у кожній культурі існує своя традиція мовного вираження емоцій. У зв’язку з цим категорія емотивності стає

актуальним об'єктом дослідження у сфері перекладознавства. Досвід міжмовної комунікації показує, що аналогічні емоції та емоційно забарвлені комунікативні ситуації у різних мовах виражаються за допомогою різних лексичних, синтаксичних і стилістичних засобів, притаманних нормам певної мовної системи. Виходячи з цього, можна стверджувати, що питання адекватного відтворення емоцій при перекладі залишається не до кінця вивченим.

Ураховуючи сучасні проблеми перекладу художньої літератури, зокрема переклад творів сучасних англомовних письменників українською мовою, можна стверджувати, що існує необхідність визначення оптимальних способів перекладу, які би уможливлювали досягнення адекватності при відтворенні «проблемних» елементів оригіналу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лінгвістика емоцій є сферою наукових інтересів таких учених, як І.В. Арнольд, Е.С. Азнаурова, С.Б. Берлізон, Є.М. Галкіна-Федорук, М.Д. Городнікова, В.О. Мальцева, Н.М. Михайловська, В.І. Шаховський, А. Вежбицька та ін. Проте, науковці й досі розходяться у поглядах стосовно співвідношення категорії емотивності з категоріями експресивності, модальності та оцінності. Невизначеними залишаються компоненти лексичного значення слова, які формують емотивність мовної одиниці, а також структура емотивного компоненту та його статус у семантичній структурі мови і слова.

Мета розвідки – схарактеризувати мовні засоби вираження емоційного стану головних героїв в українському перекладі роману Джона Фаулза "Колекціонер".

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань:**

– висвітлити теоретичні й практичні аспекти лінгвістики емоцій;

– визначити особливості перекладу сучасної художньої прози;

– дослідити мовні засоби вираження емоційного стану головних героїв в українському перекладі роману Джона Фаулза «Колекціонер»;

– окреслити перспективи подальших досліджень емотивної лексики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Лінгвістика емоцій або емотіологія як окрема галузь науки сформувалася у XX ст. на основі психології та традиційного мовознавства. Предметом вивчення цієї галузі лінгвістики є взаємозв'язок емоцій та мови. Емотивність розглядається як категорія, яка включає усі засоби вираження емоцій, а у другому – з емотивності виключається лексика відображення емоцій.

Дослідження емотивного аспекту тексту можна вважати одними із найскладніших та найважливіших. Вчені-лінгвісти упродовж останніх 20 років розглядають проблему емотивності як першочергове завдання антропоцентричної лінгвістики. Низка спеціальних наукових робіт як вітчизняних, так й іноземних вчених, висвітлює питання про природу та специфіку текстової емотивності. Виявлення таких текстових елементів

емотивності, як емоційно-смислова домінанта, емотивні теми, суб'єктивні смисли та ін., уможливлює тлумачення емоційного характеру тексту. Іншими словами, здійснюється аналіз не емотивних одиниць мови, а більш поширених текстових елементів [1, с. 5].

Категорія емотивності є однією з найважливіших характеристик художньої літератури. Композицію сюжету літературного твору неможливо створити без мовного вираження емоцій персонажів. Як правило, автор ретельно обирає мовні засоби вираження емотивності для того, щоб повідомлення, закладене у той чи інший фрагмент тексту, викликало у нього певну емоційну реакцію, психологічний резонанс для того, щоб донести до читача його концептуальний, ідеологічний та естетичний задум. Однією з основних функцій емотивності художнього тексту є здійснення прагматичного впливу на читача, яка полягає у тому, що читач підсвідомо проживає події, які трапляються з літературними персонажами, і на основі викликаних цими подіями почуттів та емоцій робить відповідні висновки про прочитане.

Виокремлюють два типи емотивної лексики, які зумовлені різною функціональною природою цих слів: лексика емоцій – виконує номінативну функцію і спрямована на об'єктивацію емоцій у мові, тоді як емоційна лексика виконує експресивну та прагматичну функції і відповідає за вираження емоцій та емоційної оцінки. Лексика емоцій включає слова, предметно-логічне значення яких складають поняття про емоції, а емоційна лексика включає емоційно забарвлені слова, які створюють емотивний фон.

На сучасному етапі досліджень питання емотивних компонентів та емотивної структури тексту не можна назвати повністю вирішеним, хоча вже є певні результати, які можна застосовувати у процесі текстового аналізу та для встановлення структури тексту. Варто звернути особливу увагу на модель тлумачення назв емоцій, запроваджену А. Вежбицькою.

Дослідниця виокремлює емоції, пов'язані з «поганими речами,» до прикладу, *sadness*, *sorrow*, *grief*, *despair*; емоції, пов'язані з «хорошими речами», до прикладу, *joy, happiness*, *pleasure*, *delight*; емоції, пов'язані з людьми, які своїми поганими вчинками викликають негативну реакцію, до прикладу, *fury*, *anger*, *rage, wrath, madness*; емоції, пов'язані з роздумами про самого себе, з самооцінкою, до прикладу, *remorse, shame, guilt, humiliation, triumph, pride*; емоції, пов'язані зі ставленням до інших людей, до прикладу, *love, hatred*, *respect, pity, envy*. Ця модель розрахована на різні мови, і тлумачення здійснюється через універсальні семантичні примітиви – інтуїтивно зрозумілі поняття, які не потребують пояснення, і до яких неможливо дібрати конкретне визначення.

Варто додати, що емотивна лексика виконує декілька функцій у художньому тексті, основними з них є створення емотивного змісту та емотивної тональності тексту [2, с. 283]. Крім того, можна виокремити такі

функції емотивної лексики, як створення психологічного портрету персонажа; емоціональна інтерпретація світу, змальованого у художньому тексті та його оцінка [3, с. 76]. Зазначені вище функції уможливлюють визначення ролі емоційно-оцінних лексем у творенні художнього тексту. Крім того, особливості використання цих лексичних засобів формують уявлення про особистий стиль автора художнього твору, його світосприйняття та індивідуальну картину світу.

Структура образів персонажів відображає багатоманітні емотивні смисли, а в емоційній сфері кожного персонажа виокремлюється «емоційна домінанта», іншими словами, це переважання певного емоційного стану або властивості над іншими. Відомо, що автор літературного твору підбирає лексичні мовні засоби так, щоб викликати у читача певну емоцію, яка спрямує його на правильне сприйняття того чи іншого героя.

У романі "Колекціонер" мова головного персонажа Калібана пересічна і проста. Прості і складносурядні речення, полісиндетон, відсутність складних конструкцій, нечасте використання складнопідрядних речень – все це робить його мову нудною, примітивною і нецікавою, що нагадує потік думок. *What thought I would do was drive home and see if she was worse and if she was I'd drive her into the hospital and then I'd have to run away and leave the country or something*. Іноді, щоб висловити сильні емоції, і виділити деякі моменти, він вдається до інверсії: *Only once, before she came to be my guest, did I have the privilege to see her with it loose, and it took my breath away it was so beautiful, like a mermaid*. Український "Колекціонер" пропонує такий варіант перекладу: *Лише один раз до того, як вона стала моєю гостею, я мав щастя бачити цю косу розпущеною – мені просто подих перехопило, така вона була прекрасна, неначе русалка* (додавання, інверсія). Повтори надають великої ваги в передачі значної інформації, пов'язаної з емоційністю і експресивністю, крім того вони використовуються для зв'язку речень. Однак, такі постійні повтори в мові Калібана, як: *and all, and soon, all that, etcetera* можна назвати словами-"бур'янами", семантичне навантаження в них відсутній. Можна зробити висновок про те, що це мова людини неосвіченої, яка володіє малим словниковим запасом. Недостатність словникового запасу виражається в тому, що Калібан використовує одні й ті ж слова і фрази, описуючи позитивні і негативні емоції, які не видозмінюючи їх, наприклад, прикметники *good, bad, funny, nasty, right, wrong*.

Експресивна і емоційна функції висловлювань іншого головного персонажа Міранди виражаються за рахунок використання великої кількості повторів: *Endless endless time. I knitted, knitted, knitted. Useless, useless. And there's escape, escape, escape. I get more and more frightened. I must, must, must escape. He stared bitterly, bitterly.* За рахунок цього створюється психологічний портрет персонажа, емоціональна інтерпретація світу, змальованого у художньому тексті та його оцінка.

Переклад художнього тексту є досить складним, оскільки у художній літературі дуже широко застосовуються засоби увиразнення мови. Перекладач повинен не просто розпізнати їх, а й правильно сприйняти та зрозуміти, з якою метою їх використав автор. Насамперед мовне вираження емоцій може викликати труднощі в процесі перекладу, тому що для емоційно насиченого повідомлення характерні імпліцитні форми, наприклад, двозначність, натяк, вилучення тощо. Як правило, такі імпліцитні форми відтворюються у контексті за допомогою ретельно обраних автором лексичних та синтаксичних засобів, які у більшості випадків неможливо дослівно відтворити в іншій мовній системі. Крім того, емотивний зміст художнього тексту, як правило, виражається за допомогою таких складних мовних символів, як фразеологічні одиниці, розгорнуті метафори. Перед перекладачем стоїть завдання не просто донести до реципієнта певну інформацію, а й викликати у нього емоції, тотожні тим, які викликає оригінал. Переклад художньої літератури неможливо здійснювати дослівно, адже у такому випадку перекладач ризикує втратити емоційність та експресивність тексту. Дослівний переклад не може відобразити глибину художнього твору, а часом навіть спотворює його зміст.

Висновки і перспективи дослідження. Отже, емотивність доцільно розглядати не лише як семантичну, а і як прагматичну категорію. З одного боку, вона пов’язана з емоційним самовираженням мовця, а з іншого – зі здійсненням впливу на реципієнта, тобто реалізацією конкретних стратегій для досягнення певної комунікативної мети. Для досягнення адекватності при перекладі емотивного змісту художнього тексту перекладачеві необхідно виявляти своє індивідуальне творче бачення та обирати у системі мови перекладу ті емотивні мовні засоби, які сприяють повноцінному відтворенню змісту, комунікативної інтенції та стилістичного забарвлення першотвору.

Список використаних джерел

1. Адамчук Т.В. Тематизация эмоций в тексте : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Т.В. Адамчук. – Пятигорск, 1996. – 15 с.

2. Бабенко Л.Г. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика / Л.Г. Бабенко, Ю.В. Казарин ; [учебн.]. – М. : Флинта : Наука, 2003. – 496 с.

3. Болотов В.И. Эмоциональность текста в аспектах языковой и неязыковой вариативности. Основы эмотивной стилистики текста / В.И. Болотов. – Ташкент : Фан, 1981. – 116 с.

4. Воробьева О.П. Эмотивность художественного текста и читательская рефлексия / О.П. Воробьева // Язык и эмоции : сб. науч. трудов. – Волгоград : Перемена, 1995. – С. 240–246.

5. Фаулз Д. Колекціонер / Джон Фаулз. – Київ : Клуб сімейного дозвілля, 2015. – 304 с.

6. Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В.И. Шаховский. – М. : ЛКИ, 2008. – 208 с.

7. Fowles J. The Collector [Електронний ресурс] / John Fowles // Vintage. – 1998. – Режим доступу до ресурсу : con_faulz_kolleksiyachi-eng.pdf.

Черемісін М.В.
Рівненський державний гуманітарний університет

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОРИ ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ У РОМАНІ Д. БРАУНА “КОД ДА ВІНЧІ”

Стаття присвячена дослідженню стилістичних особливостей метафори та її перекладу у романі Дена Брауна “Код да Вінчі” в літературному контексті доби постмодернізму. Дослідження метафори у різних видах дискурсу є досить актуальними в останні десятиліття. Тропи розглядаються як механізм творчого мислення, інструмент мислення і пізнання, підкреслюється роль тропів у культурній революції. Разом з тим проблема семантичної класифікації тропів залишається певною мірою відкритою.

Ключові слова: роман, постмодернізм, детектив, метафора, стилістика.

The article is devoted to studying the stylistic features of the metaphor translation in Dan Brown’s novel “The Da Vinci Code” in the literary context of the postmodernism era. Tropes are considered as a mechanism of creative thinking, an instrument of thinking and cognition, emphasizing the role of tropes in the cultural revolution. At the same time, the problem of the semantic classification of tropes remains somewhat open.

Keywords: novel, postmodernism, detective, metaphor, stylistics.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку лінгвістичної науки супроводжується постійним поглибленням наших знань про навколишній світ та про людину, характеризується інтеграцією наук. Цей процес ставить перед науковцями нові завдання. У великій кількості сучасних досліджень увага зосереджується на процесах, пов’язаних з реалізацією мовних знаків у мовленнєвому акті, на психологічних аспектах формування висловлювання та тексту. У зв’язку з цим з’являються нові підходи до таких, здавалося б, давно вивчених та описаних явищ, як тропи, а зокрема, метафори. Англійська література, зокрема, твір “Код да Вінчі”, є чудовим джерелом для дослідження цього стилістичного прийому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням творчості Дена Брауна займались вітчизняні та зарубіжні науковці : Н. Купина, Т. Гундорова, Дж. Кавелті, Г. Тейлор, А. Горбунова [10] та інші.

Завдання статті. Основними завданнями статті є:

- розглянути особливості метафори як стилістичного прийому;
- розглянути класифікацію метафор;
- проаналізувати функції метафори у романі Д. Брауна “Код Да Вінчі”.

Особливості метафори як стилістичного прийому

Вивченням поняття метафори займалися і займаються багато вітчизняних і зарубіжних лінгвістів. Але до теперішнього часу в лінгвістичному розумінні метафори між вченими існують розбіжності. Зусиллями сучасних лінгвістів, зокрема Є. Т. Черкасової, Б. А. Серебрєннікова, О. С. Кубрякової, були визначені лінгвістичні поняття і процеси, що обумовлюють виникнення і функціонування метафори у мові. До них відносяться: основне значення слова, загальний семантичний елемент, що є результатом освіти семантичної двоплановості метафоричного значення; лексико-семантичні зв’язки слів.

Перераховані положення стали вже традиційними, класичними в теорії метафори, наприклад: твердження про семантичну двоплановість метафор, про загальність для основного і переносного значень смислових компонентів [3].

Отже, слідом за А. П. Чудіновим метафора характеризується як основна ментальна операція, яка об’єднує дві понятійні сфери і створює можливість використовувати потенції структурування сфери-джерела за допомогою нової сфери.

Метафора – вид тропа, перенесення властивостей або ознак одного предмета на інший за принципом схожості. Подібними можуть бути колір, форма, характер руху, будь-які індивідуальні властивості предметів. При метафоричному перенесенні змінюється предмет, але саме уявлення чи поняття, раніше закріплене за іншим предметом, не змінюється цілком. Будь-якої ознака первісного подання або поняття обов’язково залишається [4].

Функції метафори у романі Д. Брауна “Код Да Вінчі”

Згідно класифікації метафор за ступенем подібності, у романі Дена Брауна “Код Да Вінчі” [8] можна виділити наступні види метафор, побудованих на:

1) заміщенні живого живим;

Наприклад: *Fache, a real caged lion, was walking from one corner of the room to the other*.

2) заміщенні неживого неживим;

Наприклад: *His own blood was ink. His bed was soft like a cloud*.

3) заміщенні неживого живим (даний тип метафори називається персоніфікацією);

Наприклад: *The gun roared. Kill the light*!

Також, у романі метафора виступає у наступних функціях:

1) як найменування деяких предметів, які не мають власної назви Наприклад: *The instinct of the Bull. The eager sea of eager students*.

2) підсилення значення сказаного

Наприклад: *His speech was a kind of cheap magic trick*

3) засобу для досягнення естетичного враження

Наприклад: *dead aim*

Особливо поширеними функціями метафор у творі є наступні функції:

Номінативна. Наприклад: *Ghost-pole skin*

Інформативна. Наприклад: *Playful allusions were those which he used in his conversations.*

Жанроутворююча. Наприклад: *I am a lamb of God. In the face of thee death. The priest could be hanged twice. He felt a comforting aura of his presence. An unbroken chain of religious knowledge*.

Емоційно-оцінювальна. Наприклад: *Feeling a shiver of anticipation*.

За стилістичним забарвленням метафори у творі можна класифікувати наступним чином :

1) Стерті метафори, які втратили свою образність. Наприклад: *the day passed by, the thoughts crossed in the mind*;

2) Образні загальномовні метафори. Наприклад: *warm atmosphere, ghostly figure, the winds of change are in the air*.

3) Образні індивідуально-авторські метафори. Наприклад: *A firestorm of hostility*.

Особливої уваги заслуговує релігійне забарвлення метафори у творі, так як сам роман базується на темі релігійних пошуків та дебатах.

Тож, можна зробити висновок, що метафори, використані Деном Брауном у романі не лише конкретизують уявлення про предмет, а й виражають відповідне емоційне ставлення до нього мовця. Завдяки цим тропам посилюється естетичний аспект мови, оскільки з їх допомогою, «як за допомогою різних відтінків кольорів, мова твору доповнюється чуттєво-інтуїтивним описом світу та життя».

Наприклад: *Jesus Christ was a historical figure of staggering influence, perhaps the most enigmatic and inspirational leader the world has ever seen.*

Jesus as a married man makes infinitely more sense than our standard biblical view of Jesus as a bachelor. Every faith in the world is based on fabrication.

Особливої уваги у романі заслуговує концептуальна метафора, що формує і виражає нове поняття, тобто метафора, яка безпосередньо бере участь в розумовій діяльності людини; в концептуальній метафорі тексту присутні образний і емоційний компоненти. Концептуальна метафора не тільки відтворює фрагменти суспільного досвіду даної культурної спільності – вона значною мірою формує цей досвід.

Наприклад: *Religion is the propaganda for the soul*.

Слід підкреслити, що основна властивість метафори полягає в тому, що вона двопланова, застосована до двох або декількох об'єктів одночасно, в результаті чого властивості того, про кого / що йде мова, проглядаються через властивості того, чиїм ім'ям це позначено. Зіткнення нетотожних смислових спектрів породжує якісно нову інформацію, що розкриває невідомі раніше сторони змісту понять, включених до структури метафори. У цьому постійному перенесенні понять з однієї сфери в іншу не тільки проявляється гнучкість людського розуму – це необхідно для самого осягнення дійсності. Метафора є універсальним знаряддям мислення та пізнання світу.

Висновки. Метафора виконує в мові достатню кількість різноманітних функцій і досить широко використовується в мові. Метафора, як мовне явище, являє собою основну ментальну операцію, яка об'єднує дві понятійні сфери і створює можливість використовувати потенції структурування сфери-джерела за допомогою нової сфери.

Найбільш важливим для дослідження організації художнього тексту є концептуальна метафора – це метафора, що формує і виражає нове поняття, тобто метафора, яка безпосередньо бере участь в розумовій діяльності людини; в концептуальній метафорі можуть бути присутні образний і емоційний компоненти; в силу цього концептуальна метафора може функціонувати в художньому мовленні; формування концепту в художньому мовленні опосередковано емоційним ставленням з боку мовця.

У ході нашого дослідження було виявлено різні види метафор, вони побудовані на: заміщенні живого живим; заміщенні неживого неживим; персоніфікації. У романі метафора виступає в якості: найменування деяких предметів, які не мають власної назви; підсилення значення сказаного; засобу для досягнення естетичного враження. Особливо поширеними функціями метафор у творі є наступні функції: номінативна, інформативна, жанроутворююча, емоційно-оцінювальна.

Таким чином, було з'ясовано, що метафора становить величезний інтерес для вивчення, оскільки до теперішнього часу немає однозначного визначення даного явища. Тим самим існують різні суперечки про природу, зміст і вживання метафори.

Перспективи подальших розвідок полягають у дослідженні стилістичних особливостей інших тропів та їх переклад у романі Дена Брауна "Код Да Вінчі" [8].

Список використаних джерел

1. Амирян Т.Н. Конспирологический детектив как жанр постмодернистской литературы: Д. Браун, А. Ревазов, Ю. Кристева [Текст] : автореф. канд. филол. наук : 10.01.03 / НАН России. – М., 2012. – 25 с.

2. Амирян Т.Н. Роман Д. Брауна «Код да Винчи» как опыт популярного конспирологического детектива [Текст] / Т.Н. Амирян // Литература XX века: итоги и перспективы изучения. – М., 2009. – С. 314-325.

3. Балод А. Роман – андрогин. [Електронний ресурс]: Журнал "Самиздат".-Режим доступу до ресурсу: http://www.netslova.ru/balod/ra.html.

4. Бахтин М.М. Эпос и роман (О методологии исследования романа) / М. Бахтин // Вопросы исследования литературы и эстетики. – М.: Художественная литература, 1975. – С. 447-483.

5. Бесараб О.В. Роль і значення релегійної тематики в романах Дена Брауна "Янголи і демони" й "Код да Вінчі" / О.В. Бессараб // Вестник СевГТУ. – Серія: Філологія, 2008.-Вип.54. – С. 3-5.

6. Браун Д. Втрачений символ / Д. Браун; [пер. з англ. В.Горбатька]. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011. – 608 с.

7. Браун Д. Інферно / Д. Браун; [пер. з англ. В.Горбатька]. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. – 512 с.

8. Браун Д. Код да Вінчі / Д. Браун; [пер. з англ. А. Кам'янець]. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. – 478 с.

9. Браун Д. Янголи і демони / Д. Браун; [пер. з англ. А. Кам'янець]. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011. – 541 с.

10. Горбунова А.М. Особенности языка и стиля Дэна Брауна в аспекте перевода : дис. канд. филол. наук / А.М. Горбунова [Текст] : автореф. канд. филол. наук : 10.02.20 / НАН России. – М., 2010. – 18 с.

УДК 811.111

Яковець О.В.
Національний транспортний університет, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ІНОЗЕМНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ В АНГЛОМОВНИХ ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТАХ

Анотація. Аналізуючи процес запозичення в англійській мові, важливим аспектом є дослідження іншомовної лексики в фахових терміносистемах англійської мови. Термінологія – найбільш сприятлива до зовнішнього впливу, оскільки науково-технічний прогрес з кожним днем охоплює все нові сфери життя, сприяючи подальшому розвитку вже існуючих галузей науки і техніки та появі нових технічних термінів та терміносистем в цілому. Технічна терміносистема англійської мови містить велику кількість іншомовних термінів в галузі транспорту, комп'ютерних технологій, природничих наук тощо, що складають одну з основних проблем під час перекладу науково-технічної літератури. Тож, головним завданням даної статті є аналіз основних способів перекладу запозиченої термінології в англійських технічних текстах.

Ключові слова: запозичення, терміносистема, науково-технічна термінологія, іншомовна лексика, технічні тексти.

Annotation. The research of foreign lexical units in English professional term systems is an important aspect of analyzing the borrowings in English. Terminology is the most susceptible to external influence, as scientific and technological progress is covering the new spheres of life day by day, contributing to the further development of existing branches of science and technology and the emergence of new technical terms and terminology as such. The English technical term system contains a large number of foreign terms in the field of transport, information technology, natural sciences, etc., which constitute one of the main issues of the scientific and technical literature translation. Therefore, the main purpose of this article is to analyze the main ways of the borrowed terminology translation in English technical texts.

Key words: borrowing, term system, scientific and technical terminology, foreign lexical units, technical texts.

Процес запозичення слів з іноземних мов завжди був і залишається одним з найбільш продуктивних способів збагачення багатьох мов світу [2]. Англійська мова не є винятком, адже словниковий склад англійської мови формувався в значній мірі за рахунок запозичень з інших мов.

Найчастіше потреба в найменуванні предметів і понять виникає в різних галузях науки і техніки, що не можуть розвиватися лише в окремо взятій країні, або на окремому континенті. Тому серед науково-технічної термінології особливий інтерес представляють саме іноземні терміни, що потребують більш глибокого вивчення та аналізу.

Проблема запозичень не є новою у мовознавстві. Саме тому, низка сучасних перекладознавчих досліджень спрямована на здійснення опису різних аспектів перекладознавства, зокрема проблеми способів відтворення запозичених термінологічних одиниць. Основна увага лінгвістів спрямована на переклад англійських фахових текстів, термінів, розкриття та передачу засобами української мови іншомовних реалій, особливості їх перекладу у текстах науково-технічної літератури. Специфіку запозичених термінологічних одиниць англійської терміносистеми та способи їх перекладу на українську мову досліджували такі вчені-лінгвісти: Л. Азарова, О. Ахманова, Н. Безгода, М. А. Брейтер, У. Вайнрайх, В. Виноградова, Г. Вознюк, В. Даниленко, В. Дубічинський, А. Загородній, Н. Захарчук, М. Зубков, Т. Кияк, А. Костюк, В. Лейчик, Д. С. Лотте, В. Моргунюк, Л. Полюга, С. Хоменко та ін.

Слід зауважити, що переклад запозичень можна здійснювати, використовуючи всі відомі прийоми. Але слід пам’ятати, що не всі вони можуть бути застосовані в різних випадках. Все залежить від необхідності передачі точності чи експресивності в різних сферах. Так, у перекладі запозиченої

термінології основний акцент робиться на забезпеченні максимальної точності, лаконічності та адекватності [3, с. 26].

Для визначення основних способів перекладу іншомовних технічних термінів на українську мову, було проведено аналіз на основі 205 технічних термінів, відібраних з англомовних технічних журналів (“Journal of Mechanical Engineering Research”, “International Journal of Computer Engineering Research” etc.). В ході дослідження, було визначено 7 найпоширеніших способів перекладу технічних термінів: еквівалентний переклад, транслітерація, транскрибування, адаптоване транскодування, калькування, опис, конкретизація.

Слід зазначити, що найбільше термінологічних одиниць було перекладено за допомогою вже існуючих відповідників в українській мові, тобто використовуючи еквівалентний переклад. Даний спосіб перекладу було застосовано до 94-х технічних термінів, що складає 46% від загальної кількості. Наприклад: *application* (Middle French *applicacio(u)n*)) – *прикладна програма; target* (Middle French *targuete)* – *приймач; magnitude* (Latin *magnitūdō)* – *модуль* [6]; *density* (Latin *dēnsitās)* – *інтенсивність; slot* (Middle French *esclot)* – *жолоб* [5].

На другому місці по кількості термінів, перекладених даним способом, а саме 29 термінологічних одиниць або 14%, знаходиться спосіб адаптованого транскодування, що являє собою процес “доточування” іншомовних лексем у мові перекладу. Наприклад: *graphic* (Greek *graphikós)* – *графіка; detail* (French *detail*) – *деталь* [6]; *trajectory* (Medieval Latin *trājectōrius)* – *траєкторія; identification* (Medieval Latin *identificāre)* – *ідентифікація; erosion* (Latin *erosion)* – *ерозія; filter* (Medieval Latin *filtrum*) – *фільтр* [4].

На третьому місці знаходиться описовий спосіб. Адже в зв’язку з бурхливим розвитком науки і техніки, не всі терміни встигають закріплюватися в мові й потребують більш детального пояснення. Суть цього способу полягає в заміні лексичної одиниці мови оригіналу словом або словосполученням, яке передає його значення. За допомогою описового способу було перекладено 27 технічних термінів або 13%: *hydraulic* (Greek *hydraulikós*) – *той, що твердіє у воді*; *diagnosis* (Greek *diagnosis*) – *визначення причин несправностей*; *flux* (Latin *fluxus)* – *флюс для зварювання; completion* (Late Latin *complētiōn*) – *експлуатаційне обладнання свердловини*; *saturation* (Late Latin *saturātiōn*) – *вміст граничних вуглеводнів* [4].

Під час аналізу технічної термінології, однакова кількість термінів (по 18 одиниць, що складає 9%) була перекладена способами транслітерації та конкретизації.

Транслітерація – це передача літер алфавіту однієї мови літерами або сукупністю літер алфавіту іншої мови, тобто літерна імітація форми вихідного слова [1, с. 44]. Шляхом транслітерації перекладаємо такі терміни іншомовного

походження: *vector* (*Latin*) – *вектор*; *robot* (Czech *robota*) – *робот*; *helicopter* (French *hélicoptère)* – *гелікоптер* [6]; *fluid* (Latin *fluidus)* – *флюїд; injector* (Latin *injectus)* – *інжектор; aquifer* (French *aquifer)* – *аквіфер* [4].

Конкретизація – процес, при якому одиниця більш широкого конкретологічного змісту передається в мові перекладу одиницею конкретного змісту. В українській мові необхідно робити заміну слова чи словосполучення, що мають більш широкий спектр значень, еквівалентом, який конкретизує значення згідно контексту або стилістичних вимог [1, с. 45]. Наприклад: *gas* (Greek *chaos)* – *нафтогазоводопроявлення; penetration* (Late Latin *penetration)* – *розтин пласту; segment* (Latin *segmentum*) – *сегмент трубопроводу*; *characteristic* (Greek *charaktēristikós)* – *характерна властивість; check* (Arabic *shāh*) – *програмний контроль; connection* (Middle French *connexioun*) – *канал зв'язку* [4].

Рідше використовується спосіб калькування. Суть способу перекладу термінів калькування полягає в передачі не звукового, а комбінаторного складу слова [1, с. 45]. Всього 12 термінів або 6% було перекладено даним способом. Також, варто зауважити, що окрім односкладних термінів-запозичень, в технічних текстах було знайдено значну кількість сталих термінів-словосполучень, які були сформовані вже в англійській мові з запозичених раніше компонентів. Такі термінологічні сполучення також зачасту перекладаються за допомогою калькування. Наприклад: *modification algorithm* (Latin *modification* + Greek *arithmós)* – *алгоритм модифікації; scenario fragment (*Latin *fragmentum* + Latin *scēnārium)* – *фрагмент сценарію; production line* (Latin *production* + Old French *ligne)* – *лінія виробництва; database (*Latin *basis* + *datum*) – *база даних*; *model static analysis* (Italian *modello* + Greek *statikós* + Latin *analysis*) – *статичний аналіз моделі* [6].

Нарешті, найменш продуктивним способом перекладу виявилося транскрибування – пофонемне відтворення лексичної одиниці за допомогою фонем мови перекладу, тобто фонетична імітація вихідного слова [1, с. 44]. Лише 7 термінологічних одиниць або 3% було перекладено даним способом: *file* (Latin *fīlāre*) – *файл*; *display* (Old French *despleier)* – *дісплей; site* (Latin *situs)* – *сайт; block* (Middle Dutch *blok)* – *блок* [6].

Окрім того, варто зазначити, що під час перекладу іншомовних технічних термінів часто був можливий вибір з кількох варіантів перекладу, наприклад:

– вибір між транскодуванням і українським відповідником (*aquifer – аквіфер / водоносний колектор, deviation – девіація / відхилення, dielectric – діалектрик / непровідник, geometry – геометрія / рельєф*);

– вибір між транскодуванням і описовим перекладом (*buffer – буфер / тимчасове сховище інформації, conjugate – кон'югата / сполучена величина, constant – константа / постійна величина*);

– вибір між калькуванням та описовим перекладом (*collinear – колінеарний/ що лежать на одній прямій (точки), conductive – кондуктивний / матеріал, що проводить струм, coplanar – компланарний / розташований в одній площині*).

Отже, результати проведеного лінгвістичного аналізу дозволяють зробити висновок, що основна складність перекладу запозичених термінологічних одиниць полягає в розкритті та передачі основного змісту поняття, зберігаючи при цьому максимальну точність та лаконічність. Саме тому, при передачі іншомовних технічних термінів на українську мову найчастіше застосовується еквівалентний переклад.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у продовженні вивчення специфіки перекладу запозичень технічної сфери в англійській мові та функціонування іноземної термінології в системі сучасної англійської мови.

Список використаних джерел

1. Білозерська Л. П. Термінологія та переклад: навч. посіб. / Л. П. Білозерська, Н. В. Возненко, С. В. Радецька. – Вінниця: Нова кн., 2010. – 232 с.

2. Нелюбин Л. Л. Лингвистика современного английского языка / Нелюбин Л. Л. – Москва, 1990. – 110 с.

3. Хоменко С. А. Основи теорії і практики перекладу науково-технічної літератури з англійської мови на російську / С. А. Хоменко, О. Є. Цвєткова, І. М. Басовец. – Мн. : БНТУ, 2004. – 204 с

4. Abadjieva E. Synthesis of hyperboloid gear drives: Controlling of the singularity on the active tooth surfaces / E. Abadjieva, V. Abadjiev // Journal of Mechanical Engineering Research. – 2017. – С. 25–33.

5. Chammout O. Downhole flow controllers in mitigating challenges of long reach horizontal wells: A practical outlook with case studies / O. Chammout, B. Ghosh, M. Alklih. // Journal of Petroleum and Gas Engineering. – 2017. – №8. – С. 97–110.

6. Shahid H. Real-time operating system (RTOS) with application to play models / H. Shahid, W. Alhalabi, J. Reif. // International Journal of Computer Engineering Research. – 2014. – №195. – С. 8-16.

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Бурлака І.С.
Харківській національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ВПЛИВ АНГЛІЙСЬКОГО ГОТИЧНОГО РОМАНУ НА ТВОРЧІСТЬ АЙРІС МЕРДОК ТА ДЖОНА ФАУЛЗА

Анотація. У статті розглядається вплив англійського готичного роману на прозу А. Мердок. Також розглядається вплив готичного роману на творчість Дж. Фаулза. Висвітлюються особливості авторської рецепції цього жанру.

Ключові слова: готика, канони роману, англійський готичний роман, переосмислення, готичний стиль.

Annotation. The article studies the influence of the English Gothic novel on the prose of Iris Murdoch. The influence of the Gothic novel on the work of J. Fowles is also considered. The features of the author's reception of this genre are highlighted.

Key words: Gothic, canons of the novel, English Gothic novel, interpretation, Gothic style.

Література жахливого давно і міцно завоювала позиції в рейтингу читацької уваги. Від страшних казок і легенд, від античних трагедій і середньовічних описів пристрастей Христових і спокус святих мучеників мистецтво прийшло до створення окремого жанру, мета якого викликати переляк у читача, занурити його в атмосферу безпорадності, самотності [2, с. 156]. Протягом більш ніж двохсотрічної історії свого існування готичний роман пережив чимало перетворень та метаморфоз. Характерні риси готичного роману можна виявити в самих різних за жанром літературних творах. Готика легко і невимушено пристосовується до змін культурних парадигм та зберігає за собою сукупність певних штампів, і тому залишається джерелом натхнення для багатьох поколінь письменників. Таким чином, життєздатність готичного роману неминуче живить інтерес дослідників щодо цього феномена [3, с. 24]. Актуальність теми нашого дослідження ґрунтується на значному інтересі до творчості Айріс Мердок і Джона Фаулза, про що, в свою чергу, свідчать численні видання їхніх романів, щоденників і есе з одного боку і потік наукових робіт, які аналізують їх творчість з іншого. Однак нашим завданням є виявлення в їхніх творах співвідношення аспектів культури постмодернізму з готичним романом XVIII-XIX ст. У той час, як вплив готичної літератури на класичний роман (Діккенс, Стівенсон, Уайльд) було доведено, діалог

постмодерністської англійської літератури з цією традицією до кінця не вивчений. Є чимало робіт, де зачіпається тема готичних мотивів у творчості Айріс Мердок, вказується на наявність елементів цього жанру і в творчості Джона Фаулза. Але дослідники, які вказали на наявність готичних елементів, не приділяли належної уваги аналізу особливостей їх використання та причин звернення цих авторів до готики [3, с. 107]. Метою цього дослідження є багатоаспектний аналіз впливу готичних традицій на прозу Айріс Мердок і Джона Фаулза, що дозволяє охарактеризувати творчий метод кожного з письменників в новому ракурсі. У роботі використані кілька методів дослідження: історико-культурний підхід, метод порівняльного вивчення літератури,елементи структурного аналізу.

Вже на початку свого існування — на межі XVIII -XIX століть, не маючи класифікацій і жанрових канонів, готичний роман стає колискою відразу для декількох перспективних жанрів: фантастичного (в тому числі, науково-фантастичного), детективного і психологічного романів. Пояснення цьому явищу полягає в тому, що готичний роман спочатку був свого роду губкою, відкритою системою, яка увібрала риси середньовічного лицарського роману, просвітницького виховного роману, сентиментальної прози і барочного театру. Важливо і те, що "готика" була не тільки реакцією на Просвітництво, але і дружелюбно уживалась з ним та водночас закладала грунт для романтизму, що зароджувався у цей час. Інтерес до готичного роману з появи найперших зразків жанру був величезним. Цими книгами зачитувались всі верстви населення і існували навіть спеціальні публічні бібліотеки готичних романів [3, с.57]. Але як ми вже відзначали вище, форма готичного роману виявляється надзвичайно пластичною і знаходить своїх шанувальників серед письменників найрізноманітніших літературних епох. XX століття у цьому сенсі не виняток. В англійській післявоєнній літературі традиції готичного роману живлять твори таких письменників як Айріс Мердок, Антонія Байятт, Джон Фаулз, Ч.П.Сноу, Пітер Акройд, Мервін Пік, Анжела Картер, Мартін Еміс, Емма Теннат і інші . Після Другої світової війни предметом жахливого стають техногенні катастрофи, роботизація, комп`ютерізація, які породжені як страхом за фізичний стан, так і побоюванням втрати власної ідентичності. У другій половині XX століття естетика жахливого була використана високою літературою, що в свою чергу передбачає наявність у письменника почуття міри. У зображенні жахливого автор уникає натуралістичних деталей, використовуючи натяк. Автори вважають, що ухильність і нечіткість лише загострюють читацький інтерес. При цьому жахливе стає не основним прийомом, а засібом звернення до філософських проблем сенсу життя, зіткненням зла і добра в сучасному технократичному суспільстві. Елементи готики контамінуються з побутописанням і пародіюються таким чином, що готика стає частиною антуражу жахливого [4, с. 154].

У статті ми досліджуємо використання прийомів готичного роману в творчості двох відомих британських романістів : Айріс Мердок (1919-1999) та Джона Фаулза (1926-2005), у творах яких найбільш яскраво висвітлюється інтерес до національної літературної, в тому числі, готичної традиції. Мердок і Фаулз вирішують проблеми філософського характеру за допомогою прийомів готичного роману, виводячи в центр оповідання фігуру демонічного лиходія, що дозволяє створити атмосферу страху і психологічної напруги. Ця синкретичність в поєднанні "класичних" прийомів для реалізації сучасних художніх завдань багато в чому пояснює труднощі, з яким стикаються дослідники їхньої творчості, намагаючись визначити приналежність цих авторів до будь-якої літературної школі. Письменники не є строгими прихильниками традиції англійського реалістичного роману. Тим не менш, вони, не підходять під рамки визначення екзистенціальної і постмодерністської літератури. Особливість феномена Мердок і Фаулза в тому, що при наявності зовнішньої атрибутики реалізма в їх творах (середа, характери, предмети), обидва романіста постійно пародіюють канонічні жанрові моделі. Вони вступають в багаторівневу гру з читачем і використовують постмодерністський інструментарій для створення своїх текстів. У 50-60-ті роки XX століття Айріс Мердок і Джон Фаулз заклали основи ретроспективної гри. Завдання читача, який знайомиться з роботами авторів — створювати текст, грати в текст, тобто, бути активним співучасником автора в побудові ігрових конструкцій. Традиція в широкому сенсі і традиція готичного роману, зокрема, є органічною складовою творчості Айріс Мердок і Джона Фаулза і одночасно — предметом іронічного цитування. Численні елементи готики як жанру масової літератури активно вплетені в оповідну тканину філософських романів Мердок і Фаулза, побудованих за принципом інтелектуальних завдань, які не мають рішення. Айріс Мердок і Джон Фаулз не вміщуються в рамки постмодерну, і найчастіше їх творчість розглядається як продовження реалістичної традиції в дусі Діккенса і Голсуорсі [5, с.105]. Однак подібне узагальнення спрощує художню манеру кожного з письменників. Найбільш близькою до суті є спроба охарактеризувати письменницьку техніку Мердок і Фаулза як "помірний постмодернізм" [5, с. 411]. Якщо розглядати творчість Джона Фаулза і Айріс Мердок в рамках діалогу з традицією готичного роману, можна виявити ряд нових рис поетики письменників. Ігрове використання готичних штампів, з одного боку, і включення фабульних і образних елементів для створення основи філософських експериментів, з іншого, забезпечує трансформацію жанру із збагаченням його художньої техніки і створенням нових форм взаємодії з читачем. Але тим не менше досвід самопізнання особистості в романах цих письменників виявляється сильнішим за гральні конструкції. Реальність подій, що описуються, є головним аспектом постмодерністського тексту. І в цьому проявляється своєрідність британської літератури другої

половини XX століття. Поєднання жанрових рис "інтелектуальної" прози з прийомами "масової" літератури (однієї з різновидів якої і є готика) дозволяє Мердок і Фаулзу створити глибоку емоційно-психологічну напругу і досліджувати приховані інстинкти, протиприродні пристрасті, підсвідомі почуття людей, що живуть в епоху значущих політичних і соціальних змін. Пародіювання "готичної" моделі роману не є самоціллю, але стає природним результатом ігрового підходу до літературної спадщини попередніх епох. Мердок і Фаулз вибудовують свої тексти. Творчість письменників є варіантом помірного постмодернізму, так як за своїм світоглядом автори тяжіють до класичної традиції, але при цьому поетика творів відрізняється використанням прийомів постмодерністської естетики як ігровий простір, де об'єктом гри стає діалог з іншими текстами, а суб'єктом гри — читач, запрошений до співтворчості [1, с. 242].

Читач, який потрапляє в лабіринт романів Мердок і Фаулза, завжди проходить перевірку "якості прочитання" і повинен відмовитися від спроб однозначних трактувань, тому що постмодерністський текст не сприймає ніякої однозначності [1, с. 244]. Наявність інтертекстуального діалогу з попередньою готичною традицією XVIII-XIX ст. в творах Айріс Мердок і Джона Фаулза дозволяє стверджувати, що готичний роман є одним з домінуючих включень в метатекст постмодерністського роману. Виявлення в романах Фаулза і Мердок алюзивних шарів і інтертекстуальних включень "готичної" прози дозволяє більш повно і глибоко проаналізувати багаторівневий простір їх творів та знайти нові художні та філософські смисли [3, с. 244]. Формальні прийоми готичної прози дозволяють акцентувати особливості психології людей в екстремальних ситуаціях, досліджувати суть самої природи страху, який супроводжує процес самопізнання особистості, проаналізувати суть влади і психологічного насильства як засобу пізнання волі і одночасно загрози їй. Мотиви страху, втечі й переслідування, усвідомлення свободи і її позбавлення — ключові для готики та органічно вплітаються в художню тканину романів Мердок і Фаулза. Ці прийоми дозволяють акцентувати ірраціональність почуттів і вчинків, суперечливість людських відносин, неоднозначність категорій "добро" і "зло", дисонанс між зовнішнім і внутрішнім. На класичній стадії свого існування готичний жанр розробляє ряд тем і проблем, концептуально близьких художнім і філософським ідеологам XX століття [5, p. 243]. Однак, арсенал художніх інструментів у письменників другої половини XX століття з опорою на праці З. Фрейда і К.Г. Юнга є незрівнянно багатшим і різноманітнішим. Таким чином, їх твори займають особливе місце в літературному процесі XX століття, як роботи, що відобразили зв'язок між традиціями англійського реалізму та готичним романом але одночасно з новими філософськими, естетичними і художніми дискусіями [4, с. 302].

Було доведено, що актуальність готики в післявоєнній англійській літературі має дві основні причини. Перша — акцент "готичної" літератури на дослідженнях потаємних глибин свідомості і підсвідомості людини і виявленні ірраціональності почуттів. Адже занурення в ірраціональне в духовному житті людини дає можливість зняти відчуження і на якийсь час стати цілісною особистістю. Крім того, ірраціональність створює видимість незалежності "я" від матеріальної оболонки, обумовленої суспільством [3, с. 211]. Звертаючись до готичної форми, письменники досліджують екзистенційні питання: пошук людиною власного "я", подолання страху перед сьогоденням і майбутнім, досвід дорослішання крізь моральні потрясіння [1, с.128].

Список використаних джерел:

1. Аминева Е. С Традиция викторианской литературы в творчестве Джона Фаулза : дисс. кандидата филол. наук : 10.01.03 / Аминева Елена Сергеевна. — Б., 2011. — 242 с.

2. Глушкова М.Н. Трансформация жанра готического романа в современной британской прозе / Мария Николаевна Глушкова // Вестник Вятского государственного университета. — 2012. — №2 том 2.— С.151-155.

3. Bentley N. Contemporary British fiction / Bentley N. —. Edinburgh. 2008. — 245p.

4. Botting F. Gothic: Critical Concepts in Literary and Cultural Studies / F. Botting, D. Townshend — Taylor&Francis, 2004. — 1600 p.

5. The Cambridge History of Twentieth-century English Literature. — Cambridge, 2004. — 886 p.

Васильєва О.Є.
Рівненський державний гуманітарний університет

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ АВТОРСЬКОЇ КАЗКИ (на матеріалі растаманської казки)

Анотація: У статті розглянуто жанрові особливості сучасної авторської казки. Вивчені проблеми її класифікації. Проаналізовано жанрові новації літературної казки. Досліджено растаманську казку як жанровий різновид у контексті растафаріанської культури та її впливу на мистецтво. Проаналізовано історію виникнення жанру літературної растаманської казки. Виявлено оригінальні риси растаманської казки.

Ключові слова: казка, авторська казка, жанрові модифікації, растаманська казка.

Annotation: The genre specificity of the contemporary author's fairy tale are determined in the article. The problems of its classification are studied. The genre

innovations of the literary fairy tale are analyzed. The Rastaman fairy tale is explored as a kind of a genre in the context of Rastafarian culture and its influence on contemporary art. The history of the origin of the literary Rastaman fairy tale is analyzed. The original features of Rastaman fairy tale are researched.

Key words: fairy tale, author's fairy tale, genre modifications, Rastaman fairy tale.

Літературна та фольклорна казка є предметом численних наукових досліджень. У XX – на початку XXI ст. її вивчали як зарубіжні, так і вітчизняні вчені (В. Пропп, Є. Мелетинський, Л. Брауде, П'єр Сентів, В. Грищук, О. Горбонос, Л. Овдійчук, Л. Дереза, Н. Тихолоз та ін.).

Постановка проблеми. Поряд із неабиякими науковими досягненнями у сфері вивчення казки, існує також низка невивчених питань. Так, недостатньо досліджені жанрові особливості сучасної літературної (авторської) казки, її необмежені жанрові можливості, численні модифікації, новації. Наша стаття присвячена вивченню однієї з жанрових модифікацій сучасної авторської казки – растаманської казки.

Завдання нашої статті полягає у виявленні жанрової специфіки сучасної авторської казки, студіюванні її стилістичних особливостей на матеріалі растаманської казки, дослідженні растаманської казки як жанрового різновиду, та з'ясуванні особливостей растаманських казок Дмитра Гайдука.

Літературна казка має численні жанрові різновиди: казка віршована і прозаїчна; казка, заснована на фольклорних мотивах і авторському вимислі; казка, характерна художньою структурою для загальної "дорослої" літератури; власне дитяча казка.

Аналіз літературної казки дозволяє стверджувати, що казки письменників злилися в свідомості людей різних поколінь з казками народу. Ми солідарні із вченим В.П. Анікіним, який стверджує: "Це відбувається тому, що кожен письменник, якою би оригінальною не була його власна творчість, відчував свій зв'язок з фольклором" [1, с. 22]. Звідси в сучасних літературних казках опис старовинних народних звичаїв, одягу, їжі, зброї і т.п. Саме тому класифікація казок будується найчастіше на основі порівняння літературної казки з народною (фольклорною).

Спільність ознак обох жанрів – причина того, що народна казка добре пристосована до обробки в літературну. Відмежувати народну казку від літературної важко, так як історик літератури найчастіше має справу не з конкретною усною народною казкою, а з її записом. Л. Брауде, наприклад, вважає народною тільки ту казку, яка існує в усній формі, тому, на її думку, літературну казку слід відокремлювати від фіксованої народної, від казки проміжної [2]. Ця казка – вже інше явище в порівнянні з усною народною казкою. Вона звертається до більш широкої аудиторії; створюється літературною мовою; як правило, більш розлога; відображає особистість

збирачів. У зібраному матеріалі міститься елемент свідомого відбору найцікавіших зразкових текстів. Як бачимо, в якості проміжної ланки Л. Брауде виділяє казку записану, зафіксовану, що все-таки відображає особистість збирача: О.М. Афанасьєв, В.Г. Анікін, брати Грімм [2].

Є.І. Іванова визначає проміжну казку як "фольклористичну", пояснюючи це так: "Літературна казка виросла не на порожньому місці. Фундаментом їй послужила казка народна, що стала відомою завдяки записам вчених-фольклористів" [5, с. 49]. Епоха романтизму створила проміжну стадію між народною та літературною казкою. Тоді і виникла казка, яку визначають як "фольклористичну" (на відміну від фольклорної, народної), маючи на увазі літературний запис казки народної, зафіксованої вченими-фольклористами і по-своєму трансформованої ними. Бачимо, що і Л. Брауде, і Е. Іванова єдині в думці: між народною та авторською казкою є ще один різновид казки – фольклористичний. Без нього неможливий перехід народної казки в літературну.

Наступним етапом є літературна (авторська, письменницька) казка у всьому її різноманітті. Вона сприйняла народну у сукупності, у всіх жанрових різновидах:

1) в чарівній іпостасі, де все можливо, і дива набувають «чудесного» мотивування;

2) у формі казки про тварин, де сам принцип змішування тваринного і людського створює можливість вкладати алегоричний сенс в зміст;

3) побутової з її дуже точною соціальною сатиричною орієнтацією.

Усередині загального поняття «літературна казка» можливе виділення функціонально-тематичних груп творів: філософських (сатиричних і алегоричних); філософсько-ліричних; пригодницько-соціальних; романтичних; науково-фантастичних; ігрових; пізнавальних. Окремо стоять казки, автори яких мають на меті дати дітям наукове знання по світ. Це так званий жанр пізнавально-дидактичної казки. У цих творів своя історія, що починається в XIX ст. казкою В.Ф. Одоєвського "Містечко в табакерці". Потім до цього виду звернувся К.Д. Ушинський ("Бджілки на розвідці", "Витівки старої зими").

Широкої популярності вони досягли у XX ст., так як з їх допомогою читач отримав можливість здійснювати наукове відкриття, вивчати те, що самій дитині в силу її віку, життєвого досвіду осягнути складно. Ці твори вдало поєднують в собі наукові знання і казковий вимисел, реалістичну точність, достовірність описуваного і анімізм як провідний художній прийом.

Літературна казка – багатожанровий вид літератури, що реалізується в нескінченному різноманітті творів різних авторів. У кожному з жанрових типів літературної казки є своя домінанта (гармонійний світообраз, пригода, виховний аспект). Поетика авторської казки як багатожанрове явище в цілому є літературно-фольклорною, "діалогічною", умовно-символічною та "компенсаторною".

Як показало дослідження, класифікація казок в літературі виглядає наступним чином. Усі літературні казки (XX ст.) можна розділити на два типи: фольклористичні та індивідуально-авторські. У кожному підтипі виділяються жанри. В основі пропонованої нами систематизації покладено такі принципи: своєрідність фольклоризму, жанровий синтез, функціональні характеристики, авторська позиція і деякі інші особливості поетики.

Усередині загального поняття "авторська казка" можливе багатоступеневе виділення функціонально-тематичних груп: філософсько-сатиричні та філософсько-алегоричні (Л.С. Петрушевська), філософсько-ліричні (М. Прішвін), пригодницько-соціальні (А. Гайдар, Ю. Олеша, Л. Лагін та ін.), романтичні (В. Крапивін), науково-фантастичні (брати Стругацькі, К. Буличов), ігрові (Е. Успенський), пізнавальні (В. Біанкі, К. Паустовський, В. Сутєєв і інші).

У нашому дослідженні розглядаємо такий оригінальний жанровий різновид індивідуально-авторської літературної казки як растаманська казка. На початку 1990-х років на пострадянському просторі утворилася особлива молодіжна субкультура, представники якої називають себе растаманами. Саме їх субкультура і породила особливий фольклор, серед якого виділяються так звані растаманські казки.

Растаманські казки існують здебільшого в усній формі. Досить широку популярність отримав лінгвіст і літератор Дмитро Гайдук, який у першій половині 90-х став збирати і обробляти усну творчість українських і російських растаманів і в 1995 році створив проект "Растаманські народні казки". Саме так виник жанр літературної растаманської казки.

Растаманські казки - не тільки література. Це та етнографія одного малого субетносу, що виділився за часів перебудови. Його світоглядні та поведінкові риси (примітивізм, культ духовної чистоти і "дитячості", рустикальність і етнічність, любов до екзотики і живої природи, корпоративність, безтурботність і т.д.) виділяють "растаманське" мистецтво в особливу культурну нішу, яка остаточно сформувалася ще в кінці 80-х. Ця спільнота активно переосмислює "велику" культуру, і в першу чергу літературу, оскільки наративність – основна риса культурної діяльності "растаманів". Велика культура ж поки не поспішає освоювати цей субетнос.

У "растаманських казках" простежується продовження традицій психоделічної прози, відчувається вплив "Naked lunch" Берроуза, творів Керуака, Чарлза Буковскі та інших бітників. За жанром та стилістикою растаманські казки доречно зіставити із фантасмагоріями англомовного нігерійця Амоса Тутуола, і з етнічною прозою африканського нобелівського лауреата Волі Шоїнка.

Про субкультуру "растаманів" країн СНД і традиції вживання коноплі (як і інших психоактивних речовин) на пострадянській території періодично

згадують у своїй творчості багато діячів російсько- та україномовної культури – музиканти, письменники, творці фільмів.

Проект "растаманські народні казки" існує з жовтня 1995 року, присвячений збиранню і обробці фольклору споживачів коноплі. Тексти проекту оформлені у вигляді коротких новел фантастичного і анекдотичного характеру, що зберігають лексичні та стилістичні особливості "конопляного" дискурсу.

Як пише сам автор, "для створення текстів використовуються не тільки фольклорні сюжети, але також особисті звіти про пригоди під час інтоксикації каннабіноїдами і найбільш яскраві зразки індивідуального і колективного марення, що виникло під впливом препаратів коноплі" [4].

Окрема "растаманська казка" являє собою компіляцію різнорідних фрагментів, об'єднаних якимсь сюжетом, котрий дозволяє сприймати їх як єдине ціле. Серед оригінальних рис растаманської казки можна виділити:

- використання прийому, який ми пропонуємо назвати градаційною гіперболізацією (що зближує її з епосом та народною казкою).

Сутність його полягає у синтезі градації та гіперболи. У тексті відбувається поступове нагнітання (в даному випадку вихідне) художнього перебільшення.

- фрагментарне застосування білінгвізму (із мовною прив'язкою до конкретних персонажів).
- варіативність її виконання (що наближує її до фольклору).

Проте остання виявляє себе не лише при авторському виконанні, але й зазнаючи трансформацій серед реципієнтів. Таким чином, маючи свої витоки у фольклорі різних країн, авторські казки Дмитра Гайдука мають потужні рецептивні ресурси і, набуваючи популярності та модифікуючись у своєму цільовому субкультурному середовищі, в свою чергу також набувають рис фольклорних текстів.

Растаманським казкам, як і належить казкам, притаманна особлива атмосфера – світла і ейфорична, вона пронизана іронією та гумором, що проступає і в нарочито діалектній побудові фрази, і в фонетично орієнтованому написанні деяких слів ("психиатор", "по-цывильному", "машина", тобто шприц, "вобще", тощо), і в комічно-парадоксальних зламах фабули. Світ через растаманську викривлену оптику постає надзвичайно яскравим.

У вступі до "Растаманських народних казок" сам автор зауважує: "Благодатна нива фольклористики стоптана вже настільки, що, здавалося б, на ній не залишилося вільних місць, куди не ступала б нога жадібних збирачів. Тим не менш, такі місця існують: варто лише зійти із второваної стежки "національних фольклорних традицій", і ми виявимо, що навколо нас існує безкрає море недослідженої народної творчості, в якій, між іншим, ми самі беремо безпосередню участь, переказуючи анекдоти, байки, казки, чутки, щось

відкидаючи, щось довигадуючи, а щось і зовсім придумуючи на ходу. Чималу роль у цьому процесі відіграє вживання психоактивних речовин – зокрема, коноплі. Любителі цієї рослини утворюють інтернаціональний псевдоетнос з єдиною культурною традицією і надзвичайно багатим фольклором, який досі не вивчався як окреме явище. Проект "растаманські народні казки" являє собою першу систематизовану спробу збору, оформлення і популяризації конопляного фольклору" [4].

Насамкінець зауважимо, що жанр растаманської казки наразі набуває все більшої популярності та поширення. Чи не щодня з'являються нові фольклорні твори, на основі їх пишуться нові авторські казки, на літературній сцені висвітлюються імена нових авторів, які творять у даному жанрі, що відкриває широкі перспективи для подальших ґрунтовних досліджень у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Аникин В. П. Вечнозеленая ветвь (о поэтических источниках писательской сказки) // Литература в школе. – 1970. – № 4. – С. 56–63.

2. Брауде Л. Ю. К истории понятия "литературная сказка" // Известия АН СССР. Сер. лит. и яз. – 1977. – Т. 36. – № 3. – С. 226–234.

3. Гарачковська О. Жанр казки в дослідницькому дискурсі // Київ. старовина. – 2007. – №6. – С. 129-137.

4. Дмитрий Гайдук. Rastaman Folk Tales [Електронний ресурс] Гайдук Д. Режим доступу: http://www.rastamantales.com/skazki/content/predislovie

5. Иванова Э.И. Этот волшебный мир сказки (об исследовании специфики жанра) // Дошкольное воспитание. – 1993. – № 12. – С. 49–52.

Голинець Ю.І.
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ХУДОЖНЯ СПЕЦИФІКА ЖАНРУ ІСТОРИЧНОГО РОМАНУ

Анотація. У статті розглядається проблема поетики і естетики жанру історичного роману. Досліджується поняття інваріанту історичного роману. З метою виявлення основних компонентів жанру аналізується художня система Вальтера Скотта.

Ключові слова: історичний роман, роман про історичне минуле, категорії часу ("couleur historique") і місця ("couleur locale"), "місцевий колорит", історичний персонаж.

Annotation. The article examines the problem of poetics and aesthetics of the genre of the historical novel. The concept of the invariance of the historical novel is studied. In order to identify the main components of the genre the author analyzes the artistic system of Walter Scott.

Key words: historical novel, novel about the historical past, categories of time (“couleur historique”) and place (“couleur locale”), “local flavor”, historical character.

Постановка проблеми. Жанр історичного роману, як і роману взагалі, в сучасному літературознавстві займає одне з провідних місць. Можемо знайти чимало літератури про історичний роман, однак у більшості досліджень, в тому числі і присвячених поетиці жанру, зовсім не порушується проблема його інваріанту. Зазвичай всі питання вирішуються на досить обмеженому матеріалі, і основний акцент робиться на аналізі художньої інтерпретації певної історичної події, покладеної в основу твору, або ж художнього образу історичної особи, що стала прототипом головного персонажа. **Актуальність пропонованого дослідження** обумовлена необхідністю чіткого наукового опису жанру і виявлення художніх ознак його інваріанту.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Одним із основних теоретиків історичного роману є Г. Лукач (“Історичний роман” (“Исторический роман”), 1937). Значний внесок у теорію історичного роману зробили П. Андерсон (“Від прогресу до катастрофи” (“From Progress to Catastrophe”), 2011), Ж. де Грут (“Історичний роман” (“The Historical Novel”), 2009), Х. В. Гепперт (“Історичний роман. Історія переказана” (“Der historische Roman. Geschichte umerzählt”), 2009). Різні аспекти поетики та типології жанру розроблені у працях Л. Александрова, К. Кларка, І. Варфоломєєва, В. Юдіна, а також у дослідженнях українських науковців М. Сиротюка, З. Голубєвої, Л. Новиченка, В. Чумака, М. Ільницького, С. Андрусів, А. Гуляка та ін.

Головними **завданнями** нашої статті є дослідити художню специфіку історичного роману на основі різновиду жанру, запропонованого В. Скоттом, а також розмежувати поняття “історичний роман” та “роман про історичне минуле”.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на розповсюдженість словосполучення “історичний роман” у науковій літературі, терміном його вважати не можна, оскільки не визначене саме поняття, яке ним позначається, а також немає загальноприйнятого уявлення про жанрову структуру історичного роману, тобто дефініція не має чіткого, закріпленого в теорії літератури опису.

Найбільш загальним визначенням історичного роману є таке: історичний роман – це роман, дія якого розгортається на тлі історичних подій. Це визначення, однак, породжує низку запитань, що потребують уточнення, оскільки, по суті, абсолютно всі художні тексти засновані на реальності, що прямо співвідноситься з історією. Найбільш суперечливим є питання про міру присутності у художньому історичному творі об'єктивного світу, співвідношення вимислу і художньої образності та реальних, документально

зафіксованих подій, але найголовнішим є відсутність теоретичних узагальнень з поетики історичного роману.

Справжній історичний роман, як ми його розуміємо сьогодні (художня реставрація тієї чи іншої історичної дійсності) міг виникнути тільки з розвитком історичної науки, яка розкрила всю несхожість віддалених історичних епох і між собою, і з сучасністю і, разом із тим, показала внутрішню культурну єдність всіх сторін життя, що її утворюють, виражаючись в ідеях, почуттях, одязі та мові історичних персонажів. Метод такої реставрації сформулювали німецькі романтики, висунувши вимогу точного і співзвучного з дійсністю критерію часу (couleur historique) і місця (couleur locale), в рамках яких відбувається дія художнього твору. Ними було також розроблено вимогу відповідності звичаям, традиціям, зовнішньому вигляду, особливостям побуту певної історичної епохи – т зв. "місцевого колориту". При цьому, як справедливо зауважує Н. Приймакова, "<...> наше знання історії завжди буде неточним, тобто приблизним – і в історичній науці, і в художній творчості. Щоправда, останнє володіє, на відміну від науки, найважливішою рисою – воно пізнає і зображає історію в живих особах, картинах, подіях, фактах, що створює враження «справжньості» того, що відбувається. Труднощі і складність історичної творчості в тому і полягають, що в ній художник повинен бути одночасно і художником, і істориком, щоб його творіння було і мистецтвом, і історією" [5, с. 5].

Також необхідно розмежувати жанрові форми роману, в основі якого лежить історія, – історичний роман та роман про історичне минуле.

Історичний роман – це художній твір, темою якого є історичне минуле (деякі дослідники позначають навіть хронологічні рамки – не раніше, ніж 75 років до написання тексту, тобто життя трьох поколінь). Художньою метою і завданням художника у таких творах є зображення і дослідження найважливіших характеристик відомої особистості, показ взаємозв'язку людини й епохи. Частка вимислу в цьому різновиді роману не повинна переважати, особливо в інтерпретації історичних подій, предметного світу, встановлених документально рис особистостей і портретів історичних персонажів. Автор у межах художньої необхідності та ідеї твору, безсумнівно, має право на вимисел, фантазію, може використовувати художні прийоми посилення, не допускаючи при цьому спотворення історичної дійсності.

Роман про історичне минуле також звернений до історії, але, на відміну від історичного роману, в ньому в ролі головних персонажів не фігурують історичні особистості, не зачіпаються широкі історичні події, хоча сюжет часто побудований на проблемі долі окремої людини в переломний історичний момент. Персонажі цього виду роману вигадані, у ньому переважає художня умовність і авторська фантазія. В такому творі автор має право інтерпретації, не претендуючи на історичну достовірність, оскільки завданням роману про

історичне минуле є проблема окремої людини в контексті дослідження минулого цілого народу. Хронологічно цей роман може бути звернений до будь-якого періоду історії, в тому числі і не настільки віддаленого, як історичний роман.

Як відзначав ще Д. Благой, "<...> зачатки історичного роману можна угледіти вже в Александрійську епоху не тільки в історичних іменах, якими наділяє своїх героїв <...> Харитон Афродісійський, але, особливо, в романах про Александра Великого і про Троянський похід, що написані в перші століття нашої ери і отримали в Середні віки в численних версіях і інтерпретаціях величезне поширення по всій Європі " [1, с. 335]

Остаточне оформлення історичного роману пов'язане з іменем Вальтера Скотта (1771 – 1831). З цієї причини в контексті дослідження названого жанру найбільш численними є роботи саме про творчість цього автора. Існує кілька досліджень, у яких художній спадок шотландського письменника слугує матеріалом для систематизації і опису стійкої структури історичного роману вальтер-скоттівського типу.

Зокрема, в центрі уваги В. Дібеліуса – три проблеми: 1) літературні традиції, які використовував В. Скотт для створення жанру історичного роману; 2) сюжетотвірні мотиви; 3) тип героя. Дослідник уважав, що шотландський письменник спирався передусім на традиції авантюрного (Д. Дефо, Г. Філдінг, Т. Смоллет) і "готичного" романів, і саме з авантюрної та "готичної" літератури почерпнув головні елементи, покладені в основу жанру історичного роману. Центральні сюжетотвірні мотиви романів В. Скотта, на думку дослідника, такі: 1) подорож, що може бути викликана сваркою зі старшим поколінням ("Роб Рой", "Айвенго") або іншими причинами, але в тому чи іншому вигляді присутня неодмінно; 2) кохання до прекрасної дами, яка зустрічає на своєму шляху різні перешкоди; 3) виховання (перевиховання) героя, зокрема, під впливом цієї любові; 4) таємниця; 5) інтрига, що зв'язує політичну, культурно-історичну частину роману з долею героя. Основним завданням, на думку В. Дібеліуса, для В. Скотта було зображення і пояснення широких культурно-історичних зв'язків епохи. Композиційним ядром роману, в якому перетинаються всі колізії, стають драматичні події в долі головного героя. В. Скотт змальовує й історичних героїв, і напівісторичних, і напівлегендарних, але в центр ставить саме вигаданого персонажа. Цей новий тип героя, на думку В. Дібеліуса, – одне з головних і найбільш важливих відкриттів В. Скотта [3, с. 6].

Велике значення в романах В. Скотта мають і реальні особистості. Г. Лукач, у чиїх працях ще на початку XX ст. проблема класичної форми історичного роману отримала фундаментальну літературознавчу розробку, вважав, що "<...> всі ці фігури з'являються у Скотта в своєму реальному історичному значенні. <...> Для нього велика історична особистість презентує

важливий і значний рух, що охоплює більшу частину народу. Він (герой – Ю. Г.) тому і великий, що його власна пристрасть і мета втілює в собі всі позитивні і негативні сторони цього руху, він є його виразником <...> Тому Скотт ніколи не показує еволюцію такої особистості. Замість цього він завжди показує її нам вже сформованою, проте не без деякої підготовки. Ця підготовка не стільки особистісна або психологічна, скільки об'єктивна, соціально-історична" [4, с. 28]. Дослідник зазначав також, що "історичному роману до Вальтер Скотта не вистачає саме історичного мислення, іншими словами, розуміння того, що особливості характеру людей випливають з історичної своєрідності їх часу" [4, с. 24]. Ще одна відмінна риса романів В. Скотта полягає, на думку Г. Лукача, у важливій ролі описового елемента. Він сперечається з тими літературознавцями, які вважають, що саме історичні характеристики місця і часу складають головне в романах шотландського письменника: "Для В. Скотта історичне "тут і тепер" – це щось більш глибоке. Для нього це означає, що криза в особистих долях певного числа людей співвідноситься і тісно сплітається з контекстом історичної кризи" [4, с. 39].

О. де Бальзак у критичній статті про "Пармську обитель" Ф. Стендаля також звертає увагу читачів на нові художні риси, внесені В. Скоттом в епічну літературу: широке зображення звичаїв і реальних обставин, драматизм дії, особливе значення діалогу в романі. Важливою рисою історичного роману, який став особливо популярним у XIX ст., стає опора на документальні факти, тобто "науковість", як говорив О. де Бальзак. Однак говорити про історичну правду у романах В. Скотта можна тільки умовно. Альфред де Віньї в передмові до "Сен-Мару" "Роздуми про істинність в мистецтві", пишучи про поетику історичного роману, прямо вказує, що шляхи історика і письменника кардинально різні. Для першого цінною є "істинність"; другий своєю творчою інтуїцією, в основу якої кладеться та чи інша легенда, створює нове буття, що при всій своїй ідеальності, нітрохи не поступається реальній правді історичної дійсності [1, с. 338].

У розробку теорії роману, в тому числі історичного, цінний внесок вніс і Г. Геґель, котрий помітив: "Епічні герої – це цілісні індивіди, які блискуче з'єднують в собі все те, що розсіяно частинами в національному характері, і залишаються при цьому великими, вільними, по-людськи прекрасними характерами <...> такі головні особи отримують право бути поставленими на вершину і розглядати найважливіші події в зв'язку з власною індивідуальністю" [2, с. 245].

Головною заслугою В. Скотта традиційно вважається створення роману, що ввібрав, на думку критиків, головні естетичні устремління історичної епохи. Все "приватне" подано В. Скоттом в історичній перспективі: вигадані герої – люди минулих століть – діють серед історичних осіб, беруть участь у реальних історичних подіях. Особливого значення в романах шотландського митця

набули “археологічні” і “етнографічні” подробиці: і місцевість з усіма особливостями, і колорит епохи, і костюми, і пози героїв – все повинно було відповідати своєму часу [6, с. 28]. До такої ж відповідності прагнув романіст і при зображенні “старих звичаїв”: звичок, традицій, понять, забобонів людей минулого. З особливою ретельністю відтворювався в історичному романі В. Скотта побутовий та історичний фон. Проте це не означає, що історичні події, особи, предмети відтворювалися автором зі скрупульозною точністю, заснованою на документальних фактах. Письменник, воскрешаючи історію в романі за допомогою художнього домислу, вільний був допускати свідомі анахронізми, переставляти дати для посилення драматизму оповіді, домислювати характери історичних особистостей тощо.

Висновки. Отже, історичний роман – це жанр, що грунтується на документальних історичних фактах. Що стосується роману про історичне минуле, то в цьому варіанті автор надає перевагу вигадці над історизмом, що нехарактерно для історичного роману, де митець не може виходити за рамки історичної дійсності.

Інваріантом жанру історичного роману традиційно вважається різновид, створений В. Скоттом. Його романи стали такими важливими для світового літературного процесу саме через особливий підхід автора до відображення історичних реалій, зокрема використання ретроспективного плану, розкриття ознак духовності народу через зображення історичних та вигаданих постатей із використанням художнього вимислу і художнього домислу.

Перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі вбачаються у зверненні до проблеми традиційного історичного персонажа та його функцій у художньому тексті.

Список використаних джерел

1. Благой Д. Исторический роман // Литературная энциклопедия : Словарь литературных терминов : В 2-х т. – М. ; Л. : Изд-во Л. Д. Френкель, 1925. – Т. 1. А – П. – Стб. 335–342.

2. Гегель Г. Эстетика : в 4-х т. / Г. Гегель. – М. : Искусство, 1971. – Т. 3. – 621 с.

3. Малкина В. Поэтика исторического романа : Проблема инварианта и типология жанра / В. Малкина. – Тверь : Твер. гос. ун-т, 2002. – 140 с.

4. Лукач Г. Исторический роман / Г. Лукач. – М. : Common Place, 2015. – 178 с.

5. Приймакова Н. Жанрово-стилевое богатство современного адыгского романа об историческом прошлом (поэтика сюжета) / Н. Приймакова. – М. : Майкоп, 2003. – 115 с.

6. Скотт В. Полное собрание починений : в 20-х т. / В. Скотт – М. : Гостлитиздав, 1962. – Т. 8. – 572 с.

Житинська Н.Ю.
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

СИМВОЛ ТВАРИН У ФРАНЦУЗЬКИХ ЛЕГЕНДАХ

Анотація: Стаття присвячена дослідженню символів тварин у французьких легендах. Проаналізовано приклади різних легенд, у яких один і той самий образ може нести у собі різні значення. Доведено, що незалежно від того, що кожен народ має свою мову та культуру, символи для всіх націй несуть майже однаковий зміст.

Ключові слова: символ, образ, тварина, легенда.

Annotation: This article is dedicated to investigation of animals symbols in the French. The examples of legends are analysed, where the same character can have different meanings. It is proved, that even though each nation has its own language and culture, symbols are still almost the same for all of the people.

Key words: symbol, character, animal, legend.

Постановка проблеми. Вивчення будь-якої мови неможливе без заглиблення в історію та культуру народу, мову якого бажаємо вивчити. Ця мета може бути досягнута завдяки вивченню фольклору і його детальному дослідженню, а також у порівнянні його з усною творчістю інших народів.

У даній статті ми маємо за **мету** дослідити значення образів тварин (символів) у французьких легендах. Насамперед варто розібратись у тому, що таке легенда. Це малосюжетна фантастична оповідь міфологічного, апокрифічного чи історико-героїчного змісту з обов'язковою спрямованістю на вірогідність зображуваних подій та специфікою побудови сюжету на основі своєрідних композиційних прийомів [4].

Легенда є епічною формою фольклору, а фольклор, як відомо, це усна народна творчість. Люди почали переповідати різні, у тому числі й історичні, події ще задовго до утворення писемності. Звичайно, неможливо стверджувати, що легенда є дійсним відображенням деяких подій, проте, у будь-якому разі, в даному жанрі спостерігається наявність певного джерела, іншими словами ключової реальної ситуації, переказ якої розширюється та урізноманітнюється за допомогою художніх засобів, тропів та інших характеристик, насамперед, казки і, звичайно ж, фантазії людини.

Одним з цих тропів є символ. Він є вагомим засобом відображення певних людських ідей, якостей та почуттів. У світі символів людина живе з прадавніх, доісторичних часів – із періоду пізнього палеоліту. Первісні релігії, мистецтва без символів не обходились. Проблема походження, виникнення символу достатньо в світовій теоретичній думці не досліджена. Дехто із вчених

вважає, що символізм виник тоді, коли занепадали первісні релігії. Зрештою, кожен жест, звук, слово були в певному розумінні символічними й нерідко залишаються такими й досі [2].

Слово "символ" у сучасної людини викликає не тільки ряд абстрактних понять чи конкретних уявлень, асоціацій, образів, а й відчуття магічного, таємничого, загадкового. А ще – відчуття безмежного в пізнанні макрокосмосу, довкілля і мікрокосмосу, внутрішнього світу. Деякими символами люди користуються свідомо, деякими – несвідомо чи підсвідомо, а перед іншими – безпорадні, безсилі [6].

У даному дослідженні звертаємо увагу безпосередньо на символи тварин. Наприклад, **півень** — символ сонця, світла, вогню, войовничості; пильності; воскресіння; смерті та зла; сили чоловічої плоті; домовитості; господарності; каяття /у християнстві/; передвісника біди, нещастя; жертви; відкривача скарбів; також він є оберегом від пожежі. Сьогодні півень є одним із найпопулярніших символів Франції. Він з'явився ще в давніх часах і символізував галлів. Насправді він стає символом Галії в результаті певного каламбуру. Римляни насміхалися з цих людей, так як з латинської слово "gallus" означало одночасно і "галли", і "півень". Уже в наші часи французький учений Адольф Блок роз'яснив, що в римлян закріпилася така назва галлів, оскільки вони всі були рудоволосими і їх вогненно-руді чуби нагадували півнячі гребінці, а якщо додати характери/звички в поведінці, то вони теж були характерними (так вважали римляни, яким доводилося постійно відбиватися від задиркуватих та норовливих галлів) [5, с. 15]. Крім того цей птах фігурує у безлічі легенд та інших художніх творах, наприклад: **La légende de Saint Dominique.** Домініка було звинувачено у крадіжці і повішено, а його батько, якому був віщий сон про це, отримав наказ знайти його. Коли чоловік прибув у Кальзаду, він застав місцеву владу за банкетом. Злорадно сміючись він сказав, що Домінік був таким живим, як смажений півень, що лежав на столі. В цей момент півень взлетів і, виявилося, що і Домінік був живим. У легенді півень виступає символом воскресіння, так як він воскрес прямо на столі, так само, як воскрес Святий Домінік, чому була присвячена дана розповідь [9]. Існує також легенда **"La queue du coq"**, в якій півень є символом зухвалості. Він дуже хотів бути головним танцюристом і був впевнений, що танцює краще всіх та так захопився, що навіть не побачив, як загорівся його хвіст. Через якийсь час, коли він все ж почув запах паленого, він почав так махати крилами, що здійнявся в повітря. І тепер, коли люди бачать палаючий хвіст у небі, деякі думають, що це комета, а деякі знають, що це той самий півень досі намагається загасити свій хвіст [8].

У французьких легендах дуже поширеним залишається образ **собаки**. З доісторичних часів вона живе поряд з людиною і, звичайно ж, як і в повсякденному житті, так і в літературі та мистецтві грає ту саму роль: це вірний супут-

ник людини, що завжди символізує вірність, надійність, лояльність [13]. Проте, не завжди образи несуть в собі той самий сенс, що і завжди. Так, наприклад, у легенді **“Le chien noir de Pontgibaud”**, собака виступає у якості провідника у Потойбіччя і підступного звіря. Батька хлопця було засуджено за чаклунство і спалено на вогнищі інквізиції. Через якийсь час, вночі, хлопець зустрічає собаку на ім’я Алонзо, яка пропонує йому помститися за батька і проводить його до Велетня з потойбічного світу. Гігант змушує провести хлопчика певний обряд, завдяки якому той, проти волі, стає його слугою. Хлопця, як і його батька, було звинувачено у чаклунстві і засуджено до спалення. Спочатку він намагався розбитись об в’язничні стіни, проте його зв’язали. Тоді він дістав декілька соломинок і встромив у ніс до кровотечі. Хоча навіть і назва говорить сама за себе: “Чорний собака з Понгібо”. Чорний колір – це завжди символ чогось потойбічного, символ смерті та жалю [10].

Існує ще одна легенда **“Chien de Montargis et Jugement de Dieu au XIVe siècle”.** У ній йдеться про відважну собаку, господаря якої було вбито і вкинуто в яму. Дуже довгий час вона сиділа біля ями, аж поки придворні короля не побачили цього. Вони знайшли тіло і похоронили з почестями, адже господарем цієї собаки був стрілець з охоронців короля Карла V. Собаці було надано титул Джентельмена. На жаль, ніхто не знав ким був убитий господар, окрім пса. Коли пес зустрічав вбивцю, він кидався на нього, намагаючись помститись за господаря. Згодом король помітив ворожість пса саме до цієї людини і наказав собаці і вбивці битися насмерть, тоді вбивця вимушений був зізнатись і здатись. Так тварина помстилась за свого господаря. У даній легенді собака є символом відданості, хоробрості та вірності [7].

Символіка **змії** — одна з найглибших і найскладніших. Навряд чи є культури та міфології, які не мають у своїх творчих здобутках образів змій. У багатьох народів змія є символом первинних сил природи, зокрема грому та блискавки, також часто асоціюється з водою та плодючістю (плодючістю землі та вагітністю жінки). Змія, згорнута в кільце (або та, що пожирає свій хвіст) є символом вічності та циклічності розвитку світу. В той же час у деяких давніх народів змія втілювала зло та хаос, була антагоністом добрим богам.

Серед корінних американців вона символізує трансмутацію циклу “життя-смерті-переродження”. Це є енергія цілісності, здатність експериментувати добровільно і без опору, досягнення мудрості. В Індії та в усіх сусідніх регіонах, починаючи з світанку індійської цивілізації, змія відіграє ключову роль і є об’єктом великого шанування та різних культів.

У європейській традиції змія є символом гріхопадіння, диявола, уособлює зло, підступність та руйнування. Це насамперед пов'язано з християнством, змієм-спокусником з Біблії. Але в той же час змія є символом мудрості та знань. Також вона з давніх часів уособлювала зцілення, змія, що обвиває чашу, є емблемою лікарів і в наш час.

Суперечливість різних уособлень змії може бути пояснена прямо протилежними якостями цих тварин. Отрута змії може вбити, але з іншого боку є лікарським засобом; змія тривалий час може лежати нерухомо, а може здійснити блискавичний стрибок. Крім того форма тіла змії може бути дуже мінлива: (змія може згортатись у формі кола, спіралі, приймати хвилеподібну форму) [3, с. 13].

Символ мудрості та жіночої сили змальовано у легенді **"Mélusine, la fée serpent".** Збентежений та наляканий Раймонден прямує лісом на коні. Він випадково вбив свого дядька під час полювання. Його темні думки перериває жіночий сміх. Біля фонтану він бачить трьох дівчат дивовижної краси. Одна з них помічає його і запитує, що сталось, адже бачить його збентежений вигляд. Він все розповідає і вона розуміє, що він може визволити її від жахливого прокляття, адже колись матір зачаклувала її і тепер кожної суботи ноги Милюзін перетворюються на страшний зміїний хвіст. У надії на порятунок пропонує йому одружитись, тоді вона допоможе йому і зробить багатим і могутнім. В обмін на це вона просить тільки одне: ніколи не дивитись на неї в суботу. Під впливом її солодкого голосу, краси і обіцянок, юнак беззаперечно погоджується. Милюзін народжує десять синів і будує для нього замок і пам'ятники. На жаль, недовго пара була щасливою. Одного разу брат Раймондена, перебуваючи у них в гостях, помічає як Милюзін ховається у кімнаті. Він поспішає розповісти все братові і переконує його, що дружина, що ховається — невірна дружина. Засумнівавшись у вірності дружини, він прямує до кімнати, де вона переховується, і робить отвір аби підглянути. Він бачить, що насправді його жінка – змія. Милюзін кидається з вікна і назавжди стає жінкою-змією. У цій легенді Милюзін (змія) показала свою мудрість, адже вона намагалась одночасно вбити двох зайців: і допомогти Раймондену, і позбавитись від прокляття. Вона грамотно будує сім'ю і намагається жити щасливо [14].

А от, наприклад, у легенді **"Le serpent du Pyrénées"** змія символізує зло та хаос, з яким бореться народ Франції. За сюжетом, на горі жив дуже великий змій. Він заподіював великої шкоди мешканцям околиць і їх господарству. Тому одного разу люди вирішили боротися з цим злом і пообіцяли дуже велику нагороду тому, хто зможе вбити чудовисько. Отже, через сім років коваль перемагає змія, і на цьому місці утворилося озеро, а ще через рік лишилися одні зміїні кістки, з яких люди намагались побудувати церкву, проте через постійні буревії, зрозуміли, що Бог проти цього і її спалили [11].

Розглянемо ще один символ – образ **вовка.** Він символізує інстинкт, інтелект, жагу до свободи та важливість соціальних зв'язків. Вовк був і залишається емблемою Риму, символом родючості та захисту. Близнюки Ромулюс і Ремус, залишені на краю Тибра, були підібрані і виховані вовчицею, яка стала емблемою міста і шанується всіма громадянами Імперії [13].

Також вовк означає землю, зло, пожираючу пристрасть і гнів. Вовки і ворони часто виявляються близькими друзями богів смерті. У алхіміків вовк разом з собакою символізує подвійну природу Меркурія, філософську ртуть. У християнстві вовк — зло, диявол, губитель пастви, жорстокість, хитрість і єресь, а також особа з нерухомою шиєю, так як вважається, що вовк не здатний обернутися. Вовк був емблемою святого Франциска Ассизького, що приручив вовка Губбіо. Він є їздовою твариною відьом і чаклунів, його вигляд приймає перевертень або вервольф. Також символізує доблесть.

У легенді **"Le Loup-Vert de Jumièges"** святий Філібер заснував жіночий монастир і кожен, хто хотів зробити свій внесок у процвітання монастиря, був відповідальним за відбілювання білизни до ризниці. Від монастиря в Паллі до монастиря у Жум'єжі було далеко, тому був вислюк, який носив цю білизну через ліс. Одного разу у лісі його перестрів вовк, який безжалісно з'їв тварину, що вірно і безкорисливо слугувала монастирю. Після того, як вовк з'їв все до останньої кісточки, на місце злочину прибув святий Острберт, який засудив звіря до виконання тієї ж самої роботи, що виконував вислюк. Розгублений, він прийняв своє покарання з гідністю і до кінця своїх днів гідно виконував роботу. Отже, у цій легенді вовк виступив символом жорстокості, проте одночасно і символом каяття і, навіть, воскресіння, адже звір повністю перейняв чесноти вислюка. У релігії, як і в моралі, такі перетворення еквівалентні воскресінню [12].

Висновки. Отже, на основі досліджуваного матеріалу було виявлено, що символи мають дуже велике значення для вивчення культури народу, адже через образи люди з давніх-давен виражають певні емоції та події. Незважаючи на те, що у кожного народу свої мова, культура, традиції, історія, які ідентифікують її як окрему націю, значення символів у народній творчості залишається однаковим для всіх. Можливо, це також є одним із доказів існування в далекому минулому однієї спільної мови для всіх людей на планеті.

Перспективи подальшого дослідження полягають у вивченні та аналізі французького фольклору, дослідженні інших символів і образів та порівнянні їх з фольклором інших народів.

Список використаних джерел

1. Вовк, як символ у культурах різних народів світу// Друкарня Вольф. URL : https://wolf.ua/uk/blog/volk-kak-simvol-v-kulturah-raznyh-narodov-mira. (Дата звернення: 28.04.2018)

2. Дмитренко М. Символ. Символіка. Фольклор / М. Дмитренко // Україна в етнокультурному вимірі століть : збірник наукових праць : посібник для викладачів, вчителів, студентів й учнів вузів і шкіл / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. – Вип. 5 : Міфи і символіка в етнокультурі українців. – С. 21-33.

3. Змії // Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Змії. (Дата звернення: 27.04.2018)

4. Легенда як жанр народної словесності // Довідник школяра. URL: http://lessons.com.ua/legenda-yak-zhanr-narodnoї-slovesnosti-її-xudozhnya-priroda. (Дата звернення: 23.04.2018)

5. Півень (символ) // Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: https://wiki/Півень_(символ). (Дата звернення: 25.04.2018)

6. Що таке символ? // Весела абетка. Читанка. URL: http: // htm. (Дата звернення: 23.04.2018)

7. Chien de Montargis // La France Pittoresque. URL: https://www.france-pittoresque.com/spip.php?article1952 (Дата звернення: 28.04.2018)

8. La queue du coq // Le Camping Lido. URL:_http://www.camping-lido.net/coin/legendes/autochtone/coq.htm (Дата звернення: 25.04.2018)

9. La legende de Saint Dominique // Légendes de France. URL: http://francelegendes.doomby.com/pages/content/la-legende-de-saint-dominique.html. (Дата звернення: 25.04.2018)

10. Le chien noir de Pontgibaud // Légendes de France. URL: http://francelegendes.doomby.com/pages/content/le-chien-noir-de-pontgibaud.html (Дата звернення: 28.04.2018)

11. Le serpent des Pyrenees // Légendes de France. URL: http://francelegendes.doomby.com/pages/content/le-serpent-des-pyrenees.html (Дата звернення: 27.04.2018)

12. Le loup vert de jumieges // Légendes de France. URL: http://francelegendes.doomby.com/pages/content/le-loup-vert-de-jumieges.html. (Дата звернення: 28.04.2018)

13. Le symbolism des animaux // Dehondt-Desmets. URL: http://www.dehondt-desmets.fr/2015/05/le-symbolisme-des-animaux.html (Дата звернення: 27.04.2018)

14. Mélusine, la fée serpent // TV5Monde. URL: http://focus.tv5monde.com/legendesfrancaises/melusine-fee-serpent. (Дата звернення: 27.04.2018)

15. Pourquoi l'emblème de la France est le coq? // Pourquois. URL: https://www.pourquois.com/inclassables/pourquoi-embleme-france-est-coq.html (Дата звернення: 25.04.2018).

Заєць А.О.
Рівненський державний гуманітарний університет

ТВОРЧІСТЬ В. ВІТМЕНА У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПОПУЛЯРНОЇ КУЛЬТУРИ США XIX СТОЛІТТЯ

Анотація. У статті досліджується творчість В. Вітмена у контексті популярної культури США XIX століття. У ході роботи розглянуто термін “популярна культура”, визначено її основні риси та особливості. Також

проаналізовано літературу Американського Ренесансу, досліджено своєрідність та новаторство творчості В. Вітмена. Досліджено творчу історію збірки “Листя трави” та сенс її заголовка. Проаналізовано своєрідність поем Вітмена, індивідуальний стиль поета. Розглянуто поетичне новаторство В. Вітмена у контексті популярної культури США XIX століття.

Ключові слова: популярна демократична культура, Американський Ренесанс, демократія, жанр, художня специфіка.

Annotation. The article examines the W. Whitman’s work in the context of the popular culture of the USA of the 19th century. It is reviewed the term "popular culture" and described its main features and peculiarities. It is analyzed the literature of the American Renaissance and investigated the originality and innovation of Witman's creativity. It is researched the creative history of the collection "Leaves of the grass" and the meaning of its title is explored. It is analyzed the peculiarity of the Whitman’s poems and the individual style of the poet. The poetic innovation of W. Whitman is considered in the context of the popular culture of the USA of the 19th century.

Key words: popular democratic culture, American Renaissance, democracy, genre, artistic specificity.

Волт Вітмен – знакова фігура в американському поетичному доробку. 1855 рік, коли вийшла у світ збірка “Листя трави”, слід вважати датою народження справді американської поезії і національного поета – сміливого, своєрідного, оригінального, який являв собою зразок справжнього поета.

Український читач XX століття побачив в поезії Вітмена те, що хотів побачити (у діалозі культур подібне трапляється постійно). Його захопили ідеї месіанства та інтернаціонального братства, виспівана поетом індустрія і людина праці, Вітменівський космізм.

Щодо терміна “популярна культура”, то Р. Браун каже, що “в демократичній Америці популярна культура є голосом всієї нації — вона відображає її мистецькі практики, преференції, симпатії та антипатії. Таким чином, американська популярна культура — це також справжній голос американської демократії, котра говорить й діє крізь неї. Популярна культура є отим життєдайним підґрунтям, на якому зростає наша демократія” [3, с.112]. Таким чином, обидва компоненти північноамериканської культури — “популярне” та “демократичне” — визнаються взаємопов’язаними та нерозривними частинами єдиного цілого, в той час як їхнє відокремлене функціонування розглядається як абсолютно неможливе.

Крім “популярної” культури у демократичній Америці займала місце “елітарна” культура. Втім, як зазначає проф. Д. Рейнольдс, до кінця 1850-х років культура його батьківщини ще не мала помітного розмежування на чітко окреслені царини “високого” та “популярного” мистецтва [2, с.178]. Доба

“Американського Ренесансу” — період винятково динамічного розвитку популярної демократичної культури Сполучених Штатів у тій особливій історичній формі, яка зумовлювала усі без виключення форми й напрямки національного мистецтва.

Ще 1941 року Ф. О. Матіссен запропонував називати “А*мериканським Ренесансом*” той короткий проміжок часу (1850–1855 роки), коли з’явилися найвідоміші твори Емерсона, Готорна, Мелвілла, Торо і Вітмена — найталановитіших репрезентантів національного романтизму. Він виходив із найкращих міркувань: термін “ренесанс” відчутно додавав статусної значущості американській літературі — підводив її на один щабель з уславленою класичною літературою Старого Світу. У цей період розквітнув талант великий поет.

Вітмен — реформатор американської поезії. У збірці віршів “Листя трави” (1855-1891) ідеї близькості до природи взяли космічний характер; будь-яка людина і будь-яка річ сприйняті священними на тлі нескінченної в часі і просторі еволюції Всесвіту. Почуття спорідненості з усіма людьми і всіма явищами світу виражено за допомогою перетворення ліричного героя в інших людей і неживі предмети. Вітмен — співак “світової демократії”, всесвітнього братства людей праці, позитивних наук, любові і товариства, які не знають соціальних кордонів. Новатор вільного вірша.

Його головна книга “Листя трави” за життя автора виходила шість разів, при кожному перевиданні, включаючи в себе нові цикли віршів, залишалася єдиним поетичним твором, у якому міститься багатогранний і цілісний образ Америки, де перемогла ідея демократії. У XX столітті “Листя трави” визнана однією із найважливіших літературних подій, знаменувала собою революцію в поезії, пов’язану з появою вільного вірша (верлібру), новаторської віршової системи, піонером якої виступив Вітмен.

Сповіщаючи, що для нього на землі не існує нічого чужого і що йому однаково близькі всі люди, незалежно від їх соціального статусу, раси, статі, конфесії тощо, Вітмен постає поборником соціалістичної ідеї в найбільш узагальненому формулюванні. Разом з тим він усвідомлює себе і містиком, який передбачав епоху, коли всі конфлікти, протиріччя і відмінність зникнуть, так що життя стане нескінченно складним, мінливим, але цілісним організмом, “електричним тілом”, як сказано в одному з його віршів. Тілесність, речовинність, інтерес до матеріального, який ніколи не слабшає, фізична зовнішність явищ і завзяте неприйняття всього умоглядного складають важливу особливість поетичного світу “Листя трави”.

Вітмен — один з перших поетів, які відтворили реальність величезного сучасного міста, сприйнятого ним як зриме уособлення “загальних зв’язків у світобудові” і зобразили з репортерською точністю описи самих різних сторін його повсякденного життя. Чудеса техніки, тріумфи “індустрії” викликали

захоплення Вітмена, локомотив, "горластий красень", що на величезній швидкості мчить через дикі прерії, здавався йому символом незворотного прогресу.

Автор "Листя трави" безстрашно ламає канони традиційного віршування. Новий зміст вимагало нових ритмів і форм. Вітмен геть-чисто відкидає звичні образи, поетичні розміри, риму. Поет хоче, щоб його вірші передавали мову простих американців, своїм складом і ритмікою відтворювали шум великого міста, скрип візків західних переселенців, гудки паровозів і фабрик, гул мітингів і бій бойових барабанів. Це відбилося в поетичному словнику Вітмена — він широко включає в нього шар лексики, що вважався у поезії абсолютно неприпустимим: розмовні слова, прозаїзми, природничо-наукові терміни і т.п. Але яскравіше всього новаторство поетичної концепції Вітмена проявилося у використанні вільного вірша, чи верлібру (від фр. vers libre — вільний вірш). Верлібр Вітмена гнучкий, багатий різноманітними емоційними відтінками. В образному ладі кращих добутків Вітмена проглядається внутрішня упорядкованість на вид випадкової послідовності рядків, що не допускає перестановки, є логіка, рух і точний розрахунок.

Основними засобами організації поетичної мови Вітмена є наступні: оформлення кожної закінченої думки у рамки одного рядка-пропозиції; різноманітні види синтаксичного паралелізму, коли одна структура багаторазово варіюється з невеликими лексичними змінами, лексичні повтори — анафора і епіфора; фонетичні засоби — внутрішня рима, асонанси, алітерації. Поет часто використовує у своїх віршах ораторські прийоми: прямі звертання у другому обличчі, структури "питання — відповідь", наказовий спосіб й ін.

Джерела поетичної системи Вітмена сходять до мови древніх пророків Сходу, індійського фольклору, традиції американської проповіді і прози новоанглійських трансценденталістів, у першу чергу Емерсона. Але творчий геній Вітмен створює із усього цього нову поетичну мову, єдино придатну для вираження нового змісту і світосприймання, і тим самим кладе початок нової традиції у світовій літературі. У назві книги "Листи трави" схована центральна ідея усього світовідчування Вітмена — почуття спільності, єдності усього, що існує у Всесвіті. У ній відбувається вічний круговорот, перехід матерії з одного стану в інший, а якщо так, то усе зв'язано ланцюжком "нескінченної спільності".

І себе, свою поезію Вітмен розглядає в першу чергу як частину цієї величезної єдності.

Рука об руку з цим відчуттям загального зв'язку у поезії Вітмена постійно живе почуття безмежності світобудови, нескінченності простору і часу, космічної масштабності. Поет мислить категоріями вічності, вважає на мільйони, людина для нього — ланка у нескінченному ланцюзі предків і

нащадків. У світі Вітмена не важливі расові, національні чи майнові розходження, людина — насамперед пасажир зоряного корабля за назвою Земля.

Звідси випливає друге ключове поняття поетичного світу Вітмена — рівність усіх людей.

Поняття демократії у Вітмена ні в якому разі не зводиться до реальностей буржуазної парламентської республіки і практиці буржуазної демократії в США. Це мрія про ідеальний суспільний лад, у якому не буде місця класовій нерівності, експлуатації, бідності і голоду, що перегукується з ідеями утопічного соціалізму.

У "Листі трави" ця ідея рівності утілена у безлічі калейдоскопічних, тих хто змінюють один одного, портретів простих людей Америки — робітників, фермерів, погоничів, скотарів і т.д. Їхні індивідуальні риси стерті, але всі разом вони складають узагальнений образ "простої людини" Америки, з яким поет ототожнює себе і від імені якого говорить [9].

В основі цього людського братерства у Вітмена лежать не соціально-політичні категорії, а заклик до людей любити один одного палкою і захопленою любов'ю.

Поза увагою поета не залишилися ні звичайнісінькі картини американських буднів, ні соціальна трагедія расової нерівноправності, жодна з найважливіших подій у європейській історії XIX ст.

"Листя трави" – збірка, яка прославила ім'я письменника. За життя поета вийшло дев'ять видань цієї книги. Перше її видання (1855) він набрав власноруч. Воно було здійснене за кошти автора, без вказівки на його ім'я. Книга містила 12 віршів і поем без назви. Але тут був його портрет і згадувалося про те, що права на видання мав Волт Вїтмен. На обкладинці домінував зелений колір. "...Це прапор моїх почуттів, зітканий із зеленої тканини – кольору надії", – пояснював поет. "Листя трави" – це переважно спроба передати мою власну емоційну та особистісну природу...спроба деталізовано від початку до кінця відтворити Особу, людське єство (мене самого в другій половині XIX сторіччя в Америці) і зробити це вільно, вичерпно і правдиво", – писав Вітмен.

Як бачимо, проблематика збірки "Листя трави" досить широка. У поезіях постали такі проблеми: культурного й економічного розвитку Америки; братерства народів, націй; значення війни, повстання для змін у житті суспільства; науки і релігії; еволюції життя; смерті і безсмертя; рівності чоловіка і жінки; краси людського тіла; гармонії фізичного і духовного в людині; взаємозв'язку, взаємодії людини і Природи; розуміння читачами віршів, думок автора.

Таким чином, новаторські пошуки Волта Вітмена відкрили нові можливості поезії. Його вільний вірш, верлібр, дали поштовх для розвитку

нових прийомів віршування. Новизна його тематики змінила уявлення про сутність поезії, про "поетичне" і "непоетичне". Емоційна, духовна наснага його образів дали читачеві можливість творчої співпраці з поетом.

Список використаних джерел

1. Калініченко М. М. Американський Ренесанс в контексті популярної культури Сполучених Штатів першої половини XIX сторіччя [Текст] : монографія / М. М. Калініченко ; М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне : Вид. О. Зень, 2017. – 207 с.

2. The American Claimant Manuscripts / [ed. Edward H Davidson; Claude M Simpson]. Columbus : Ohio State University Press, 1977. - 657 p.

3. Trial (Before the Municipal Court) of Charles L. Cook, Late Preacher of the Gospel of the Orthodox and Restoration Denominations / [anonymous]. – Boston: S. N. Dickinson, 1835. - 144 p.

4. Гиленсон Б. А. История литературы США : Учеб. пособие для студ. филолог. фак. ун-тов и высш. пед. учеб. заведений / Б. А. Гиленсон. – М. : Академия, 2003. – 703 с. – (Высшее образование).

5. Назарець В. М. Життєве та поетичне кредо Волта Вітмена / В. М. Назарець, Є. М. Васильєв, Ю. В. Пелех // Всесвітня література та культура. – 2006. – №7-8. – С. 2-5.

6. Спиллер Р., Торп У., Джонсон Т.Н., Кэнби Г.С. Литературная история Соединенных Штатов Америки том 1 / Р. Спиллер, У. Торп, Т. Н. Джонсон, Г. С. Кэнби; Издательство: Прогресс, 1977-1979. – 525 с.

7. Токвилъ А. де. Демократия в Америке. М., Прогресс, 1992, – С. 358-361.

8. Уолт Уитмен. Листья травы. – М.: Художественная литература, 1955. – 356 с.

9. Реферат на тему: Великий поэт-новатор Уолт Уитмен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib4school.ru

Матіїв О.В.
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ОБРАЗ МУЗИ У ПОЕТИЧНІЙ РЕЦЕПЦІЇ "П'ЯТІРНОГО ГРОНА НЕЗДОЛАННИХ СПІВЦІВ"

Анотація. У статті розглядається самобутність осмислення образу Музи в творчій практиці М.Зерова, Юрія Клена, М.Рильського, П.Филиповича, конкретизується спільне/відмінне трактуванні митцями цього образу. Історія "життя" традиційного образу в різних індивідуально-авторських вимірах засвідчує не тільки його потужну енергетику, але й мистецьку майстерність поетів-реципієнтів.

Ключові слова: Муза, поети-неокласики, поетична рецепція, традиційний образ.

Annotation. The identity of understanding the image of Muse in the creative p ractice of M.Zerov, Yuri Klen, M. Rylsky, P. Filipovich is examined in the article, the common /different features in the artists' interpretation of this image are specified. The history of"life"of the traditional image in various individual author's d imensions testifies not only to its powerful energy,but also to the artistic skill of the p oets-recipients.

Key words: Muse, poets-neoclassicists, poetic reception, traditional image.

Творчість українських поетів-неокласиків М.Зерова, Юрія Клена, М.Рильського, П.Филиповича: поезія, літературознавчі студії, переклади засвідчили невід'ємну спорідненість українського Слова з Мовою світової культури. У складних умовах постреволюційної дійсності, культурного хаосу неокласики повсякчас утверджували в літературі істинні мистецькі ідеали, викристалізовані духовною історією людства.

Серед різноманітності міфологічних образів, які найбільш активно використовуються поетами-неокласиками, виділяються Орфей, Муза, Аполлон (Феб), Навсікая, що обумовлено насамперед культорологічною насиченістю їхньої семантики. Інтерпретація цих образів митцями безпосередньо або опосередковано пов'язана з їх філософсько-естетичною доктриною.

Своєрідність осмислення поетами-неокласиками образу Музи лише принагідно розглядалася такими науковцями як М.Бондаренко [1], М.Борецький [2], О.Гальчук [4], С.Гречанюк [5], Ю.Кузьма [8], О.Солодько [12] та ін., тому метою нашої студії є комплексний системний аналіз специфіки трансформації цього образу в творчій практиці українських поетів.

Найчастіше до образу Музи серед неокласиків звертався Павло Филипович. Поет осмислює образ у класичному вимірі, не руйнуючи його празмісту. У вірші "Шануй гніздо старого чорногуза" Муза на тлі яскраво вираженого українського пейзажу Муза виступає покровителькою, заступницею тих, хто збагачує красу цього світу, одухотворює його:

Шануй гніздо старого чорногуза –
Він стереже і клуню, і стіжок,
І доручила доглядати Муза
Йому сіреньких радісних пташок [13, с. 57].

В "Епітафії неокласикові" П.Филипович звертається до образу Музи, щоб увиразнити увесь абсурд закидів, звинувачень опонентів у

відірваності неокласиків від дійсності, їхньому поклонінню мистецтву задля мистецтва:

Он муза аж здригнулась, як почула,
Що ті переклади з Гомера і Катулла
Відродять капіталістичний світ [13, с. 133].

Образ Музи у поезії П.Филиповича нерозривно пов'язаний з проблемою "мистецтво і реальність", ролі натхнення у творенні Прекрасного. Так, у вірші "Кому не мріялось, що є незнана Муза" стверджується, що основним джерелом для створення поезії є життя, "яке несеться над усіми нами І вимагає ладу і пісень". "Персоніфікується" поетом і сам образ Музи, набуваючи конкретних рис:

Кому не мріялось, що є незнана Муза –
Прекрасна дівчина, привітна і стрункa [13, с. 92].

Епітет "незнана" в останніх рядках вірша переростає в поетичний синонім Музи:

І сам здивуєшся, почувши власний витвір,
І хтось впевнятиме, і ти йому повіриш,
Що це Незнана пестила тебе!

Цей же епітет поет використовує й у вірші "М. Заньковецькій", де оспівує талант видатної української співачки:

Натхненню щирому – і слова, і пошана
В годину споминів – ясні тобі слова!
А Муза днів нових, прекрасна і незнана,
Тебе, мандрівницю, нехай не забува [13, с. 104].

Постійний епітет "незнана" яскраво увиразнює сокровенне, таємниче, що притаманне мистецтву, яке відкриває повсякчас перед реципієнтом незвідані таємниці Духу і Краси. Так форма осмислення класичного образу неокласиками є типологічно споріднена з творчою практикою Тараса Шевченка, в якій цей образ "стає втіленням найдорожчих і найсвітліших ідеалів", які відображено в постатях близьких поетові людей: "матері, сестри, вірного друга, супутника, небесної зорі" [14, с. 177].

Авторський інтерпретацію образ Музи отримує в поетичному світі Максима Рильського. Так у вірші "До Музи" Муза виступає "утіхою", "сестрою", до якої поет молитовно звертається за опікою і благословенням:

З усіх сестер ти найрідніша,
І я молюсь тобі одній:
В осінній день, як вітер свище,
Зогрій мене – зогрій, зогрій [11, с. 66].

"Муза, поезія, – писав Л.Новиченко, – завжди виступає в свідомості поета (*М.Рильського –О.М.*) силою рятівною і цілющою, яка підносить його ліричне "я" над усіма житейськими падіннями й гріхами. Не про розвагу чи суєтне бажання слави йдеться для того, хто звертається до богині поезії з нещадною до самого себе сповіддю" [10, с. 120].

Всупереч традиційному штампові переосмислюється образ Музи поетом у вірші "Година й Негода". М.Рильський звільняє образ від патетичного нашарування, надаючи ознак певної вульгарної побутовості:

Проклята муза дівкою брудною
кульгає, наружована та хрипла,
і пропонується за два рублі [10, с. 215].

Подібно інтерпретує цей образ Юрій Клен у поемі "Попіл імперії":

А я, мов мідна постать Колеоне,
на березі любасно бовванію,
рахую щогли, траси, галеони
та музу жду. Блукарка і повія
по всіх краях накрала краму хвацько –
і з рота рвуться вірші трамтадрацькі [7, с. 346].

Така амплітуда розкодування поетами-неокласиками традиційного образу засвідчує його внутрішній потенціал до універсальної інтерпретації, пристосування до незвичного для нього національного континууму.

Персоніфікація М.Рильським і П.Филиповичем міфологічного образу обумовлена передовсім естетикою античної класики, "яка базувалася на чуттєвому сприйнятті світу – в тому розумінні, що уявляла прекрасне лише в реальному бутті тіл, предметів, явищ, отже, кінечним, замкненим, окресленим; невипадково античністю так важко освоювалося поняття безкінечного" [9, с. 4].

Образ Музи інтерпретується М.Зеровим в традиційному класичному ключі – як символ поезії та поетичного натхнення або його алегорія. У сонетоїді "Вороний" образ Музи слугує поетові для розкриття багатства мистецького таланту М.Вороного – поета, літературознавця, перекладача:

Петлюра славив лірний його дар
І Ковалевський укладав хвалітни,
Для нього Муза співами вагітна,
Для нього тоне сміливий Ікар [6, с. 74].

У розкодуванні античних образів античності Юрій Клен був схильний до їх осучаснення, національно-історичної конкретизації. Ліричний герой його поеми "Попіл імперії" звертається до Музи, щоб вона не потурала дурням-співцям нової доби, "що кров'ю ізійшла", а була прихильною до тих митців, які "пошматованості навісній" протиставляють "різьблену єдність":

О музо! Не зважай на дурнів,
Скакала довго ти по корчаках, –
Тож не цурайсь тепер котурнів [7, с. 191].

Традиційний образ допомагає поетові розкрити потворну суть псевдомистецтва більшовицької "доби", що культивувало політичне прислужництво, дисгармонію особистісного і суспільного, естетичний несмак. Чи не тому Муза у той час "скакала… по корчаках", які є швидше пристановищем для темних сил, ніж оселею муз. Поет закликає творити нове мистецтво, вільне від політичної облуди, наслідуючи найкращі традиції світової культури, передовсім античної, символом якої у вірші виступає атрибут античного акторства – котурни.

Образ Музи трактується неокласиками у традиційному вимірі і не має такого глибокого авторського переосмислення, як, наприклад, в акмеїстів (А. Ахматова). Муза у неокласиків набуває почасти конкретних, реальних рис, "заземлюється", при тому не руйнується класичний зміст праобразу. Образ Музи слугує поетам у розкритті певних настроїв та асоціацій, пов'язаних із розумінням мистецтва, його ролі у житті, допомагає збагнути головну ідею твору, вирельєфнює основний поетичний образ.

Список використаних джерел

1. Бонаренко М. Поетичне осмислення Юрієм Кленом світової культурної спадщини / М. Бондаренко // Українська мова та література в школі. – 2000. – Ч. 7. – С. 6 –7.

2. Борецький М. Античні образи і мотиви в поезії Миколи Зерова / Мирон Борецький // Методологічні проблеми гуманітарних наук : Наукові записки Дрогобицького держ. пед. ін-ту ім. І.Франка. – Вип. 1. – Дрогобич : Вимір, 1998. – С. 190 – 201.

3. Брюховецький В. С. Микола Зеров: Літературно-критичний нарис / В. С.Брюховецький. – К. : Радянський письменник, 1990. – 309 с.

4. Гальчук О. Поетичне осмислення Миколою Зеровим світової культурної спадщини / О. Гальчук // Дивослово. – 1997. – № 8. – С.5 – 8.

5. Гречанюк С. С. Один із "ґрона п'ятірного" (Павло Филипович) / С. С.Гречанюк // На тлі XX століття. Літературно – критичні нариси. – К. : Рад. письменник, 1990. – С.59 – 99.

6. Зеров М. К. Твори: У 2-х томах: Т.1. Поезії. Переклади / Микола Костьович Зеров. – К. : Дніпро,1990.– 842 с., Т.2. Історико-літературні та літературознавчі праці. – К. : Дніпро,1990. – 594 с.

7. Клен Юрій. Вибране / Юрій Клен. – К. : Дніпро, 1991.– 461 с.

8. Кузьма Ю. Античні мотиви в поезії М.Т.Рильського / Юлія Кузьма // Іноземна філологія. Вип. 9. Питання класичної філології. – № 5. – Львів : Видавництво Львівського університету, 1966.– С.148 –154.

9. Наливайко Д. С. Українські неокласики і класицизм / Д. С.Наливайко // Наукові записки Національного ун-ту "Києво-Могилянська академія" : Філологія. Т.4. – К.,1998. – С.3–19.

10. Новиченко Л. М. Поетичний світ Максима Рильського. 1910-1941 / Л. М.Новиченко. – К. : Наукова думка, 1980. – 406 с.

11. Рильський М. Т. Зібрання творів : у 20-ти томах. – Т.1. / М.Т. Рильський. – К. : Наукова думка, 1983. – 534 с.

12. Солодько П. Ремінісценції з грецької та латини в оригінальній поезії Миколи Зерова / П. Солодько // Дивослово. – 1994. – № 12. – С. 9–11.

13. Филипович П. П. Поезії / Павло Филипович. – К. : Рад. письменник, 1989. – 193 с.

14. Шах–Майстренко М. Шевченко і антична культура / Мирослава Шах-Майстренко. – К. : Фахівець, 1999. – 288 с.

Федорів О.В.
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФАНТАСТИЧНОЇ ПРОЗИ У XX СТ.

Анотація. У статті висвітлюються основні тенденції розвитку фантастичної прози минулого століття. Стисло охарактеризовано жанрові й стильові експерименти провідних фантастів світу. Розглянуто різноманітні течії, ідеї та проблеми фантастики XX ст.

Ключові слова: антиутопія, наукова фантастика, утопія, фентезі.

Annotation. The article traces the main tendencies of the development of fantastic prose in the past century. Some attention is focused on genre and stylistic experiments of the leading fantasies of the world. It is considered various currents, ideas and problems of fantasy of the XX century in it.

Key words: dystopia, fantasy, science fiction, utopia.

Постановка проблеми. ХХ ст. ознаменоване інтенсивним розвитком новітніх технологій та науки. Водночас – це новий етап культурного та літературного процесу, пов'язаний, з одного боку, з нетрадиційним розумінням мистецтва, його місця у суспільстві, а з іншого – зі значними світоглядними зрушеннями, новими поглядами на світ та соціум. Стрімкий розвиток науки та техніки, дисгармонія між людиною і природою – ці та інші чинники привели до переоцінки моральних і духовних цінностей, що спричинило появу нових ідеологічних орієнтирів. Саме в цей період швидкими темпами розвивається фантастика. Саме слово "фантастика" буквально означає "здатність уявляти". Це поняття вперше було використане французьким літературознавцем Шарлем Нодьє у 1830 р. (стаття "Про фантастичне в літературі").

Аналіз останніх досліджень і публікацій. ХХ ст. це також час наукового осмислення художньої фантастики, позначений появою відомих праць Ю. Кагарлицького "Що таке фантастика?", Р. Кайоа "Від казки до Science-Fiction" ("De la féerie à la science-fiction"), Н. Корнвела "Фантастична література. Від готики до постмодернізму" ("The literary fantastic. From gothic to postmodernism"), Ц. Тодорова "Вступ до фантастичної літератури" ("Introduction a la litterature fantastique"), Т. Чернишової "Природа фантастики", В. Чумакова "Фантастика та її види"; наукових розвідок В. Захарова "Умовність і фантастика: взаємозв'язки категорій", Є. Тамарченка "Уроки фантастики" та інших. Фантастику як жанр розглядали Т. Бовсунівська, Є. Брандіс, К. Мзареулов; як літературну стратегію – Т. Катишева; як тип літературної умовності – О. Ковтун; про фентезі як особливий різновид фантастики писали О. Леоненко, Н. Логвіненко, М. Назаренко.

Головними **завданнями** пропонованої статті є продемонструвати різноплановість фантастики, розмежувати поняття "наукова фантастика" і "фентезі", визначити характерні риси наукової фантастики і фентезі.

Виклад основного матеріалу. Починаючи з 30 – 40-х рр. ХХ ст., світова фантастика формує початок нової епохи в історії культурного розвитку людства. У 40-і рр. в Англії та США видається понад два десятки науково-фантастичних журналів, із якими співпрацюють всесвітньо відомі письменники Айзек Азімов, Кліфорд Саймак, Роберт Хайнлайн, Генрі Каттнер [4]. У розвитку тогочасної літератури відбувається постійний процес трансформації фантастики, посилюється роль фантастичного і в реальному світі. Формуються різноманітні течії, розробляються нові теми й проблеми, відбуваються жанрові

й стильові експерименти провідних фантастів світу, розширюється географія фантастики, новітнім утворенням фантастики постає антиутопія.

Антиутопія наслідує і розвиває модель утопії, проте зображує майбутнє ідеальне суспільство як вороже людині, таке, що суперечить людським уявленням про справжнє щастя. Тобто утопія та антиутопія як дихотомія (твердження та його заперечення) виражають дві протилежні точки зору на суспільний устрій, що відповідають світоглядам двох епох – гуманістичного у Відродженні і трагічного у XX ст. [2, с. 70]. Антиутопічні твори були спрямовані на боротьбу проти науково-технічного прогресу, тоталітарного режиму, раціоналізму тощо. Головним героєм у них виступає людина, яка протистоїть певним явищам чи особистостям, переважно терпить поразку, але не втрачає людяності. Досить проблемним постає виявлення жанрової специфіки антиутопії. Для того, щоб її визначити, потрібно проаналізувати насамперед утопію. Утопія, як зазначають дослідники, це, перш за все, літературний жанр, що зображує ідеально щасливе суспільство. Натомість антиутопія – антитеза утопії. Так, американський літературознавець К. Кеністон у статті "Захід Європи" зазначає: "Протистояння між утопіями та антиутопіями досить різке. В нашому баченні майбутнього образи надії поступилися місцем картинам відчаю, утопії, що були маяками, перейшли в застереження [цит. за: 5, с. 38].

Як уже йшлося, фантастика дуже різноманітна, включає в себе багато різновидів, зокрема наукову фантастику і фентезі. Наукова фантастика – різновид фантастичної літератури і мистецтва, в основі якого лежить наукова гіпотеза, доповнена фантазією автора. Цей літературний напрям з'явився завдяки науково-технічному прогресу XIX – XX ст., проте він орієнтувався не тільки на технічний прогрес, а й на соціальні та моральні наслідки винаходів, досліджував конфлікти й проблеми сучасної дійсності. Г. Гуревич у праці "Бесіди про наукову фантастику" відзначає, що якщо "фантастика – це література, де істотну роль відіграє незвичайне, неіснуюче, невідоме, явно придумане", то наукова фантастика – "це така область, де незвичайне створюється матеріальними силами – природою або людиною за допомогою науки і техніки" [цит. за: 6, с. 483].

Як і будь-яка літературна течія, наукова фантастика вкорінена у літературну традицію. Ф. Брюс стверджує, що предтечою наукової фантастики можна вважати всі оповідання про дивовижні відкриття і надзвичайні подорожі в часі і просторі, а також історії про дивні фізичні явища та утопічні фантазії [6, с. 483]. Прояви наукової фантастики знаходимо ще у народних легендах, казках ("Летючий корабель"), лицарських та готичних романах, романах і оповіданнях Ф. Рабле, Ф. Бекона, Дж. Свіфта, Вольтера, М. Шеллі, Е. А. По, однак більшість дослідників пов'язує її виникнення з творчістю Ж. Верна та Г. Дж. Веллса [3]. Твори наукової фантастики є динамічними, винахідливими, утопічними,

казковими, разом із тим містять гротеск, гіперболу, алегорію, наукоподібну лексику, символіку. Вони також тяжіють до гуманізму, розповідають про дивні, небачені ідеї чи експерименти; допускають типізацію найкращих рис сучасників, безмежні можливості людського розуму; у них присутні героїчні персонажі, пригодницькі елементи.

В останні десятиліття можна спостерігати, що наукова-фантастика пережила пік популярності, і її потіснив жанр "фентезі" в усіх його проявах та відгалуженнях. Більшість дослідників фантастики вважають, що основним джерелом фентезі є міфологія. Твори у стилі фентезі дуже часто створюються з опорою на міфологічні та казкові образи й сюжети. Вони не акцентують уваги читача на наукових досягненнях, описі науково-технічного прогресу – це радше світла фантастична казка для дорослих, інколи героїчна, інколи лірична або філософська, але завжди сповнена неймовірних див, казкових подорожей у часі і просторі, карколомних пригод, що не вкладаються в жодні рамки реальності, і мають, як правило, щасливий кінець [4, с. 485].

Досліджуючи фентезі, спостерігаємо багатогранність визначень, серед яких дуже складно обрати одне. Тому можна виділити декілька його провідних рис. Фентезі тяжіє до казки, міфу, лицарського роману. Відповідно, йому притаманні ознаки всіх цих жанрів: "його повчальність, прагнення до гри і нав'язлива гуманність – від казки, епічність, трагічність і хтонічна спрямованість – від міфу, благородство і жертовність героїв – від лицарського роману" [1, с.136]. У становленні фентезійного жанру чималу роль відіграв саме лицарський роман. У XVIII ст. під його впливом почалося формування готичного роману, де описуються таємничі пригоди, багато фантастики, містики, а також присутні соціальні мотиви, а центром є демонічна особа [3].

Виділяють п'ять піджанрів фентезі: епічне, героїчне, християнське, готичне, окультне. Епічне фентезі виникло на початку 70-х рр. XX ст. і характеризується такими ознаками: протистояння добра і зла, нелінійний сюжет, широта описаних подій і детально відтворений фантастичний "вторинний світ". Героїчне фентезі – один із напрямів фантастичної літератури, в якому йдеться про неймовірні пригоди на легендарних планетах чи у міфічному минулому, де ведеться боротьба добра і зла. Християнське фентезі виникло в кінці XIX ст. – першій половині XX ст., коло його проблем пов'язане з релігійно-етичними питаннями. Окультне фентезі виникає на початку XX ст. в Англії, його визначальною рисою є наявність героя, котрий гине в ході драматичних протистоянь. Для готичного фентезі характерний опис темних замків, загадкових маєтків, родові прокляття, нагнітання атмосфери страху тощо.

Таким чином, можна побачити різницю між науковою фантастикою та фентезі, яка полягає в таких аспектах:

- фундаментом для зародження обох жанрів стала фантастика. Але наукова фантастика виникла на перетині кінця XIX – початку XX ст. і бурхливо розвивалася протягом XX ст., тоді як фентезі з'явилося в середині XX ст. та швидкими темпами розвивається і сьогодні, породжуючи все нові жанри;

- для того, щоб писати в руслі наукової фантастики, автори використовують наукові факти чи відкриття, натомість основою фентезі слугують чари та казкові образи.

Кінець 50-х – початок 60-х рр. позначені в світовій літературі певною кризою. Проте в середині 60-х рр. фантастична література знаходить свій подальший шлях. Наслідком кардинального перегляду фантастами власних уявлень про місце та роль фантастики в сучасному світі стало їхнє об'єднання навколо журналу "Нові світи", художнім редактором якого був Майкл Муркок, та формування літературної течії, що пізніше отримала назву "нової хвилі". У фантастику проникають елементи містики, філософія абсурду та мотиви екзистенціалізму. Спад "нової хвилі" припадає на 70 – 80-ті рр. XX ст., але в історії фантастики вона залишила дуже помітний слід. Серед її американських представників виділяється насамперед Роджер Желязни – творець своєрідних фантастичних світів, автор оригінальних романів "Цей безсмертний" (1966), "Володар снів" (1966), "Бог світла" (1967), "Творіння світла і темряви" (1969), "Острів мертвих" (1969) та інших. Окремим і, без перебільшення, безпрецедентним явищем у світовій фантастиці XX ст. стала творчість відомого англійського письменника, філолога, знавця західноєвропейської міфології Джона Рональда Руела Толкіна. В історію світової фантастики Дж. Толкін увійшов як автор романної трилогії "Володар перснів", із якою тематично поєднуються ще два його твори – повість-казка "Гоббіт, або Туди й назад" і збірка міфологічних переказів під назвою "Сильмариллион" [4, с. 485].

Висновки дослідження. Отже, фантастика – це література міркувань, вона підштовхує до роздумів та моделювання гіпотетичних світів, технологій, подій, спонукає до осмислення тенденцій сучасності. Класифікація фантастики залишається проблемною. Традиційно вона поділяється на наукову фантастику та фентезі. В такому випадку вважається, що наукова фантастика зображує можливе – зміни, відкриття, світи і цивілізації, в той час як фентезі – щось завідомо неможливе.

Перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі вбачаються в окресленні розвитку нових жанрових форм фантастики та встановленні закономірностей поширення фантастики на інші літературні жанри.

Список використаних джерел

1. Бондина Е. К типологии жанра фентези / Е. Бондина // Пограничные процессы в литературе и культуре. – Пермь, 2009. – С. 136 – 137.

2. Девдюк І. Основні тенденції розвитку світової літератури першої половини ХХ ст. / І. Девдюк, А. Кучера // Зарубіжна література в школах України. – 2012. – № 7 – 8. – С. 68 – 71.

3. Ковалів Ю. Літературознавча енциклопедія : в 2 т. / Ю. Ковалів. – К. : Видавничий центр «Академія», 2007. – Т. 2. – 239 с.

4. Папуша І. Зарубіжна література. 11 клас. Посібник-хрестоматія / І. Папуша, Є. Васильєв, В. Назарець. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. – 705 с.

5. Сабат Г. У лабіринтах утопії та антиутопії / Г. Сабат. – Дрогобич : Коло, 2002. – 160 с.

6. Шкуров Є. Наукова фантастика у теоретичному дискурсі / Є. Шкуров // Літературознавчі студії. – 2013. – Вип. 39 (2). – С. 482 – 487.

Чобанюк М.В.
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ РОМАНУ ДЖОНА ФАУЛЗА “КОЛЕКЦІОНЕР”

Анотація. У статті йдеться про жанрову своєрідність роману Джона Фаулза “Колекціонер”. Висвітлюється своєрідність системи персонажів у романі. Проаналізовано результати постійної боротьби, що відбувається в суспільстві, між “Небагатьма” та “Масою” (“Більшістю”).

Ключові слова: Джон Фаулз, жанр, синтез, роман, поетика.

Annotation. The article deals with genre peculiarity of the novel by John Fowles “The Collector”. The originality of the system of characters in the novel is highlighted. The results of the constant struggle that is taking place in society, between "Little" and “Mass” (“Mostly”) are analyzed.

Key words: John Fowles, genre, synthesis, novel, poetics.

Актуальність дослідження. Творчість Джона Фаулза являє собою цікавий об’єкт для дослідницької уваги через багатство своєї поетики, оригінальність філософсько-естетичної програми письменника, його постійний пошук у напрямку новаторства, що базується на надзвичайно потужному креативному потенціалі автора, який не прагне знищити та реконструювати надбання літератури минулих епох, а створити на їх основі роман, де нова форма відповідала б новому змісту.

Без сумніву, творчість Джона Фаулза викликає величезний інтерес як серед читачів, так і серед критиків та літературознавців. Серед українських науковців, які вивчали його праці, варто виділити С. Павличко (1993), Н. Жлуктенко (1993), О. Сачик (1997), Г. Костенко (2001), Ю. Кіндзерська

(2007), які у своїх дослідженнях торкалися проблеми персонажа у контексті досліджень особистості авторського стилю, його філософсько-естетичних поглядів, загального художньо-ідейного аналізу твору.

Метою даної статті є аналіз та визначення жанрової своєрідності роману Джона Фаулза "Колекціонер". Твори Джона Фаулза – об'єднані провідною для його творчості проблемою: формування самосвідомості як необхідної умови для досягнення свободи. Коло його тем досить широке, проте найактуальнішими для себе та суспільства XX століття, він вважав проблему "Межі між Небагатьма та Масою", яка проходить не між людьми, а в середині кожного, бунт проти авторитету умовностей, виняткової залежності особистості від нав'язаних суспільством образів, проти влади випадку, який нищить людське в людині або, навпаки, відроджує особистість до нового життя. Осягнення власної сутності сприяє орієнтації у світі і розкриттю можливостей особистості. Подолання відсталої, архаїчної, темної стихії, притаманної людині, відкриває можливості для прилучення до життя, краси, гуманності.

"Колекціонер" – (англ. The Collector, 1963) – перший надрукований роман Фаулза, який приніс письменнику славу і став "візитною карткою" його творчості. Роман був вдало екранізований режисером Вільямом Вайлером через два роки. Це історія про молодого колекціонера Фредеріка Крегга, який ловить метеликів. Але отримавши таку можливість він ловить "метелика" своєї мрії – молоду гарну дівчину Міранду, за якою він давно спостерігає. Міранда в його підвалі стає "екземпляром" цієї колекції.

У романі "Колекціонер" автор у формі притчі мав на меті проаналізувати результати постійної боротьби, що відбувається в суспільстві, між "Небагатьма" та "Масою" ("Більшістю"). Одні й ті самі події і факти висвітлені з різних точок зору – це щоденники Міранди та Клеґґа.

Конфлікт роману в цілому й кожний з його образів еволюціонують у Дж. Фаулза на двох рівнях – життєво-конкретному (конфлікт злочинця і жертви) й філософсько-символічному (протистояння духовної еліти й "Більшості").

У своїх естетичних принципах Дж. Фаулз орієнтувався на класичні традиції, високо цінував реалістичне мистецтво, вважав його зв'язок із життям "непроминущою вартістю, хоча у власній літературній творчості аж ніяк не дотримується традиціоналістських кліше, органічно поєднуючи свою відданість класиці зі сміливими художніми експериментами" [3, с. 655]. Митець вірив, що письменник повинен своїми творами активно впливати на навколишню дійсність та перетворювати її на кращу [2, с. 263].

У романі "Колекціонер" вперше звучить теза автора про особливу місію, покладену на "Вибраних", які повинні взяти на себе контроль і спрямувати стихійний рух мас, немов ковбої у фільмах про Дикий Захід [6, с. 283]. Погляди автора втілюються у програмі про необхідність національної та класової

терпимості, лівих політичних поглядів, примат творчості, особливу місію творця. Фаулз переконаний у тому, що єдині люди, здатні змінити ситуацію на краще, складають інтелектуальну еліту, яка змушена опиратися спокусам філістерського світу. Саме з ними ідентифікує себе Міранда: "Терпіти не можу тупих на зразок Калібана, що придушені власною дріб'язковістю, ницістю, егоїзмом. Скільки їх! А меншість вимушена тягнути на спині цей мертвий тягар. Лікарі, викладачі, люди мистецтва, я – одна з них" [5]. Подібні думки Фаулз висловив у своєму есе "Я пишу, а отже я існую", в якому, зокрема, пише про те, що коли Міранда говорить про Вибраних, то вона має на увазі саме тих, кого вважає Вибраними сам письменник – творців, які не мають вибору, крім бути вільними і саме це відрізняє їх від Маси – Багатьох [4, 13].

Антигероїчний ідеолог Клеґґ виступає у романі Фаулза втіленням антижиття, філістерської стагнації та джерела зла. Колекціонерство для Фаулза – еквівалент антижиттю, так само як і наука, яка заради абстрактної цілі нищить саме життя – ідея, яка проходить через весь роман і низку його есе ("Експонати колекціонера. Вступ", "Сліпе око"), в яких він зазначає, що сам захоплювався колекціонуванням метеликів, рослин і подібного, на що зараз оглядається зі злим соромом [4, 309]. Як пише сам письменник, основною метою написання та вибору назви роману "Колекціонер" було виразити ненависть "легальній первізії, адже всі колекціонери-природознавці в кінці кінців колекціонують одне й те саме: смерть живого", і таке колекціонування заради задоволення є безумовним злом і "жоден з моральних виборів нашого часу не є прозорішим" [4, 310].

Героїзм персонажів Джона Фаулза олюднений та жертовний, але не стосовно маси, а стосовно окремих людей, а через людей до суспільства в цілому. Чим більше людей усвідомлюють власну цінність та неповторність, власне життя як скарб, тим більше шансів з'являється у світу стати кращим.
Конфлікт роману в цілому й кожний з його образів еволюціонують у Дж. Фаулза на двох рівнях – життєво-конкретному (конфлікт злочинця і жертви) й філософсько-символічному (протистояння духовної еліти й "Більшості").

Англійська критика назвала цей твір психологічним трилером, російські та українські літературознавці – соціально-психологічним романом. Композиційні, стильові особливості твору, його філософсько-ідейна спрямованість дає, за думкою В. Івашової, підстави стверджувати: "Колекціонер" – це філософсько-психологічний, реалістично-гротескний роман про протистояння масовому суспільству та масовій культурі, про наслідки опору та співіснування споживацько-утилітарного, масового та високоінтелектуального світоглядів, також ураженого вірусом гордощів та пихи стосовно власного антиподу [1, 258].

Різностильові, неоднаково спрямовані емоційно частини твору – щоденникові записи Клеґґа та Міранди – є двома складовими однієї правди про екзистенційне буття людини XX століття. У романі втілено провідний мотив екзистенціалізму – місцезнаходження героїв являє собою замкнений простір і репрезентує як найвищий рівень свободи, так і найвищий рівень духовної замкненості і порожнечі.

У цьому романі Фаулз вперше використав такий прийом, який дав змогу відчути психологічний характер персонажа, – перевірку героя почуттям кохання. Клеґґ закоханий, але його почуття дали змогу відчути порожнечу душі, її обмеженість і безпорадність. Він здатен полюбити когось тільки як частину своєї колекції. Це дає читачеві змогу порівнювати його порухи душі з нікчемним, принизливим інстинктом. Усвідомивши це, Міранда винесла суровий присуд самій ідеї колекціонування: "Колекціонери – найогидніші істоти на світі… Колекціонування – це антижиття, антимистецтво, анти- усе на світі" [5]. Здатність головного героя володіти лише мертвою красою (убиті метелики) підкреслює його неспроможність відчувати, цінувати і насолоджуватися коротким, неповторним, миттєвим, але "живим" моментом. Отже, замкнений простір дає можливість і героям, і читачеві зрозуміти істинність людських почуттів і перевірити співвіднесеність життя і мистецтва.
Важливою ідейно-художньою особливістю роману є інтертекстуальність. Імітація справжнього життя, якою займається Клеґґ і якою наполегливо намагається уникнути Міранда, посилюється завдяки прямій вказівці на текст Шекспірової "Бурі". Шлях деградації завдяки інтертекстуальним паралелям здається ще згубнішим: Клеґґ та Калібан-Клеґґ – дві різні іпостасі одного Я. Він прагне підкорити собі світ, і це є найстрашнішим відкриттям Міранди: вона бунтує проти насильницької зміни її світосприйняття, штучного пробудження найпотаємнішого почуття – кохання.

Дієве зло Клеґґа здобуває перемогу над потенційним добром Міранди. Але Фаулз не дивиться на майбутнє з похмурим песимізмом. Він не вважає, що élite загрожує варварська орда. Автор підводить нас до думки, що до тих пір, доки ми не повернемось обличчям до цього невиправданого конфлікту (заснованого значною мірою на зайвій заздрості, з одного боку, і зайвій зневазі – з іншого) між біологічною Меншістю і біологічною Більшістю, доки не визнаємо, що ми не є – і ніколи не будемо – рівними від народження, хоч усі народжуємося з рівними людськими правами, то Більшість не можна буде виховувати позбавленою помилкового визнання своєї неповноцінності, а Меншість – позбавленою свого так само помилкового визнання того, що біологічна перевага є станом існування, а не тим, чим вона є насправді, – станом відповідальності, – доти ми не прийдемо до справедливішого і щасливішого світу [4, 11].

В іншому місці цієї книги Фаулз підкреслює важливість різних точок зору на життя: окрема людина черпає значно більше сил, енергії у своїх опонентів, ворогів, ніж це видається на перший погляд. Те ж відноситься і до протистояння між "Небагатьма" і "Масою", між тими, кому еволюція дала привілеї, і тими, кого вона їх позбавила. У цьому протистоянні, крім очевидних негативних, є і свої позитивні сторони. Словом "нерівність" Фаулз виражає все зло, яке є в нашому суспільстві, а "випадковість" (фактор, яким людина не може управляти), на думку автора, прирік нас на цю нерівність. І здається божевіллям, що людина сама сліпо прагне поширити по всьому світу цей шкідливий вірус, замість того щоб спробувати хоча б обмежити його вплив.
Роман "Колекціонер" відтворив протистояння індивіда духу соціального колективізму. В основі твору – динамічний, напружений, майже детективний сюжет.

Кількість дійових осіб у романі зменшена до мінімуму – їх тільки дві: службовець Фредерік Клегг та молода художниця Міранда Грей. Перший – особистість, яка нічим не вирізнялася з-поміж їй подібних, хіба що своєю пристрастю до колекціонування метеликів. Несподівано, як для себе, так і для оточуючих, Клегг виграв величезну суму грошей у лотерею. Та очікуване щастя йому мало принести не це, а цілковите володіння (яким би це не здавалося парадоксальним) дівчиною на ім'я Міранда Грей. Саме з цією метою Клегг купив старовинний заміський будинок, усамітнився в ньому, облаштував за своїм смаком і з надзвичайною вимогливістю підвальне приміщення, в якому незабаром мала з'явитися та, чия присутність йому була так необхідна. Колекціонер – багатій викрав Міранду, ув'язнив її, зізнався в коханні, навіть запропонував одружитися, – і все це в приміщенні підвалу, яке якнайкраще підходило для демонстрацій своєї домінуючої ролі в ситуації, що склалася. Свій нагляд Клегг посилив, коли Міранда відмовилася бути йому дружиною і декілька разів намагалася втекти. Переконавшись, що усі її спроби приречені на невдачу, дівчина вирішила спробувати проаналізувати психологічні першопричини поведінки Клегга. Міранда навчила його розбиратися в живописі, музиці. Щоб дати вияв своїм емоціям та відкрити комусь свою душу, вона вела щоденникові записи. Проте непорозуміння між викрадачем та експонатом його колекції все більше зростало. Відчуженість переросла в протистояння, а останнє породило ворожнечу. У фіналі роману Міранда почала хворіти і незабаром померла. Клегг, засмучений такою втратою, готовий був накласти на себе руки, однак, знайшовши щоденник своєї обраниці, вирішив знайти нову жертву, яку очікувало набагато жорстокіше ставлення. Таким чином, оповідна фабула роману зі смертю головної героїні тільки починалася – невдалий фінал першого експонату загартував колекціонера і зробив його більш обачливим і передбачливим. Відтепер він почав колекціонувати по-справжньому.

Історія психічно хворої людини та її жертви не була новаторським відкриттям Фаулза. Однак сучасного читача, захопленого і вираженого майстерністю письменників – постмодерністів, приваблював у творі насамперед ігровий підтекст, що відчувався майже на кожній сторінці роману. Навіть назву твору можна було обіграти: колекціонер – слово англійського походження, яке мало в основі два латинські корені – "поєднувати" і "бути співучасником". Отже, потяг до колекціонування – це відповідно загальнолюдський процес, у якому всі були співучасниками.

У романі втілено провідний мотив екзистенціалізму – місцезнаходження героїв являло собою замкнений простір і втілювало як найвищий рівень свободи, так і найвищий рівень духовної замкненості і порожнечі. Клегг – класичний приклад "закомплексованої" особистості, затиснутої стереотипами моралі, поведінки, ідейних переконань тощо. Міранда ж, навпаки, тип людини нової моралі, вона здатна була шокувати своєю поведінкою, викликати неадекватне ставлення до своїх вчинків та емоцій. Героїня втілювала класичний тип "емансипованої" європейської молоді 60-х років з її самовпевненістю та максималізмом. Протистояння між нею та її викрадачем – це протистояння між довершеністю, досконалістю тих, хто своєю геніальністю кидав виклик натовпу, та буденністю, сірістю, нікчемністю, посередністю й іншими атрибутами "приземленого існування".

Висновки дослідження. Ґрунтовно опрацювавши твір крізь призму літератури постмодернізму можна визначити ознаки сучасного романного жанру: екстремальна психологічна ситуація, обмежена кількість персонажів, замкненість простору, міфологічний ігровий підтекст, органічне поєднання казки, детективу, притчі, есе, роману, мінімалізація художнього часу, конфлікт двох життєвих позицій, нове прочитання відомого вже сюжету, глибоко узагальнений зміст основної оповіді. Гуманістичний підтекст роману постає у виборі та конфлікті двох життєвих позицій. Дж. Фаулз порушив у своєму творі питання про красу і культуру в новому суспільстві. Він розмірковував над проблемами (які, вважаємо, завжди будуть предметом дослідження молодих науковців): чи спроможні нові люди не тільки створювати, а й відчувати красу, чи не призведе їхнє панування до руйнації та остаточної втрати цього поняття.

Список використаних джерел

1. Ивашева В. В. Литературное исследование глубин человеческой психики. Сьюзен Хилл. Джон Фаулз / В. В. Ивашева // Что сохраняет время? – М. : Современный писатель, 1979. – С. 244 – 268.

2. Кіндзерська Ю. Типологія системи персонажів ранніх романів Джона Фаулза / Ю.Кіндзерська / Наукові записки. Серія: Літературознавство / за ред. проф. М.Ткачука. – Тернопіль : ТНПУ, 2007. – Вип. 22. – С. 261 – 273.

3. Михальська Н. ФАУЛЗ, Джон Роберт / Н.Михальська / Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник. У 2 т. Т. 2: Л – Я / за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. – Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2006. – 864 с.

4. Фаулз Дж. Кротовые норы: Сб. эссе / Дж. Фаулз; пер. с англ. И. Бессмертной, И. Тогоевой. – М. : Махаон, 2002. – 640 с.

5. Фаулз Дж. Коллекціонер // http://www.rulit.me/books/kolekcioner-read-455237-13.html

6. Фаулз Дж. Острова / Джон Фаулз. Кротовые норы; пер. с англ. И. Бессмертной // Джон Фаулз. – М., АСТ, 2003. – 631 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1	**Алексєєва Валерія Олексіївна,** студентка 4 курсу Національного транспортного університету, м. Київ; спеціальність: Переклад
2	**Аліфанова Оксана Вадимівна,** магістрант 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; напрям підготовки / спеціальність: Іноземна філологія. Мова і література (англійська)
3	**Антіпіна Поліна Андріївна,** студентка 4 курсу Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"; напрям підготовки / спеціальність: Філологія (переклад)
4	**Ахмедова Ельвіра Джавадівна,** магістрант 1 курсу Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна; спеціальність: Переклад
5	**Бичков Леонід Олексійович,** магістрант 1 курсу Рівненського державного гуманітарного університету; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)
6	**Білоус Катерина Олександрівна,** студентка 4 курсу Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського; напрям підготовки: 6.050304 Філологія
7	**Бурлака Ірина Сергіївна,** магістрант 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; напрям підготовки / спеціальність: Середня освіта. Мова та література (англійська)
8	**Васильєва Олександра Євгеніївна,** магістрант 1 курсу Рівненського державного гуманітарного університету; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)
9	**Винарчик Марія Петрівна,** кандидат педагогічних наук, доцент кафедри романської філології та компаративістики Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
10	**Віннікова Дарія Сергіївна,** студентка 4 курсу Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"; напрям підготовки / спеціальність: Філологія (переклад)
11	**Газдун Соломія Василівна,** студенка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Мова та література (англійська)
12	**Гапонюк Оксана Анатоліївна,** студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Мова та література (німецька)

13	**Герасимова Наталія Ігорівна,** магістрант 1 курсу Рівненського державного гуманітарного університету; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Романські мови та література (переклад включно)
14	**Голинець Юлія Ігорівна,** магістрант 1 курсу Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка; напрям підготовки / спеціальність: Середня освіта. Мова і література (французька)
15	**Гошилик Наталія Сергіївна,** кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ
16	**Гришина Євгенія Артемівна,** магістрант 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; спеціальність: Англійська мова та література
17	**Гуляйгродська Роксолана Григорівна,** студенка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Мова та література (англійська)
18	**Дейнеко Альона Ігорівна,** магістрант 1 курсу Рівненського державного гуманітарного університету; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)
19	**Житинська Надія Юріївна,** студентка 2 курсу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк; напрям підготовки / спеціальність: 035 Філологія. Мова та література (французька)
20	**Заєць Аліна Олександрівна,** магістрант 1 курсу Рівненського державного гуманітарного університету; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)
21	**Кірея Ганна Іванівна,** магістрант 1 курсу Рівненського державного гуманітарного університету; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)
22	**Кічула Марія Миколаївна,** магістрант 1 курсу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ; напрям підготовки / спеціальність: 035.04 Германські мови та літератури (англійська мова, переклад, друга іноземна мова – німецька)
23	**Ковбасюк Наталія Сергіївна**, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Мова та література (німецька)
24	**Когуч Юлія Андріївна,** магістрант 1 курсу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ; напрям підготовки / спеціальність: 035.04 Германські мови та літератури (англійська мова, переклад, друга іноземна мова – німецька)

25	**Колесник Юлія Анатоліївна,** магістрант 1 курсу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна; напрям підготовки / спеціальність: Філологія (переклад, англійська)
26	**Кравчук Аліна Олександрівна,** студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Мова та література (англійська)
27	**Кравчук Анна Геннадіївна,** студентка 2 курсу Рівненського державного гуманітарного університету; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)
28	**Кузнєцова Маргарита Віталіївна,** магістрант 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди; напрям підготовки / спеціальність: Середня освіта. Мова та література (німецька)
29	**Купрієнко Юлія Вікторівна,** викладач кафедри ділової іноземної мови і перекладу Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"
30	**Лавренюк Ілона Миколаївна,** магістрант 1 курсу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)
31	**Ларкіна Катерина Володимирівна,** магістрант 2 курсу Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"; напрям підготовки / спеціальність: Філологія (переклад)
32	**Лютікова Єлизавета Андріївна,** магістрант 1 курсу Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)
33	**Мак Вікторія Володимирівна,** магістрант 1 курсу Рівненського державного гуманітарного університету; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)
34	**Макогон Світлана Андріївна,** магістрант 1 курсу перекладацького відділення Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
35	**Максимюк Ганна Миколаївна,** магістрант 2 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; напрям підготовки / спеціальність: Середня освіта. Мова та література (англійська)
36	**Маліжко Поліна Романівна,** магістрант 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; напрям підготовки / спеціальність: Мова і література (англійська)

37	**Марченко Дар'я Ігорівна,** магістрант 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; спеціальність: Англійська мова література
38	**Матіїв Оксана Василівна,** студентка 4 курсу Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка; напрям підготовки / спеціальність: Середня освіта. Мова та література (українська)
39	**Миронова Альона Миколаївна,** магістрант 1 курсу Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка; напрям підготовки / спеціальність: Середня освіта. Мова та література (англійська)
40	**Михлик Ірина Олександрівна,** студентка 4 курсу Національного авіаційного університету, м. Київ; напрям підготовки: Філологія
41	**Міруценко Юлія Володимирівна,** магістрант 1 курсу Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"; спеціальність: Переклад
42	**Москалик Юлія Валеріївна,** студентка 4 курсу Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"; напрям підготовки: Філологія (переклад)
43	**Неліпович Галина Олександрівна,** магістрант 1 курсу Рівненського державного гуманітарного університету; напрям підготовки / спеціальність: Середня освіта. Мова та література (німецька)
44	**Олексієнко Ліна Олегівна,** студентка 4 курсу Національного транспортного університету, м. Київ; напрям підготовки: 035 Філологія
45	**Ольховська Алла Сергіївна,** кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
46	**Панасенко Світлана Валентинівна,** магістрант 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; напрям підготовки / спеціальність: Середня освіта. Мова та література (англійська)
47	**Панкова Євгенія Вікторівна,** студентка 4 курсу Національного транспортного університету, м. Київ; напрям підготовки: 6.020303 Філологія
48	**Петрова Ольга Євгенівна,** магістрант 1 курсу Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)
49	**Петрусенко Ірина Євгеніївна,** магістр 2 курсу Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"; напрям підготовки / спеціальність: Філологія (переклад)

50	**Преступенко Діана Юріївна,** студентка 4 курсу Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича; напрям підготовки / спеціальність: Філологія (переклад)
51	**Приміч Орест Володимирович,** магістрант 1 курсу Рівненського державного гуманітарного університету; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)
52	**Ряпалова Анастасія Олегівна,** магістрант 1 курсу Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)
53	**Сабадош Оксана Миколаївна,** студентка 3 курсу Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Мова і література (французька)
54	**Саливончик Крістіна Володимирівна,** студентка 4 курсу Національного транспортного університету, м. Київ; напрям підготовки: 035 Філологія
55	**Свенцицька Олександра Валеріївна,** студентка 4 курсу Національного транспортного університету, м. Київ; напрям підготовки: 6020303 Філологія
56	**Себій Мар'яна Степанівна,** магістрант 1 курсу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ; напрям підготовки / спеціальність: 035.04 Германські мови та літератури (англійська мова, переклад, друга іноземна мова – німецька)
57	**Скнипа Софія Євгеніївна,** магістрант 1 курсу Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)
58	**Смолько Анна Романівна,** студентка 4 курсу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Мова та література (французька)
59	**Стецюк Оксана Миколаївна,** студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Мова та література (англійська)
60	**Сухова Анна Вікторівна,** кандидат філологічних наук, доцент кафедри ділової іноземної мови та перекладу Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"
61	**Татарчук Аліна Дмитрівна,** студентка 4 курсу Національного транспортного університету, м. Київ; напрям підготовки / спеціальність: Філологія (переклад)

62	**Токар Олександра Віталіївна,** магістрант 2 курсу Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)
63	**Толмачова Катерина Миколаївна,** студентка 3 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; спеціальність: Французька мова та література
64	**Томах Юлія Володимирівна,** магістрант 2 курсу Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"; напрям підготовки / спеціальність: Філологія (переклад)
65	**Тригубчук Марина Віталіївна,** студентка 4 курсу Національного авіаційного університету, м. Київ; напрям підготовки: Філологія
66	**Федорів Олена Володимирівна,** магістрант 1 курсу Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка; напрям підготовки / спеціальність: Середня освіта. Мова та література (французька)
67	**Фефелова Катерина Євгенівна,** магістрант 1 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; спеціальність: Іноземна філологія (англійська мова)
68	**Хомич Катерина Петрівна,** студентка 4 курсу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк; напрям підготовки: Філологія. Мова та література (французька)
69	**Цуп Ольга Володимирівна,** магістрант 1 курсу Рівненського державного гуманітарного університету; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)
70	**Черемісін Максим Володимирович,** магістрант 1 курсу Рівненського державного гуманітарного університету; напрям підготовки / спеціальність: Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)
71	**Чобанюк Марта Василівна,** магістрант 1 курсу Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка напрям підготовки / спеціальність: 6.020303 Філологія. Мова та література (англійська)
72	**Щеулін Вадим Віталійович,** магістрант 2 курсу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; напрям підготовки / спеціальність: Середня освіта. Мова та література (англійська)
73	**Яковець Ольга Володимирівна,** студентка 4 курсу Національного транспортного університету, м. Київ; напрям підготовки: 6.020303 Філологія

УДК 81+82:811.11+811.13
ББК 81+83

Наукове видання

STUDIA PHILOLOGICA

Збірник
студентських наукових праць

ВИПУСК 2

The Collection of Students' Scientific Works

ISSUE 2

Формат 60x84 1/16.
Папір офсетний. Друк ризографічний.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. др. арк. 22,4. Наклад 100.

Редакційно-видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету
м. Рівне, 33000, вул. Ст. Бандери, 12
тел.: (0362) 26-48-83

Друк: "ПараГраф+"
м. Рівне, 33028, вул. Гетьмана Мазепи, 6/8
тел.: (0362) 26-49-27